

***ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
«ВАПРА»***

**ВІННИЦЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Випуск 187

Вінниця 2024

**ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
«ВАПРА»**

**ВІННИЦЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Випуск 187

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

*«Актуальні проблеми ефективного соціально-
економічного розвитку України»*

18 квітня 2024 року

Вінниця 2024

Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2024. Вип. 187. 415 с.

У Віснику розглядаються глобальні імперативи підприємницького потенціалу компаній на внутрішньому та зовнішньому ринках; проблеми та перспективи соціального забезпечення громадян; сучасні моделі, стратегії, технології менеджменту; стан, виклики та перспективи розвитку публічного управління в Україні; проблематика моделювання та проектування процесів управління в соціально-економічних системах. Значна увага приділяється стратегічним напрямкам розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в контексті динамічних євроінтеграційних процесів; фінансовому механізму забезпечення соціально-економічного розвитку країни; проблемам та перспективам торгівлі в реаліях сьогодення; маркетинговим технологіям в умовах інноваційного розвитку бізнесу. Висвітлюються регіональний та національний виміри тенденцій розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; політико-правові, історичні та соціально-психологічні тенденції державотворення в Україні. Досліджуються передумови професійної самореалізації молоді в умовах ринкової економіки: мовний, соціальний та міжкультурний аспекти.

Розраховано на аспірантів, молодих вчених, здобувачів вищої освіти, які цікавляться проблемами соціально-економічного розвитку суспільства.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н. Л.**, д-р філос. наук, професор
Відповідальний секретар – **Мартінова Л. Б.**, д-р екон. наук, професор

Члени редакційної колегії:

Бабчинська О. І., д-р екон. наук, доцент, **Власенко І. Г.**, д-р мед. наук, професор, **Громова О. Є.**, д-р екон. наук, доцент, **Іваницька Н. Б.**, д-р філол. наук, професор, **Корж Н. В.**, д-р екон. наук, професор, **Романовська Ю. А.**, д-р екон. наук, доцент, **Хачатрян В. В.**, д-р екон. наук, професор, **Антонюк К. Г.**, доктор філософії зі спеціальності «Економіка», **Вівсюк І. О.**, доктор філософії зі спеціальності «Економіка», **Добровольська Н. В.**, канд. пед. наук, доцент, **Довгань Ю. В.**, канд. екон. наук, доцент, **Китайчук Т. Г.**, канд. екон. наук, доцент, **Мазуркевич І. О.**, канд. екон. наук, **Майстер Л. А.**, канд. екон. наук, доцент, **Осіпова Л. В.**, канд. екон. наук, доцент, **Павлюк Т. І.**, канд. екон. наук, доцент, **Стратійчук В. М.**, доктор філософії зі спеціальності «Економіка», **Тернова А. С.**, канд. техн. наук, доцент.

Свідоцтво Вінницького обласного управління юстиції про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації № 662-20-р серія ВЦ від 14 грудня 2006 року.

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Бєлко Ю. М.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ HR-СТРАТЕГІЇ ОРГАНУ

ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ..... 11

Боднюк І. Л.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА

ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ..... 17

Бондар Ю. Є.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ

УКРАЇНИ..... 25

Важинський А. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ПАРТИСИПАЦІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ

У ВИРОБЛЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ..... 31

Винник А. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ ЯК ОСНОВИ

МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ..... 39

Владімірова Т. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО

БРЕНДУ УКРАЇНИ..... 47

Восводко Д. Р.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЦИФРОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ В

ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ..... 52

Гетова А. Р. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	60
Гижа В. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ЕФЕКТИВНЕ МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	66
Гирко Р. О. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СТРАТЕГІЯ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	72
Грущенко С. Г. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	77
Гуменна О. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРИНЦИПИ ТА ЦИКЛИ ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ ДЛЯ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛОМУ НАСЕЛЕННЮ.....	83
Данілова А. Д. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	91
Джога А. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СПРЯМОВАНІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	97
Дмитрук Ю. С. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ РОЗВИТОК ВІДКРИТИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	105
Довгалюк В. С. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	113

Дробатий Д. А. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПОЛІТИКИ ОЗДОРОВЛЕННЯ.....	117
Дячок А. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	125
Кадук М. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МОДЕРНІЗАЦІЯ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	133
Качинська Р. Л. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ «ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ».....	141
Коваль М. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	150
Колеснік А. В. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	158
Мазур Р. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЮ ВЛАДОЮ.....	165
Малай А. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВІ.....	173
Мельник В. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МЕХАНІЗМ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	179

Мельник С. Д. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВИРІШЕННІ МІСЦЕВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ.....	187
Моргунова А. А. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ДУХОВНУ КОНСОЛІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	194
Нагайський Б. С. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	200
Найчук П. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	207
Науменко В. Д. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СУЧАСНА РЕФОРМА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА КОНЦЕПЦІЇ.....	214
Незгода Н. П. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРИНЦИПИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОГРАМАХ МЕДИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	223
Павлик О. К. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	229
Перевертень Д. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ...	236

Пономарьов А. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	242
Проданець О. А. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	250
Пушечнікова М. М. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗБУДОВИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ.....	258
Реверчук А. В. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МІСЦЕВА ДЕМОКРАТІЯ УКРАЇНИ – ОРІЄНТИРИ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ.....	267
Ремінна М. С. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	274
Рибаченко Х. С. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ.....	283
Солоненко О. В. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ МОЛОДІ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	289
Ступакова Л. С. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ, ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	295

Точенюк Є. В. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	302
Федорова Я. Ю. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ.....	308
Харчук Д. В. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ.....	313
Чабанов М. О. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ В УКРАЇНІ.....	319
Чапліч К. М. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр», Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ ЖИТЕЛІВ ГРОМАД ТА ЇЇ РОЛЬ В УДОСКОНАЛЕННІ ПРОЦЕСІВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ.....	326
Шаловінський В. П. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ.....	333
Шевчук О. О. Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ.....	342
Шеремета А. О. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ ТЕРИТОРІЇ В УКРАЇНІ.....	354
Шмалій О. В. Здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ РОЛЬ МОЛОДІ В ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..	362

Шпорталюк О. В.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ ЧЛЕНАХ

ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ..... 368

Юрченко О. Ю.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ..... 374

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 35:005.32(07)

Бєлко Ю. М.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ HR-СТРАТЕГІЇ ОРГАНУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У статті досліджуються теоретичні аспекти формування HR-стратегії органу публічної влади. Проаналізовано сучасні підходи до розробки HR-стратегії, визначає ключові етапи її формування. Наведено алгоритм розробки HR-стратегії, органу публічної влади. Окреслено особливості щодо формування стратегічного документу з управління персоналом в умовах дії воєнного стану в Україні.

Ключові слова: *HR-стратегія, орган публічної влади, кадрове управління, стратегічне планування, персонал, ефективність.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. В умовах динамічного розвитку суспільства та постійної зміни зовнішніх умов, органи публічної влади потребують ефективної системи управління персоналом, яка б дозволяла їм досягати своїх стратегічних цілей. HR-стратегія є ключовим елементом такої системи, оскільки вона визначає довгострокові напрямки розвитку кадрового потенціалу органу та механізми їх реалізації.

Актуальність дослідження даної теми обумовлюється низкою факторів:

- зростання ролі людського капіталу як ключового фактора економічного зростання та розвитку;
- посилення конкуренції за кваліфіковані кадри на ринку праці;

- зміна потреб та очікувань працівників;
- необхідність підвищення ефективності роботи органів публічної влади.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. В Україні питання формування HR-стратегії досліджують численні науковці, серед яких можна виділити таких: Лисенко Т. В., Єгорова О. М., Коваленко І. В., Петренко Н. М., Руденко С. О. Окрім науковців, питанням формування HR-стратегії також приділяють увагу практичні фахівці з управління персоналом, консультанти з HR-питань та представники влади, бізнесу. Їхній досвід та знання також є цінними джерелами інформації щодо цієї теми.

Формулювання цілей статті. Дослідити теоретичні аспекти формування HR-стратегії органу публічної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Напрямок HR стрімко вдосконалюється і вже давно є одним зі стратегічних у більшості організацій, незалежно від форми власності. Адже якщо організація розвивається системно й має власне бачення та місію, вона мусить у своєму зростанні керуватися не лише корпоративною стратегією, а й стратегією управління персоналом. HR-стратегія – це основні стратегічні напрями та фокуси в управлінні персоналом задля реалізації стратегії, виконання місії та втілення бачення організації [1].

HR-стратегія визначає:

- які працівники потрібні органу публічної влади (їхні цінності, мотиви, компетенції, здібності, потенціал), щоб виконувати завдання в межах активних або потенційних процесів і проєктів для реалізації стратегії органу;
- які стандарти та принципи лідерства, корпоративної культури й командної взаємодії сприятимуть залученню та мотивуванню працівників до виконання цілей органу;
- які підходи та інструменти необхідні для залучення, мотивування, сприяння розвитку й утримання працівників в органі для забезпечення виконання його стратегії [1].

Автори [2] визначають HR-стратегію як план, в якому описано, що потрібно зробити відносно персоналу для розвитку органу виконавчої влади. Питання

формування стратегії управління персоналом постає у випадку існування загальної стратегії / стратегічного плану органу виконавчої влади. Також погоджуємось, що основою кожної HR-стратегії є стратегічні цілі (пріоритети) в управлінні персоналом, що підпорядковані загальним стратегічним цілям органу виконавчої влади. Останні визначаються стратегічним планом діяльності органу виконавчої влади, враховують його нормативно-правову базу та стратегічні документи державної політики, за реалізацію яких він відповідає.

Існує багато причин, чому організації потрібна HR-стратегія. Ось деякі з найважливіших:

- розуміння цілей і напрямів розвитку людського капіталу задля ефективного планування й управління персоналом;
- розвитку бренду органу публічної влади, внутрішніх процесів, підвищення організаційної зрілості органу загалом;
- підвищення адаптивності та життєстійкості органу, зокрема у відповідь на зовнішні зміни та загрози [1].

Розробка HR-стратегії органу публічної влади має починатися з визначення мети, якою може стати, наприклад, побудова сучасної та ефективної системи управління персоналом в органі публічної влади, що забезпечить (завдання):

- створення ефективної команди як єдиного організму, зосередженого на досягненні цілей органу публічної влади;
- розвиток інституційної спроможності для забезпечення формування та реалізації політики органу публічної влади з чіткою ієрархією завдань та показників ефективності;
- побудову екосистеми органу публічної влади для комунікації щодо ключових процесів управління персоналом з метою інформування, мотивування та залучення до вдосконалення системи управління персоналом;
- впровадження стимулів та мотивації до змін системи управління персоналом як рушійної складової для планування діяльності органу публічної влади;
- удосконалення інструментів та умов для прийняття більш ефективних управлінських рішень та забезпечення підтримки їхньої реалізації [3].

На нашу думку, HR-стратегія органу публічної влади має бути динамічним документом, який регулярно переглядається та оновлюється, щоб він відповідав мінливим потребам та викликам. Перелік пріоритетів HR-стратегії є вичерпним, проте ми виокремимо ті, які, на нашу думку, мають бути охоплені стратегією (рис).

Рисунок 1 - Основні ключові пріоритети формування HR-стратегії органу публічної влади *сформовано на основі [3]*

Важливо зазначити, що перш ніж розпочинати підготовку HR-стратегії, слід детально переглянути стратегію органу публічної влади. Якщо ж орган публічної влади її не має, то потрібно звернути увагу на положення, статuti, регламенти, тобто на нормативно-правову базу, що регламентує його функціонування, та на стратегічні документи публічної політики, за реалізацію яких вони відповідальні [3].

Алгоритм розробки HR-стратегії є цінним інструментом, який може допомогти органам публічної влади розробити та впровадити ефективну HR-стратегію, яка сприятиме досягненню їхніх цілей та завдань. Отож, послідовність дій для органу публічної влади стосовно розроблення HR-стратегії має такий зміст:

1. Визначити відповідальних за розроблення стратегії: це може бути підрозділ з управління персоналом органу чи спеціально створена робоча група з представників не лише HR-функції, а й інших підрозділів.

2. Проаналізувати тренди у сфері управління персоналом, особливо у публічному секторі, вивчити закордонний досвід.
3. Провести внутрішнє опитування серед працівників щодо показників корпоративної культури, мотивації праці, тощо.
4. Проаналізувати процеси та організаційну зрілість органу публічної влади. Переглянути затверджені/проекти стратегій, місії та цілі організації.
5. Провести стратегічну сесію/ряд сесій підрозділу з управління персоналом або робочої групи з розроблення HR-стратегії для визначення основних стратегічних напрямів в управлінні персоналом органу на визначений термін (один, три чи п'ять років відповідно до корпоративної стратегії), опираючись на проведені дослідження.
  6. Розробити HR-стратегію, зокрема, визначити:
    - стратегічні напрями з описом цільових станів за кожним напрямом;
    - стратегічні цілі та HR-стратегічні метрики;
    - мету у реалізації стратегії (роль кожного працівника, керівника).
  7. Провести аудит діючої HR-системи, а також адаптувати (оновити) систему під нову стратегію з описом нових процесів, процедур, інструментів.
  8. Розробити план, що включає опис необхідних кроків для втілення стратегії в контексті кожної з стратегічних цілей (на рівні процесів та проектів), з врахуванням метрик, зазначенням відповідальних осіб та термінів виконання. Погодити стратегію з керівниками структурних підрозділів (що передбачені організаційною структурою).
  9. Затвердити HR-стратегію в керівництва органу публічної влади.
  10. Повідомити та презентувати працівникам органу стратегію, що затверджена вищим керівництвом.
  11. Впровадити HR-стратегію в дію. Здійснювати моніторинг її виконання [1].

Важливо, що повномасштабна війна ставить перед органами публічної влади нові виклики, які потребують окремої уваги при розробці HR-стратегії або ж їх суттєвого коригування (за наявності). Збереження талановитих кадрів,

підтримка морального духу працівників, переорієнтація кадрових ресурсів, допомога постраждалим від війни та забезпечення безперебійної роботи – ось ключові завдання, які має вирішити майбутня чи оновлена HR-стратегія.

З одного боку, війна несе ризики втрати талановитих працівників, які можуть шукати безпеки та кращих можливостей за кордоном. З іншого боку, вона надає шанс переосмислити кадровий склад, орієнтуючись на нові пріоритети та потреби.

На нашу думку, важливою складовою HR-стратегії має стати психологічна підтримка працівників, адже війна несе значний емоційний стрес. Створення атмосфери взаємодопомоги, проведення тренінгів з подолання стресу та надання психологічної допомоги стануть ключовими факторами у збереженні здатності органу публічної влади функціонувати.

Переорієнтація кадрових ресурсів може потребувати перекваліфікації працівників, залучення нових спеціалістів та зміни структури штату. Ці процеси мають відбуватися з урахуванням потреб органу та з максимальною підтримкою працівників.

Висновки. HR-стратегія повинна не лише сприяти досягненню цілей та завдань органу виконавчої влади, а й враховувати очікування працівників, що працюють у цьому органі, та задовольняти потреби всіх працівників. Тільки у такому випадку можна вважати її успішною.

Ефективно розроблена та впроваджена HR-стратегія стане запорукою стійкості та безперебійної роботи органу публічної влади в умовах війни, а також дасть можливість скористатися кадровим потенціалом для подолання викликів та відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Посібник з формування організаційної культури на публічній службі
URL: https://nads.gov.ua/sto8_1.pdf

2. Сердюк О.І., Мирна О.В., Корнійчук А.С., Олексій І.В. Стратегічні пріоритети управління персоналом у системі адміністративно-державного менеджменту органів виконавчої влади. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. №3, 2023. С. 49-59. URL: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2023.3.7>

3. Лях Ю. І. Публічна служба та лідерство в регіональному управлінні : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування / Ю. І. Лях ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 66 с. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/>

4. Замкова Н.Д., Корж Н.В., Махначова Н.В. Рекрутинг, навчання та розвиток персоналу. - Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. -320 с.

УДК 327(477):061.1ЄС(045)

Боднюк І. Л.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

Дана стаття аналізує теоретичні засади розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом в умовах воєнних викликів. Зокрема, розглядаються концепції міжнародних відносин, теорії інтеграції та безпеки, а також методи протистояння геополітичним та економічним викликам. У статті проаналізовано вплив конфлікту на процес євроінтеграції України, розглянено можливі стратегії розвитку співпраці та наведено пропозиції щодо підвищення стабільності та безпеки у регіоні.

Ключові слова: *Європейський Союз, воєнні виклики, геополітичні інтереси, співпраця, теоретичні засади, демократія, правова держава, суверенітет, територіальна цілісність, економічна інтеграція, розвиток, безпека.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Відносини між Україною та Європейським Союзом (ЄС) в умовах воєнних викликів становлять складну проблему, що вимагає глибокого аналізу та ефективних стратегій вирішення. З огляду на російську агресію в Криму та на сході України, а також інші геополітичні та воєнні загрози,

співпраця між Україною та ЄС перебуває на перехресті інтересів та потреб. Актуальні теоретичні завдання полягають у тому, щоб розглянути теоретичні основи міжнародних відносин та політичних концепцій, які можуть сприяти розв'язанню проблеми.

Цілі статті полягають у визначенні теоретичних засад розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом в умовах воєнних викликів, аналізі їх впливу на процес євроінтеграції України, ідентифікації ключових практичних завдань у забезпеченні стабільності та безпеки в регіоні, а також у розробці рекомендацій щодо подальшого розвитку співпраці між сторонами.

Деякі визначні науковці, такі як Лікарчук Д., Пашков М., Зарембо К., Перепьолкін С., Самотуга А., Філяніна Л., внесли значний внесок у дослідження теоретичних основ розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом в умовах воєнних викликів.

Виклад основного матеріалу. Відносини між Україною та Європейським Союзом (ЄС) завжди були складними і динамічними, особливо у контексті воєнних викликів, з якими Україна стикається. З моменту незалежності України від Радянського Союзу у 1991 році країна постійно намагалася зміцнити свої відносини з ЄС, прагнучи до європейської інтеграції та співпраці [1]. Проте, російська агресія в Криму та на сході України, війна в Донбасі та інші геополітичні виклики суттєво вплинули на цей процес. У таких умовах, розбудова відносин між Україною та ЄС вимагає глибокого аналізу теоретичних засад та принципів.

Україна, знаходячись на перехресті геополітичних інтересів, стикається зі складними викликами, зокрема, воєнними конфліктами. У цьому контексті, співпраця з Європейським Союзом (ЄС) стає однією з ключових стратегічних пріоритетів. Однак, ця співпраця ґрунтується на теоретичних засадах, які відображаються у доктрині міжнародних відносин та політичних концепціях [2]. Давайте розглянемо деякі з них:

1. Принципи демократії та правової держави
2. Суверенітет та територіальна цілісність

3. Економічна інтеграція та розвиток
4. Безпека та оборона
5. Співпраця в гуманітарних справах

Принципи демократії та правової держави: Ці принципи є основоположними для співпраці України та ЄС. Європейський Союз сприяє удосконаленню демократичних інститутів та правової системи в Україні, що сприяє її політичній стабільності та розвитку [3].

Суверенітет та територіальна цілісність: Однією з основних теоретичних засад розбудови відносин між Україною та ЄС є принцип суверенітету та територіальної цілісності. Ці принципи є фундаментальними для будь-якої демократичної держави і підкреслюють необхідність поваги до внутрішніх справ кожної країни. У контексті військових загроз, таких як агресія Росії, збереження суверенітету та територіальної цілісності України стає надзвичайно важливою задачею, яку підтримує Європейський Союз [4].

Економічна інтеграція та розвиток: Європейський Союз пропонує Україні перспективу економічної інтеграції, а це в свою чергу сприяє економічному зростанню та стабільності. Розвиток торговельних зв'язків та інвестицій підтримується за допомогою різноманітних угод та програм співробітництва [5].

Безпека та оборона: Україна та Європейський Союз співпрацюють у сфері безпеки та оборони, зокрема, в рамках миротворчих місій та обміну досвідом щодо реформування військових структур [6].

Співпраця в гуманітарних справах: Україна та ЄС спільно працюють над підтримкою гуманітарних програм, включаючи допомогу біженцям, відновлення пошкоджених територій та підтримку громадянського суспільства [7].

Так, ці принципи дійсно є основою розбудови відносин між Україною та Європейським Союзом, особливо в умовах воєнних загроз. Демократія та правова держава створюють основу для розвитку відкритого суспільства, де кожен громадянин має права та свободи. Суверенітет та територіальна цілісність є гарантом незалежності та безпеки держави, особливо в умовах геополітичних конфліктів. Економічна інтеграція з ЄС надає Україні можливість залучення

інвестицій, доступу до нових ринків та технологій, що сприяє розвитку країни. Запровадження стандартів Європейського Союзу в галузі економіки та права допомагає підвищувати конкурентоспроможність та прозорість українського бізнесу. Безпека та співпраця в області оборони є ключовими аспектами стратегічного партнерства між Україною та ЄС, особливо в умовах воєнних загроз. Гуманітарне співробітництво забезпечує підтримку людей, які постраждали внаслідок воєнних конфліктів, та сприяє відновленню пошкоджених регіонів. Саме ці спільні цілі та ідеали об'єднують Україну та Європейський Союз у спільній боротьбі за мир, стабільність та процвітання не лише на континенті, а й у всьому світі.

Очевидно, що Україна, як невід'ємна частина загальноєвропейського простору, не може залишатися осторонь від цих процесів. Україна активно зосереджує зусилля на налагодженні партнерства з Європейським Союзом, наголошуючи, що "курс на інтеграцію з Європою стає одним з ключових напрямів української зовнішньої політики". Ця установка передбачає глибоке вивчення політичного виміру Європейського Союзу як найбільш динамічного і розвиненого "консолідованого ядра" західноєвропейської інтеграції [8, с. 45].

23 червня 2022 року Європейська рада офіційно визнала Україну кандидатом на вступ до Європейського Союзу. Це рішення було підтримано Європейською Комісією, яка 17 червня визнала європейську перспективу України та рекомендувала надати їй статус кандидата на вступ до ЄС, за умови виконання України сім відповідних рекомендацій. Європейська Комісія зберегла за собою право моніторингу процесу виконання цих кроків Україною як державою-кандидатом.

Політичний діалог на регулярній основі з державами-членами ЄС є критично важливим для консолідації їх підтримки як у процесі набуття Україною статусу кандидата, так і після цього. На позитивне рішення ЄС вплинула переоцінка України європейськими лідерами та громадськістю як держави, що захищає демократичні цінності та мир на континенті в умовах широкомасштабної агресії РФ.

З 24 лютого 2022 року Україна отримала небачений до того рівень всебічної підтримки з боку ЄС. Солідарність Євросоюзу з Україною і вихід на новий рівень двостороннього політичного діалогу виражається в регулярних візитах очільників європейських інституцій до України. Зокрема, 2 квітня 2022 року до Києва завітала президентка Європарламенту Р. Мецла, продемонструвавши тим самим солідарність ЄС з Україною. Однак найчастіше візити здійснювала голова Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, побувавши в Києві три рази — у квітні (передавши В. Зеленському анкету опитувальника для отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС), у червні, а також усередині вересня.

Умови широкомасштабної війни стимулюють Україну активно просуватися у напрямку приєднання до Європейського Союзу, впроваджувати проєвропейські реформи, поглиблювати співробітництво з Брюсселем в окремих секторах та виконувати положення Угоди про асоціацію та рекомендації Єврокомісії. Російська збройна інтервенція сприяла прискоренню євроінтеграційних процесів в Україні, сприяла об'єднанню нації, зміцнила солідарність України та ЄС і консолідувала країни Євросоюзу у спільному протистоянні агресії з боку Кремля. Новий рівень відносин між Києвом і Брюсселем, зумовлений отриманням Україною статусу кандидата на вступ до ЄС, високим рівнем довіри та безпрецедентною інтенсивністю взаємних контактів, сприяв лібералізації торговоекономічного співробітництва. Одночасно російська експансія негативно позначилася на євроінтеграції України, уповільнюючи її темпи через великі людські та економічні втрати під час війни і змушуючи спрямовувати значні ресурси на протидію російській інтервенції. У нинішніх умовах політична, військова, фінансова та гуманітарна підтримка країн ЄС є критично важливими для України. Санкційна політика ЄС, спільно з координованими заходами інших країн світу, є ефективним інструментом у протистоянні з країною-агресором. Успішна євроінтеграція України передбачає імплементацію цінностей і норм ЄС, ефективну реалізацію базових реформ у різних сферах. Протягом останніх місяців 2022 року українська

влада активно зосереджує зусилля на виконанні рекомендацій Єврокомісії. Зауважимо позитивні результати і помітний прогрес у реалізації євроінтеграційних законів (особливо у сферах медіа та національних меншин), реформи судочинства та проведення прозорих процедур у виборі керівників антикорупційних структур. Однак необхідно також активно впроваджувати ухвалені законодавчі акти, концентруватися на ключових сферах євроінтеграції та вирішувати внутрішні проблеми, що уповільнюють наближення України до європейської спільноти [9, с. 9].

В першу чергу йдеться про дії ЄС після повномасштабного вторгнення, коли він зробив крок у напрямку подальшого розширення та проявив гнучкість та політичну сміливість, загалом непритаманні структурі, яка тримається на процедурах, бюрократії та багатоголосному складному консенсусі. Іншими словами, можна припустити, що завдяки Україні Євросоюз розширив власні уявні "межі можливого". Йдеться не тільки про рішення, прийняті одразу після повномасштабного вторгнення, а про взаємодію двох систем: євросоюзівської усталеної бюрократії та українських інститутів, слабших за українське суспільство, яке швидко адаптується та пропонує гнучкі рішення, які є основою української стійкості (resilience) – феномена, який зараз активно вивчається в аналітичних та наукових колах. У більш конкретній площині деякі експерти відзначають, що Україна вже зараз є не реципієнтом, а контриб'ютором ідей та рішень щодо майбутнього ЄС – наприклад, у питаннях оборонного союзу та стратегічної автономії [10].

Таким чином, розвиток відносин між Україною та Європейським Союзом в умовах воєнних викликів базується на стратегії безпеки, євроінтеграції, спільних цінностей і стратегічному партнерстві. Важливо поглиблювати співпрацю з ЄС для зміцнення стабільності, демократії та економічного розвитку України в умовах сучасних геополітичних викликів.

Умови воєнного конфлікту надають особливого значення відносинам між Україною та Європейським Союзом. В цих умовах співпраця стає ще більш важливою для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні. ЄС має активно

підтримувати суверенітет та територіальну цілісність України від будь-яких загроз агресії. Політична підтримка з боку ЄС є необхідною для консолідації міжнародної спільноти навколо принципів міжнародного права. Економічна допомога ЄС може відігравати ключову роль у відновленні постраждалих територій та економічному зміцненні України. Розвиток співпраці в галузі безпеки та оборони може сприяти зміцненню військової готовності України та забезпеченню стабільності в регіоні. ЄС повинен виступати як посередник у врегулюванні конфлікту та підтримувати мирні переговори між сторонами. Зміцнення співпраці в інших сферах, таких як торгівля та енергетика, може сприяти побудові довгострокових відносин на основі взаємного довір'я. Важливою є також підтримка демократичних процесів та реформ в Україні з боку ЄС для зміцнення її інституційної бази та внутрішньої стабільності. Умови воєнного конфлікту наголошують на необхідності ще тіснішої співпраці та взаємодії між Україною та Європейським Союзом на всіх рівнях.

Висновки. Теоретичні засади розбудови відносин між Україною та Європейським Союзом в умовах воєнних викликів базуються на принципах безпеки, солідарності та взаємовигоді. Забезпечення безпеки регіону вимагає посилення співпраці в області оборони та безпеки, включаючи обмін інформацією та спільні військові вправи. Взаємовигода полягає у спільному розвитку економічних, політичних та соціокультурних зв'язків, що сприяє стабільності та процвітанню обох сторін. Розбудова таких відносин ґрунтується на взаємному довірі, рівності та взаємоповазі, що є важливими умовами для успішного подолання викликів сучасності.

Список використаних джерел:

1. Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/6756653634445.pdf>
2. Проблеми та перспективи поствоєнної розбудови України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 грудня 2023 р. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2023/Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України.pdf>

3. Перепьолкін С.М., Самотуга А.В., Філяніна Л.А. Право Європейського союзу. 2016. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1117/11.1.pdf>
4. Захист суверенітету, територіальної цілісності і національної безпеки як спільна справа держави та Українського народу. Міжнародна науково-практична конференція. Збірник наукових праць. 2023. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zahyst_suverenitetu_terytorialnoyi_cilisnosti_i_nacionalnoyi_bezpeky_yak_spilna_sprava_derzhavy_ta_ukrayinskogo_narodu_ch.1.pdf
5. Економічна інтеграція з ЄС: чи може Україна досягти планки, необхідної для вступу. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/13/696918/>
6. Співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. 2021. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>
7. План гуманітарного реагування. 2023. URL: <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/02/Ukraine-Humanitarian-Response-Plan-February-2023-UK.pdf>
8. Лікарчук Д. С. Європейський Союз та Україна: перспективи та проблеми адаптації. Міжнародні відносини : теоретико-практичні аспекти. 2019. Вип. 3. С. 41-49.
9. Пашков М. Євроінтеграція в умовах війни : виклики і перспективи : Аналітична доповідь. *Центр Разумкова*. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>
10. Зарембо К. Від країни-невидимки до топпріоритету : як експерти бачать еволюцію відносин ЄС з Україною. *Європейська правда*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/11/28/7174449/>

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

У статті розкривається роль молодіжної політики в Україні. Окреслено ключові етапи зародження та становлення молодіжної політики. Визначено перспективи впровадження закордонний досвіду розвитку молодіжної політики для України.

Ключові слова: *молодіжна політика, державна молодіжна політика, молодь, демографічна сфера, волонтерський рух.*

Державна молодіжна політика в Україні визначена пріоритетним напрямом діяльності органів публічної влади, який має свої особливості, пов'язані з основним об'єктом її впливу – молоддю. Процес соціалізації молоді зазнає публічно-управлінського впливу у різних формах, що потребує розробки та використання механізму та інструментів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. [1]

Молодь є важливим ресурсом українського суспільства. Одним із пріоритетів у розбудові прогресивної та цілісної країни потрібна ефективна національна молодіжна політика. За даними інтернет-джерел Україна мала одну із найбільших часток молоді в Європі. У 2020 році кількість молоді досягла 10,6 мільйонів, що склало 25% від всього населення.

Водночас, на сьогодні необхідно визнати нинішню важливу ситуацію. Демографічна сфера України становить велику загрозу національній безпеці країни, тому що, за останніми даними населення старіє (низька народжувальність, висока смертність; частка людей 65+ на 20% перевищує частку молоді до 15 років) і масовий виїзд українців (особливо молодь, яка активно бере участь у цих процесах) за кордон; Україна є однією з країн із найшвидшим скороченням населення і, як очікується, зменшиться до 26-35 мільйонів людей до 2033 року.

Поняття «молодіжна політика» визначало багато видатних науковців, деякі з них вказано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Визначення сутності поняття «молодіжна політика» [2]

Автор(и)	Визначення
Гайванович І.	Молодіжна політика – це практична діяльність суб'єктів політики, а саме-громадських організацій та інших соціальних інститутів щодо реалізації ідей, положень і директив з метою формування і розвитку молоді, реалізації творчих потенціалів в інтересах будівництва нового суспільства.
Головатий М.	Молодіжна політика – специфічний і пріоритетний напрям діяльності державних органів влади, який спрямований на створення умов і соціальних гарантій для соціального становлення та розвитку молоді, їх самореалізації як в особистих, так і в суспільних інтересах.
Канавець М.	Молодіжна політика - системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України
Корпач Н., Сидорук І	Молодіжна політика – політика, що спрямована на вирішення питань виховання, освіти, праці, побуту, відпочинку, духовного та фізичного розвитку молоді з подальшою їх реалізацією у певному виді діяльності

Зробивши аналіз вище сказаних авторських визначень показує що: термінологія яка стосується національних галузей науки і техніки та національної молодіжної політики літературно-правові акти розвивається відповідно до потреби тенденції розвитку молодіжних груп та інституцій в Україні.

Мотречко В.В. згадує у своїй статті, що ототожнення поняття «молодіжна політика» з поняттям «державна молодіжна політика» не доречне, оскільки молодіжна політика сумарно не зводиться лише до діяльності держави, особливо враховуючи децентралізаційні процеси. Власне до суб'єктів молодіжної політики можна відносити державу в особі уповноважених органів, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські організації і об'єднання, профспілки, соціальні інститути, які реалізують питання науки, освіти, культури, окремих громадян, інші структури політичної системи суспільства тощо. [3, с. 43]

Україна як і багато інших країн світу, стикається із численними викликами у державній політиці і молодіжна політика не виключення. Молодіжна політика у 21-му столітті зазнала багато змін і переворотів. По-перше це свідчить що потрібно відповідати на зростаючі потреби та виклики молодого покоління, а по-друге, що держава прагне покращувати якість життя молоді.

На початку ХХІ століття, молодіжна політика характеризувалася низькою зацікавленістю і залучення молоді до роботи організацій громадського суспільства, низькою активністю у політичних подіях країни. Ця тенденція тривала поки не почався Майдан у 2013 році, коли молодь розпочала протести як дія проти рішення Кабінету Міністрів України про зупинення процесу підготування до підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Більшість людей була молодь яка брала найактивнішу участь у Революції Гідності у 2014 році. У цей період розпочалося активне формування волонтерського руху та вияв високого рівня довіри й підтримки до Збройних Сил України.

Стукан Т.М. зазначає у своїй статті, що молодь бажає бути дотичною до всіх процесів, які відбуваються в державі, а з огляду на карантинні умови, що склалися у 2020 році, люди від 18 до 35 років намагаються реалізувати себе в тій місцевості, де вони проживають. В цей процес слід активно включитися з боку держави молодіжним центрам, які мають стати осередками практичної роботи з молоддю, які сприяють їх розвитку, громадянській освіті, популяризації здорового способу життя, волонтерства, молодіжного підприємництва, підвищенню рівня внутрішньої мобільності. Такі центри треба створювати в кожній громаді на базі закладів освіти, культури, спорту у вигляді молодіжних хабів, платформ та коворкінг-майданчиків, через них слід просувати та реалізовувати молодіжну політику, а також її принципи, розширювати напрями, в яких молодь може себе знайти в соціумі, отже, брати участь у розвитку в країні перспективних видів діяльності, в яких вона безпосередньо зможе себе реалізувати. [4, с. 129-130]

Для покращення розробки змісту молодіжної політики можна скористатись досвідом найбільш успішних країн Європи, таких як, Швеція, Німеччина, Австрія і Франція.

Казбеков П.А. у роботі зазначає, що Швеції сформувалася найбільш розвинена та успішна система роботи з молоддю. Ця країна акцентувала увагу на проблемах дискримінації та толерантності в молодіжному суспільстві, поліпшення системи професійної освіти, надання житла молодим людям, соціальною адаптацією молоді в суспільство та боротьбою з наркоманією. Незважаючи на наявні труднощі, Швеція намагається своїм прикладом показати іншим країнам-членам ЄС, як повинна вибудовуватися молодіжна політика всередині держави з урахуванням загальноєвропейських вимог та стандартів. [5]

Як зазначено у статті Сутаєва І.І, Німеччина, будучи країною центральної Європи наслідує «протекційну модель», метою якої є запобігання соціальних проблем серед молоді та забезпечення її політичної участі. Така модель, на думку вченого, несе в собі досить потужні механізми втілення, завдяки яким Німеччина демонструє позитивну динаміку життя молодих осіб. Яскравим прикладом такої дій є:

- соціальний взаємозв'язок молоді із владою та суспільством
- інформація для молоді щодо власних можливостей;
- свобода у політичному, творчому і культурному самовираженні;
- значимість професійної освіти для молоді;
- забезпечення підтримки молодих сімей;
- підтримка для «виключеної» молоді та молоді з «груп ризику»;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- правильний підхід при соціальній роботі з молоддю;
- регулярне дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;
- розширення міжнародних зв'язків (мобільності) серед молодих осіб. [6, с. 11]

Вербицький В.В. зазначив, що значних успіхів в об'єднанні виховного потенціалу школи й соціального середовища останнім часом досягла Франція. У

цій країні молодь розглядається як єдиний віковий масив від 15 до 26 років. Участь батьків, громадськості у житті старших школярів та студентів – явище досить нове для Франції. Однак дослідження останніх десятиліть переконали французьку педагогічну громадськість в тому, що успіх виховної роботи залежить від ефективності взаємодії школи із соціальним середовищем, її співпраці з іншими інститутами соціального виховання. Вивчення теоретичних розробок, досвіду використання виховного потенціалу сучасної французької сім'ї, батьківських громадських організацій, промислових підприємств, позашкільних закладів, засобів масової інформації й визначення шляхів їх практичної реалізації збагачує сучасну українську педагогічну науку й практику. [7]

Як зазначає автор статті Найдич М.А., Австрійська національна молодіжна рада працює над тим, щоб якомога більше молодих людей Австрії були почутими, брали активнішу участь у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя, сприяють забезпеченню рівності між молодими людьми. BJV (це представницький орган молодіжних організацій в Австрії) представляє молодіжні організації Австрії на мультинаціональному, європейському та міжнародному рівнях; розробляє, координує й реалізує міжнаціональні та міжнародні молодіжні акції; підтримує членські організації на міжнародному рівні. [8]

Біла Дар'я зазначає у своїй статті, що дослідження в молодіжній сфері свідчать про те, що в країнах Європи, можна виділити спільні елементи молодіжної політики, які стали б суттєвим важелем змін до її формування, це:

- соціальний ланцюг між державою, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура продовження освіти і професійної освіти;
- відповідна спеціальна підтримка для молодих людей груп ризику;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;

- правильна організація професійної підготовки тих, хто працює з молодими людьми;

- дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;

- сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми тощо. [9]

Отже, молодіжна політика дуже важлива для України, саме молодь робить Україну такою незалежною та вільною. Здатність людей діяти проактивно та їхнє бажання змін робить значний внесок у покращення країни. Для реалізації національної молодіжної політики необхідно дотримуватись принципів професіоналізму, законності, субсидіарності та плановості.

Список використаних джерел:

1. Бородін Є.І., Державна молодіжна політика в Україні: механізм формування та реалізації в контексті розвитку. Навчальний посібник, друге видання, доповнене. 2019 р. 5 с. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162896/2019_1

2. Краснобай О.С., Терещенко Д.А. Теоретичні засади понятійно-категоріальної складової сутності молодіжної політики. 2023. С. 245-254. URL: https://web.kpi.kharkov.ua/sp/wp-content/uploads/sites/95/2023/12/Zbirnik-tez-gruden-2023_kaf.SiPU-1.pdf#page=246 ;

3. Мотречко В.В, Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. 2018. С. 43. URL: http://www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_motr.pdf ;

4. Стукан Т.М., Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Вип. 4. 2020. С. 129-130. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/1>

5. Казбеков П.А., Моделі молодіжної політики в країнах Європейського союзу. Кваліфікаційна робота магістра. 2020. С. 5. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/3871>

6. Сутаєв І.І., Молодіжна соціальна політика Німеччина. Кваліфікаційна робота. Рівень вищої освіти - другий (магістерський). 2022р. 11 с. Чернівці. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6316/1/educ_2023_005.pdf ;

7. Вербицьки В.В., Основні тенденції виховання молоді досвід Франції. м. Київ. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5267/1/Verbytskyi_2014.pdf ;

8. Найдич М.А., Мережа структур та законодавство щодо молодіжної політики Австрії. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1624/3/Naiduch.pdf> ;

9. Біла Д., Молодіжна політика: європейський досвід для України. 2022р. 2 с. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/163115/2022_7_Material_conference_16_06_2022-50-52.pdf?sequence=1&isAllowed=y

УДК 061.2:352/354(045)

Важинський А. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ПАРТИЦИПАЦІЇ

ГРОМАДСЬКОСТІ У ВИРОБЛЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті досліджено теоретичні основи цифрової партисипації громадськості у виробленні публічної політики. Розкрито сутність категорії «цифрова партисипація». Узагальнено завдання, засоби, умови, переваги та виклики цифрової партисипації.

Ключові слова: *цифрова партисипація, участь, громадськість, публічне управління, політика.*

Використання цифрових технологій сприяє більш ефективному вирішенню проблем у сфері надання публічних послуг. Це досягається не лише за рахунок оптимізації та зменшення бюджетних витрат на ці цілі, а й через збільшення довіри споживачів публічних послуг до влади. Цифрові технології дозволяють економити час, надавати необхідні послуги відповідно до конкретних життєвих ситуацій, тим самим допомагаючи громадянам досягати очікуваних результатів від держави, захищати свої законні інтереси та, частково, втілювати поставлені цілі спільно з державою.

Окремі питання становлення та розвитку цифрової участі громадян у формуванні та реалізації публічного управління розглядалися у працях вітчизняних науковців, серед яких: Горбова Н. та Нестеренко О.; Кравченко М. та Колесніченко О.; Войнова Е.; Карпенко О., Левченко О. та Сакалош С.; Ніколіна І. та Герасимюк К., Ткаля О. та інші.

Проблематика цифрової партисипації громадськості у виробленні публічної політики залишається актуальною через сучасні виклики, причинені війною, та зростання вимог щодо адекватності та ефективності публічної політики в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Мета статті – дослідження теоретичних основ цифрової партисипації громадськості у виробленні публічної політики.

Концепція «належного (доброго) демократичного врядування» (Good Governance – детермінанта демократичного врядування. В контексті цього демократичне врядування, являє собою комплексний механізм демократичної діяльності інститутів та організацій, які у своїй сукупності забезпечують державно-управлінську самоорганізацію суспільства. Концепція доброго демократичного врядування дозволяє сприймати демократичне врядування як процес, що спрямований на взаємодію між органами державної влади та громадським суспільством не по вертикалі, а по горизонталі без ієрархічності [8].

Належне врядування виникло на вимогу часу, сформувалось з принципів формування ЄС та практики його функціонування. Дана парадигма відрізняється і від класичного адміністрування (Public Administration), за яким єдиним джерелом політичних рішень є політичне керівництво, і від нового публічного управління (New Public Management) з його вектором на максимізацію прибутку. Належне врядування здатне ефективніше задовольняти суспільні потреби та виробляти соціально значущі рішення. Концепція належного врядування була деталізована в програмних документах ООН в кінці XX ст. та запроваджена в ЄС на початку XXI ст. Вона акцентована на здійсненні демократичного, правового, прозорого та підзвітного, відповідального, ефективного управління державними та суспільними справами як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях [7, с. 134-135].

Тому Ткаля О.В. зауважує, що Good Governance це і концепція багаторівневого управління, яка у 2008 році була затверджена Комітетом Міністрів Ради Європи [6].

І. Ніколіна зазначає, що демократичне врядування – це набір національно усталених принципів, стандартів і практик, що сприяють ефективному публічному управлінню та адмініструванню, дотриманню демократії і сталому розвитку територій через нормативно врегульовану процедуру партнерської взаємодії органів місцевої влади з приватним сектором на основі рівності, взаємної відповідальності за прийняті рішення та результати їх упровадження. Дослідниця стверджує, що суть демократичного потенціалу зводиться до сприяння розвитку правової, соціальної, ініціативної культури громадськості [8].

Ми вважаємо, що демократичний потенціал примножуватиметься через становлення цифрової партисипації громадськості.

Партисипація суспільства збільшується за умови розвитку громадянського суспільства.

На думку Савенко В.В., основоположною ідеєю більшості сучасних концепцій громадянського суспільства є безапеляційне й абсолютне визнання того, що держава як інституція існує для того, щоб служити інтересам кожної конкретної особи зокрема та панівної частини суспільства загалом. Держава має діяти лише в межах закону та не виходити за його демаркаційні лінії практично за жодних, навіть благих потреб. Стан взаємовідносин між державним апаратом та громадянським суспільством характеризує прогрес, безпеку і благоденство. Зрештою, лише громадянське суспільство є і автором, і запорукою конструювання правової держави.[9, с. 134]

На думку М. Кравченко та О. Колесніченко, партисипація, яка є головною характеристикою концепції доброго врядування, представляє собою свідому активну участь громадян у формуванні, виробленні та реалізації політичних та інших життєвих рішень [2, с. 234].

Узагальнюючи вище поданні тлумачення поняття «цифрова партисипація», підсумуємо, що на нашу думку, цифрова партисипація або цифрова участь громадян в житті держави та громади є важливим аспектом сучасного публічного

управління: вона визначається як процес включення громадян у прийняття рішень та виконання публічних функцій за допомогою цифрових технологій та інтернет-платформ.

Розрізняють наступні види партисипативних технік: публічний діалог; громадські консультації; створення білих, зелених книг та інших публічно-консультаційних документів; дорадчі комітети; учасницьке планування.

Завдання цифрової партисипації систематизовано на рисунку 1. спряє наступним процесам (рис. 1).

У статті «Партисипація як один з елементів цифрової трансформації публічного управління» авторів Н. Горбова та О. Нестеренко проаналізовано умови для здійснення цифрового стрибка та переходу на більш високий технологічний рівень розвитку. На думку дослідників, масштаби й темпи цифрових трансформацій мають стати основними характеристиками економічного розвитку [1, с. 20].

Рисунок 1 – Завдання цифрової партисипації

В свою чергу, О. Карпенко, О.Левченко, та С.Сакалош у статті здійснили аналіз тенденцій розвитку партисипативних трансформацій на місцевому рівні від електронної до цифрової демократії. Дослідники наголошують на когнітивній складовій електронної демократії: інструменти цифрової демократії повинні сприяти розумінню громадян стосовно того, як функціонує влада, яким чином ухвалюються управлінські рішення, як краще раціоналізувати адміністративні процеси. На думку О. Карпенко, О.Левченко, та С.Сакалош, нерозуміння сутності, змістовності, цінності, процедурності й тривалості реалізації управлінських процесів призводить до виникнення популізму, який не потребує ніяких механізмів державного управління взагалі, цифрової демократії зокрема; відповідно, ефективність цифрової демократії знаходиться у площині кількості і якості користувачів, а й якості пояснення сутності функціонування як інструментів і процесів (відповідальності, транспарентності, компетентності тощо), а також принципів їх розмежування на національний, регіональний та місцевий (локальний) рівні [4, с. 113].

Засоби цифрової партисипації узагальнено на рисунку 2.

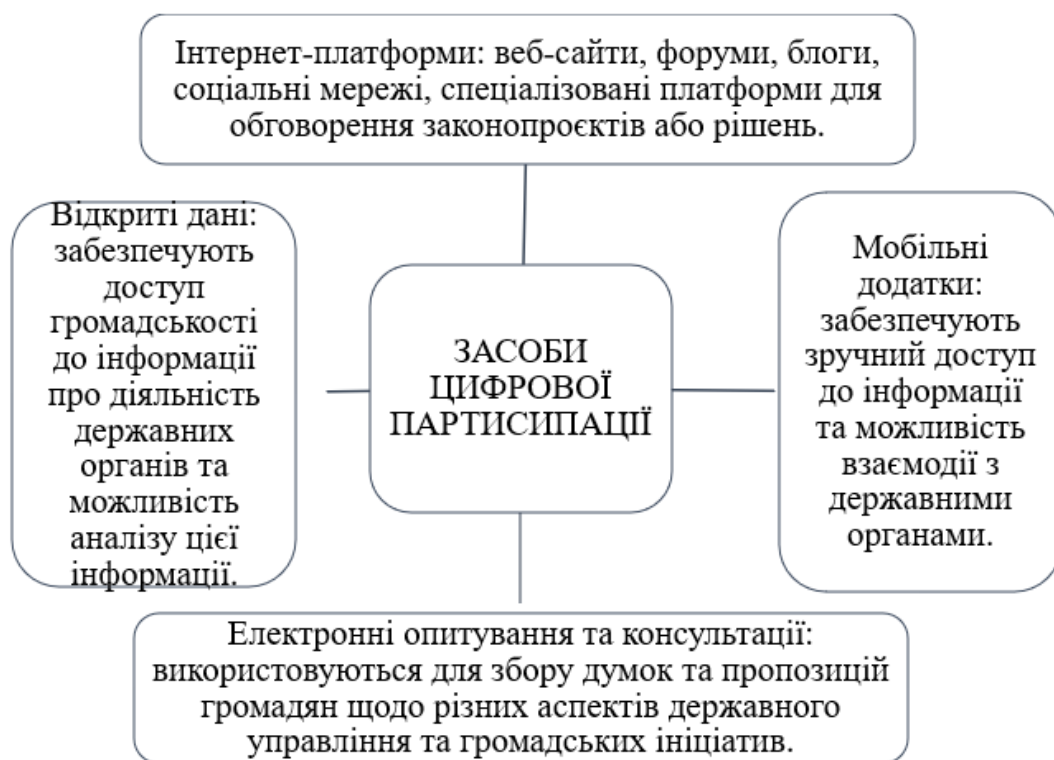

Рисунок 2 – Засоби цифрової партисипації

Л. Нікітенко в статті «Еволюція ідеї партисипативної демократії» підсумовує, що сьогодні теорія партисипативної демократії обіймає провідне місце у рейтинзі демократичних теорій, активно застосовується на практиці у багатьох країнах світу. Визначальна ідея партисипативної демократії лежить у потенції пересічних громадян реалізовувати самокерівництво, однак вона ще не імplementована у життя в повній мірі. Дослідниця Отже виокремлює наступні вектори руху для забезпечення всезагального ефективного залучення переважної більшості громадян до процесу вироблення рішень: підвищення рівня обізнаності та освіченості, нівелювання економічної нерівності, надання реальних інструментів впливу на політичний процес (особливо за допомогою інформаційно-комунікаційних та блокчейн технологій). [8]

Переваги цифрової партисипації узагальнено на рисунку 3.

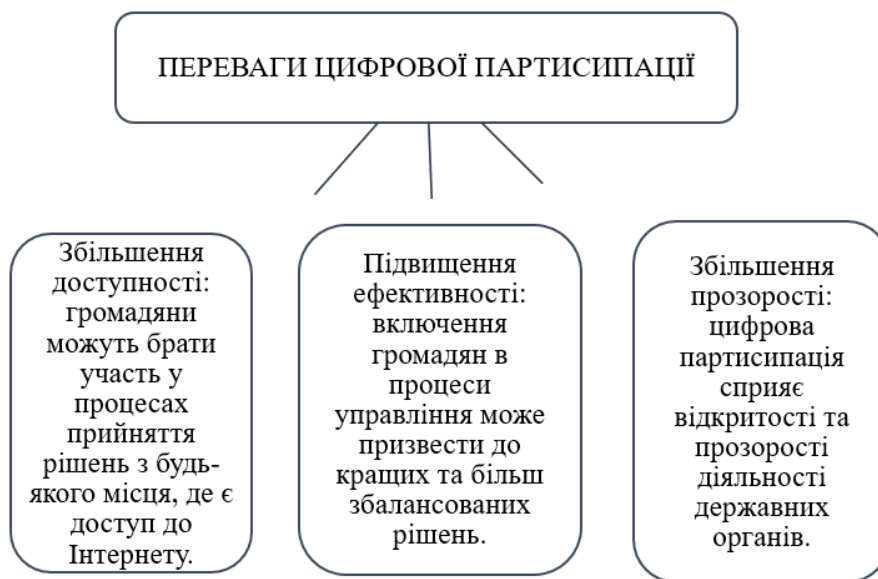

Рисунок 3 – Переваги цифрової партисипації

М. Кравченко та О. Колесніченко в статті «Особливості партисипації в умовах пандемії» розробили напрями розвитку партисипативної демократії, їх узагальнення наведено на рисунку 4.

Рисунок 4 - Напрями розвитку партисипативної демократії

Дослідники наголошують, що теорія партисипативної демократії обіймає провідне місце у рейтингу демократичних теорій, є популярною у науковому колі та має прикладний характер, оскільки активно застосовується на практиці багатьох країн (США, Данії, Іспанії, Швейцарії та ін). Проте, ця ідея ще не імplementована у життя в повній мірі. Для виправлення цієї ситуації необхідним вбачається всезагальне ефективне залучення переважної більшості громадян до процесу вироблення рішень через підвищення рівня обізнаності та освіченості, нівелювання економічної нерівності, надання реальних інструментів впливу на політичний процес (особливо за допомогою інформацій-но-комунікаційних та блокчейн технологій) [8, с. 349].

Савенко В.В., зазначає, що процес формування громадянського суспільства та правової держави, як і будь-які інші правові процеси, що розгортаються, в площині правової реальності характеризуються високим рівнем суспільної свідомості та політичної культури, які перебувають за межами регулювання держави, але охороняються та гарантуються нею [9, с. 347].

На думку Н. Горбова та О. Нестеренко, необхідною умовою для ефективного використання цифрової інфраструктури є наявність цифрових навичок. Адже навіть наявність покриття та забезпечення технікою, переконують дослідники, не дадуть змогу скористатися перевагами, які забезпечує розвинена інфраструктура; з іншого боку, брак навичок зменшує попит на цифрові послуги, що стримує розвиток галузі [1, с. 20].

Засоби цифрової партисипації узагальнено на рисунку 5.

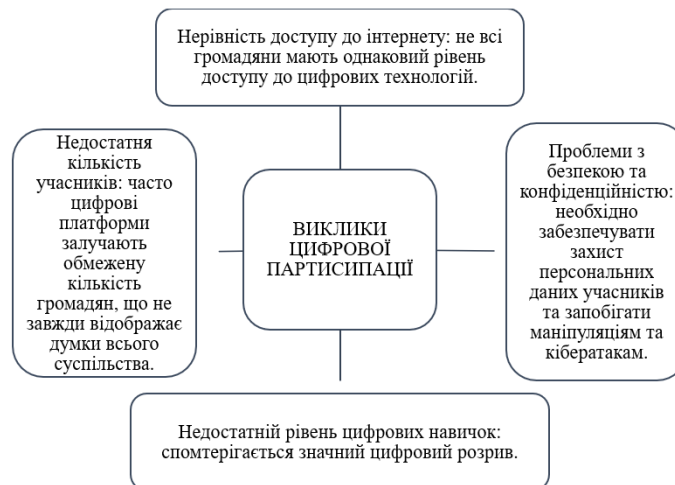

Рисунок 5 – Засоби цифрової партисипації

Отож, цифрова партисипація відіграє значну роль у розвитку відкритого та прозорого суспільства, сприяючи активному включенню громадян у прийняття рішень та формування політики.

Список використаних джерел:

1. Горбова Н. А., Нестеренко О. М. Партисипація як один з елементів цифрової трансформації публічного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 1(28). С. 20-26. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/4395/1/5%20%d0%93%d0%be%d1%80%d0%b1%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%9d.%20%d0%90..pdf>.
2. Кравченко М. В., Колесніченко О. М. Особливості партисипації в умовах пандемії. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 233-240. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/37.pdf.
3. Войнова Е. О. Електронна демократія: трансформація осмислення. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 21–29.

4. Карпенко О., Левченко О., Сакалош С. Партисипативні трансформації на місцевому рівні: електронна та цифрова демократія. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. №1(77). С.111-115. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/170439>.

5. Ніколіна І.І., Герасимюк К.Х. Дослідження кореляції між впровадженням принципів належного врядування та спроможністю громад. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 31. С. 49-54.

6. Ткаля О. В Розуміння належного врядування за сучасних умов. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70) № 2. С. 125-130.

7. Ніколіна І.І., Мережко В.М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 33 (72) № 6, 2023. С.133-137 (фахове видання).

УДК 34:336.1:352(045)

Винник А. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

ЯК ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В статті вивченні теоретичні та правові аспекти місцевих фінансів як основи місцевого самоврядування. Проаналізовано зміни правового механізму в контексті реформи децентралізації влади спрямовані на фінансову самостійність органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: *місцеві фінанси, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування, бюджетна децентралізація, публічне управління.*

Постановка проблеми. Органи місцевого самоврядування, що у сучасних умовах стають новою територіальною владою, мають за мету забезпечити належні умови для життя всіх мешканців і потребують достатньої фінансової підтримки. Місцеві фінанси є ключовою складовою ефективного функціонування місцевої громади. Формування, розподіл та використання фінансових ресурсів залежать від законодавчого регулювання бюджетних процесів, які є важливим і потужним інструментом місцевих фінансів.

Проведення адміністративно-територіальної реформи та утворення територіальних громад сприяли підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні обсягів фінансових ресурсів та активізації пошуку джерел їх формування. Аналіз даних свідчить про зростання обсягу фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні територіальних громад, та, відповідно, про посилення можливостей місцевої влади щодо здійснення повноважень у сфері формування, використання та контролю місцевих фінансів.

Над проблематикою діяльності органів місцевого самоврядування працювали такі науковці: Ананьєва Є.А., Волкова В.В., Волкова Н.І., Зубенка В.В., Ніколіна І.І., Мережко В.М та багато інших науковців.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних та правових аспектів місцевих фінансів як основи місцевого самоврядування.

Фінансова система України складається з різних фінансових інститутів, включаючи місцеві фінанси, які обумовлені державним та адміністративно-територіальним устроєм, регулюються законодавством.

Ананьєва Є. зазначає, що фінансово-правовою основою територіальних громад є сукупність правових норм, які регулюють фінансові відносини, що складаються в процесі формування та витрачання фінансових ресурсів територіальних громад із метою виконання завдань та функцій рад та виконавчих органів територіальних громад [2, с. 57].

Відповідно до статті 142 Конституції України, матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, які є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають у віданні районних і обласних рад.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» регулює фінансові відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також їх добровільного приєднання до територіальних громад. Отже, держава передбачає територіальним громадам майно, фінансові, земельні, природні ресурси та сприяє їхньому розвитку.

У 2014 і 2015 роках були внесені значні зміни до бюджетного законодавства. Уряд затвердив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [4] та ухвалив розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 18.06.2014 р. № 591-р., яке вже втратило чинність. Згідно з цим планом були внесені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, що відзначилося першим етапом бюджетної децентралізації.

Зокрема, було прийнято Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин», що встановив нову схему міжбюджетних відносин [5]. Також Постановою «Про внесення змін до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів» Уряд встановив нові засади перерахування міжбюджетних трансфертів [6].

До складу законодавства, яке регулює бюджетну систему України, також входять Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші нормативно-правові акти. На місцевому рівні показники бюджету річно затверджуються рішенням сесії місцевої ради «Про затвердження бюджету міста / села / району / області» [3, с. 16].

Рисунок 1 – Алгоритм взаємодії нормативно-правих норм щодо місцевих фінансів

Ананьєва Є. визначає фінанси територіальних громад як складник публічних фінансів, вид місцевих фінансових ресурсів. Дослідниця трактує цю категорію як суспільні відносини, що складаються у процесі формування, розподілу та використання фондів коштів органів місцевого самоврядування і пов'язані з задоволенням потреб населення відповідної території [2, с. 57].

Волкова В. В. та Волкова Н. І. у навчальному посібнику «Місцеві фінанси»

визначають, що місцеві фінанси – це система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань, як власних, так і делегованих [1, с. 6].

Ніколіна І.І. зазначає, що децентралізація управління – характерна ознака становлення і розвитку соціально-економічного сектора різних країн на нових демократичних засадах. Дослідниця визначає три взаємодоповнюючі шляхи процесу децентралізації: активне залучення громадського впливу на розв’язання соціальних проблем; посилення ролі місцевих органів управління соціальним сектором у прийнятті відповідних рішень про початок організаційно-економічних змін; зростання автономії закладів соціального сектора в управлінні їх фінансовими, матеріальними та кадровими ресурсами [7].

Бюджетна децентралізація в Україні означала передачу бюджетних ресурсів від центрального рівня до місцевих органів влади для виконання делегованих державою повноважень. Основним акцентом цієї децентралізації були бюджети об’єднаних громад. Ключовим аспектом цього процесу була передача реальних фінансових ресурсів у міста та села та втілення принципу бюджетної субсидіарності.

Протягом 2016-2021 років автономія місцевих бюджетів стала не лише декларативною, а й реалізувалася на практиці. Ця реформа була спрямована на поліпшення системи управління державою, при цьому центральна влада обмежувала свою діяльність стратегічними та загальнодержавними функціями, що важко диференціювати для потреб конкретного громадянина на місцевому рівні.

Одночасно спостерігалася спроба відокремити фінансові ресурси, делеговані державою для виконання певних повноважень, від фінансових ресурсів, що належать місцевій владі, шляхом включення витрат на делеговані повноваження до переліку витрат держави та покладання повної відповідальності за виконання власних програм на місцеві органи влади.

Ананьєва Є. в статті «Фінансово-правова основа діяльності об’єднаних

територіальних громад» підсумовує, що фінанси територіальних громад охоплюють частину публічних фінансових ресурсів, які надаються державою, становлять власність територіальних громад і до яких належать бюджетні фонди, позабюджетні фонди, кошти бюджетних установ, що перебувають у комунальній власності, фінанси власних комунальних підприємств та установ. Фінансові ресурси територіальних громад складаються з бюджетів, позабюджетних фондів, фінансів об'єктів державної та комунальної власності та інших фінансів, що використовуються для соціально-економічного розвитку регіону [2, с. 57].

Ніколіна І. та Мережко В. зазначають, що сьогодні в сфері публічного управління спостерігаються позитивні тренди, обумовлені наслідками успішної децентралізації на місцевому рівні через реалізацію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка сприяла розбудові спроможних громад на принципах економічної доцільності, соціальної необхідності та субсидіарності. Органи місцевого самоврядування частіше використовують партнерські підходи до прийняття рішень, активно залучення експертів різних напрямків як консультантів, аналітиків та радників, співробітництво з представниками громадських структур, впровадження партисипативних технологій взаємодії з громадянами, сприяння посиленню відкритості, прозорості влади, надання громадянам якісних адміністративних послуг тощо, що свідчить про застосування новітніх концепцій публічного управління [8, с. 134].

У контексті управлінської діяльності громадська участь дозволяє враховувати соціальні аспекти під час планування, мінімізувати соціальні та політичні ризики, пов'язані з ухваленням та реалізацією управлінських рішень, коригувати плани та поведінку влади відповідно до інтересів різних суспільних груп, а також залучати їх до процесу ухвалення цих рішень. Громадська участь у бюджетному процесі та наданні послуг може мати різні форми, від пасивного надання інформації до активної участі в переговорах та обговореннях. Ця участь також може відбуватись на різних етапах бюджетного циклу.

На етапі формування бюджету важливо забезпечити відображення

планування бюджетних доходів і видатків у середньостроковій та довгостроковій політиці місцевих органів влади, включаючи стратегію та пріоритети, ефективне планування витрат, визначення чітких цілей та показників результативності. Наявність довгострокового бачення та стратегії місцевого розвитку є передумовою ефективного планування роботи на рік.

При довгостроковому стратегічному плануванні та складанні річних планів ефективність участі громадян підвищується за допомогою проведення обговорень та фокус-груп за різними секторами та групами населення, дискусій за круглим столом, робочих груп та консультативних комітетів, громадських слухань та загальних зборів громадян, а також через опитування та обстеження громадської думки та участь громадян у сесіях ради та засіданнях комітетів [3, с. 165-166].

Навчальний посібник «Сучасна бюджетна система: правила та процедури» описує процедури інституціоналізації механізмів участі через прийняття місцевих норм та правил внутрішнього розпорядку: відданість принципу транспарентності бюджету та залучення громадян доцільно проголосити в Статуті місцевої громади та в подальшому деталізувати в нормах місцевого рівня [3, с. 169].

Отже, оскільки однією з найважливіших ознак, яка визначає демократичний характер публічного управління, є рівень участі громадян у процесі ухвалення важливих управлінських рішень на всіх рівнях, то громадяни є ключовою зацікавленою стороною у забезпеченні прозорості бюджетного процесу, тому врахування громадської думки під час управління місцевими фінансами дозволить спрямувати бюджетні кошти на фінансування послуг, що є найбільш пріоритетними для громади.

Список використаних джерел:

1. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
URL:

https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2656/1/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%9D%D0%9F_%20%D0%9C%D0%A4.pdf

2. Ананьєва Є. А. Фінансово-правова основа діяльності об'єднаних територіальних громад. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2020. Вип. 4 (48). С. 54-58. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2020/4/9.pdf>

3. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». К., 2017. 184 с. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_preview_0.pdf.

4. Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

5. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text>.

6. Про внесення змін до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів: у Постанову Кабінету Міністрів України від 23.01.2015 р. № 12 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2015-%D0%BF#Text>.

7. Ніколіна І.І. Трансформація публічного управління в Україні в умовах децентралізації. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць VII Міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Вінниця, 17-19 вересня 2018 р.). Вінниця. 2019. С. 279-290. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/card.php?lang=uk&id=25769>.

8. Ніколіна І.І., Мережко В.М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* Т. 33 (72) № 6, 2022. С.133-137. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/20>.

Владімірова Т. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ УКРАЇНИ**

Досліджено теоретичні основи та концепції розвитку національного бренду України. Проведено контент-аналізу визначень «бренд», «державний бренд», «геополітика», «геостратегія». Розглянуто теорію сприйняття держави..

Ключові слова: держава, бренд, імідж, геополітика, геостратегія.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення показують високі темпи розвитку як у технічній, так і у соціальній сферах. Стрімкий розвиток економіки змушує країни боротися за інвестиції, можливості, інтелектуальний потенціал, туристів та інше. Отже, важливим стає поняття цінності країни, її світового іміджу та репутації на міжнародній арені. У зв'язку з цим, країнам необхідно розробляти власну стратегію розвитку іміджу, який на практиці стає національним брендом держави.

Над проблематикою розробки механізму брендингу працювали такі науковці: В. Лапін [5], Д. Рибак та І. Паніна [7], Л. Тешева та М. Зеленський [9], В. Юрчишин [2] та інші.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних основ та концепцій розвитку національного бренду України.

Роль України у сучасному геополітичному ландшафті стала особливо актуальною після розширення Європейського Союзу, коли на її західний кордон вийшов потужний політико-економічний альянс. Це вимагає врахування складної системи інтересів різних країн, а Україна опинилася на перехресті геополітичних векторів в безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника між США, ЄС і Росією. На контурі цього трикутника, хоча й не зовсім чіткому, видно значущу роль України, яка є проміжним кордоном між західною та російською-євразійською цивілізаціями. Це ставить Україну у центр уваги, бо її східні кордони стають межею між Європою та Росією для НАТО, а західні кордони — межею між НАТО та колишнім СРСР у сприйнятті Росії.

Війна Росії проти України зробила безальтернативним курс України на євроінтеграцію. Ми усвідомлюємо, що Україні ще належить подолати складний шлях для досягнення критеріїв, необхідних для повноправного членства в Європейському Союзі, але наша молода держава рухається саме в цьому напрямі й вона не зверне з цього шляху.

Війна в Україні має далекосяжні наслідки, змінюючи не лише архітектуру безпеки Європи, а й впливаючи на геополітику майже в усьому світі. Геостратегічне становище РФ погіршується, адже війна спровокувала вступ до НАТО двох колишніх позаблокових країн – Фінляндії та Швеції. Це кардинально змінює геостратегічну ситуацію в Північній Європі.

Для глибокого розуміння поняття бренду держави, необхідно також проаналізувати терміни «геополітика», «бренд», «державний бренд», що описують взаємозв'язок політичної сфери та географічних чинників, які впливають на міжнародні відносини (табл. 1).

Науковець Рибак Д. зазначає у своїй науковій праці, що бренд – це сукупність характеристик, особливостей, ознак, що є унікальними, та, які формують певне уявлення про продукт у свідомості споживачів [7, с. 63].

Паніна І. розуміє під державним «брендом» позиціонування країни на міжнародній арені, її сприйняття іншими державами, що передбачається наявністю певних ознак, символів бренду, що асоціюється з конкретною державою. Відповідно, оцінюючи поведінку країни на міжнародній арені, її образу в міжнародних мас-медіа, у нашій свідомості формуються певні уявлення та асоціації про цю державу [7, с. 63].

Незалежний український аналітичний центр із вивчення соціальних наук визначає брендинг держави як процес створення, моніторингу й управління іміджем країни задля покращення її репутації серед визначеної міжнародної аудиторії [10].

Геополітика – це система і сукупність знань про організацію гегемонії та контролю влади над простором, яка має політичний сенс та соціально-економічну основу, можливості та здібності до змін та реалізації життєво важливих цінностей, інтересів і цілей [1, с. 12].

В енциклопедії сучасної України визначено, що геополітика – це концептуальний погляд на політику держави чи групи держав, що базується на обґрунтуванні їх зовнішньо та внутрішньополітичних дій, стану та еволюції економічної, політичної і соціальної систем суспільства впливом географічних факторів [6].

Таблиця 1 – Результати контент-аналізу визначень «бренд», «державний бренд», «геополітика», «геостратегія»

Автор	Трактування понять
1	2
Рибак Д.	Бренд – це сукупність характеристик, особливостей, ознак, що є унікальними, та, які формують певне уявлення про продукт у свідомості споживачів [7, с. 63].
Паніна І.	Державний бренд – позиціонування країни на міжнародній арені, її сприйняття іншими державами, що передбачається наявністю певних ознак, символів бренду, що асоціюється з конкретною державою. Відповідно, оцінюючи поведінку країни на міжнародній арені, її образу в міжнародних мас-медіа, у нашій свідомості формуються певні уявлення та асоціації про цю державу [7, с. 63].
Мішин А. О.	геополітика – це концептуальний погляд на політику держави чи групи держав, що базується на обґрунтуванні їх зовнішньо та внутрішньополітичних дій, стану та еволюції економічної, політичної і соціальної систем суспільства впливом географічних факторів [6].
Лапін В.	Геостратегія – уторований переможний шлях української державної нації щодо творення власної Української соборної незалежної держави як повноправного суб'єкта міжнародних відносин у новому світовому порядку і архітектурі світової безпеки [5, с. 275].

Лапін В. вважає, що геополітика формує цивілізаційний вимір нації лише в якості форми, не за змістом. Утім геостратегія виступає конкретним інтелектуальним простором та практичним інструментом формування засадничих змін державної нації причому на конкретно-історичному етапі розвитку. Науковець дає таке визначення поняття «геостратегія» це – уторований переможний шлях української державної нації щодо творення власної Української соборної незалежної держави як повноправного суб'єкта міжнародних відносин у новому світовому порядку і архітектурі світової безпеки [5, с. 275].

Саймон Анхольт, фахівець у сфері національного брендингу, визначив, що брендинг країни є систематичним процесом узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій та комунікації країни для реалізації стратегії власної конкурентної ідентичності (рис. 1).

Рисунок 1 - Шестикутник Анхольта

За теорією «шестикутника Анхольта», сприйняття будь-якої держави формується за шести факторами:

- Експорт країни, що скеровується на створення позитивного іміджу товарів та послуг у світі.
- Урядування, як основа політичного курсу та рішення керівництва.
- Інвестиції та імміграція зобов'язанні вибудувувати привабливість для проживання, роботи та навчання, а також для зовнішніх інвесторів.
- Культура та традиції, що передбачає рівень сучасної культури, включаючи живопис, музику, кіно, літературу тощо.
- Люди, що включає їх їх знання, освіту, гостинність, поведінку за кордоном.
- Туризм котрий спрямований на формування зацікавленості у відвідуванні та туристичні атракції.

Дослідження Українського інституту показують, що більшість іноземців мають низький рівень обізнаності з історією, культурою та спадщиною України.

Вони часто асоціюють Україну з негативними подіями, такими як Чорнобильська катастрофа, голодомор, війна, Майдан та корупція. Низька обізнаність з культурою України виникає через відсутність позитивних інформаційних подій та масштабних заходів, що відображали б країну з кращого боку. Інтерес до України збільшується під час особливих подій, але швидко згасає [4].

Проте, існує низка історичних подій та досягнень (дод. А), що сприяли розвитку національного бренду України. Серед них:

- перемоги на Євробаченні;
- проведення Євро-2012;
- цифрова трансформація країни та щорічний Diia Summit;
- Помаранчева революція;
- Революція Гідності
- святкування 30-ої річниці Незалежності [9].

Національний бренд країни виступає як потужний показник її ідентичності, що сприяє розвитку її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Україні надзвичайно важливо покращити процес брендування країни, щоб змінити глобальне уявлення про українців та привабити більше інвестицій і туристів. Сучасні українці активно діють та створюють нові ініціативи та проекти. Проте, існуючий негативний образ країни у світі ускладнює ці завдання, але позитивні враження тих, хто вже відвідав Україну, можуть допомогти змінити цю ситуацію.

Список використаних джерел:

1. Геополітика як наука. Запорізький національний університет. URL: <http://surl.li/rowty>.
2. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Наук. ред. В. Юрчишин. – Київ: Центр Разумкова, 2022. URL: <http://surl.li/rpeuz>.
3. Гуманітарна криза та криза біженців в Україні, Дослідницька служба Конгресу США, листопад 2022 року. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11882>.

4. Дослідження щодо сприйняття України за кордоном. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/research-on-ukraine-abroad/>.

5. Лапін В. Геостратегія сучасної української держави: засади формування. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 41. С. 268-277. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/35.pdf.

6. Мішин А. О. Геополітика. Енциклопедія Сучасної України. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-29144>.

7. Рибак Д. А., Паніна І. Г. Символ бренду України. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. С. 66-67. URL: <http://surl.li/rouqr>.

8. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. URL: <http://surl.li/rmnz>.

9. Тешева Л. В., Зеленський М. В. Розвиток та вдосконалення національного бренду України. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. №3. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-3-02-01/2022-3-02-01>.

10. ADASTRA Fellows. Незалежний український аналітичний центр із вивчення соціальних наук. *Національний бренд України: кризь призму сприйняття держави за кордоном*. URL: <http://surl.li/epzcr>.

УДК 004:321 (045)

Воєводко Д. Р.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЦИФРОВИХ РОБОЧИХ
МІСЦЬ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ**

У статті розкрито особливості впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади в Україні. Охарактеризовано головні

досягнення у напрямку цифрових трансформацій в органах публічної влади та доведено, що набуття цифрових компетентностей державними службовцями є значущою передумовою інноваційного розвитку публічного управління.

Ключові слова: цифрова трансформація, цифрові компетентності, цифрова грамотність, цифровізація робочих місць, органи публічної влади.

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Сучасний світ вийшов вже давно за межі побудови інформаційного суспільства, так як цифрові технології поглинають все більше сфер суспільного життя, докорінно змінюючи форми та методи їх реалізації [2, с. 48]. Більшість країн світу зорієнтована саме на розвиток у напрямку цифровізації, застосовуючи усі можливі конкурентні переваги від її впровадження. Україна також намагається не відставати, розвиваючи інформаційні технології у різноманітних напрямках як суспільного життя, так і публічного управління. Деякі досягнення були здійснені, проте синергетичного ефекту та системності на розвиток країни так й не було досягнуто, попри те, що вітчизняні ІТ-фахівці мають значний потенціал та входять до п'ятірки найкращих ІТ-аутсорсерів світу [8, с. 139]. На наш погляд, саме використання діджиталізації у галузі публічного управління може стати вагомим поштовхом цифрових трансформацій для всебічного розвитку конкурентоспроможної нашої держави. Тому потребують детального вивчення особливості впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є здійснення аналізу особливостей впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади в Україні.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Сучасні дослідники, головним чином, звертають особливу увагу на проблему діджиталізації та цифрових трансформацій в Україні з точки зору впровадження цифрової економіки та її впливу на бізнес-середовище (Г. Козбур, К. Гуменна, С. Туль, І. Струтинська та ін.). Також розглядаються питання цифрових трансформацій публічного управління такими дослідниками, як В. Биркович, Т. Биркович,

Н. Грицяк, О. Карпенко, В. Куйбіда, В. Наместнік, І. Ніколіна, Г. Почепцов та ін. Однак питання, що стосуються впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади залишаються не до кінця розкритими та потребують подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед розглянемо поняття «цифрове робоче місце». На думку П.С. Шпиги [10, с. 79], цифровізація передбачає встановлення на робочому місці нового або модернізацію наявного комплексу програмних і технічних засобів, оновлення організаційно-методичних матеріалів, підвищення кваліфікації службовців тощо. Технологічне оновлення робочих місць повинно забезпечити досягнення поставлених цілей перед посадовцем у короткостроковому й довгостроковому періодах.

На переконання І.П. Лопушинського [7], цифрове робоче місце є віртуальним еквівалентом фізичного робочого місця, що потребує належної організації, користування та управління, адже воно повинно підвищити ефективність працівників та створити стати запорукою для сприятливіших умов праці. Дослідник виокремлює деякі суттєві аспекти цифрового робочого місця, серед яких:

1) технологічний рівень, тобто досягнення у сфері технологій зумовлюють зміни в цифровому робочому місці, з огляду на це технології є незмінно актуальним питанням;

2) люди мають найвищий пріоритет, а тому найважливішим чинником цифрового робочого місця є вплив на працівників ;

3) управління та структура – розроблення «цифрового» робочого місця, скероване на випередження умов сучасності, означає відношення до нього як до єдиного цілого, у якому органічно поєднано аспекти технологій, процесів та працівників.

А.В. Кожина [3, с. 137] також зауважує, що цифрове робоче місце є еквівалентом фізичного робочого місця. Дослідниця переконана, що за умов цифрової економіки робочі місця перестають бути прив'язаними до фізичних місць, адже вони стають «цифровими», мобільними, віртуальними та не

вимагають постійного перебування працівника на робочому місці. Окрім того, А.В. Кожина зазначає, що впровадження інструментарію цифрових робочих місць сприяє гнучкості в методах виконання посадових обов'язків державними службовцями, стимулює їх спільну роботу та взаємодію, передбачає вибір технологій для роботи, підтримує децентралізовані та мобільні робочі середовища тощо. Головними перевагами цифрових робочих місць, на її думку, є зменшення витрат на офісні приміщення, апаратне забезпечення, відрядження та ін.

Ми пропонуємо під впровадженням інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади розуміти впровадження новітніх досягнень сфери цифрових технологій в інформаційний простір робочих місць, що передбачає встановлення на робочому місці нового або модернізацію наявного комплексу технічних та програмних засобів, оновлення організаційно-методичних матеріалів, підвищення кваліфікації працівників тощо.

Вважаємо, що на найближчу перспективу Україна має сфокусуватися на двох основних аспектах: осмислення та підготовка відповідних ініціатив, зокрема законодавчих, з метою стимулювати перехід на цифрові робочі місця професійних середовищ та українського бізнесу, а також трансформація робочих місць державних (муніципальних) службовців та працівників у робочі цифрові місця.

Застосування у державному сегменті цифрових робочих місць не тільки наблизить службовців до суспільства, але й дасть їм змогу якісно виконувати їх інспекційні та ін. функції, а також дасть можливість заощадити значні кошти. Задля отримання вигоди від цифрових робочих місць органам публічної влади варто врахувати чотири головні складові:

- пристрої доступу;
- інфраструктура комунікацій;
- бізнес-застосунки;
- телекомунікаційні інструменти робочого місця [9, с. 30].

Пристрої доступу гарантують забезпечення ефективнішого способу

одержання доступу до бізнес-застосунків для працівників, удосконалення стратегії щодо застосування цифрових технологій (планшети та смартфони) відповідно до нових потреб.

Інфраструктура комунікацій передбачає ефективне функціонування комунікаційних технологій, застосунків для спільної роботи, бізнес-застосунків тощо, надійність зв'язку, обладнання корпоративних мереж для опрацювання відео-, аудіо- та інших даних.

Надання державним службовцям доступу до застосунків для бізнесу, незалежно від часу та місця, забезпечення миттєвого доступу до необхідної інформації, що є важливою, створення платформ для спільних робіт віртуальних команд та управління базами знань злагоджено працювати й ефективно взаємодіяти є важливою складовою одержання вигоди від цифрових робочих місць органам публічної влади.

Телекомунікаційні інструменти робочого місця державних службовців – це використання технологій зв'язку, що гарантують присутність у режимі реального часу, дають можливість проводити онлайн-зустрічі, зокрема відео-аудіо-, та веб-конференції [9, с. 30].

Слід зауважити, що для ефективного впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади насамперед потрібно забезпечити розвиток цифрової компетентності працівників. Погоджуємось з В. В. Наместнік [5, с. 67], що цифрова компетентність – це впевнене та критичне застосування повного спектра цифрових технологій з метою одержання інформації, комунікації та базового розв'язання проблем у різних сферах суспільної життєдіяльності.

Соціальне відторгнення є проявом прямого порушення базових прав людини – права на якісну освіту, на медичні послуги, на прийнятний рівень життя, на захист своїх інтересів і загалом на участь в економічному, соціальному, культурному, політичному житті. І. Ніколіна зауважила, що існує гостра потреба в збільшенні фінансування цієї сфери розвитку цифрового урядування й забезпечення доступу до інформації, надання адміністративних послуг і підтримки зворотного зв'язку для людей з особливими потребами [2, 5].

Цифрова компетентність повинна стати однією з центральних вимог до сучасних державних службовців, адже саме вони є потенційними користувачами цифрових робочих місць, застосування яких наблизить їх до суспільства, дасть їм можливість якісніше виконувати їх функції, а також заощадити значні кошти [7]. Використовуючи сучасні ІТ-рішення, запроваджувати в обіг найсучасніші адміністративні послуги електронно та впроваджувати інноваційні моделі, органи публічної влади значно покращать свою діяльність та перейдуть на якісно новий етап свого розвитку [4, с. 115].

У той же час ми вимушені погодитися з В. Г. Логвіновим [6, с. 58], що на глобальному рівні Україна поки програє конкурентну боротьбу за факторами, які детермінують створення нових проривних інформаційних інноваційних технологій, головним чином це стосується інвестицій у проекти нових знань, а саме їх залучення, підготовки наукових та професійних кадрів, що в умовах низької ефективності інноваційної національної системи призводить до «вимивання» конкурентоздатного потенціалу з країни – кадрів, проривних ідей, технологій. З огляду на це, з метою покращення механізмів публічного управління та адміністрування у галузі цифрових трансформацій потрібно на державному рівні розробляти загальнонаціональні програми, які були б скеровані на розвиток та підтримку інфраструктури українського суспільства у цілому.

Для цього з боку держави необхідна підтримка стимулювання та розвитку цифрових технологій, впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади, злагодженої системи культивування цифрових навичок на рівні початкової, середньої та вищої освіти. Т.І. Биркович, В.І. Биркович та О.С. Кабанець [1] зауважують, що у цьому контексті важливо розглянути можливість підвищення кваліфікації для державних службовців, які зможуть отримати додаткові знання, що відповідали б їхнім професійним потребам та інтересам, користування новими можливостями цифрових технологій.

Висновки. Отже, підсумовуючи можемо зазначити, що впровадження інструментарію цифрових робочих місць в органах публічної влади – це

впровадження новітніх досягнень сфери цифрових технологій в інформаційний простір робочих місць, що передбачає встановлення на робочому місці нового або модернізацію наявного комплексу технічних та програмних засобів, оновлення організаційно-методичних матеріалів, підвищення кваліфікації працівників тощо. Впровадження цифрових робочих місць сприяє підвищенню продуктивності праці співробітників, зменшенню витрат часу та ресурсів на виконання завдань, а також покращенню якості надання державних послуг громадянам. Цифровізація публічного управління є вимогою часу, однак в Україні є низка проблем, які гальмують цей процес тому варто зосередити увагу на розв'язанні цих питань.

Список використаних джерел:

1. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1488>. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2
2. Ніколіна І.І.. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. №19. С. 53-59.
3. Васиньова Н. С. Диджиталізація публічного управління в Україні: тренд чи вимога часу? *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2022. №33(72). С. 48-52.
4. Наместнік В. В., Павлов М. М. Електронне, цифрове та smart-управління: сутність та співвідношення термінів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. *Державне управління*. 2020. №1(96). С. 115-121.
5. Ніколіна І.І., Ніколіна І.І., Гулівата І.О. Public mechanism for developing a barrier-free environment in Ukraine. *Наукові інновації та передові технології*. *Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 3(31). С. 60-72. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-60-72](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-60-72).

6. Кожина А. Цифровий розвиток як пріоритетний напрям публічного управління для стабілізації ситуації з наслідками пандемії COVID-19. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 2. С. 134-140.

7. Чернецький С. Удосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення центральних органів виконавчої влади в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. №2 (4). С. 24-32

8. Логвінов В.Г. Цифрові платформи як складова моделі публічного управління. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.): у 5 т. Київ, 2019. Т. 4. С. 57–59.*

9. Лопушинський І. П. «Цифрові робочі місця» державних службовців як вагома складова електронного урядування в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_1_29 (дата звернення: 06.04.2024).

10. Разумей Г. Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2(25). С. 139-145.

11. Наместнік В.В. Цифрова компетентність публічних службовців: сутність поняття. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.): у 5 т. Київ, 2019. Т. 4. С. 67-86.*

12. Шпиґа П. С. Smart-підхід до визначення завдань цифровізації робочих місць публічних службовців. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. 2020. №4. С. 77-83.

**ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

У статті здійснено моніторинг формування концепції сталого розвитку для впровадження програм соціально-економічного розвитку територіальної громади. Систематизовано поняття сталого розвитку та охарактеризовано складові концепції. Визначено блоки завдань реалізації концепції сталого розвитку в територіальних громадах. Обґрунтовано стратегічні напрями сталого розвитку громади.

Ключові слова: *сталий розвиток, територіальна громада, збалансована громада, соціально-економічний розвиток, стратегічна екологічна оцінка, спроможна громада.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними та практичними завданнями. У сучасному світі, де питання сталого розвитку стають все більш актуальними, формування концепції сталого розвитку для впровадження програм соціально-економічного розвитку територіальної громади набуває стратегічного значення. Розуміння необхідності збалансованого поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів у розвитку територіальних громад є важливим кроком у забезпеченні сталого благополуччя для сучасного суспільства.

Проблематиці здійснення моніторингу концепції сталого розвитку для впровадження програм соціально-економічного розвитку територіальної громади досліджували такі науковці, як: Бондарчук Л.В., Васильєва Н. В., Васильєва О. І., Гошилик В., Зайцева Л. О., Котов І. В., Кравченко О., Полякова К., Шутяк С. тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є здійснення аналізу процесів формування концепції сталого розвитку з метою впровадження програм соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні свідчить, що зі зростанням свідомості щодо екологічних, економічних і соціальних проблем, концепція сталого розвитку залишається однією з найважливіших та нагальних для сучасного суспільства. Зусиллями вчених багатьох поколінь у принципі підготовлено й створено концепцію сталого розвитку (sustainable development), що отримала міжнародне визнання й по суті є системою поглядів на рух економічних систем і спільноти як несуперечливу їх взаємодію між собою та з природою. Вона визнається сьогодні найціннішою моделлю майбутнього світової цивілізації, у якій позначено якісно новий стан розвитку суспільства, що визнається постіндустріальним. Теорія і практика сталого розвитку суспільства як на глобальному, так і на національному, регіональному чи місцевому рівнях є віддзеркаленням об'єктивної потреби переорієнтації економічного, усього суспільного розвитку з урахуванням нагальної вимоги збереження природного та людського потенціалу для нинішнього та прийдешніх поколінь [2, с. 84].

Сталий розвиток трактується, як загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [3]. Також, сталий розвиток – це спосіб управління нашою планетою таким чином, щоб добробут сучасних людей не означав обмеження ступеня задоволення потреб майбутніх поколінь [4]. Відтак, сталий розвиток - це систематично керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний [3].

Концепція сталого розвитку передбачає виділення трьох підходів: економічного, соціального та екологічного, що відображають їх особливу значимість, наявність між ними взаємозв'язку і взаємозалежності, при цьому ігнорування хоча б однієї з них може підірвати загальну стійкість системи [5]. Розглянемо складові концепції сталого розвитку (рис. 1.).

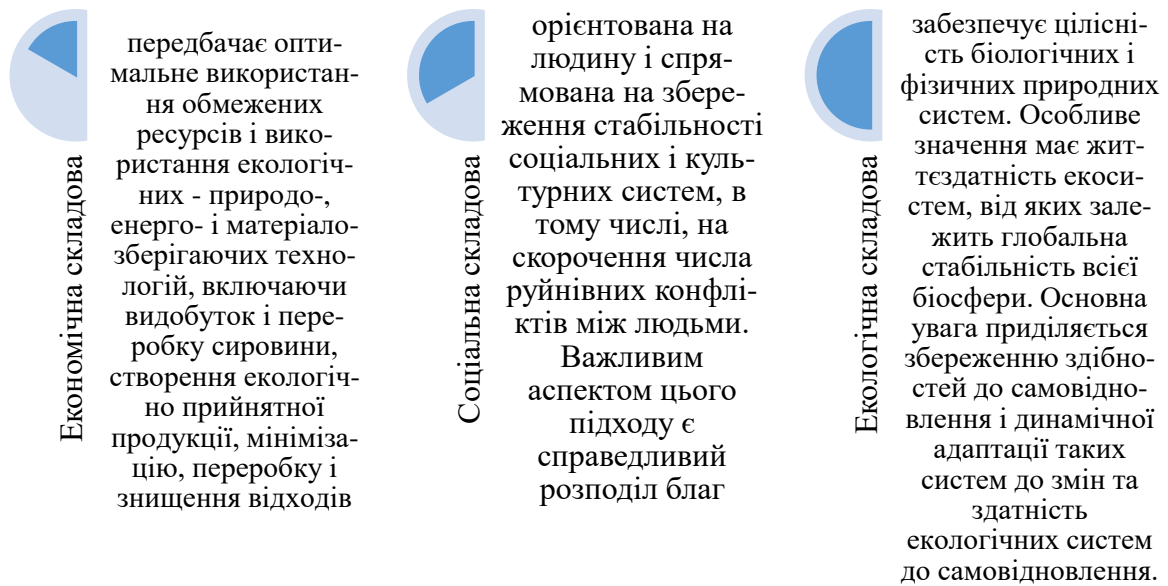

Рисунок 1 – Характеристика складових концепції сталого розвитку

Економічний і соціальний елементи, взаємодіючи один з одним, породжують такі нові завдання, як досягнення справедливості всередині одного покоління (наприклад, щодо розподілу доходів) та надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення. Механізм взаємодії економічного та екологічного елементів породив нові ідеї щодо вартісної оцінки та зовнішніх впливів на довкілля. Нарешті, зв'язок соціального та екологічного елементів викликала інтерес до таких питань як внутрішньопокоління і міжпокоління рівність, включаючи дотримання прав майбутніх поколінь, та участі населення в процесі прийняття рішень.

Територіальні громади перетворюються із об'єктів на суб'єктів управління, що робить їх лідерами змін, які нестимуть відповідальність за планування свого сталого розвитку, місцеве економічне зростання, просторове планування, збереження навколишнього середовища підвладної території [6]. Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації економічної, соціальної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь [7]. Загалом, сталий розвиток передбачає, що розвиток економіки не повинен відбуватись будь-якою ціною, його необхідно планувати з урахуванням всіх складових сталості, в тому числі екологічної.

Планування сталого розвитку у громаді передбачає планування місцевого економічного розвитку із орієнтацією на три складові – соціальне благополуччя, рівний доступ всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності.

Крім того, сталий розвиток передбачає інтегрування цілей високої якості життя, здоров'я та добробуту з соціальною справедливістю, забезпеченням здатності планети підтримувати життя в усьому його розмаїтті. Ці соціальні, економічні та екологічні цілі є взаємозалежними та такими, що взаємно підтримуються [6]. Вагома роль належить лідерському потенціалу місцевих громад. Адже, реалізація концепції сталого розвитку в територіальних громадах охоплює декілька, блоків завдань (рис. 2).

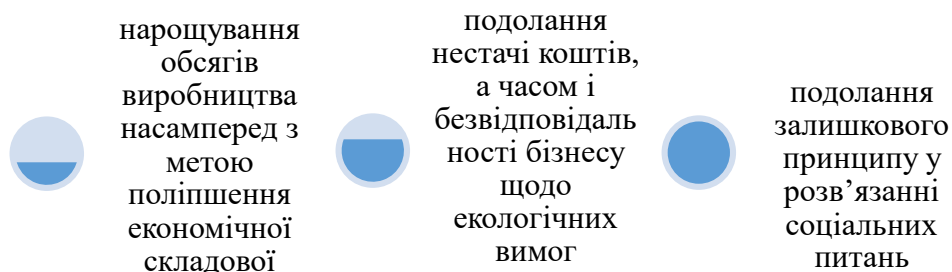

Рисунок 2 – Блоки завдань реалізації концепції сталого розвитку в територіальних громадах

У цьому контексті важливим є вміння використовувати такий інструмент як стратегічна екологічна оцінка, який допомагає запобіганню негативних для довкілля наслідків діяльності ще на етапі стратегічного планування розвитку територіальної громади. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість здійснити всебічний аналіз можливого впливу планованої діяльності на довкілля та запобігти або пом'якшити можливі негативні екологічні наслідки [8]. Стратегічна екологічна оцінка є практичним інструментом для реалізації концепції сталого розвитку через врахування екологічних аспектів у процесах ухвалення рішень політичного, економічного й соціального характеру.

Формування концепції сталого розвитку для впровадження програм соціально-економічного розвитку територіальної громади має базуватись на стратегічних напрямках (табл. 1).

Таблиця 1 – Моніторинг стратегічних напрямів сталого розвитку громади

Спроможна громада	Безпекова та екологічна громада	Інфраструктурно-розвинена громада	Соціально-орієнтована громада
Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва	Зміцнення безпеки громади	Розбудова інфраструктури	Підвищення рівня надання освітніх послуг, культурного дозвілля.
Підвищення інвестиційної привабливості	Формування системи поводження з побутовими відходами	Забезпечення енергоефективного споживання	Забезпечення надання якісних адміністративних, соціальних та медичних послуг
Розвиток аграрного потенціалу	Відновлення природного середовища та покращення екологічного стану громади	Підвищення якості комунальних послуг	Ефективне управління громадою
Підвищення соціальної відповідальності бізнесу	Якість атмосферного повітря	Формування мережі об'єктів публічного простору	Реалізація комунікативного плану програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Визначення стратегічних пріоритетів розвитку повинно здійснюватись із використанням вагомого інформаційного підґрунтя, одну із основ якого складає об'єктивна та максимально широка інформація про поточний стан, тенденції та перспективи місцевого розвитку у всіх сферах життєдіяльності громади. Сталість розвитку територіальних громад потребує відповідної стратегії, що враховує потреби сучасного покоління, не посягаючи на можливості майбутніх. Концепція сталого розвитку забезпечує баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами.

Висновки. Отже, концепція сталого розвитку має бути практичною та реалізованою через соціально-економічні програми та проєкти. Застосування інноваційних підходів та технологій може сприяти досягненню цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 74–78.
2. Котов І. В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/12.pdf
3. Сталий розвиток. URL: <https://uk.wikipedia.org>
4. Сталий розвиток – чому це так важливо? URL: bit.ly/49hBTUk
5. Зайцева Л. О. Складові концепції сталого розвитку. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.55
6. Територіальні громади як лідери якісних змін сталого розвитку. URL: <https://ecolog-ua.com/news/terytorialni-gromady-yak-lidery-yakisnyh-zmin-stalogo-rozvytku>
7. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
8. Стратегічна екологічна оцінка: можливості для громадськості (посібник) / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко]. Видавництво «Компанія “Манускрипт”» Львів, 2017. 28 с.
9. Нікітенко Л.О. Еволюція ідеї партисипативної демократії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. URL: DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.63>
10. Савенко В.В. Еволюція ідеї громадянського суспільства та уявлень про неї. 2022. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/908>.
11. Nikolina I.I. Democratic governance: local development. Humanization concept of public administration: theoretical and methodological fundamentals : Scientific monograph. Riga. LaPra : «Baltija Publishing». 2022. 248 p. Pp. 157-194.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ЕФЕКТИВНЕ МІСЦЕВЕ

САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено розгляду питань з децентралізації, її сутність та основні характеристики, децентралізаційні зміни в місцевому самоврядуванні. Розглянуто переваги та недоліки децентралізаційних змін на місцевому рівні. Також сфокусовано увагу на ефективність місцевого самоврядування. Зроблено висновок, який вплив має на територіальну громаду та на місцеве самоврядування процес децентралізаційних змін.

Ключові слова: *децентралізація, децентралізаційні зміни, місцеве самоврядування, територіальна громада, держава, публічне управління.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Актуальність дослідження зумовлена швидким розвитком децентралізації в практиці державотворення нашої держави. Держава постійно розвивається тим самим вдосконалює свою зовнішню та внутрішню політику, економічну систему, організацію суспільного життя, надання ефективних послуг на місцевому рівні. В таких умовах створюється держава яка є прикладом державотворення для інших держав світу.

Ступінь дослідженості теми статті. Розробленість проблематики висвітлюються крізь інформаційні та аналітичні матеріали, праці науковців таких, як Мельничук А., Остапенко П., Ведель Ж., Лелеченко А., Slater R., Дорош У. та Васильченко Г.

Метою статті є розкриття сутності децентралізації та її впливу на ефективність управління на місцевому рівні. Під час аналізу планується звернути увагу на ключові аспекти децентралізації, такі як перерозподіл функцій та повноважень між різними рівнями влади, фінансова децентралізація, зміна відносин між центральною та місцевою владою.

Виклад основного матеріалу: Питання децентралізації в нашій державі постало у 2014 році, коли Україна підтвердила свій європейський шлях розвитку, та стала головним перетворенням в історії країни. Головною метою визначається створення та підтримка оптимального життєвого середовища для місцевих жителів, забезпечення доступу до якісних та різноманітних громадських послуг, формування механізмів прямого участі громадян у вирішенні важливих питань, вирішення потреб мешканців у всіх сферах діяльності в межах відповідної території, а також забезпечення гармонії між інтересами держави та територіальними громадами [1].

Основним принципом, який проголошується в сучасній європейській моделі управління державою, є концепція «Good Governance» або «належне врядування». Перехід до цієї моделі становить новий етап для України, який відображає важливість розвитку сучасних підходів до управління та підвищення якості державних послуг для громадян [2].

Децентралізація як поняття бере своє коріння у древніх імперіях, середньовікових королівствах, де вже розподіляли збір податку та визначення його розміру місцевим чиновникам, а не залишали такі питання на центральному рівні.

Жорж Ведель детально дослідив аспекти децентралізації, вважаючи, що цей процес полягає у передачі владних повноважень не лише державним службовцям та центральним органам влади, але й іншим незалежним установам, основним чином тим, які обрані самим населенням та не перебувають у підпорядкуванні центральній владі. В його розуміння такі зміни сприяють більш ефективному прийняттю рішень на місцевому рівні та забезпечує більший рівень участі громадян у процесі управління [3 с.392].

Обґрунтування потреби у децентралізації має подвійний аспект.

По-перше, передача управління безпосередньо в руки зацікавлених осіб надає переваги демократичного процесу, оскільки демократія стає більш реалізованою на місцевому рівні, ніж на загальнонаціональному.

По-друге, децентралізоване управління, при належних ресурсах та умовах,

є ефективнішим і практичнішим у порівнянні з централізованим, оскільки дозволяє більш ефективно вирішувати проблеми на місцевому рівні та враховувати специфіку потреб конкретних спільнот [3 с. 397].

Передача повноважень від центру до місцевих органів здійснюється через механізм децентралізації, що сприяє адаптації державних послуг до потреб та запитів населення. Цей перехід до децентралізації можна розглядати як «глобальний зсув у владі», який звільняє індивідів від державного пильовництва і надає можливість будувати демократію знизу вгору. Оскільки взаємозв'язок між владою та громадянами є важливим аспектом демократичного розвитку, де інформованість громадян про дії влади та інформованість влади про реальні потреби кожного громадянина відіграють ключову роль, то логічно, що цей процес найефективніше реалізувати на місцевому рівні, де громадяни та представники влади проживають поруч [4]:

Децентралізація має свої особливості, серед них: (економічна) передача функцій державних органів у сферу приватного сектору, включаючи планування та управління; (бюджетна) передача ресурсів, необхідних для здійснення делегованої влади та відповідальності; (політична) місцева влада звітна перед центральною владою.

Прихильники політичної децентралізації вважають, що рішення, прийняті за участю широкого кола громадян, будуть кращими та більш відповідатимуть різноманітним інтересам суспільства, ніж ті, що ухвалені політичною елітою на національному рівні (адміністративна децентралізація) передбачає створення нових органів місцевого самоврядування або реформування вже існуючих [5, с. 147-157].

Основна мета адміністративної децентралізації полягає в перерозподілі функцій, повноважень, відповідальності та фінансових ресурсів між владними органами на різних рівнях.

Виділяють три основні форми адміністративної децентралізації, які сприяють більш ефективному управлінню: – деконцентрація, делегування і деволюція. Деконцентрація як відомо найслабша форма децентралізації і найчастіше

зустрічається в унітарних державах. Завдання за умов деконцентрації розподіляють на органи одного і того ж суб'єкта управління. На відміну від деконцентрації делегування вважають найбільш вдалою моделлю. Делегування передбачає передачу важливої частини повноважень держави до місцевого рівня. Деволуція забезпечує покладення більших повноважень на органи місцевого самоврядування, також вважається найбільш завершеною формою децентралізації.

Важливими кроками для створення ефективної децентралізації стали закони України « Про місцеве самоврядування в Україні». Підґрунтям цих законів була Європейська Хартія місцевого самоврядування.

Зміни які чекали Україну після затвердження плану ділилися на два етапи у першому передбачалось:

- розподілити та внести до конституції зміни щодо створення виконавчих органів районних та обласних рад з врахуванням цілей реформи;

- утворення правової бази для добровільного об'єднання територіальних громад та надання їм фінансової підтримки протягом п'яти років;

- врегулювати на законодавчому рівні нову систему адміністративно-територіального устрою;

- чітко та якісно провести завершення вирішення питань спільної взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування відповідно до конституції.

- у другому етапі передбачалась:

- інституційна реорганізація взаємовідносин органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на новоствореній територіальній основі.

- проведення виборів з акцентом на нову реформовану систему місцевого самоврядування;

- уніфікувати і стандартизувати публічні послуги.

Розглядаючи різні трансформації, можна відзначити декілька переваг децентралізації влади: можливість впровадження різноманітних політичних стратегій, сприяння мобілізаційним ефектам на рівні громад, збільшення

зацікавленості місцевого населення, формування партнерських зв'язків та загальної соціальної єдності, напрацювання досвіду та створення технічних груп на місцях; гнучкість у прийнятті рішень та управлінні, а також забезпечення безпосереднього контролю на місцевому рівні. Варіативність децентралізації проявляється через реалізацією за різними моделями: деконцентрація супроводжується децентралізацією, деконцентрація та децентралізація взаємодіють з різними рівнями повноважень з кожного боку. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на докладний структурно-функціональний аналіз політичних, правових, організаційних та економічних аспектів децентралізації влади. [6]

Використання специфічних інструментів для стимулювання місцевого економічного зростання визначається унікальними особливостями кожної територіальної громади, доступністю й наявністю ресурсів, а також стратегічними пріоритетами, які спрямовані на подальший розвиток. Вчені розглядають різноманітні інструменти для сприяння місцевому економічному розвитку, які можна об'єднати у наступні групи: стимулювання підприємництва; збереження та розширення існуючих підприємств; залучення інвестицій; розвиток людського капіталу; організація фінансових потоків у громади [7].

Кожна стратегія місцевого економічного розвитку має базуватися на визначеній стратегії, яка виникає в результаті відкритих консультацій з усією громадою і відображена у планах та програмах. Необхідною основою для цих стратегій є реальні місцеві ресурси, що становлять справжні конкурентні переваги. Усі напрямки розвитку повинні бути взаємозв'язаними, а також базуватися на інших стратегічних документах, таких як генеральний план та регіональні цільові програми. Врахування основних стратегічних засад при розробці будь-яких програм розвитку є одним із головних елементів для досягнення успіху в реалізації проектів.

Місцевий економічний розвиток – це не лише розвиток приватного сектору та збільшення доходів. Він передбачає об'єднання зусиль усієї громади та її ресурсів для створення нових можливостей та забезпечення загального прогресу.

Одним з ключових принципів є концепція «запуску колеса розвитку», в якій підприємницька активність та економічний розвиток сприяють поліпшенню якості інфраструктури та послуг, а в свою чергу, якісна інфраструктура та послуги знижують витрати на виробництво місцевої продукції та підвищують конкурентоспроможність місцевих підприємств [7].

Зі стрімким розвитком світу виникає необхідність у зміцненні соціально-економічних складових в Україні. Першочерговим завданням стає вдосконалення системи моніторингу стану виконання регіональних програм та регулятивних актів, включаючи співпрацю між територіальними громадами, здійснення соціального замовлення, організацію конкурсів для місцевого розвитку та інші заходи. Застосування проектно-орієнтованого підходу до розвитку у наших громадах підтверджує, що кожен проект стає ключовим інструментом для досягнення прогресу в громаді.

Впровадження проектів у місцевому самоврядуванні сприяє цільовій координації дій з яким визначенням завдань, організації командної роботи за установленими стандартами і методиками, збірному напрямку зусиль, ресурсів та відповідальності, а також чіткому розподілу обов'язків та ролей серед учасників команди. Кожен проект також повинен мати логічний зв'язок з бюджетом, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів.

Висновки. Отже, можна зробити висновок що ефективне місцеве самоврядування та децентралізаційні зміни в поєднанні - це запорука ефективного територіального розвитку, до дійсного народовладдя. Саме необхідність такого розвитку забезпечує появу багатьох проектів для реформування та ефективності системи місцевого самоврядування. Потрібно постійно слідкувати за новими впровадженнями та проектами зарубіжних країн, аналізувати їх зміни та покращувати свою систему, так як це потребує багатоаспектного підходу до розробки та змін поточного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження КМУ від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2024);

2. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа №1 [аналітичні записки]. – К.: ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О., 2016. – 35 с;
3. Ведель Ж. Адміністративне право Франції / Ведель Ж. ; [пер. з фр. Энтин Л. М.]; под ред.: Крутоголов М. А. – М. : «Прогресс», 1973. – 512 с.
4. Лелеченко А. П. Децентралізація в системі державного управління в Україні: теоретико-методологічний аналіз, 2006. – 194 с.;
5. Slater R. Democratic Decentralization or Political Consolidation: The Case of Local Government Reform in Karnataka. Public Administration and Development, 9(2), 147-157;
6. Дорош У. До визначення поняття децентралізації влади. Ефективність державного управління, 2017, вип. 3 (52), ч. 1, С. 14-23;
7. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування: Планування розвитку територіальних громад. – К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.

УДК 35:477(045)

Гирко Р. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТРАТЕГІЯ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Ведення переговорів у публічному управлінні включає в себе важливий етап ухвалення рішень та вирішення конфліктів. Цей процес вимагає вміння комунікації, аналізу і пошуку компромісів для досягнення спільних цілей. Під час переговорів важливо виявляти інтереси всіх сторін, слухати їхні погляди та пропозиції, та шукати оптимальні вирішення проблем. Успішні переговори можуть призвести до покращення взаєморозуміння та співпраці між учасниками публічного управління.

Ключові слова: публічне управління, переговори, стратегія, конфлікт, вирішення конфліктів, комунікація.

Поставка проблеми. Стратегія ведення переговорів у публічному

управлінні має свої особливості через специфіку державних інституцій, інтересів громадськості та різноманітних зацікавлених сторін. Проте, в першу чергу буде доцільно розглянути поняття «публічного управління».

Найширший погляд визначає публічне управління як урегульовану законом та іншими нормативно-правовими актами діяльність адміністративних органів, спрямовану на виконання законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень та надання передбачених законом адміністративних послуг. Публічне управління - це насамперед процес політичної діяльності, який відбувається на стадії вироблення та прийняття рішень політиками і державними діячами, а на стадії реалізації - державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, представниками бізнесу та громадськості [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень. У європейському праві під поняттям «публічне управління» розуміють систему органів публічної влади, які здійснюють свої повноваження в публічній сфері виключно в інтересах суспільства. Ця система включає органи публічної влади та органи, що виконують обов'язки, делеговані їм органами публічної влади, а також незалежні публічні корпорації та фізичні особи, коли вони здійснюють повноваження органів публічної влади [2, с.14].

Цілями статті є дослідити стратегію переговорів у публічному управлінні та зробити висновки щодо їх ефективності.

Виклад основного матеріалу. Важливим моментом діяльності у публічному управлінні є ведення переговорів. Спочатку ознайомимось із сутністю поняття «переговорів».

Українське слово «переговори» є еквівалентом англійського слова «negotiation». Слово «переговори» має латинське походження і спочатку асоціювалося з економічною сферою. Тому, згідно з однією теорією, слово походить від «negotiatio», що означає займатися торгівлею. Інші стверджують, що слово «переговори» походить від латинського слова «negosian», що означає купець [3].

Аспекти переговорів можна розглядати на різних рівнях, включаючи теорії та дослідження в галузі економіки, психології, політології, трудових відносин, права, соціології та антропології. Результати переговорів також можна розглядати з різних точок зору.

Переговори охоплюють багато тем, тому знання їхніх основних принципів важливе для кожного, хто працює в тісному контакті з людьми.

Переговори - це дуже широка і спеціалізована сфера діяльності. За словами Джерарда Ніренберга, видатного американського дослідника переговорів, «немає сфери, яку було б легше визначити, ніж переговори, і в той же час немає сфери, яка була б такою ж широкою за своїм обсягом». [4].

Теоретико-методологічні засади ведення переговорів у публічному управлінні визначаються рядом факторів, таких як принципи взаємодії, стратегії та тактики, розуміння і сприйняття сторонами, а також контекстуальні обставини. Ефективне управління переговорами в публічній сфері вимагає ретельної підготовки, вивчення інтересів та потреб усіх учасників, а також пошуку оптимальних рішень шляхом діалогу та компромісу. Гнучкість, взаємопідтримка та взаєморозуміння є ключовими елементами успішних переговорів в публічному управлінні [5].

Цей процес включає в себе обговорення і вирішення питань, взяття на увагу різних точок зору, а також пошук компромісів. Важливою частиною ведення переговорів є вміння слухати і розуміти погляди і позиції інших учасників, а також ефективно співпрацювати для досягнення спільних цілей.

Управління переговорами у публічному секторі може відрізнятися від приватного сектору через відкритість процесу та особливості, що є унікальними для державних структур. Однак деякі загальні стратегії управління переговорами можемо відобразити на рис.1.

Переговори в публічному управлінні можуть проводитися у випадках, коли виникають суперечки або непорозуміння між сторонами, які мають зацікавленість в публічних питаннях. Це може бути вирішення конфліктів у сфері політики, економіки чи суспільства, ухвалення рішень щодо публічних

програм або реформ, а також у сфері правопорядку. Переговори можуть відбуватися як між представниками різних груп та організацій, так і між громадськістю та органами влади.

1. Чітке визначення цілей:

- важливо мати чітке уявлення про те, що потрібно досягти в результаті переговорів і які точні пункти мають бути враховані.

2. Ретельний аналіз ситуації:

- перед початком переговорів важливо ретельно проаналізувати всі аспекти ситуації, у якій знаходиться публічний сектор, та врахувати можливі наслідки рішень.

3. Розробка стратегії:

- на основі цілей і аналізу слід розробити стратегію переговорів, включаючи підготовку до різних сценаріїв.

4. Взаємодія зі стейкхолдерами:

- важливо врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін у процесі переговорів і забезпечити їхню участь у прийнятті рішень.

5. Розвиток навичок комунікації:

- успішне управління переговорами вимагає вміння ефективно спілкуватися, слухати та враховувати думки інших сторін.

Рисунок 1 – Стратегії ведення переговорів в публічному управлінні

Стратегія ведення переговорів у публічному управлінні - це система планів і дій, спрямованих на досягнення певних цілей під час взаємодії між різними суб'єктами публічного сектору. Вона включає в себе визначення мети переговорів, аналіз і обговорення можливих альтернативних шляхів досягнення цілей, вибір оптимального варіанту дій. Важливо також враховувати особливості публічного сектору, такі як прозорість, відкритість та відповідальність перед громадськістю.

Характеризуючи стратегію ведення переговорів в публічному управлінні, слід розглянути процес їх ведення. Перед початком переговорів необхідно мати чітке уявлення про іншу сторону, з якою ви ведете переговори.

По-друге, інформація про співрозмовника, смаки та вподобання, може допомогти спрямувати розмову в потрібне русло, сформулювати пропозиції та досягти цілей таким чином, щоб викликати емпатію та бажану реакцію

співрозмовника. Також необхідно визначити власну позицію. Це пов'язано з тим, що після початку процесу маніпуляції всі пропозиції, що надходять, потрібно вписувати в рамки бажаних мотивів, інакше самі переговори втрачають сенс [6]. Існують різні підходи до класифікації переговорів. Один з них базується на визначенні різних цілей учасників (рис.2).

Переговори про продовження діючих угод.	Наприклад, укладення тимчасової угоди про припинення військових дій.
Переговори про нормалізацію.	Проводяться з метою переведення конфліктних відносин до більш конструктивного спілкування опонентів. Часто проводяться за участю третьої сторони.
Переговори про перерозподіл.	Одна зі сторін вимагає змін в свою користь за рахунок іншої. Ці вимоги, як правило, супроводжуються погрозами наступаючої сторони.
Переговори про створення нових умов.	Їх метою є формування нових відносин, укладання нових угод.
Переговори по досягненню побічних ефектів.	Вирішуються другорядні питання (демонстрація миролюбності, з'ясування позицій, відволікання уваги тощо).

Рисунок 2 - підходи до класифікації переговорів в публічному управлінні

Важливо розробити тактику ведення переговорів. Це означає розробку всіх можливих варіантів розвитку переговорного процесу, в тому числі конфронтаційних і особистісних, а також варіантів виходу з нього. Під час переговорного процесу необхідно враховувати загальний діловий етикет, мораль і манери.

Висновки. Таким чином, для ефективних переговорів у публічному управлінні важливо мати чітку стратегію і цілі, враховувати інтереси всіх сторін, дотримуватися принципів взаємоповаги та співпраці. Крім того, важливо бути відкритими до діалогу, доброзичливою та відкритою у комунікації, а також вміти слухати і розуміти позицію інших учасників переговорів. Слід пам'ятати, що успішні переговори ґрунтуються на взаєморозумінні та пошуку спільних рішень.

Список використаних джерел:

1. Кравченко С.О. Основи публічного управління. Київ, 2018 <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/osnpulek.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).
2. Босак О. З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі. [URL:http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10bozuds](http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10bozuds) (дата звернення: 08.04.2024).
3. Карасевич А. О., Л. С. Шачковська Політологічна енциклопедія : навч. посіб. : у 9 кн.. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. Кн. 4. 635 с
4. Іщенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. Дніпро: ДНУ, 2016. 103 с.
5. Адамович А. Є., О. М. Максимець Мистецтво ведення переговорів: навчальний посібник Укладачі:, ТДАТУ. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2021. 264 с.
6. Тихомирова Є. Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Рівне: Перспектива, 2017. 240 с.

УДК 342.9

Грущенко С. Г.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті узагальнені сучасні знання щодо інформаційного суспільства та проблем впровадження ІТ в систему державного управління. Зроблено висновок, що рушієм розвитку інформаційного суспільства є пошук, нагромадження, оброблення та застосування інформації і знань.

Ключові слова: цифровізація, інформатизація, е-урядування, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Сучасне суспільство переживає значне зростання

впливу інформації на різні аспекти життя, яке раніше не було таким очевидним. Різні концептуальні характеристики, такі як постіндустріальне, інформаційне, ринкове та громадянське суспільство, набувають нового змісту. Інформаційна діяльність визначає наші нормативи реальності, формує потреби, погляди, оцінки та переваги, що робить її однією з ключових складових сучасного суспільства.

Поява нових технологій інформації створює міцні засади для формування глобальної інформаційної спільноти. У розвинених країнах цей процес може призвести до зміни соціальних і економічних відносин. Протилежності між інтеграційними стратегіями глобалізації та регіоналізації породжують нові інформаційні та віртуальні потоки, що намагаються контролювати інформацію та встановлювати свою владу.

Інформаційне суспільство як етап розвитку сучасної цивілізації характеризується зростанням ролі інформації та знань, створенням глобального інформаційного простору та забезпеченням доступу до нього. Воно базується на інформаційних технологіях, комп'ютерах, автоматизації і роботизації у всіх галузях економіки та управління. Запровадження ефективної інформаційної інфраструктури стає важливим фактором для розвитку будь-якої країни та її конкурентоспроможності. Це передбачає наявність відповідної державної політики, спрямованої на безпечний розвиток цієї сфери.

Формулювання цілей статті. Дослідити історію та поточний стан наукових досліджень щодо впровадження інформаційних технологій у державне управління та виявити значення цифровізації у процесі ухвалення державно-управлінських рішень є завданням, над яким працюють багато вчених і дослідників. Дослідження цього питання має на меті виявлення тенденцій у розвитку інформаційних технологій та їх вплив на прийняття стратегічних та тактичних рішень в державному секторі.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Різні підходи до впровадження інформаційних технологій у державне управління, а також основи інформаційно-аналітичної діяльності органів влади та значення інформації у

процесі ухвалення державно-управлінських рішень, є предметом досліджень відомих науковців, серед яких В. Бакуменко, А. Дегтяр, І. Древицька, Д. Дубов, В. Князєв, В. Марущак, Ю. Машкаров, В. Мороз, Н. Нижник, І. Парубчак, Л. Приходченко, М. Сендзюк та інші. Кожен з них вносить свій вклад у розуміння та вдосконалення механізмів використання інформаційних ресурсів в державному управлінні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція інформаційного суспільства вперше була висловлена в Японії на початку 70-х років ХХ століття. Автором терміну «інформаційне суспільство» став Ю. Хаяші Пізніше, у 1993 р. Комісія ЄС закріпила цей термін як «.. вид суспільства, де люди користуються послугами, що базуються на використанні інформаційних технологій та засобів зв'язку» [1]. На моє переконання таке формулювання інформаційного суспільства найточніше відображає сучасні реалії і забезпечує широкий доступ до інформації для кожної особи і, загалом, сприяє кардинальним змінам у суспільних відносинах.

Згідно з «Енциклопедичним словником державного управління», «інформаційне суспільство - це ступінь розвитку цивілізації, що характеризується зростанням ролі інформації і знань у суспільстві, збільшенням частки інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, а також створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну взаємодію між людьми та доступ до світових ресурсів» [1].

Також, я вважаю доцільним погляд А. Новицького щодо з переходом до інформаційного суспільства варто переглянути і саме значення інформації. А такі вчені як В. Богуш та О. Юдін ще й наголошують на необхідності розробки програми переходу до інформаційного суспільства. Цей перехід, на їх думку, має охопити стратегічні питання щодо впровадження інформаційної політики, формування інфраструктури, розвиток інформаційних продуктів та послуг, створення системи захисту прав громадян і суспільства в інформаційному просторі.

Україна активно рухається до інформаційного суспільства, що зазначено у

Програмі інтеграції України в Європейський Союз. Згідно з цією Програмою, розвиток інформаційного простору в країні визначається як ступінь впровадження інформаційних технологій та якісний склад доступних інформаційних ресурсів.

Україна прийняла ряд законодавчих актів, спрямованих на сприяння переходу до інформаційного суспільства, забезпечення доступу до публічної інформації та використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності діяльності державних органів.

Оскільки Україна прагне до євроінтеграції, вона повинна взяти за зразок стратегії розвитку країн-членів ЄС у всіх сферах життя, включаючи впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у керування різними галузями.

Дії з впровадження стратегії становлення інформаційного суспільства ЄС знаходять своє відображення у спільних нормативно-правових документах. Наприклад, у 1999 році був підписаний Протокол про наміри між Держкомзв'язку та інформатизації та Генеральним Директоратом XIII.

Україна та ЄС також підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо розвитку інформаційного суспільства, визнаючи важливість цього для розвитку ефективної економіки та якісного працевлаштування.

Україна зобов'язалася розвивати програму e-Ukraine, сприяючи розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування, його застосуванню у всіх сферах життя. На сьогодні ця програма реалізується громадською організацією «E-Ukraine», яка сприяє розвитку інформаційних технологій та інформаційного суспільства.

Згідно з резолюцією Парламентських слухань, для створення цілісної моделі інформаційного суспільства в Україні необхідно розбудовувати інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру та мобілізувати різні сфери життя на пріоритетних напрямках розвитку цього суспільства.

Стратегія, що була прийнята в Україні, відкриває можливості для створення інформаційного середовища, конкурентоспроможної індустрії інтелектуальних інформаційних технологій, власної економіки знань та, відповідно, дозволяє країні долучитися до створення глобального інформаційного суспільства.

На міжнародному рівні провідні урядові та неурядові структури і корпорації також активно працюють над розвитком інформаційного суспільства. Поміж них: Федерація урядових рад з обробки інформації у США, Форум для обговорення загальних проблем побудови інформаційного суспільства у Європейському Союзі, Microsoft. В Україні інформаційне суспільство формується як складне інтегроване середовище, яке передбачає розуміння нових можливостей та потреб бізнесу, населення, економіки та управління. Трансформація суспільства в інформаційне передбачає не лише створення умов для повного використання інформації, але й сприяє запровадженню інноваційних підходів до розвитку.

Для нашої країни створення інформаційно-технологічних основ трансформації суспільства та використання її інструментів може виявитися важливим кроком у вирішенні кризових ситуацій. Крім того, важливо розвивати нове бачення розвитку суспільства, де обмін інформацією та її використання вигідне для держави, бізнесу, громадян та суспільства загалом й не допустити бюрократизацію.

Нова економіка орієнтується на використання людського капіталу через інформаційні технології у всіх сферах суспільного життя, зокрема у державному управлінні, соціальних та економічних секторах. Елементи стратегії розвитку країни повинні сприяти збільшенню доданої вартості через використання людського капіталу за допомогою інформаційних технологій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє прискоренню процесу ухвалення рішень, підвищенню якості цих рішень та ефективності їх реалізації. Це дозволяє звільнити робочий час публічних службовців та надає громадянському суспільству інструмент ефективного впливу на процеси формування державних політик у різних сферах життєдіяльності. При цьому відкриваються нові канали для надання громадянам інформації та послуг. Розширення доступу до Інтернету в Україні та впровадження електронного урядування в діяльність офіційних установ спонукає до впровадження відповідних принципів та підходів до державного

електронного управління в інформаційному суспільстві. Перетворення нормативно-правової бази, акцентів у сфері освіти, принципів бюджетування, а також перерозподіл компетенції між державними та громадськими структурами, розширення ціннісних парадигм суспільства – все це становить фундамент для реінженірингу державного управління та створення електронного уряду. Зміни також мають охопити виборчу систему, принципи законодавчої діяльності, а також системи контролю та відповідальності перед громадянами усіх гілок влади, їх об'єднань та бізнесу. Однак головним аспектом для змін у роботі державних структур є готовність громадян використовувати можливості інформаційних технологій, оцінювати їх переваги та застосовувати їх у своєму житті, бізнесі, громадській та науковій діяльності, а також у навчанні та інших сферах. Цей процес має бути ініційований у співпраці трьома секторами суспільства – державним, громадським та бізнесовим.

За допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можна досягти соціально-економічного розвитку та виконання завдань. Важливо правильно організувати цифровізацію публічного управління, і для цього існують різні підходи і стандарти. В Україні вже впроваджують базові цифрові технології в державному управлінні. З іншого боку, виникає потреба в розробці та впровадженні новітніх цифрових технологій у державному управлінні. Ці технології передбачається використовувати переважно для поліпшення надання публічних послуг та виконання контрольних-наглядових функцій, зокрема шляхом розвитку систем ідентифікації та захисту даних, розкриття інформації та створення «цифрових двійників».

Висновки. Запровадження інформаційних технологій в управління, інформатизація та розвиток державного управління стали світовими трендами. Цифрова трансформація має стати ключовим елементом у всіх галузях економіки та регулювання різних сфер суспільно-політичного життя.

Шляхом вдосконалення підходів, програмного забезпечення та навичок користувачів, можна просувати суспільство в напрямку електронної демократії. Це сприятиме підвищенню ефективності публічного управління, економічному зростанню України і покращенню якості життя громадян, зокрема досягненню стандартів провідних країн світу.

Список використаних джерел:

1. Сурмін Ю., Бакуменко В., Михненко А. та ін. Енциклопедичний словник з державного управління – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Новицький А.М., Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження. Інформація і право. 2021. 1(1). С. 25-30.
3. Дурман М. О., Дурман О. Л., Лінецька Я. М. Стан наукової розробленості проблематики запровадження інформаційних технологій у державне управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 1. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2600> (дата звернення: 14.04.2024). DOI: [10.32702/2307-2156-2022.1.1](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2022.1.1)
4. Юдін О. К., Богуш В. М. Інформаційна безпека держави: Навчальний посібник. - Харків: Консум. 2020. - 576с.
5. Портал цифрового перетворення України e-Ukraine. 2024. URL: <https://eukraine.org.ua/ua/pro-nas>

УДК 364.2

Гуменна О. В.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРИНЦИПИ ТА ЦИКЛИ ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ ДЛЯ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛОМУ НАСЕЛЕННЮ

У статті розглянуті чотири основоположні принципи гуманітарного реагування, яких дотримуються гуманітарні організації при наданні допомоги постраждалому від криз населенню. Розглянуто цикли гуманітарного реагування, їх основні завдання та заходи, які реалізують. Зокрема увага приділяється заходам із соціального заходу населення, які реалізуються гуманітарними організаціями в Україні з 2022 року.

Ключові слова: *гуманітарна організація, гуманітарна криза, постраждале населення, гуманітарні принципи, гуманітарне реагування, внутрішньо переміщена особа, гендерно зумовлене насильство.*

Гуманітарна підтримка надається населенню, що постраждало від надзвичайних ситуацій незалежно від характеру їх походження (природні, техногенні катастрофи, збройні конфлікти), дотримуючись чотирьох основних принципів, схвалених Резолюціями Генеральної Асамблеї ООН 46/182 та 58/114. Цими принципами є: гуманність, нейтральність, неупередженість та незалежність [1, с. 50].

Гуманність, або інакше підхід орієнтований на постраждалих, означає, що уся гуманітарна допомога повинна надаватись у повній узгодженості з принципами Загальної декларації прав людини та Європейської конвенції з прав людини, без жодної дискримінації за ознакою раси, статі, релігійних переконань, національності, етнічного походження чи класу людей, яким потрібна допомога. Гуманітарні організації реагують на людські страждання, де б вони не відбувалися, приділяючи особливу увагу найбільш вразливим верствам населення.

Нейтральність означає, що гуманітарна допомога надається постраждалому населенню, проте не передбачає підтримки жодної сторони у збройному конфлікті чи іншому спорі. При наданні допомоги гуманітарні організації повинні діяти рівно віддалено від урядів країн, у яких вони працюють.

Неупередженість означає, що гуманітарна допомога повинна надаватись виключно на основі потреб постраждалих осіб, без дискримінації. Постраждала особа має бути першочерговою турботою гуманітарних організацій за будь-яких обставин, незалежно від будь-яких політичних, релігійних, соціальних відмінностей чи переконань. Гуманітарна діяльність здійснюється неупереджено по відношенню до будь-якого населення або особи, яким загрожує небезпека, або які перебувають в умовах серйозної потреби.

Незалежність означає автономність гуманітарних цілей від політичних, економічних, військових або інших цілей. Гуманітарні організації повинні зосереджувати свою діяльність виключно на наданні допомоги постраждалому населенню.

Усі гуманітарні організації, незалежно від країни, в якій вони працюють, чи характеру кризи, на яку відповідають, повинні дотримуватись вище перелічених принципів у своїй діяльності з надання гуманітарної допомоги.

Відповідно до основоположних гуманітарних принципів, гуманітарне реагування проходить три основні цикли:

1. Надзвичайне гуманітарне реагування;
2. Перехід та відновлення;
3. Співпраця заради розвитку.

Надзвичайне гуманітарне реагування є першим циклом відповіді на гуманітарні кризи незалежно від природи їх виникнення. Основною метою діяльності гуманітарних організацій на даному етапі є збереження життя постраждалого населення та забезпечення його термінових потреб. Пріоритетами гуманітарної діяльності на даному етапі є забезпечення безпеки, доступу до їжі, води, гігієни, медична допомога для покриття базових потреб.

Пріоритет в наданні допомоги надається найбільш вразливим категоріям населення: дітям, жінкам, людям поважного віку, особам з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, біженцям, особам без громадянства, представникам ЛГБТКІ+ спільноти. Проте допомога надається усім без винятку категоріям населення з застосуванням недискримінаційного підходу.

Основним бенефіціаром діяльності гуманітарних організацій в даному циклі є особа.

На даному етапі гуманітарного реагування в залежності від спроможності державних інституцій гуманітарні організації в певній мірі виконують функції держави щодо захисту населення.

Також під час даного етапу гуманітарні організації не підтримують діяльність державних інституцій або представників громадського суспільства щодо реформування тих чи інших галузей, так як керівним завданням є збереження життя та здоров'я та пріоритетність безпеки постраждалого населення.

Тому діяльність гуманітарних організацій під час роботи в Україні зосереджена на евакуації постраждалого населення до безпечних районів країни або інших країн, організації та підтримці безпечних місць тимчасового проживання постраждалого населення, надання першочергового доступу до їжі, питної води, дистрибуція гігієнічних засобів, сезонного одягу та непродуктових товарів.

Чітке розмежування між першим та другим циклом гуманітарного реагування зробити вкрай важко, так як в залежності від характеру та масштабу кризи, з якою стикається кожна окрема країна, в деяких районах може продовжуватись робота із забезпечення базових потреб та безпеки (перший цикл реагування), в той час як в інших районах, де перші наслідки кризи подолано, може початись другий цикл – перехід та відновлення.

Основними завданнями другого циклу є:

1. Стабілізація послуг;
2. Інфраструктурна підтримка;
3. Відновлення соціального капіталу;
4. Підтримка соціально-економічної активності;
5. Сприяння співпраці влади і громадськості.

У сфері стабілізації послуг гуманітарні організації підтримують наявні у постраждалих країні послуги, в основному щодо соціального захисту населення та медичні послуги. Головною метою надання підтримки є посилення спроможності державних інституцій надавати якісні послуги у відповідності до потреб постраждалих.

Модальність підтримки наявних державних послуг може бути різною – інституційна підтримка, створення нових послуг та посилення вже існуючих. Працюючи у відповідності до контексту кожної країни, законодавчої бази та наявної інституційної системи, гуманітарні організації сприяють підвищенню кваліфікації працівників державних установ, проводячи навчання для працівників установ соціального захисту населення та медичних інституцій щодо міжнародних гуманітарних принципів та підходів щодо роботи з постраждалим населенням, недискримінації, принципів роботи з постраждалими від гендерно зумовленого насильства, чоловіками-постраждалими від гендерно зумовленого насильства, надання послуг особам із вразливих категорій населення, таких як особи з інвалідністю та представники ЛГБТКІ+ спільноти та ін.

В Україні в цьому напрямку гуманітарні організації проводять навчання для

працівників установ системи соціального захисту населення, уповноважених органів місцевого самоврядування, головним завданням яких є соціальний захист, працівників та менеджерів медичних установ, представників державної та місцевої системи реагування на випадки домашнього насильства.

В напрямку підтримки послуг гуманітарні організації в Україні надають методичну та інституційну підтримку мультифункціональним мобільним командам з захисту населення, які надають різні послуги – соціальний супровід постраждалого населення, консультування щодо наявних послуг, інформування в сфері прав людини, психосоціальну підтримку. Такі мультифункціональні команди часто створюються на базі вже існуючих мобільних бригад з соціальної підтримки постраждалим від домашнього насильства, проте мають розширений функціонал та кращу спроможність до реагування. Також відповідно до підходу кожної окремої гуманітарної організації такі команди діють автономно або у тісній співпраці з місцевими службами соціального захисту населення.

Інфраструктурна підтримки гуманітарними організаціями надається для інституцій соціального захисту населення щодо їх технологічної модернізації, покращенню доступності для різних груп населення. Так в Україні проводяться ремонтні та відновлювальні роботи, модернізація та введення в експлуатацію нового обладнання в притулках для постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства, геріатричних закладах, медичних установах, центрах надання соціальних послуг і т.ін.

В напрямку відновлення соціального капіталу значна увага приділяється гуманітарними організаціями для підтримки ментального здоров'я постраждалого населення, сприяння інтеграції та адаптації до життя у нових громадах, відновлення соціальних зав'язків та налагодженню комунікації між різними групами населення.

Для підтримки ментального здоров'я постраждалого населення в Україні гуманітарні організації створюють мобільні команди з психологічної підтримки, гарячі лінії для психологічного консультування, проводять групові та індивідуальні психологічні сесії.

В напрямку інтеграції ВПО до життя в приймаючих громадах проводяться спільні групові сесії, які об'єднують місцеве населення та ВПО та через спільну діяльність, реалізацію спільних місцевих ініціатив допомагають побудувати кращі соціальні зв'язки, налагодити комунікацію та зменшити рівень конфліктності у громадах.

Для підтримки соціально-економічної активності постраждалого населення запроваджено систему підтримки економічних ініціатив. Основні заходи для реалізації даного напрямку включають курси перекваліфікації та підтримку зайнятості населення через кар'єрних консультантів, які співпрацюють з системою центрів зайнятості в Україні з метою працевлаштування ВПО в нових громадах, їх перекваліфікацію за потреби, а також працевлаштування осіб з числа місцевого населення, які втратили роботу.

Також активно підтримується робота із самозайнятості населення через систему грантової підтримки на створення власного бізнесу або розширення можливостей релокованих кампаній. Грантова підтримка також включає систему навчання осіб, які планують або вже займаються бізнесом для підтримки його спроможності, конкуренто здатності та відповідності новим умовам ринку.

Важливим заходом в цьому напрямку є також сприяння переселення ВПО з місць тимчасового проживання у постійне особисте житло або повернення до колишніх місць проживання, якщо це дозволяє безпекова ситуація.

Для сприяння розвитку взаємовідносин у системі влада-громадськість гуманітарні організації надають методичну підтримку для створення рад ВПО в нових громадах, які є консультативно-дорадчими органами при органах місцевого самоврядування покликані сприяти реалізації громадянських і політичних прав внутрішньо переміщених осіб, залучення їх до процесу розроблення нормативних актів та контролю за їх виконанням та ін. [2].

Ключовим аспектом другого циклу гуманітарного реагування є перехід від забезпечення базових потреб постраждалого населення до підтримки їх власної спроможності протистояти викликам та відновлювати власне життя у нових реаліях. Головним завданням гуманітарних організацій під час другого циклу є

виявлення, розвиток та підтримка особистих ресурсів кожної людини для ефективної адаптації в умовах життя в приймаючих громадах, щоб постраждалі брали відповідальність та ініціативу за власне життя на себе. Основною помилкою при гуманітарному реагуванні є продовження забезпечення базових потреб людей без підтримки їх власних ресурсів та спроможності до самозабезпечення. Так як постійна підтримка з боку гуманітарних організацій, покриття усіх потреб постраждалих гуманітарною допомогою рано чи пізно починає «інвалідизувати» постраждалих – призвести до залежності ВПО від гуманітарної підтримки, знижуючи їх здатність самостійно вирішувати власні проблеми та забезпечувати потреби, позбавляючи їх гідності та зменшуючи їх ініціативність. Постійна підтримка також збільшує розрив між ВПО, яких підтримують гуманітарні організації, та місцевим населенням, яке такої підтримки не отримує, проте часом перебуває навіть в складніших обставинах, ніж ВПО. Це негативно впливає на інтеграцію ВПО в приймаючих громадах, підвищує рівень конфліктності та сприяє негативному сприйняттю ВПО з боку місцевого населення. Саме тому надзвичайно важливим в роботі гуманітарних організацій та стратегічному плануванні їх діяльності є вчасний перехід від першого циклу надзвичайного гуманітарного реагування до другого циклу для відновлення.

Розуміння вищезазначеного виклику з боку держав, які отримують гуманітарну підтримку, сприяє ефективному переходу до третього циклу гуманітарного реагування – співпраці для розвитку.

Ключовими аспектами третього циклу гуманітарного реагування є:

1. Довгострокові структуральні зміни;
2. Підвищення спроможності;
3. Законодавчі зміни та верховенство права;
4. Сталі рішення.

Основним завданням даного циклу є перехід від короткострокових рішень захисту до довгострокових рішень для розвитку. Важливим аспектом даного етапу є те, що головним бенефіціаром є не особа, а держава та її інституції.

Гуманітарні організації підтримують спроможність держави самостійно реагувати на проблеми та виклики, які постають перед нею, та відповідати на потреби громадян, використовуючи власні ресурси в широкому розумінні. Гуманітарні організації виступають як рушійний елемент необхідних структуральних змін, підтримуючи розробку та затвердження нових політик, законодавства, нормативно-правових актів, покликаних реформувати різні аспекти суспільного життя для кращого протистояння викликам.

Тривалість кожного циклу гуманітарного реагування не є фіксованою та залежить від характеру кризи, спроможності держави до реагування на кризу, кількості постраждалого населення, масштабу реагування з боку гуманітарних організацій та інших факторів.

Україна на даний час перебуває у другому циклі реагування з частковим переходом до третього циклу, хоча на прифронтових територія здійснюється діяльність, що є характерною для першого циклу реагування – порятунок життя, захист прав та забезпечення доступу до ресурсів для забезпечення базових потреб.

Отже, основною метою гуманітарного втручання є надання державним інституціям, громадянському суспільству та постраждалому населенню необхідної підтримки та можливостей бути рушійними силами реагування на кризу будь-якого характеру. Гуманітарні організації покривають лише прогалини державної системи надання послуг населенню, а не замінюють її. Вони повинні піти в певний момент, передавши усю повноту відповідальності за надання якісних послуг державним інституціям. Гуманітарні організації повинні розширити доступ постраждалого населення до ефективної реалізації їхніх прав, в той час як гуманітарна допомога не може бути єдиним джерелом гідності та виживання.

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН N 46/182 від 19 грудня 1991 року.
URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/582/70/img/nr058270.pdf?token=t8zq2uUkjbbQ8Wpwz4&fe=true>

2. Постанова Кабінету міністрів України №812 «Про затвердження Примірного положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб» від 4 серпня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2023-%D0%BF#Text>

УДК 351.751

Данілова А. Д.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У статті розкривається зміст використання комунікативних технологій у публічному управлінні. Розкрито зміст понять комунікативних технологій у публічному управлінні розвинених країн. Виявлено індекс розвитку ІКТ. Визначено напрямки розвитку та використання комунікативних технологій у публічному управлінні України.

Ключові слова: *комунікативні технології, публічне управління, ІКТ, індекс розвитку ІКТ.*

Постановка проблеми. На рубежі тисячоліть суспільство зазнало значних змін у зв'язку з широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Сьогодні вони є невід'ємною частиною всіх сфер людської діяльності, включаючи економіку та управління. Багато управлінських процесів стали настільки складними, що їх реалізація без використання інформаційно-комунікаційних технологій призводить до значних психофізичних навантажень для керівників.

У світлі цього стає доцільним дослідити процес впровадження комунікаційних технологій у структури державного управління, а також ступінь впливу цього процесу не лише на ефективність управління в цілому, а й на життя окремої людини. Цей процес надзвичайно тривалий і складний, і, незважаючи на прискорені темпи науково-технічного прогресу, мине багато років, перш ніж ми зможемо говорити про його факт. Проте продумана політика в цій сфері може скоротити перехідний період, зробити його менш болючим. Комунікаційні технології найбільше вплинули на процеси управління [6].

Під впливом комунікаційних технологій, які проникли в структури більшості організацій і установ, змінилися методи і механізми управління, підвищилася ефективність управління товарно-матеріальними ресурсами, трансформувалися канали передачі інформації і т.д. Більш того, технології безпосередньо впливати на розвиток економіки, зростання ВВП та підвищення ефективності праці. Тому вивчення інтеграційного процесу є важливим для кожної країни.

Комунікаційні технології надовго увійшли в повсякденне життя практично кожної людини, вплинувши на такі аспекти життя, як: характер трудових відносин; ефективність; збільшення частки інтелектуальної праці; територіальна обмеженість; соціальний престиж багатьох видів діяльності; шляхи поширення інформації, ступінь її доступності та ставлення суспільства до інформації в цілому тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні положення теоретичного аналізу впливу комунікаційних технологій на життєдіяльність суспільства, держави та особистості були викладені в працях зарубіжних авторів: Н. Васильєва, Р. Дільтса, А. Попова та ін. Такі вітчизняні дослідники як: О. Андрощук, Ю.В. звернути увагу на проблеми взаємозв'язку спілкування та управління. Кондратенко, В. Білявський, Ю.В. Білявська, В. Гошовська, І. Поліщук, Д. Дзвінчук, І. Лопушинський, Н. Драгомирецька, В. Дрешпак, О. Кравцов, С. Канзюба, Г. Почепцов, Г. Бондар та ін.

Метою статті є дослідження використання комунікативних технологій у публічному управлінні, яке відіграє важливу роль у підвищенні ефективності взаємодії між органами влади та громадянськістю.

Виклад основного матеріалу. Коротко розглянемо деякі з комунікативних технологій [1]:

- Електронні сервіси та платформи. Розробка та підтримка електронних сервісів спрощує взаємодію між владою та громадянами. Це може бути портал державних послуг, електронні системи звітності, онлайн-консультації тощо.

- Соціальні медіа та офіційні сторінки у соціальних мережах можуть бути використані для інформування громадян про новини, події та рішення владних органів. Це сприяє збільшенню доступності та транспарентності управління.

- Електронна пошта та SMS-повідомлення використовуються для розсилки інформації про важливі події, рішення та проекти владних органів.

- Веб-конференції та вебінари здійснюються у формі віртуальних зустрічей для обговорення питань управління з представниками громадськості, експертами та іншими зацікавленими сторонами.

- Мобільні додатки. Розробка додатків для мобільних пристроїв, які надають доступ до інформації про діяльність владних органів, можливість звернення до них з питаннями та пропозиціями.

- Відкриті дані. Публікація відкритих даних про роботу владних органів, бюджетні ресурси, рішення тощо, що сприяє підвищенню прозорості та відкритості управління.

- Електронне голосування та збір думок. Використання онлайн-платформ для збору відгуків та пропозицій громадськості з певних питань або проектів.

- Аналіз відгуків та думок громадськості. Використання аналітичних інструментів для обробки та аналізу відгуків громадськості з метою прийняття кращих управлінських рішень.

Ці технології допомагають у підвищенні доступності, ефективності та прозорості публічного управління, сприяючи активнішій участі громадян у процесах прийняття рішень [8].

Використання сучасних ІКТ-технологій в органах державного управління має незаперечні переваги. Основні переваги використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій полягають у тому, що:

- обмін інформацією здійснюється без використання паперу;

- автоматизувати більшість функцій в інформаційно-комунікаційних процесах;

- перетворювати колекції документів в інформаційні ресурси для розвитку та вирішення складних проблем суспільства.

Крім того, широке використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє:

- інформуванню громадян про широке коло питань з різних сфер життя,

- розширенню прав громадян завдяки доступу до інформаційних ресурсів;
- участь громадян у процесі прийняття політичних рішень та контроль за їх виконанням;
- забезпечити прозорість діяльності державного управління;
- підвищити суспільну довіру до діяльності органів державної влади;
- збільшити обсяг виконуваних завдань, раціонально підходити до їх виконання завдяки використанню комп'ютерної техніки та відповідного програмного забезпечення, зменшити витрати коштів і часу;
- зменшити корупцію [2].

Для успішного та ефективного впровадження ІКТ у діяльність органів влади необхідна нова державна політика, спрямована на створення умов для виробництва, підтримки, розповсюдження та комплексного використання всіх видів державних інформаційних ресурсів, вільного доступу до них громадян та організацій усіх форм власності, підвищення ефективності діяльності органів державної влади, органів управління та місцевого самоврядування.

Індекс розвитку вимірює стан розвитку ІКТ у різних країнах у сучасній світовій практиці. Цей показник розраховується з 2009 року, відповідно до методології Міжнародного союзу електрозв'язку. Індекс включає 11 показників, які базуються на оцінці доступу до ІКТ, використання ІКТ, а також навичок ІКТ, тобто практичного знання цих технологій населенням окремих країн і територій світу [5]. За Індексом розвитку ІКТ-2017 Ісландія посіла перше місце, Південна Корея – друге, Швейцарія – третє, Данія четверте, а Велика Британія - п'яте. Лідерами серед країн і територій світу визнані Гонконг (Китай), Нідерланди, Норвегія, Люксембург, Японія, Швеція, Німеччина, Нова Зеландія, Австралія, Франція, США, Естонія, Сінгапур, Монако та Ірландія. Країни у верхній третині цього рейтингу вирізняються високим ступенем відкритості та прозорості державного управління.

Проблема модернізації державного управління в цих країнах вирішується шляхом активного використання потенціалу інформаційних комунікацій та інноваційних технологій. У цьому рейтингу Україна посіла 79 місце зі 176 країн [10].

Ефективність державного управління значною мірою залежить від рівня комунікації між різними органами державної влади, соціальними групами та ЗМІ. Значну роль у забезпеченні інформаційно-комунікаційної взаємодії в державному управлінні відіграють засоби масової інформації. Саме з цих джерел люди отримують необхідну інформацію, яка при вмілому використанні державними органами може впливати на суспільне життя громадян. Широкі можливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження нового рівня інформаційного забезпечення процесів прийняття політичних рішень в державних органах за участю громадянського суспільства також збільшуються завдяки розширенню Інтернет-реципієнтів [5].

Висновки. Отже, використання нових інформаційно-комунікаційних технологій створює широкі можливості для залучення громадянського суспільства до політичного життя. У сучасних умовах мережева взаємодія громадян, організацій та інституцій через електронну комунікаційну систему стала важливим технологічним засобом впливу на демократичні процеси, результати якого можуть забезпечити більш ефективні політичні рішення та підвищити легітимність демократії. Безсумнівно, що нові інформаційні технології суттєво змінять способи впливу на громадську думку в рамках сучасних політичних кампаній, спрямованих на завоювання суспільної довіри, все активніше проникаючи в основні сфери життя суспільства, змінюючи способи комунікації як у ньому, так і між суспільством. і уряд, змінюючи моделі поведінки як комунікантів, так і цільових одержувачів комунікації [6].

Дослідження підвищення ефективності процесів управління з використанням комунікаційних технологій можна поділити на декілька напрямків. Перший – робота, присвячена створенню концепції, технології або методу підвищення ефективності процесів управління. По-друге, роботи, присвячені вторинному опису вже існуючих теорій, зокрема з аналізом реальних реалізацій конкретних комунікаційних технологій у процесі управління. Слід зазначити, що більшість робіт у цьому напрямі має переважно економічний характер, тоді як управлінський аспект проблеми ще потребує доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Громадівська модель самоврядування в Україні : кол. моногр. / кол. авт. ; за заг. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон : Кн. вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 708 с.
2. Представницька влада у державотворчому процесі України: монографія / В. А. Гошовська, Л. І. Даниленко, Л. А. Пашко, Т. К. Пояркова, Т. В. Сивак та ін. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2019. 381 с.
3. Проектний менеджмент у публічному управлінні : підручник / М. М. Іжа, Т. М. Безверхнюк, К. В. Пеклун, І. В. Руда, І. А. Сенча, Т. В. Сивак; за наук. ред. Ю. П. Шарова. Київ : НАДУ, 2015. 344 с
4. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с
5. Савков А., Сивак Т. Передумови інституціоналізації стратегічних комунікацій у системі публічного управління України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління.* 2019. Vol. 12, № 2. С. 50-62.
6. Сивак Т. В. Стратегічні комунікації у системі публічного управління України : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 338 с.
7. Global ICT Development Index. URL: <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>. Lippmann W. Public Opinion. New-York, 1934. 10. Rheingold H. The Great Equaliser. Whole Earth Review. Summer. 1991. 11. 2017
8. Global ICT Development Index. URL: <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>.

**СПРЯМОВАНІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

У статті здійснено теоретичне узагальнення децентралізаційних трансформацій в Україні як засадничої реформи публічної влади задля забезпечення спроможності територіальних громад. Систематизовано теоретичні підходи до трактування категорії «децентралізація», окреслено її типи та форми.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, трансформація, децентралізація, спроможність, контент-аналіз.

Трансформація функцій органів місцевого самоврядування є результатом децентралізаційних змін на місцевому рівні, спровокованих проведенням реформи управління місцевим самоврядуванням і територіальної організації влади. Термін "децентралізація" охоплює різні аспекти, включаючи законодавчий, фінансовий, адміністративний, освітній, медичний та інші. Немає єдиної визначення цього складного процесу, але існують різні підходи до його розгляду, що підкреслює важливість узагальнення теоретичних розвідок у цій області.

Тема зміни функцій органів місцевого самоврядування стала предметом досліджень багатьох вчених у галузі публічного управління. Ми особливо зацікавлені у роботах таких дослідників: Гайданка Є., Глизнер С., Казюк Я., Мельниченко Б., Мостовенко О., Зінченко М., Гончаров В., Ніколіна І., Пузаков Д., Романова В., Умланд А.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення децентралізаційних трансформацій в Україні як засадничої реформи публічної влади задля забезпечення спроможності територіальних громад.

Посилення ролі місцевих громад і їх ефективний розвиток залишаються

пріоритетними завданнями в Україні. В статті «Децентралізація – це нові можливості об'єднаних територіальних громад» Мостовенко О.О., Зінченко М.М. та Гончаров В.В. зазначають, що децентралізація сприяє розширенню повноважень місцевих громад, що дозволить їм краще використовувати свої ресурси та приймати важливі рішення для свого розвитку. Успішна децентралізація вимірюється збільшенням доходів місцевих бюджетів. Реформа почата в 2014 році вимагає нової співпраці між центральною владою та органами місцевого самоврядування. Об'єднання територіальних громад є важливим інструментом для органів влади на місцях для досягнення стійкого економічного зростання. На думку дослідників, децентралізація обумовлена неможливістю зосередження всіх функцій на центральних органах влади, тому місцеве самоврядування має ключову роль у впровадженні змін. Воно є гарантією права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення згідно з законодавством [5, с. 74].

Ніколіна І. зауважує, що історія українських децентралізаційних змін на місцевому рівні є історією протиріч, пов'язаних з пошуком оптимальної організації публічного управління. У період становлення українського самоврядування випробовувалися різні моделі його функціонування. Враховуючи результати наукових досліджень, доцільно виділити етапи розвитку місцевого самоврядування в Україні у формі схеми, як, наприклад, модель повновладдя рад (1990–1992), французька модель (1992–1994), англосаксонська модель (1994–1995), іберійська модель (1995–1996), французька модель (1996 – і надалі). Англосаксонська модель характеризується великою автономністю місцевих органів влади, хоча вони підкоряються вищому законодавчому органу. Регулювання місцевого самоврядування здійснюється за допомогою нормативно-правових актів вищих законодавчих органів. Іберійська модель передбачає обрання головної посадової особи територіально-адміністративної структури населенням та обрання ради. Проте під впливом історичних факторів прийнята вертикальна модель влади з урахуванням регіональних особливостей, що передбачає трьохрівневий розподіл повноважень. Французька модель включає в себе співробітництво органів самоврядування з адміністрацією

центральної влади, але система управління представлена інститутом префектів, які виконують роль виконавчої влади, але місцеве самоврядування має всі повноваження, які надає законодавство [4, с. 288].

Глизнер С. В., наголошує, що вибір оптимальної моделі співпраці у системі державної та місцевої влади шляхом передачі повноважень на місця забезпечує доволі раціональну організацію публічної влади. У свою чергу такий процес передачі більшої кількості повноважень нижчим за рівнем органам влади і становить саму суть процесу децентралізації [6, с. 36]. Цей процес включає як адміністративні, так і політичні аспекти. Вона може бути територіальною, коли влада переміщується з центрального міста на інші території, або функціональною, коли повноваження передаються від головного органу будь-якого міністерства, служби чи департаменту Кабінету Міністрів України до органів місцевого самоврядування. Існує різноманітні підходи до визначення децентралізації, включаючи самостійність у підходах до управління, передачу функцій від центральних органів влади місцевим, перерозподіл владних повноважень між центральним та місцевим рівнями, а також ослаблення або скасування централізації [6].

Існують декілька способів розуміння поняття «децентралізація». Один з них полягає у тому, щоб дозволити місцевим органам самостійно вирішувати свої справи і керувати ними. Інший спосіб - передавати частину владних функцій з центрального уряду до місцевих органів влади. Третій підхід полягає в розподілі владних повноважень і відповідальності між центральним та місцевими рівнями управління. Аналізуючи поняття «децентралізація», можна виділити різні способи тлумачення цього поняття.

Справедливо вважати, що децентралізація може бути використана для оптимізації публічного управління. Головна мета децентралізації полягає в тому, щоб управлінські та політичні процеси переважно відбувалися "знизу", тобто від населення до центру. Проте важливо розуміти, що децентралізація не обов'язково означає послаблення центральної влади. Натомість, це може бути ефективним інструментом для покращення якості управління державою та фінансовими потоками [7].

Таблиця 1 – Результати контент-аналізу поняття «децентралізація»

Автор	Тлумачення поняття
Романова В., Умланд А.	Децентралізація наближає Україну до ЄС шляхом упровадження принципів субсидіарності та стимулювання місцевої демократії у рамках багаторівневого врядування [8, с. 41].
Мельниченко Б.	Децентралізація – це основа вдосконалення організаційно-правового механізму публічного управління. Реформа децентралізації є однією з визначальних реформ із часів української незалежності. Вона створила підґрунтя для укорінення кардинальних інституційних перетворень, підвищення якості життя громадян та має велике значення для продовження секторальних реформ. Завдяки створенню нової системи розподілу владних повноважень між центральними та місцевими органами влади в Україні нині фактично формується нова система взаємовідносин між різними гілками влади та новий баланс стримувань і противаг [7, с. 39].
Глизнер С.	Децентралізація – це процес перерозподілу функцій, повноважень та людей від центрального управління [6].
Пузаков Д.В.	Децентралізація покликана створити максимально ефективну та підзвітну форму державного управління. Децентралізація часто вводиться для подолання проблеми, яка була спричинена централізованою системою. Після національної кризи, наприклад внутрішньодержавного конфлікту чи стихійного лиха, децентралізацію часто рекомендують як інструмент побудови чи трансформації ефективного уряду та забезпечення якісного розподілу ресурсів. Децентралізація також розглядається як елемент сталого розвитку, особливо для тих регіонів, управління якими зосереджено на подоланні бідності та підвищенні економічних показників [10, с. 27].
Гайданка Є. І.	Під децентралізацією (або її протилежністю централізацією) необхідно розуміти систему управління та організацію влади [9, с. 46].

Реформа децентралізації мала свої початкові цілі та досягнення. Одна з основних цілей полягала у переміщенні доходів та витрат на більш низький рівень управління, зберігаючи при цьому фінансову відповідальність. До інших цілей реформи відносять узгодження інтересів держави та місцевих громад, створення ефективного місцевого самоврядування, формування сприятливого життєвого середовища для громадян, а також зміцнення інститутів прямого народовладдя. З початком реформи в бюджетній системі в Україні з 2015 року було впроваджено нову систему міжбюджетних відносин. Ця система сприяла підвищенню фінансового забезпечення місцевих бюджетів, створила нові умови для ефективного управління бюджетними ресурсами та стимулювала органи місцевого самоврядування до збільшення доходів місцевих бюджетів [9].

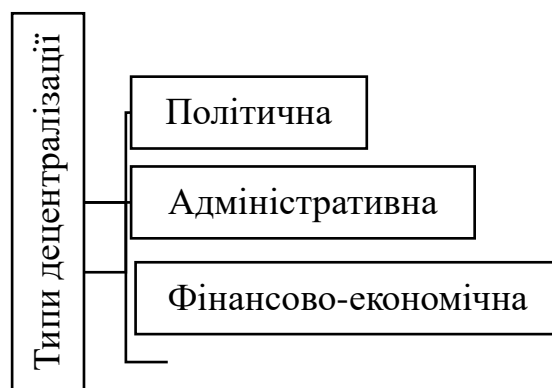

Рисунок 1 – Типи децентралізації

Відповідно до рис. 1.1 децентралізація може мати три основних типи.

Політична децентралізація: передбачає перерозподіл політичної влади та повноважень між центральним урядом і різними рівнями місцевого управління. Він може включати передачу політичної автономії та влади на місцевий рівень, щоб забезпечити більшу участь громадян у прийнятті рішень та більш ефективно управління на місцевому рівні;

Адміністративна децентралізація: передбачає передачу адміністративних функцій та повноважень з центрального уряду до місцевих органів. Це може включати делегування виконавчих функцій та владних повноважень з управління певними справами на місцевий рівень;

Фінансово-економічна (фіскальна) децентралізація: передбачає передачу фінансових ресурсів та фіскальної відповідальності з центрального рівня до місцевих органів влади. Це може включати розподіл доходів, збирання місцевих податків та податкових зборів, а також надання місцевим органам влади більшої автономії у використанні фінансових ресурсів для вирішення місцевих потреб і пріоритетів.

Децентралізація в Україні охопила широкий спектр повноважень, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та інші сфери. Ця реформа є однією з найбільш амбіційних у світі та отримала підтримку від міжнародних партнерів. Фінансова децентралізація також є важливою складовою, забезпечуючи місцевим громадам більшу автономію у вирішенні питань розвитку.

Переваги та позитивні наслідки децентралізації включають:

- узгодженість часу та місця прийняття рішень з очікуваннями громадськості;
- адекватність часу та місця реалізації прийнятих рішень;
- спрощення системи та процедур прийняття рішень через оптимальну структуру управління;
- прозорість та відкритість процедур прийняття рішень та їх реалізації, що збільшує ефективність адміністративної діяльності;
- скорочення періоду для обміну інформацією;
- підвищення свідомості та відповідальності за прийняті рішення;
- зміцнення інноваційного потенціалу та мінімізація бюрократизму;
- збільшення гнучкості виконання функцій та підвищення ініціативності працівників;
- об'єктивна оцінка результатів прийнятих рішень та їх можливість покращення;
- наближеність до споживача публічних послуг через територіальну децентралізацію [4].

У цілому, децентралізація є ключовим напрямком удосконалення системи управління, особливо на місцевому рівні. Її впровадження спрямоване на забезпечення більшої ефективності та ефективності управління, покращення якості надання публічних послуг, збільшення участі громадян у прийнятті рішень, а також стимулювання місцевого розвитку. Результати впровадження децентралізації в Україні свідчать про позитивні зміни в місцевому самоврядуванні, фінансовому забезпеченні громад, якості публічних послуг та зростання участі громадян у прийнятті рішень. Такий підхід сприяє покращенню життя населення та зміцненню демократичних процесів в країні.

Однією з ключових тем є створення системи показників для оцінки можливостей територіальних громад та оцінки діяльності органів місцевого самоврядування.

У процесі проведення реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою (протягом 2014-2021 років) Методика

формування спроможних територіальних громад була розроблена, затверджена постановою Кабінету Міністрів України. Вона була необхідна для формування об'єднаних територіальних громад та оцінки рівня їх спроможності. Тобто - для визначення потенціалу територіальної громади для якісного виконання повноважень органів місцевого самоврядування [1].

Методологія визначила процес створення перспективного плану розвитку громад Автономної Республіки Крим та областей, а також умови для формування проектних територіальних громад. Вона також встановила вимоги до складу територіальних громад, які повинні мати здатність забезпечувати розв'язання суспільних питань, що належать до їхньої компетенції, як інституційну, так і фінансову. Серед критеріїв оцінки рівня готовності виконувати функції належать:

- кількість постійного населення на території громади;
- кількість учнів загальноосвітніх закладів, що знаходяться на її території;
- площа території громади;
- індекс фінансової стійкості місцевого бюджету;
- відсоток місцевих податків і зборів у загальних надходженнях бюджету громади.

Згідно з установленими оціночними параметрами, визначався рівень готовності територіальних громад, який був класифікований як низький, середній або високий. Ці оціночні показники свідчили про те, що враховуючи всі адміністративні одиниці України, неможливо було забезпечити повну відповідність всіх громад усім критеріям, якщо їх формулювати строго і однозначно.

Хоча ці критерії були стандартизованими і не могли узяти до уваги усі індивідуальні особливості кожної територіальної одиниці, головною метою Методики було створення спроможних громад на основі єдиної методології. Це було досягнуто за умови, коли один з показників мав низький результат, але інші показники були на високому рівні.

Оціночний рівень спроможності територіальних громад за Методикою Уряду визначається на основі суми числових значень критеріїв оцінки рівня спроможності та становить [3].

Отже, децентралізація є ключовим напрямком удосконалення системи управління, особливо на місцевому рівні. Її впровадження спрямоване на забезпечення більшої ефективності та ефективності управління, покращення якості надання публічних послуг, збільшення участі громадян у прийнятті рішень, а також стимулювання місцевого розвитку. Результати впровадження децентралізації в Україні свідчать про позитивні зміни в місцевому самоврядуванні, фінансовому забезпеченні громад, якості публічних послуг та зростання участі громадян у прийнятті рішень.

Список використаних джерел:

1. Гайданка Є. І. Концепти децентралізації у постсоціалістичних країнах. *Регіональні студії*. 2022, № 30. С. 45-49. URL: http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/30/30_2022.pdf#page=45
2. Глизнер С. В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні. *Політикус*. 2019. Вип. 1. С. 36-40. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7150/1/Glizner.pdf>
3. Казюк Я. Аналіз методик оцінювання спроможності територіальних громад, висновки, пропозиції. URL: <https://decentralization.ua/news/17549>.
4. Мельниченко Б. Децентралізація влади як основа удосконалення організаційно-правового механізму публічного управління. *Юридичний вісник*. 2021. № 4. С. 37-41. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2021/7.pdf
5. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>.
6. Мостовенко О.О., Зінченко М.М., Гончаров В.В. Децентралізація – це нові можливості об'єднаних територіальних громад. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2020. Вип. 44. С. 73-79. URL: <http://ways.knuba.edu.ua/article/view/195671/198998>
7. Ніколіна І.І. Трансформація публічного управління в Україні в умовах децентралізації. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць VII Міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Вінниця, 17-19 вересня 2018 р.). Вінниця. 2019. С. 279-290.

8. Пузаков Д.В. Децентралізація: поняття, види, наслідки. URL: <https://doi.org/10.36074/09.10.2020.v4.06>

9. Романова В., Умланд А. Реформа децентралізації в Україні: перші результати та виклики. *Політичні дослідження*. 2021, №1. С. 41-51. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235422/233865>

10. Корж Н.В., Бабчинська О.І., Іванченко Г.В. Стратегічне управління розвитком територій: регіональний аспект. Інвестиції: практика та досвід. № 18 2019, С. 9 – 13. URL : <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6819 &i=1>

УДК 342.95:351(477)

Дмитрук Ю. С.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК ВІДКРИТИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено теоретико-правове узагальнення трансформацій в сфері відкритих даних в Україні як засадничої основи подолання корупції, підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Систематизовано принципи оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних. Узагальнено правовий механізм регулювання сфери відкритих даних.

Ключові слова: відкриті дані, принципи, правовий механізм, набори даних, трансформація.

З метою забезпечення належного функціонування держави кожен громадянин має мати доступ до актуальної інформації про питання та проблеми, що впливають на життя суспільства та є важливими для громадського інтересу. Для цього використовується механізм "відкритих даних" (англ. "open data"), який передбачає зобов'язання державних органів збирати та публікувати певний вид інформації.

Цей інструмент характеризується прозорістю, що допомагає зменшити випадки зловживань або корупції, залученістю громадськості через можливість

висловлювання пропозицій та отримання відгуків від громадян, сприяє інноваціям та має економічну цінність для належного функціонування бізнесу. Крім того, відкриті дані є ефективним інструментом, що дозволяє отримати доступ до інформації без додаткових витрат часу та коштів.

Політика відкритих даних — це система цілей, заходів та інструментів, що спрямована на ефективне оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних та її стале використання розпорядниками інформації, бізнесом, громадськістю [8].

Тема розбудови цифрового розвитку та сфери відкритих даних стала предметом досліджень багатьох теоретиків та практиків публічного управління. Під час написання статті використовувались напрацювання таких професіоналів Загвойська О., Карпенко О., Ковтун М., Кабанов О., Ніколіна І., Олексіюк Т., Чукут С., Цимбаленко Я.

Метою дослідження є теоретико-правове узагальнення трансформацій в сфері відкритих даних в Україні як засадничої основи подолання корупції, підвищення прозорості та підзвітності органів влади.

За словами Віцепрем'єр-міністра України М. Федорова, очільника Мінцифри, сфера відкритих даних — важливий компонент цифрової трансформації держави. Це крок до подолання корупції, підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Завдяки ухваленій Постанові кожен громадянин України зможе ознайомитись з реальним фінансовим станом всіх компаній та розмірами сплат податків у бюджет України [2].

Ковтун М.С. та Хрякова Н.О. зазначають, що впровадження відкритих даних є одним із шляхів забезпечення довіри громадськості до органів публічної влади як одного із виявів ефективної державної політики [1, с. 70].

Згідно з визначенням ООН, відкриті державні дані є публічною інформацією, яку держава активно розміщує в онлайн-режимі, забезпечуючи вільний доступ до неї, а також її подальше поширення та використання. Вони включають у себе більшість державних даних, за винятком конфіденційної та таємної інформації [4].

Згідно з українським законодавством, у статті 101 Закону України «Про

доступ до публічної інформації» публічна інформація у формі відкритих даних описується як інформація, яка має електронний формат, що дозволяє автоматизоване її оброблення, забезпечує вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання [5].

Процес розроблення стандартів для наборів відкритих даних в Україні триває. Він розпочався з положень Закон України «Про доступ до публічної інформації», законодавець у частинах першій і другій статті 10-1 передбачив, що набори відкритих даних повинні відповідати переліковим вимогам:

1. бути придатними до автоматизованого оброблення електронними засобами;
2. перебувати у вільному доступі, тобто не підлягати обмеженням;
3. бути доступними на умовах безоплатності;
4. бути поза обмеженнями щодо подальшого використання та поширення [5].

На міжнародній арені механізм відкритих даних існує уже давно, однак в Україні він з'явився відносно нещодавно, а саме з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України № 835 від 21 жовтня 2015 року «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» [7]. До цього єдиним регулятором залишався Закон України «Про доступ до публічної інформації» [5].

Постанова Кабінету Міністрів України № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» визначає перелік даних, що оприлюднюються для вільного та безоплатного доступу, та які можуть використовуватися та поширюватися будь-якою особою [7].

На рисунку 1 наведено принципи оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних відповідно Постанови КМУ № 835.

Однак аналіз Постанови Кабінету Міністрів України № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» свідчить про те, що даний документ регулював питання суто державного характеру, не зосереджуючись при цьому на приватному бізнесі [3]. Цю проблематику було вирішено змінами до Постанови Кабінету Міністрів

України № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», які були внесені 3 березня 2021 року.

Нова редакція Постанови № 835 розширює перелік обов'язкових до публікації наборів до понад 100. Серед пріоритетних — дані щодо будівельної діяльності, дані земельного кадастру та заборгованості щодо ЄСВ. Це також дані фінансової звітності, відомості державного земельного кадастру, дані про кількісний склад вакцин від COVID-19, інформація про кількість вільних ліжко-місць у лікарнях із запасами кисню тощо.

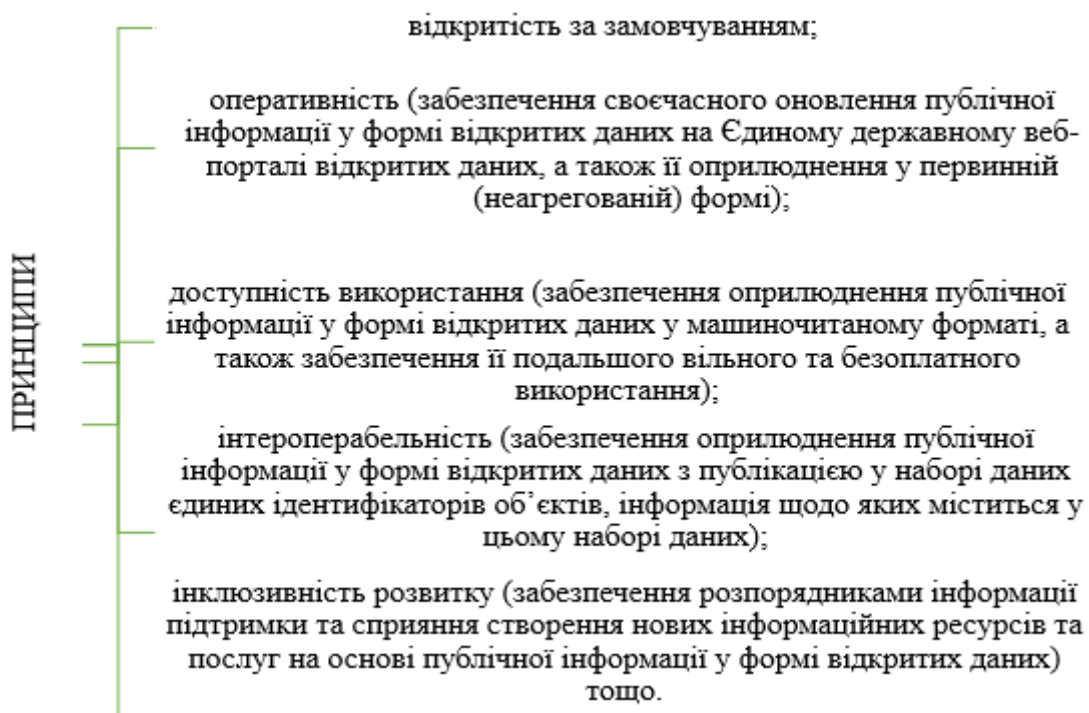

Рисунок 1 – Принципи оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних

Ключовим завданням Постанови «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» є публікація фінансової звітності у формі відкритих даних, що є вимогою Плану виконання Угоди про Асоціацію з ЄС. Публікація даних фінансової звітності підприємств у форматі відкритих даних — це крок до побудови прозорої економіки держави.

На рисунку 2 наведено правові документи які регулюють сферу відкритих

даних.

Загалом національне законодавство з відкритих даних значною мірою узгоджується з європейськими вимогами та, подекуди, містить кращі гарантії доступу до інформації [10].

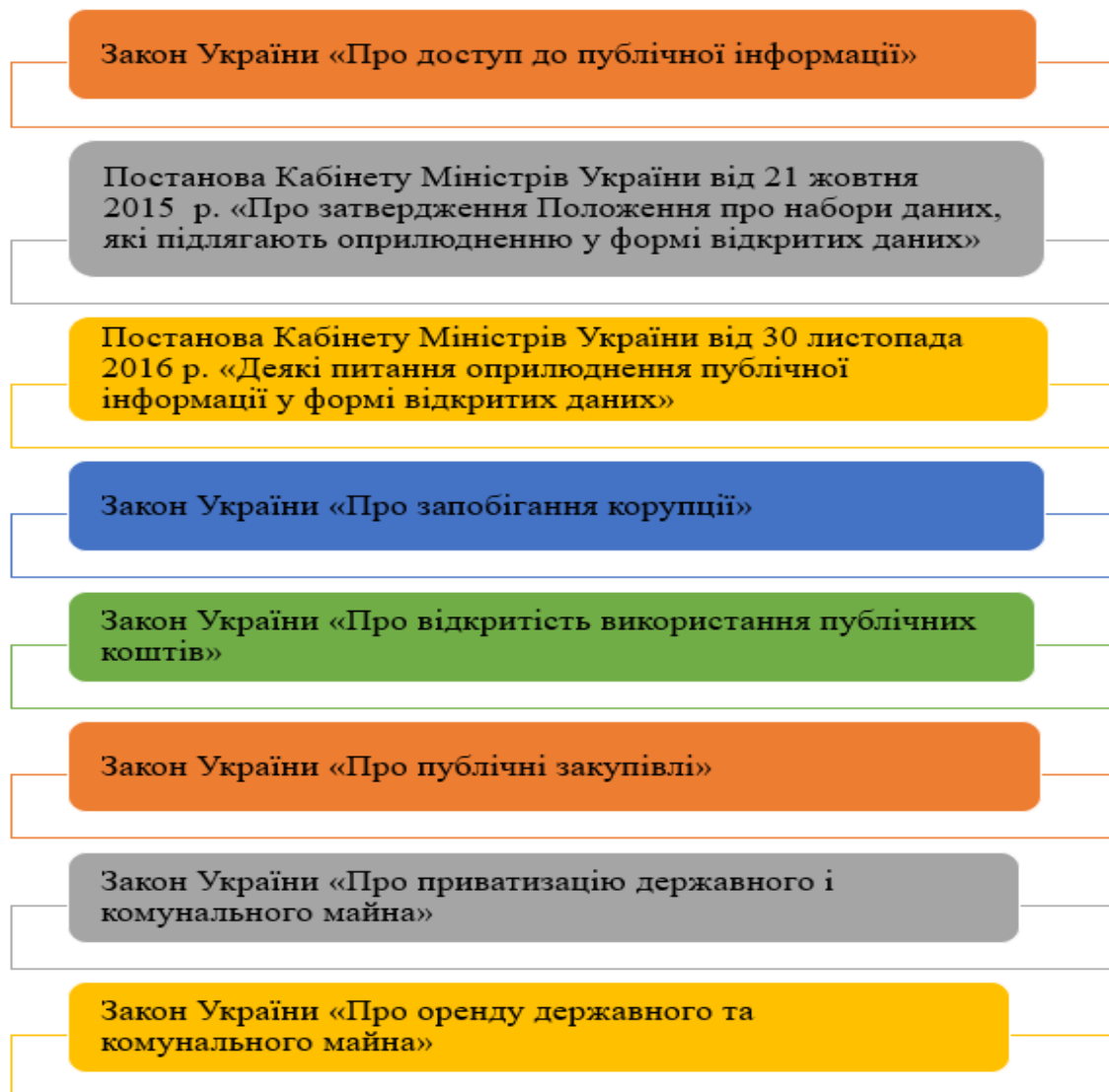

Рисунок 2 – Перелік документів правового регулювання сфери відкритих даних

Українські нормативно-правові акти, що стосуються відкритих даних, значною мірою узгоджуються з європейськими вимогами. Утім, деякі аспекти потребують детального аналізу і визначення оптимальних шляхів адаптації. Результати цієї роботи містяться в дослідженні «Аналітичний звіт щодо дослідження кращих практик і законодавства ЄС щодо стандартизації наборів даних високої цінності» [9], підготовленому громадською організацією «Тренінгово-консультаційний центр із доступу до інформації».

Кабанов О. та Олексіюк Т. проаналізували нормативні акти та стратегії ЄС

щодо стандартизації наборів відкритих даних, підходи Європейської Комісії до визначення переліку наборів відкритих даних високої цінності. Серед основних рекомендацій зазначені:

1. Визначити перелік, розробити та впровадити стандарти для НДВЦ у рамках міжсекторальної співпраці, а також злагодженої роботи різних державних органів
2. Імплементувати технічні вимоги і стандарти ЄС щодо створення, ведення та оприлюднення НДВЦ
3. Підвищити кваліфікацію кадрів, які працюють з відкритими даними
4. Оновити інфраструктуру для зручного доступу до НДВЦ
5. Стимулювати повторне використання даних для інновацій та розвитку економік [10].

З метою збереження темпів розвитку у сфері, Міністерство цифрової трансформації України розробило стратегічний план роботи з відкритими даними на найближчі роки. Цей план включає п'ять основних напрямків: впровадження національної політики відкритих даних, забезпечення безпеки під час воєнного стану, модернізація національних та місцевих порталів, підвищення якості та доступності даних, а також розвиток навичок їх обробки та використання.

Серед основних завдань Мінцифри Віцепрем'єр-міністр України М. Федоров, виокремлює:

1. затвердження національної стратегії розвитку сфери відкритих даних;
2. внесення змін у законодавство щодо стандартизації даних, затвердження наборів даних високої цінності;
3. гармонізацію українського законодавства до європейського;
4. координацію із силовим блоком та Офісом Омбудсмена для пошуку оптимальних рішень оприлюднення даних;
5. відновлення доступу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, податкової звітності
6. відкриття Реєстру пошкодженого та знищеного майна;

7. впровадження оновленої методики проведення трискладового тесту для досягнення балансу між забезпеченням національної безпеки та відкритістю;
8. створення екосистеми освіти у сфері відкритих даних;
9. оновлення архітектури та функціоналу національного порталу відкритих даних [6].

Отже, розвиток сфери відкритих даних є важливим кроком у будівництві відкритого, прозорого та демократичного суспільства сфери відкритих даних має ключове значення для суспільства, адже по-перше, це сприяє збільшенню прозорості у діяльності державних органів та мінімізації ризику корупції; по-друге, відкриті дані створюють нові можливості для розвитку цифрових продуктів і сервісів, які полегшують життя громадянам та підвищують ефективність бізнесу; по-третє, доступ до публічної інформації сприяє участі громадськості у прийнятті рішень та створює умови для інновацій та розвитку суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Євроінтеграція та сфера відкритих даних в Україні: розроблені рекомендації для законодавства. URL: <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/ievrointehratsiia-ta-sfera-vidkrytykh-danykh-v-ukraini-rozrobleni-rekomendatsii-dlia-zakonodavstva/>
2. Кабанов О., Олексіюк Т. Аналітичний звіт щодо дослідження кращих практик і законодавства ЄС щодо стандартизації наборів даних високої цінності. URL: <https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Analitychnyj-zvit-shchodo-doslidzhennia-krashchykh-praktyk-i-zakonodavstva-IeS-shchodo-standartyzatsii-naboriv-danykh-vysokoi-tsinnosti.pdf>.
3. Ковтун М.С., Хрякова Н.О. Відкриті дані в Україні: сутність та стан розвитку. *Forum Prava*, 2018. №2. С. 66-73. URL: <https://zenodo.org/records/1286078>.
4. Мінцифри презентувало візію розвитку відкритих даних в Україні. . *Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfry-prezentuvala-viziiu-rozvytku-vidkrytykh-danykh-v-ukraini>.
5. Ніколіна І.І. Віддзеркалення цифрового поступу України в міжнародних

рейтингах. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Вінниця, 25 вересня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 1. 204 с. С.180-187. URL: <http://www.vtei.edu.ua/doc/2024/konf/pr061.pdf>.

6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

7. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України 21 жовтня 2015 року № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>.

8. Реалізація політики відкритих даних. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/odprealization>.

9. Розвиток відкритих даних в Україні. URL: <https://everlegal.ua/rozvytok-vidkrytykh-danykh-v-ukrayini>.

11. Федоров М. Уряд прийняв історичну постанову для розвитку відкритих даних в Україні. *Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-uryad-priynuv-istorichnu-postanovu-dlya-rozvitku-vidkritikh-danikh-v-ukraini>.

12. Цифрове врядування: монографія / О.В. Карпенко, Ж.З. Денисюк, В.В. Наместнік [та ін.]; за ред. О.В.Карпенка. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

13. Чукут С. А., Загвойська О. В., Цимбаленко Я. Ю. Основи електронного урядування. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 268 с.

14. United Nations E-government Survey 2014. E-Government for the Future We Want. United Nations, NewYork, 2014. 264 p. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2014>.

МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Вивчення сучасних підходів до мотивації персоналу в органах публічної влади дозволяє ідентифікувати оптимальні стратегії та інструменти, що сприятимуть підвищенню рівня задоволеності працівників та досягненню кращих результатів у діяльності цих органів.

Ключові слова: мотивація, методи, персонал, органи публічної влади

Постановка проблеми. У державних органах і органах публічної влади працюють великі групи співробітників, чиїми мотивами і діями є належна реалізація державної політики та управління, розвиток держави - це організація громадських сил і ресурсів для оптимального вирішення спільних проблем. Досягнення значних результатів в цій області буде неможливо без багатого знання теорії менеджменту, міжнародного досвіду і використання комплексного підходу до організації своєї діяльності в питаннях мотивації.

Цілями статті є дослідження методів мотивації персоналу в органах публічної влади.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблема мотивації персоналу завжди приділялась велика увага. Серед останніх публікацій можна виділити таких авторів як Вісіцька Д., Круп'як Л., Гургула Т. та ін. На разі бачимо, що дане питання має високу актуальність і великий інтерес серед науковців та практиків.

Виклад основного матеріалу. Мотивація - це управлінська функція керівника, дії керівника по створенню умов праці і зовнішніх мотивуючих факторів (стимулів) для співробітників з метою викликати у них бажання продуктивно працювати і досягати бажаних цілей і результатів. Найважливішим завданням для керівника є створення умов праці, які допомагають кожному співробітнику мотивувати себе до роботи і забезпечують успішне

функціонування і процвітання організації. Економічні умови, включаючи матеріальну компенсацію за працю, премії, компенсаційні пільги, організаційні умови естетичні умови та умови безпеки соціальні умови, що визначаються відносинами працівника в групі умови самореалізації працівника, пов'язані із задоволеністю його роботою і потенціалом для професійного і кар'єрного зростання відносини з керівництвом, характеризується психологічною єдністю співробітника і керівника, комфортом, використанням компенсацій і покарань і т. д [1].

Концепція стимулювання працівника базується на тому, що дії підлеглих можуть дати йому позитивні, негативні або нейтральні результати, залежно від того, як він виконує свою роботу.

Стимулювання праці в органах публічної влади - це позитивний стимулюючий вплив суб'єктів (посадових осіб, установ і т.д.). На потреби, інтереси, обізнаність, волю, поведінку працівника, а отже, і на результати його адміністративної роботи та діяльності. Стимулювання діяльності сприяє підвищенню дисципліни, якості роботи, враховує ініціативу і відповідальність співробітників. Це впливає на зусилля, старанність, наполегливість, цілеспрямованість і чесність муніципального персоналу [2].

Мета стимулювання діяльності в органах публічної влади полягає не в тому, щоб спонукати їх до праці, а в тому, щоб спонукати їх працювати краще і продуктивніше. Стимулювання праці виконує економічні, моральні та соціальні функції.

Економічна функція виражається в тому, що стимулювання праці сприяє підвищенню ефективності діяльності, а це призводить до підвищення якості надання послуг. Моральна функція визначається тим, що стимул до праці формує активний спосіб життя, дуже моральний клімат в суспільстві. У той же час важливо забезпечити точну та розумну систему стимулювання, яка враховує традиції та історичний досвід. Соціальні функції забезпечуються формуванням соціальної структури суспільства за рахунок різного рівня доходів, який багато в чому залежить від впливу стимулів на різних людей. Крім того, формування потреб (і, в кінцевому рахунку, розвиток особистості) визначається формуванням і стимулюванням праці в суспільстві.

Співробітники мають яскраво виражену структуру: менеджери, фахівці, вузькопрофільні фахівці і т.д. До кожної з цих категорій застосовується особливий підхід до стимулювання праці. Концепція стимулювання заснована на використанні стимулів в якості зовнішнього впливу для координації діяльності співробітників (наприклад, застосування покарання, заохочення, просування по службі і т.д.) [4]. Фахівці виділяють принципи, згідно з якими доцільно організувати роботу з мотивації (рис.1).

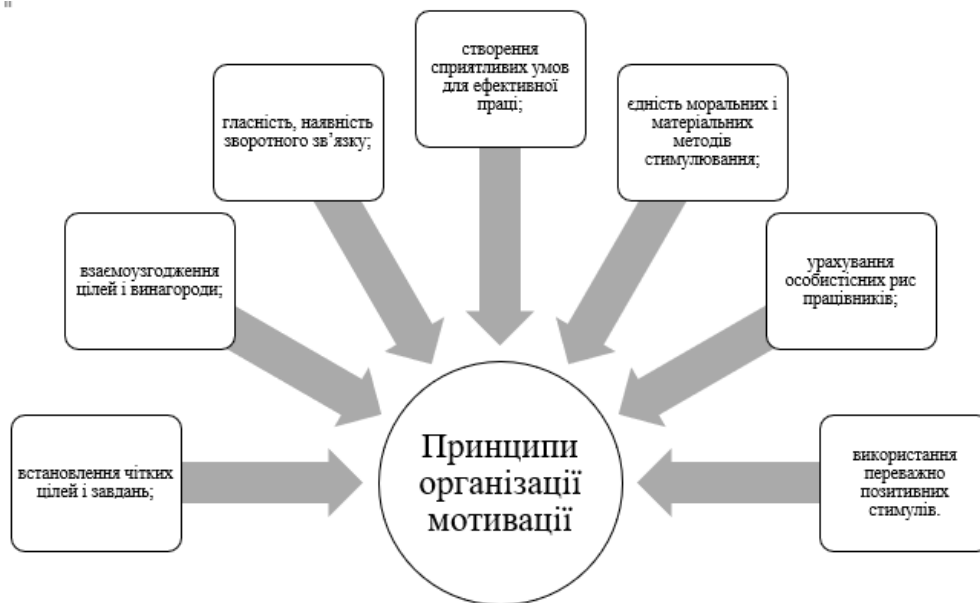

Рисунок 1 - Принципи організації мотивації [5]

Стимулювання праці передбачає створення умов, при яких активна трудова діяльність дає певні, раніше зафіксовані результати, стає необхідною і достатньою умовою задоволення значних і соціально обумовлених потреб державного службовця, формування у нього мотивів до праці.

Матеріальне грошове стимулювання праці включає, насамперед, оплату праці працівників та залежить від цілого ряду макро- і мікроекономічних чинників, у тому числі: рівня особистого доходу; диференціації доходів в організації; структури особистого доходу; матеріального забезпечення наявних грошових доходів; дієвості системи матеріальних стимулів, які застосовує організація [3].

Таким чином, у державних установах для досягнення кар'єрних цілей

співробітники, як правило, використовують матеріальні, соціальні, політичні та адміністративні мотиви. Матеріальна мотивація реалізується через систему оплати праці, розподіл матеріальних благ і т.д. Соціальна мотивація полягає у використанні моральних стимулів, які визнаються людиною цінними, заснованими на цінностях і нормах, що існують в суспільстві. Політична мотивація включає вплив на працівників політичними ідеями та програмами. Мотивація керівництва заснована на дисциплінарній відповідальності співробітника за виконання функціональних обов'язків, дотримання правил праці. Засоби адміністративної мотивації: попередження, догана, звільнення. Включення мотивації працівника в трудовий процес служить засобом її активізації та підвищення ефективності його роботи.

Крім того, мотивація персоналу повинна ґрунтуватися на тому типі трудової мотивації, який має пріоритет над іншими типами, з урахуванням індивідуальних підходів як до співробітників, які займають різні соціальні та державні посади, так і до окремих співробітників всередині різних груп. Виходячи з цього принципу, необхідно вибудувати систему, мотивуючу роботу співробітників різних категорій.

Як висновок, можемо сказати, що система мотивації персоналу в органах публічної влади базується на різних аспектах, включаючи фінансові стимули, можливості для кар'єрного зростання, повагу та визнання, можливість впливати на прийняття рішень, а також на професійний та особистий розвиток працівників. Такі системи мотивації спрямовані на підвищення ефективності роботи персоналу, забезпечення їх задоволеності та збереження професіоналізму у сфері публічної служби.

Список використаних джерел:

1. Вісіцька Д.О. Мотивація державних службовців у системі адміністративного менеджменту Економіка і організація управління 2021. №1(41). С. 113-121
2. Круп'як Л.Б. Організація діяльності державного службовця: навч. посіб. Тернопіль: Крок, 2015. 281 с.

3. Мотивація персоналу як інструмент управління якістю праці URL: <https://blog.agrokebety.com/motyvatsiya-personalu-yak-instrument-upravlinnya-yakisty-yratsi> (дата звернення: 03.04.2024).

4. Мотивація та заохочення державних службовців URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2018/december/issue-12/article-41307.html> (дата звернення: 03.04.2024).

5. Мотивування персоналу в державному управлінні URL: https://e-pidruchniki.com/content/2091_910motyvuвання_personaly_v_derjavnomu_upravlinni.html(дата звернення: 03.04.2024).

6. Гургула Т. Удосконалення системи мотивації праці посадових осіб органів місцевого самоврядування Удосконалення системи мотивації праці посадових осіб органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 9. С. 60–70.

7. Мартинова Л.Б., Корж Н.В. Стратегічна гнучкість – основа парадигми управління людськими капіталом та лідерства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2021. № 20(48). С. 161–165.

УДК 351:796

Дробатий Д. А.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ

ПОЛІТИКИ ОЗДОРОВЛЕННЯ

В статті обґрунтовано шість сфер політичних дій, які можуть заохочувати та підтримувати людей займатися достатньою фізичною активністю, щоб залишатися здоровими, як у повсякденному житті, так і під час дозвілля. Набір інструментів обговорює численні проблеми, які сприяють високим і зростаючим рівням фізичної відсутності, а також розглядає конкретні способи, за допомогою яких нова політика, державні ресурси та міжгалузеві партнерства можуть усунути ці прогалини та обмеження.

Ключові слова: політик оздоровлення, фізична активність, оздоровлення, державне регулювання спорту, громадські ініціативи.

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Розвиток фізичної культури і спорту безперечно залежить від ефективності системи державного управління, яка забезпечує надання громадянам якісних державних послуг на європейському рівні, оптимально використовує кошти і здатність адекватно реагувати на соціально-економічні, зовнішньополітичні та інші виклики. Проте негативний досвід поєднання застійності радянського режиму з новими адміністративними підходами перетворив систему державного управління в цій сфері на складний механізм з громіздкою структурою, який не може адекватно реагувати на зміни в суспільстві та задовольняти його потреби. Тому галузь фізичної культури і спорту постійно перебуває у стані реформування і готова до впровадження європейської моделі взаємодії держави з суб'єктами фізичної культури і спортивними заходами, заснованої на альтернативному підході до спорту.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз значимості фізичних активностей для оздоровлення нації та вироблення шляхів удосконалення державної політики в сфері фізичної культури в розрізі третьої цілі сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика державного управління різними аспектами громадського життя досліджується Гуржієм Т. О., Кобзаром О. Ф., Колпаковою В. К., Константіновим та іншими.

Виклад основного матеріалу. Політика, спрямована на сприяння благополуччю для всіх, вимагає уваги, участі і співпраці державних, приватних і некомерційних організацій/спільноти та інших зацікавлених сторін. Щоб зрозуміти політику оздоровлення, ми повинні спочатку зрозуміти оздоровлення. Глобальний інститут оздоровлення (GWI) визначає оздоровлення як: активне заняття діяльністю, вибір і спосіб життя, які призводять до стану цілісного здоров'я [1].

У цьому визначенні є два важливі аспекти. По-перше, здоров'я - це не

пасивний стан, а скоріше «активне прагнення», пов'язане з намірами, вибором та дією щодо забезпечення оптимального стану здоров'я та самопочуття. По-друге, оздоровлення пов'язане, в цілому, зі здоров'ям – тобто, виходить за межі фізичного здоров'я та включає багато різних вимірів, які повинні гармонійно працювати.

Оздоровлення є як поведінковою, так і екологічною категорією [2].

Оздоровлення – це особисте прагнення, яке ґрунтується на власній відповідальності, але воно також зазнає значного впливу фізичним, соціальним і культурним середовищем, у якому ми живемо. Дослідження детермінант здоров'я вказує на те, що фактори навколишнього середовища, соціально-економічні та спосіб життя можуть пояснити майже всі ризики захворювань і наслідків для здоров'я [3].

Комплекс факторів (доступ до медичної допомоги, соціально-економічні фактори та наші природні та побудоване середовище) утворюють «екосистему оздоровлення», яка може посилити або пом'якшити генетичну схильність до хвороби. Наша оздоровча екосистема безпосередньо впливає на здоров'я шляхом передачі інфекційних та екологічних захворювань. Це також опосередковано впливає на здоров'я, наша поведінка та спосіб життя можуть призвести до неінфекційних захворювань.

Державна політика формує наші оздоровчі екосистеми. Уряди та державна політика мають величезний вплив на нашу оздоровчу екосистему – від економічної та соціальної політики, містобудування та транспортної інфраструктури, екології, нормативних документів та багато іншого. Вони можуть створювати сприятливі умови для здоров'я, установлювати стимули для прийняття здорової поведінки та способу життя, скорочення витрат та розширення доступу до оздоровчих умов та засобів для населення, яке не охоплює обслуговування. У цих областях оздоровча політика наповнює критичні прогалини та доповнює існуючі системи охорони здоров'я та політику охорони здоров'я. Оздоровча політика має важливе значення, щоб допомогти нам залишатися фізично та психічно здоровими, щоб запобігти хворобам, яким можна запобігти, щоб стати стійкими та наблизити нас до мети здоров'я для всіх.

Фізична активність становить основу політики оздоровлення, яка закладає шляхи вирішення проблем, які сприяють розвитку фізичної активності та способи, за допомогою яких політика, державні ресурси та міжгалузеві партнерства можуть усунути ці прогалини та обмеження.

Ми усвідомлюємо, що фізична активність - це сфера, за якою стоїть величезна кількість досліджень і літератури. Численні стратегії та плани дій були сформульовані в усьому світі для вирішення глобальної кризи бездіяльності. Країна потребує інструментарію, який би дозволив представити фізичну активність в ширшому контексті політики оздоровлення та визначить можливості для політики, яка може одночасно стосуватися кількох аспектів здоров'я та благополуччя (наприклад, фізична активність і міцне здоров'я). Цей набір інструментів має стати відправною точкою для розуміння широкого спектру проблем і варіантів політики для їх вирішення.

Є багато проблем, які спричиняють відсутність фізичної активності, і їх можна вирішити за допомогою цілеспрямованих політичних заходів. Основні прогалини та обмеження, що призводять до відсутності фізичної активності такі:

1. Наше сучасне забудоване середовище перешкоджає фізичній активності;
2. Наш сучасний спосіб життя стає все більш сидячим, і нам не вистачає часу на фізичні вправи;
3. Приватна фітнес-індустрія часто залишає поза увагою маргіналізовані верстви населення, які мають вищий ризик недостатньої фізичної активності (наприклад, жінки/дівчата, люди похилого віку, сільське населення та населення з низькими доходами);
4. Система охорони здоров'я від'єднана від сектору фізичної активності, тоді як люди з фізичними та хронічними захворюваннями (наприклад, хронічні захворювання, інваліди, люди похилого віку) стикаються з багатьма перешкодами для занять спортом;
5. Молодь все частіше веде малорухливий спосіб життя, не займається достатньою фізичною активністю та не формує звички займатися спортом на все життя;

6. Природа та вимоги нашої роботи є основною причиною сидячого способу життя.

Наша нестача фізичної активності має багато причин, як індивідуальних, так і суспільних. Відсутність фізичної активності є ключовим фактором ризику способу життя, який безпосередньо сприяє поширенню хронічних або неінфекційних захворювань (включно з хворобами серця, інсультом, раком, діабетом, хронічними захворюваннями легенів тощо), які щорічно спричиняють 74% смертей у всьому світі. У всьому світі недостатня фізична активність є четвертою основною причиною смерті, відповідальною за більше щорічно понад 5 мільйонів смертей, яким можна було б запобігти.

Пандемія COVID-19 посилила сидячий спосіб життя в усьому світі, і в охороні здоров'я зростає занепокоєння, що це може знизити нашу стійкість у боротьбі з хворобою зараз і запобігати іншим хронічним та інфекційним захворюванням у майбутньому.

Крім людських і суспільних причин, пов'язаних із захворюваннями, інвалідністю та передчасними смертями, відсутність фізичної активності також спричиняє значні економічні причини через витрати на охорону здоров'я та втрату продуктивності. За оцінками одного дослідження, якби кожен відповідав рекомендованому ВООЗ рівню фізичної активності, це збільшило б світовий ВВП на 314-446 мільярдів доларів США щорічно, додавши сукупно 6,0-8,6 трильйона доларів США до світового ВВП у 2020-2050 роках (у цінах 2019 року).

Державна політика може впоратися з багатьма обмеженнями та факторами, які впливають на наш інтерес і здатність займатися регулярною фізичною активністю – деякі з яких знаходяться під нашим контролем, а інші – ні. Цю політику можна сформулювати, щоб дозволити та підтримувати фізичну активність на трьох різних рівнях (рис.1):

- політика мікрорівня: як особи, ми щодня робимо вибір щодо залучення до різних видів фізичної активності. Багато бар'єрів можуть впливати на нашу поведінку, включаючи брак часу, мотивації, інтересу, зручних засобів та/або

енергії, а також фізичний стан або стан здоров'я. Ці бар'єри можна вирішити за допомогою політики, яка допоможе зробити фізичну активність більш зручною та доступною для різних груп населення;

- політика на мезорівні: Фактори навколишнього середовища (включаючи архітектурне середовище, природне середовище та соціальне середовище) мають великий вплив на нашу здатність займатися фізичною активністю. Державна політика та інвестиції можуть підтримувати інфраструктуру та об'єкти як для рекреаційної фізичної активності, так і для природного пересування. Така інфраструктура особливо важлива для бідних, маргіналізованих та недостатньо забезпечених верств населення та регіонів, які здебільшого ігноруються основна індустрія фітнесу та фізичних вправ;

Рисунок 1 – Рівні державної політики в сфері фізичної активності

- політика на макрорівні: існує багато факторів загального макрорівня, які впливають на рівень фізичної активності або бездіяльності людини, зокрема: соціально-економічний статус або багатство, рівень освіти чи грамотності, стать та дискримінація за статтю, злочинність і безпека, війни і конфлікт, і так далі. Політика, програми та ініціативи, спрямовані на ці фактори макрорівня, також матимуть важливий вплив на участь у фізичній активності.

Політика на макрорівні, має охоплювати весь спектр заходів державної політики, та має спрямовуватись на життєво важливі складові для здоров'я та благополуччя людини. У багатьох випадках політика макрорівня (така як скорочення бідності, припинення збройних конфліктів або боротьба з кліматом зміни) чинить більший вплив на фізичну активність/бездіяльність, ніж політики мезо- та мікрорівня, спрямовані на індивідуальну поведінку та середовище

спільноти. Підходи до політики «зверху вниз» є критично важливими, але вони вимагають довгострокових системних змін, а також політичної волі та компромісів, яких може бути важко досягти. У цьому наборі інструментів варто зосередитись, насамперед, на політиці на мікро- та мезорівні, яка може бути реалізована та матиме користь для людей негайно.

Сприяння фізичній активності – це не лише функція уряду. Хоча багато політичних дій можуть вимагати урядового керівництва, проте, участь приватного та некомерційного секторів також є важливою. Багато акторів і зацікавлених сторін повинні працювати паралельно та разом.

Зокрема, можливості для сприяння фізичній активності розрізняють багато різних державних відомств і функцій. Хочу зазначити, що забудови населених пунктів ґрунтувалася на ефективності та зручності, не звертаючи уваги на те, що такі пріоритети заохочують сидячий спосіб життя та негативно впливають на наше здоров'я та стійкість. Лідери та політики, які займаються міським плануванням, транспортом, інфраструктурою та житлом, можуть допомогти людям бути фізично активними, проектуючи та будуючи райони і міста таким чином, що рух стає стандартним у повсякденному житті. Політики, які задіяні у рекреаціях, спорті та у справах молоді, можуть прийняти структуру «спорт для всіх» і можуть зосередитися на розширенні рекреаційних засобів фізичної активності та програм, які є безкоштовними та доступними для всіх. Політики в галузі охорони здоров'я повинні дослідити, як прийняти платформу «фізичні справи – це ліки» та втручання в систему охорони здоров'я.

Громадські лідери, які формують політику в галузі освіти, повинні забезпечити, щоб діти щодня достатньо рухалися та формували здорові, життєві інтереси до фізичних і розважальних занять. Податкову та фіскальну політику можна застосувати багатьма способами – для субсидування рекреаційної діяльності для окремих осіб/сімей; стимулювання розвитку зручних для руху середовищ; заохочувати розробку закладів/програм для населення, яке недостатньо обслуговується; а також розширити важливі дослідження/збір даних про участь у фізичній активності та результати програми.

Також, важливі регуляторні та інвестиційні рішення, які впливають на участь у фізичній активності, приймаються особами, які приймають рішення на міському та регіональному рівнях, включаючи планування та визначення пріоритетів великих інфраструктурних проєктів, а також нормативні акти, пов'язані із зонуванням, будівельними нормами тощо. Місцеві урядовці, школи, церкви та громадські організації також мають гарне становище для створення та підтримки громадських рекреаційних інфраструктур для фізичних вправ, такі як ігрові майданчики, тренажери на відкритому повітрі, басейни, громадські центри відпочинку, спортивні споруди, пішохідні/велосипедні доріжки, туристичні стежки тощо. Громадська інфраструктура фізичної активності особливо важлива для тих, хто живе в бідних і маргіналізованих районах, де населення є більш вразливими до бездіяльності, поганого здоров'я, інфекційних і хронічних захворювань, і здебільшого ігноруються основною індустрією фітнесу та фізичних вправ.

Громадські лідери та організації можуть допомогти сприяти активному способу життя, спонсоруючи регулярні безкоштовні та недорогі заходи та заходи (наприклад, заняття з фізичних вправ, соціальні танці, клуби ходьби/бігу), особливо орієнтовані на людей похилого віку, групи з низькими доходами та людей зі здоров'ям. і фізичні умови.

Висновки. Усі приватні компанії можуть підтримувати фізичну активність як для своїх працівників, так і для громад. Програми оздоровлення можуть бути сформовані таким чином, щоб заохочувати працівників до більшої активності протягом робочого дня – і ці пропозиції можуть підвищити рівень задоволеності/утримання співробітників, а також здоров'я/продуктивність працівників. Компанії можуть створювати місцеві партнерства для підтримки фізичних об'єктів діяльності та ініціатив у громадах, де вони ведуть бізнес, як частину корпоративного зусилля щодо соціальної відповідальності (КСВ). На мою думку, приватні компанії можуть долучитися до заохочення фізичної активності в такі способи:

- компанії, що займаються будівництвом та нерухомістю можуть гарантувати, що їхні проєкти включатимуть функції, які підтримують фізичну активність;

- компанії, які займаються охороною здоров'я, доглядом, фітнесом та суміжними сферами, можуть інтегрувати фізичну діяльність у системі охорони здоров'я (наприклад, рецепти/направлення на фізичні вправи, медичні фітнес-центри, підготовка спеціалістів із охорони здоров'я/фітнесу щодо фізичних вправ для тих, хто має проблеми зі здоров'ям або передумови до них;

- галузеві організації можуть забезпечити навчальні програми та акредитацію, перевіряючи дотримання вимог щодо обізнаності фахівців про можливості для фізичної активності (наприклад, містобудівники, архітектори тощо), транспортні планувальники та інженери, вихователі та вчителі.

Список використаних джерел:

1. WELLNESS POLICY SERIES. <https://globalwellnessinstitute.org/wellness-policy-series/>.

2. Magnan, S. Social Determinants of Health for Health Care: Five Plus Five. 2017. NAM Perspectives. Washington, DC: National Academy of Medicine. <https://nam.edu/social-determinants-of-health-101-forhealth-care-five-plus-five/>.

3. Hood C.M., et al.. County health rankings: Relationships between determinant factors and health outcomes. American Journal of Preventive Medicine. 2020. 50(2) p. 129-135. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2015.08.024>.

УДК 351.82:911.375.1

Дячок А. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено теоретико-методологічні засади підтримки та стимулювання розвитку бізнесу. Досліджено вплив воєнного стану на функціонування малого та середнього бізнесу. Проаналізовано зміни в законі які були запроваджені державою для підтримки бізнесу під час воєнного конфлікту.

Ключові слова: підприємництво; стимулювання бізнесу; державна підтримка; воєнний стан; податкове стимулювання; релокація бізнесу.

Постановка проблеми. Етап соціально-економічного розвитку в Україні, що пройшов еволюцію, виділив розширення відносин між державою, бізнесом і суспільством як ключовий аспект. Значення мають аспекти, що стосуються будівництва держави, регіонального розвитку, об'єднаних територіальних громад і розвитку соціально відповідального бізнесу. Багато країн світу використовують взаємодію між владою та бізнесом як ефективний інструмент для задоволення соціально-економічних потреб і надання суспільно важливих послуг.

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграють важливу роль на ринку праці та у глобальному економічному розвитку, забезпечуючи понад половину всіх робочих місць у світі. У країнах з економікою, що розвивається, МСБ створюють до 40% національного доходу. За прогнозами Світового Банку, до 2030 року знадобиться ще 600 мільйонів робочих місць, тому розвиток МСБ стає пріоритетним завданням для кожної держави. У секторі МСБ країн, що розвиваються, створюється 70% всіх робочих місць [2]. Таким чином, підприємництво стає джерелом доходів для державного бюджету, платформою для впровадження інноваційних технологій, основним гравцем на ринку праці та фактором у формуванні та використанні людського капіталу.

Активне втручання українських чиновників у справи бізнесу з метою підтримки підприємців виступає важливим фактором для подальшого розвитку бізнесу та покращення загальних макроекономічних показників. У зв'язку з цим одним із нагальних завдань, що стоїть перед урядом, є розробка та впровадження ефективної державної політики з метою стимулювання розвитку бізнесу, зокрема створення сприятливого середовища для його підтримки та ефективного функціонування.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми державного регулювання, підтримки та стимулювання розвитку бізнесу завжди привертати увагу як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Останнім часом ці аспекти досліджували такі вчені, як О.В. Дикань, О.Д. Дячун, Л.В. Прокопець, Н.Л. Фролова, О.В. Якушева, В.Ю. Стрілець та інші. Наприклад, В.Ю. Стрілець

виділяє два ключові напрями у сфері державної підтримки підприємництва: пряме забезпечення розвитку через урядові програми та інфраструктурну підтримку, а також опосередковане за допомогою податкових заходів та інших економічних механізмів [8]. За словами О.Дячуна та І.Нагорняка, державна підтримка включає державне регулювання сектору малого підприємництва, яке передбачає створення сприятливих умов для становлення та розвитку малого бізнесу, а також заохочення використання матеріальних і фінансових ресурсів для його підтримки [4].

Цілями статті є розвиток підприємницької діяльності, який є ключовим фактором у економічному зростанні будь-якої країни. Це через те, що діяльність бізнесу приносить значні податкові надходження до бюджету, сприяє створенню робочих місць та формує велику частку у валовому внутрішньому продукті.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах, особливо в умовах воєнного конфлікту, внутрішні підприємства стають важливими учасниками економічного фронту, що забезпечує економічну безпеку країни. Тому створення сприятливих умов для підтримки та розвитку бізнесу різного масштабу та форми в Україні є одним з основних завдань уряду. Державна підтримка розвитку підприємництва має на меті зменшення проблем, з якими зіштовхуються підприємства, та забезпечення швидкої адаптації до змін в економічному середовищі.

Під державною підтримкою слід розуміти активне втручання держави у регулювання підприємницької діяльності, яке передбачає систематичне формування відповідних прямих та опосередкованих заходів підтримки бізнесу. Це охоплює створення стимулів та використання різних матеріальних, фінансових та інших ресурсів для підтримки підприємств. У контексті воєнного стану, пріоритетність державного регулювання та підтримки підприємництва підкреслює необхідність переходу від прямого адміністративного втручання до створення сприятливого економічного та соціального середовища для вдосконалення механізмів та інструментів стимулювання розвитку бізнесу.

З початком російської військової агресії в лютому 2022 року, що призвела

до повної зупинки морської торгівлі, серйозного пошкодження критичної інфраструктури та масових переселень, Україна втратила доступ до міжнародних капіталовкладень, а податкові надходження різко знизилися. За деякими розрахунками, в 2022 році український ВВП може скоротитися на 45%, що пов'язано зі значним зменшенням зовнішньоекономічних операцій, зниженням державних та приватних інвестицій і суттєвим скороченням витрат населення. Проте в наступні роки передбачається, що значні зусилля з реконструкції сприятимуть відновленню зростання, яке може перевищити 7% до 2025 року, при поступовому відновленні виробничих та експортних можливостей та поверненні біженців [1].

У період воєнного стану українські підприємства зазнали значних збитків. Понад 307 тисяч мікропідприємств (за винятком ФОП) повідомили про середні прямі втрати приблизно в розмірі 40 тисяч доларів США кожне. У майже 48 тисяч малих підприємств середні збитки становили понад 300 тисяч доларів США на кожного, тоді як майже 18 тисяч середніх підприємств зазнали прямих збитків в середньому приблизно на 2 мільйони доларів США на одне підприємство. Таким чином, загальна сума втрат українського бізнесу може становити від 64 до 85 мільярдів доларів США [3].

При аналізі сучасного стану економіки нашої країни варто відзначити, що лише зараз вона починає відновлюватися та адаптуватися до воєнного періоду. На цей процес значний вплив має політика дерегуляції та лібералізації бізнесу, яку обрано державою для стимулювання економіки у цей важливий час. Уряд нашої країни вже запустив кілька програм підтримки бізнесу під час конфлікту. Одним з найсуттєвіших кроків у цьому напрямку є зміни в податковій сфері, спрямовані на підтримку суб'єктів господарювання у воєнний період. Наприклад, 15 березня 2022 року був прийнятий Закон України № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм у період воєнного стану», який передбачає радикальну податкову реформу на період війни.

Основними змінами, які було запроваджено зазначеним вище законом щодо сплати єдиного податку, є [6]:

Протягом періоду з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану, право на користування спрощеною системою оподаткування надається платникам єдиного податку 3 групи, які можуть бути фізичними особами-підприємцями та юридичними особами будь-якої організаційно-правової форми, які за попередній календарний рік не мають доходу, перевищуючого 10 мільярдів гривень. Раніше обсяг обороту для 3 групи складав до 1167 мінімальних заробітних плат, але з 1 січня 2022 року ця сума становила 7585,5 тисяч гривень. Ставка єдиного податку складатиме лише 2% від обороту без ПДВ, а не 3% з ПДВ або 5% без ПДВ, як це було до воєнного періоду. Відповідно до цього, подавати звітність з ПДВ за операціями постачання товарів, робіт та послуг, місцезнаходження яких знаходиться на митній території України, не буде потрібно (про це прямо зазначено у нормативному документі). Протягом періоду переходу на спрощену систему оподаткування за ставкою єдиного податку 2%, реєстрація платника ПДВ не скасовується, а призупиняється.

Таким чином, більшість суб'єктів бізнесу (з винятком певних видів діяльності та осіб) зможуть оплатити лише 2% від обороту замість податку на прибуток та ПДВ. Суб'єкт господарювання, який бажає обрати спрощену систему оподаткування з урахуванням вищевказаних особливостей, має подати відповідну заяву до контролюючого органу за місцем податкової адреси до останнього дня місяця, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, а автоматичний перехід не передбачений.

Також звільняється від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп. Таким платникам не доведеться платити єдиний податок, і вони не повинні будуть заповнювати декларацію про невиплату податку за цей період. Відповідні норми також діятимуть тимчасово з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану [7].

Закон України також вніс певні зміни в оплату єдиного соціального внеску (далі - ЄСВ) для фізичних осіб-підприємців. Тимчасово, з 1 березня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану в Україні, а також протягом

дванадцяти місяців після припинення або скасування воєнного стану, фізичні особи-підприємці (включаючи ФОП на єдиному податку) та особи, що займаються незалежною професійною діяльністю (як от адвокати, нотаріуси тощо), можуть не розраховувати, не обчислювати та не сплачувати ЄСВ за себе. Проте, важливо зауважити, що ФОП та особи, що займаються незалежною професійною діяльністю, які не сплачують ЄСВ протягом таких періодів, втратять право на страховий стаж для цілей призначення пенсії. Крім того, вони втратять статус застрахованих осіб та не матимуть можливості скористатися соціальним страхуванням у випадку тимчасової втрати працездатності.

Наступним заходом українського Уряду, спрямованим на підтримку та стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, є запровадження програми тимчасового переміщення підприємств з постраждалих регіонів, де триває війна. Згідно з цією програмою, українські підприємства, розташовані у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну підтримку для переведення своїх виробничих можливостей до західних областей України.

Програма підтримки релокації українських виробництв, яку фінансує держава, має за мету збереження виробничого і робочого потенціалу та спрямована на всі підприємства, що мають намір перемістити своє виробництво до західних областей України. Ця програма відкрита для будь-якого підприємства, що перебуває у зоні ризику та активних бойових дій. Учасниками можуть бути не лише великі виробництва, але й невеликі підприємства з 10–20 працівниками у штаті. Державна допомога передбачається в першу чергу для стратегічно важливих підприємств та тих, що виробляють товари першої необхідності (такі як хліб, їжа, питна вода, одяг тощо), необхідних для задоволення потреб цивільного населення, військових та бійців територіальної оборони.

Згідно з офіційними даними, за перші два місяці війни 1171 українських підприємств розпочали процес евакуації своїх виробництв. З них понад 400 суб'єктів бізнесу частково або повністю перевезли свої потужності, з яких 216 вже відновили свою діяльність. Ще близько 500 підприємців у пошуках

майданчиків для розміщення своїх виробництв. Вісім областей у Центральній та Західній Україні стали місцями релокації, включаючи Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку, Вінницьку, Волинську та Рівненську області. Львівщина лідирує серед регіонів, куди переїжджають підприємства з епіцентру бойових дій. Цей регіон прийняв 115 підприємств, з яких десятки вже відновили свою роботу. Крім того, 25 підприємств переїхали на Хмельниччину, 13 на Вінниччину, і двадцять на Тернопільщину. Серед релокованих компаній можна виділити чотири типи підприємств.

Перший - великі системні підприємства, яким важко перевозити обладнання, зазвичай акціонерні товариства або державні підприємства, які потребують найбільше допомоги від держави.

Другий - це середні підприємства з власним виробництвом та ресурсами, які часто переїжджають до своїх бізнес-партнерів на Західній Україні і не потребують допомоги від держави.

Третій - це ФОП, переважно мікропідприємства, які швидко починають працювати після переїзду і не потребують допомоги від держави.

Четвертий - ІТ-бізнес, який має достатні ресурси для облаштування на новому місці та не потребує допомоги від держави.

Загалом, завдяки програмі релокації, запровадженій українським урядом, значна кількість підприємств має можливість продовжити свою діяльність в нових умовах та зберегти робочі місця [5].

Висновки. Отже, проведені дослідження свідчать про використання Урядом нашої країни широкого спектру методів державного регулювання та стимулювання розвитку підприємництва під час військових подій. Однак, наявність недоліків та складнощів у функціонуванні господарських суб'єктів підкреслює необхідність одночасного розвитку як системи державної підтримки бізнесу, так і ініціативи самих підприємців, зокрема малих і середніх підприємств, з метою спільної праці в сфері державно-фінансової діяльності. Важливою є співпраця та взаємодія між урядовими органами та підприємницькою спільнотою для ефективного забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. World Bank, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978>.

2. Small and Medium Enterprises (SMEs). Finance Improving SMEs' access to finance and finding innovative solutions to unlock sources of capital. World Bank, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>

3. Дослідження стану МСБ в Україні. П'ята хвиля, Advanter Group, 2022. С. 22 .

4. Дячун О. Стимулювання розвитку підприємництва в Україні в контексті європейських стандартів. Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем. 2021. С. 85–89.

5. Економіка їде на захід: як рятується український бізнес від війни.2022 URL: https://lb.ua/economics/2022/05/11/516454_ekonomika_ide_zahid_yak_ryatuietsya.html.

6. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://cutt.ly/xKXF0tC>.

8. Стрілець В.Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика. Полтава. 2019. С. 457.

МОДЕРНІЗАЦІЯ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ

В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Для успішного вирішення сучасних кадрових викликів важливо поєднувати традиційні методи управління персоналом з інноваційними підходами, зосереджуючись на розвитку гнучкості та адаптивності органів місцевого самоврядування до сучасних реалій, у процесі забезпечення ефективного кадрового менеджменту, що зазначається в теоретичному підході, відносно проблематики статті.

Ключові слова: *кадровий менеджмент, персонал, органи місцевого самоврядування, кадрові технології, навчання, кваліфікація, управління персоналом.*

Постановка проблеми. Органи місцевого самоврядування в сучасних умовах стикаються зі значними вимогами з боку суспільства. Постійний розвиток технологій, зміни у соціокультурній сфері та зростаючі очікування громадян щодо якості послуг вимагають від органів влади більшої прозорості, відкритості та ефективності.

У зв'язку з цим особлива увага приділяється кадровому менеджменту. Важливо розвивати потенціал органів місцевого самоврядування, забезпечуючи наявність компетентних посадових осіб. Ці посадові особи повинні бути здатні ефективно використовувати інноваційні технології та впроваджувати передові практики у роботу органів влади.

Крім того, важливо забезпечити постійне професійне навчання та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування. Це дозволить забезпечити відповідність їхніх знань і навичок сучасним вимогам та викликам, з якими стикаються місцеві громади. Такий підхід сприятиме покращенню якості послуг, які надаються громадянам, і підвищить рівень довіри до органів місцевого самоврядування.

Цілі статті. У зв'язку з цим особлива увага приділяється кадровому менеджменту. Важливо розвивати потенціал органів місцевого самоврядування, забезпечуючи наявність компетентних посадових осіб. Ці посадові особи повинні бути здатні ефективно використовувати інноваційні технології та впроваджувати передові практики у роботу органів влади.

Крім того, важливо забезпечити постійне професійне навчання та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування. Це дозволить забезпечити відповідність їхніх знань і навичок сучасним вимогам та викликам, з якими стикаються місцеві громади. Такий підхід сприятиме покращенню якості послуг, які надаються громадянам, і підвищить рівень довіри до органів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Виклад основного матеріалу. Проблема ефективного кадрового менеджменту в органах місцевого самоврядування включає в себе кілька аспектів.

По-перше, часто виникає проблема залучення та утримання кваліфікованих кадрів. У зв'язку зі складнощами в конкуренції з приватним сектором та іншими галузями державного сектору, органи місцевого самоврядування можуть зазнавати труднощів у залученні та утриманні фахівців з високим рівнем кваліфікації.

По-друге, іноді в органах місцевого самоврядування відсутня чітка стратегія розвитку персоналу. Відсутність планування кар'єрного зростання, системи мотивації та інших інструментів управління персоналом може призвести до втрати талановитих працівників та зниження ефективності роботи.

По-третє, необхідно покращувати систему оцінки працівників та їхнього професійного розвитку. Це допоможе виявити сильні та слабкі сторони персоналу, а також визначити потреби у навчанні та підвищенні кваліфікації.

Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати сучасні методи управління персоналом, в тому числі заохочувати розвиток лідерських якостей серед посадових осіб, створювати системи менторингу та коучингу, а також залучати зовнішніх експертів для консультування та надання рекомендацій з питань кадрового менеджменту.

У сучасних умовах, проблеми кадрового менеджменту в органах місцевого самоврядування можуть бути поглиблені деякими сучасними трендами та викликами. Зростання цифровізації та впровадження інноваційних технологій ставить перед органами місцевого самоврядування вимогу до наявності спеціалістів, які мають компетентність у цих сферах. Однак знайти таких фахівців може бути складніше через дефіцит спеціалізованих кадрів та швидку зміну вимог до їхніх навичок.

Диверсифікація робочої сили та зростання культурної різноманітності серед працівників можуть вимагати від органів місцевого самоврядування розробки та впровадження політик інклюзивного кадрового менеджменту. Забезпечення рівних можливостей та розвиток міжкультурної гармонії можуть стати важливими аспектами управління персоналом.

Тенденції та сучасні зміни в ринку праці та ріст гнучкості в зайнятості можуть призвести до змін у підходах до найму та утримання персоналу. Органи місцевого самоврядування можуть звертатися до різних форм зайнятості, таких як фріланс або тимчасові контракти, щоб забезпечити потреби у кадрах та відповідати вимогам сучасного ринку праці. Додатковим сучасним викликом є потреба у збалансованому підході до управління персоналом у зв'язку зі зростанням свідомості про рівноправ'я та рівність. Органи місцевого самоврядування повинні активно працювати над створенням рівних умов для розвитку кар'єри та професійного зростання для всіх працівників, незалежно від статі, раси, етнічної приналежності, віку та інших характеристик.

Крім того, в контексті змін клімату та сталих викликів стосовно екологічної стійкості, органи місцевого самоврядування також повинні розглядати питання екологічного кадрового менеджменту. Це включає в себе розвиток зелених робочих місць, підвищення екологічної обізнаності працівників та впровадження практик, спрямованих на зменшення відходів та впливу на навколишнє середовище.

Загалом, сучасні виклики вимагають від органів місцевого самоврядування гнучкості, інноваційності та стратегічного мислення у сфері кадрового

менеджменту. Відповідь на ці виклики може полягати в постійному вдосконаленні процесів управління персоналом, активному розвитку та залученні талановитих кадрів, а також впровадженні сучасних методів та технологій управління персоналом для досягнення кращих результатів у роботі органів місцевого самоврядування.

У сучасних умовах ефективність роботи організації значною мірою залежить від якості реалізації основних процесів управління людськими ресурсами. Не лише кількість та кваліфікація персоналу, але й впровадження сучасних методів кадрового менеджменту, базуючись на нових технологіях трудової мотивації, оцінки персоналу, підбору та адаптації, стає важливим аспектом успішної діяльності.

У таких умовах, перехід до кадрового менеджменту із застосуванням інноваційних технологій на системній основі є не лише своєчасним, але й правомірним рішенням. Це обумовлено особливою значущістю ефективного управління персоналом у змінних умовах сучасного світу. Запровадження нових технологій у сферу кадрового менеджменту може значно полегшити процеси управління персоналом, покращити комунікацію та співпрацю між підрозділами, забезпечити більш точну та об'єктивну оцінку працівників, а також підвищити рівень мотивації та залученості персоналу.

Продовжуючи в тому ж дусі, важливо зазначити, що застосування новітніх технологій у кадровому менеджменті може сприяти автоматизації рутинних процесів, таких як облік робочого часу, оцінка ефективності, підготовка звітів тощо. Це звільнить час та ресурси для працівників управління персоналом, щоб вони могли більше уваги приділяти стратегічним завданням, таким як розвиток кадрів, створення програм навчання та розвитку, а також розробка систем мотивації та утримання персоналу.

Крім того, використання аналітичних інструментів та штучного інтелекту у кадровому менеджменті дозволяє здійснювати більш точну та об'єктивну оцінку працівників, прогнозувати потреби в кадрах, а також виявляти та аналізувати тенденції на ринку праці. Така ситуація є серйозною проблемою для України,

оскільки ефективне державне управління є важливим фактором для забезпечення розвитку країни та задоволення потреб громадян. Недоліки в системі управління людськими ресурсами, зокрема відбір персоналу, оцінка діяльності посадових осіб та класифікація посад, спричиняють низький рівень професіоналізму у системі публічної служби.

Одним з ключових проблемних пунктів є процес відбору кваліфікованих кадрів на службу в органи місцевого самоврядування. Відсутність чітких критеріїв та об'єктивних механізмів оцінки потенційних працівників може призвести до непрофесійного складу персоналу та низької ефективності його роботи.

Далі, неефективна система оцінки діяльності посадових осіб може призвести до без відповідності між вимогами посади та компетенціями посадовця. Відсутність чітких критеріїв успішності та недостатнє контролю за виконанням посадових обов'язків можуть призвести до неефективного функціонування державних структур.

Крім того, важливо звернути увагу на недостатню класифікацію посад у системі державної служби. Відсутність чіткого розподілу обов'язків та відповідальності може призвести до дублювання функцій та розподілу управлінської відповідальності.

У підсумку, недоліки в управлінні людськими ресурсами в системі державного управління України мають серйозний вплив на якість надання державних послуг громадянам та загальний рівень ефективності державних структур. Для подолання цих проблем важливо впроваджувати сучасні методи та технології управління персоналом, зміцнювати контроль та відповідальність у системі державного управління, а також забезпечувати розвиток професіоналізму серед працівників публічної служби.

Ця ситуація свідчить про значне переосмислення ролі та функцій місцевого самоврядування в контексті сучасних суспільних та політичних процесів. З розширенням функцій органів місцевого самоврядування пов'язане і зростання відповідальності за якість та ефективність надання послуг місцевим громадам.

Оскільки ця тенденція відбувається в контексті загальної модернізації суспільства, управління персоналом стає критичним аспектом успішної діяльності місцевих влад.

Важливо визначити стратегічні напрямки кадрової політики на державному рівні, які б сприяли підвищенню професіоналізму та компетентності кадрів у місцевих органах самоврядування. Це включає в себе не лише процеси набору та підбору кадрів, але й розвиток системи навчання, підвищення кваліфікації та мотиваційних програм для працівників.

Без ефективної кадрової політики на державному рівні важко досягти успіху в вирішенні кадрових питань на місцевому рівні влади. Тому важливо зосередитися на впровадженні цілісної та дієвої стратегії кадрового управління на рівні держави, яка б сприяла покращенню якості та ефективності діяльності місцевих органів самоврядування.

Забезпечення ефективного кадрового менеджменту в державних органах є критично важливим для забезпечення успішного функціонування держави та задоволення потреб громадян. Для досягнення цієї мети необхідно:

1. Розробити та впровадити чітку та консистентну кадрову політику на рівні держави, яка б визначала стратегічні напрямки управління персоналом та забезпечувала відповідність кадрів потребам сучасного суспільства та ефективність діяльності державних органів.

2. Підвищити професіоналізм та компетентність персоналу через системи навчання, підвищення кваліфікації та розвитку кар'єрних можливостей. Важливо залучати кращих фахівців та забезпечувати їхній постійний розвиток.

3. Впровадити ефективні механізми оцінки діяльності працівників, які б дозволяли об'єктивно оцінювати їхню продуктивність та внесок у досягнення цілей державних органів.

4. Забезпечити прозорий та справедливий процес відбору та призначення кадрів на посади в державних органах, що ґрунтується на принципах компетентності та професіоналізму.

5. Створити стимулюючі механізми мотивації працівників, які б сприяли підвищенню їхньої продуктивності та залученості до виконання поставлених завдань.

6. Підтримувати розвиток органів місцевого самоврядування шляхом сприяння їхній автономії та самостійності в управлінні кадровими питаннями. Це включає в себе надання їм можливості вести незалежну політику у сфері кадрового менеджменту, а також забезпечення ресурсів для підвищення професіоналізму свого персоналу та розвитку місцевих громад.

7. Встановити ефективний механізм співпраці та координації між державними органами та органами місцевого самоврядування в сфері кадрового менеджменту. Це дозволить оптимізувати використання ресурсів та забезпечити взаємодію для досягнення спільних цілей.

8. Запровадити систему постійного моніторингу та оцінки ефективності кадрового менеджменту на рівні держави та місцевого самоврядування. Це дозволить вчасно виявляти проблеми та недоліки у системі управління персоналом та приймати необхідні заходи для їх вирішення.

Висновки. Узагальнюючи, ефективний кадровий менеджмент у державних органах є важливою передумовою для забезпечення якісного та результативного виконання їхніх функцій, що в свою чергу сприяє розвитку держави та задоволенню потреб громадян. Для досягнення цієї мети необхідно систематично вдосконалювати підходи до управління персоналом, впроваджуючи сучасні методи та технології, а також сприяючи професійному зростанню та розвитку кадрів.

Отже, використання новітніх технологій у кадровому менеджменті є не лише своєчасним, але й необхідним кроком для сучасних організацій, які прагнуть досягти високої ефективності та конкурентоспроможності. Загалом, ефективний кадровий менеджмент в державних органах та органах місцевого самоврядування є ключовим фактором для забезпечення успішного функціонування держави, забезпечення якості та доступності державних послуг громадянам, а також для досягнення загальних цілей суспільного розвитку.

Список використаних джерел.

1. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 №106 / Офіційна сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/106-2019-%D0%BF?lang=ru>

2. Дегтяренко О. Г., Таранюк К. В., Лук'янихін В. О. Управління трудовими ресурсами / Адміністративний менеджмент для магістрів / за заг. Ред. О. М. Теліженка та С. В. Глівенка.- Суми: Університетська книга, 2016.- 872 с.

3. Типові професійно-кваліфікаційні характеристики посадових осіб місцевого самоврядування: наказ НАДС від 07.11.2019 №203-19 // Офіційна сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v203-859-19/sp:max20>

4. Лісогор Л. С., Нестеренко В. В. Формування та реалізація трудового потенціалу регіонів та громад як основа забезпечення їх сталого розвитку. Економіка і організація управління. № 2 (38), 2020. С. 20-30 DOI 10.31558/2307-2318.2020.2.2

5. Шовгеля О. М. Мотивація державних службовців: теоретичні аспекти / О. М. Шовгеля // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2019. – Вип. 3(14). – С. 223-231.

6. Фурман І. В., Дмитрик О. В. Формування стратегічних напрямів розвитку сільських територій. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2022. Випуск (13). С. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.5>

Качинська Р. Л.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**«ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ
ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ»**

Стаття присвячена розгляду теоретико-правових аспектів цифрової взаємодії органів публічної влади. Встановлено, що правове забезпечення у контексті цифрових технологій та цифрової трансформації в Україні є державно-правовим процесом. Проаналізовані поняття та принципи цифровізації України, її значення та можливості для підвищення ефективності управління та надання публічних послуг. Досліджено правові аспекти використання цифрових інструментів у діяльності органів влади.

Ключові слова: цифровізація, цифрове врядування, органи публічної влади, публічне управління, концепція, державна політика, Міністерство цифрової трансформації, принципи цифровізації

Постановка проблеми. У сучасному світі, з появою цифрових технологій та інформаційного простору виникають нові виклики та можливості для органів публічної влади. Зокрема, цифрова взаємодія вимагає розробки та впровадження спеціальних правових механізмів для забезпечення захисту прав та інтересів громадян у цифровому середовищі.

В світі склалася нова реальність, яка спонукає до проведення політики системної цифрової економіки за допомогою цифрової трансформації шляхом вдосконалення відповідних галузей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процеси цифровізації та теоретико-правові аспекти цифрової взаємодії органів публічної влади були предметом досліджень різних науковців, зокрема В. С. Куйбиди, А. В. Карпенко, В. В. Наместника [7], І.І. Ніколіної [4], М.С. Міхровської [8], та інших.

Метою статті є аналіз теоретико-правових аспектів цифрової взаємодії органів публічної влади.

Виклад основного матеріалу. В сучасному цифровому світі використання інформаційних технологій стає все більш важливим для забезпечення ефективної комунікації та співпраці між органами публічної влади, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Цифрова взаємодія органів публічної влади є актуальною темою для дослідження чималої кількості науковців, зокрема В.С. Куйбіди, А.В. Карпенка, В.В. Наместніка, І.І. Ніколіної та інших.

Цифрові технології інтенсифікують розвиток процесів взаємодії людини та суспільства. Сучасне громадянське суспільство стає все більш залежним від цифрових технологій, відбувається “цифровий перехід” від систем та процесів індустріальної економіки та інформаційного суспільства до “цифрової” економіки та “цифрового” суспільства. Такий стрімкий перехід призводить до появи нових, унікальних систем і процесів, що становлять їх нову ціннісну сутність, а створення цифрової держави супроводжується трансформацією усієї системи управлінських процесів як на центральному, так і на місцевому рівні, що означає подолання стереотипів адміністративно-бюрократичної культури. Цифрові технології, на відміну від інформаційних чи електронних, кардинально змінюють не тільки процеси взаємодії держави та суспільства, а й свідомість (підсвідомість) людей, які внаслідок здійснення цифрових трансформацій формують нове суспільство – “цифрове”.

Свого часу інформаційні технології були предметом здійснення інформатизації, наразі цифрові технології, відповідно, є предметом цифровізації, а перехід від “інформаційного” до “цифрового” суспільства стає об’єктивним еволюційним етапом науково-технічного прогресу, насамперед, в економіці та публічному управлінні. Цифровізація не може бути ототожнена тільки із застосуванням цифрових технологій у повсякденній діяльності публічних службовців, бізнесменів та громадських активістів. У цілому цифрові трансформації потребують реалізації нових механізмів (нормативно-правових, соціально-політичних, інституційно-організаційних, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних та ресурсно-технологічних) всіма суб’єктами цифровізації у публічному секторі, до яких слід віднести органи державної влади, органи місцевого самоврядування, приватні та громадські інституції [13].

«Цифрове врядування» є терміном, що використовується для опису системи управління суспільством чи державою. Цей термін може мати різні тлумачення в залежності від контексту. Існує чимало підходів до визначення поняття «цифрове врядування» (табл. 1).

Загальний висновок з цих тверджень полягає в тому, що цифрове урядування або цифрове врядування – це спосіб організації публічного управління, який використовує цифрові технології для підвищення ефективності, відкритості та прозорості владних структур. Головною метою цифрового врядування є задоволення потреб громадян, забезпечення їхньої взаємодії з владою та підтримка громадської цінності за допомогою різноманітних цифрових інструментів і сервісів.

Вперше на законодавчому рівні визначення «цифрове врядування» згадується у Концепції розвитку електронного урядування в Україні, ухваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року № 649-р. [14]. В даній Концепції «цифрове врядування» визначається як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового 35 типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Таким чином, аналізуючи вищезгадану Концепцію, слід зазначити, що дане поняття не цілком розкриває основну функцію взаємодії держави та суспільства, а також не відповідає чинному законодавству щодо процедури проведення децентралізації органів місцевого самоврядування, зазначаючи що цифрове врядування є лише формою організації державного управління.

Р. Пашов та А. Похожалова зауважують, що цифрова взаємодія органів публічної влади є процесом використання інформаційних технологій для забезпечення ефективного обміну даними, спілкування та взаємодії між державними установами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Успіхи з цифровізації комунікативної взаємодії та використання сучасних комунікаційних і інформаційних пристроїв у сучасному світі створили нові

форми управлінської взаємодії в органах публічної влади, завдяки чому підвищена точність, швидкість, якість та прозорість, а також зменшено витрати часу [1, с.78].

Таблиця 1–Підходи до визначення поняття «Цифрове врядування»

Автор	Тлумачення
В. С. Куйбида, А. В. Карпенко, В. В. Наместник	“цифрове врядування” – це сервісно-орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій [7]
І.І. Ніколіна	цифровізація публічного управління й адміністрування (цифрове врядування) – це форма організації публічного управління, орієнтованої на задоволення потреб громадян, яка забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості органів державної влади й органів місцевого самоврядування, забезпечує можливість їхньої взаємодії із суспільством, людиною, бізнесом за допомогою цифрових технологій за наявності в усіх учасників комунікації належних цифрових компетенцій [4]
М.С.Міхровська	цифрове урядування – це такий спосіб організації публічного управління за допомогою цифрових технологій, основною метою якого є задоволення прав, свобод та інтересів людини й громади [8]
С. А. Чукут	цифрове урядування - використання цифрових технологій, як комплексної частини стратегій модернізації урядів, для створення громадської цінності. Застосовуються цифрові технології, включаючи Інтернет, мобільні технології та пристрої, а також дані аналітики, що використовуються для поліпшення генерації, збору, обміну, агрегації, поєднання, аналізу, доступу, пошуку і представлення цифрового контенту, в тому числі для розробки сервісів і додатків [9]

Кардинальна зміна цифровізації в Україні відбулася восени 2019 року. На цей час цифрова трансформація була оголошена одним із головних напрямів національної політики. Згодом було створено Міністерство цифрової трансформації та інші інституції цифрового розвитку [3]. Розвиток цифровізації в Україні – це впровадження цифрових технологій, споживачами яких є держава, бізнес, громадяни [2].

З початку вересня 2019 року в Україні було запроваджено Міністерство цифрової трансформації, яке є центральним органом виконавчої влади, що відповідає за розробку та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, впровадження електронних послуг та підвищення цифрової грамотності громадян. Поява нового Комітету Верховної Ради з питань інформатизації та

зв'язку, активна участь численних експертних та громадських об'єднань, а також світовий досвід у сфері цифровізації, підкреслюють необхідність впровадження реформ і трансформацій на основі цифрових технологій.

Уряд затвердив Положення про Міністерство цифрової трансформації України. Ухвалення Положення створює правові передумови для його функціонування, визначає засади, цілі та принципи діяльності.

Документом визначено, що Мінцифри забезпечує:

- формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства;
- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;
- формування та реалізацію державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу;
- формування та реалізацію державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг;
- формування та реалізацію державної політики у сфері електронних довірчих послуг;
- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку ІТ-індустрії;
- виконання функцій центрального засвідчувального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг [10].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р було схвалено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» (далі Концепція) [11], в якій зазначається, що цифровізація – це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто

створює кіберфізичний простір.

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності.

Концепцією сформульовані основні принципи цифровізації України (рис. 1).

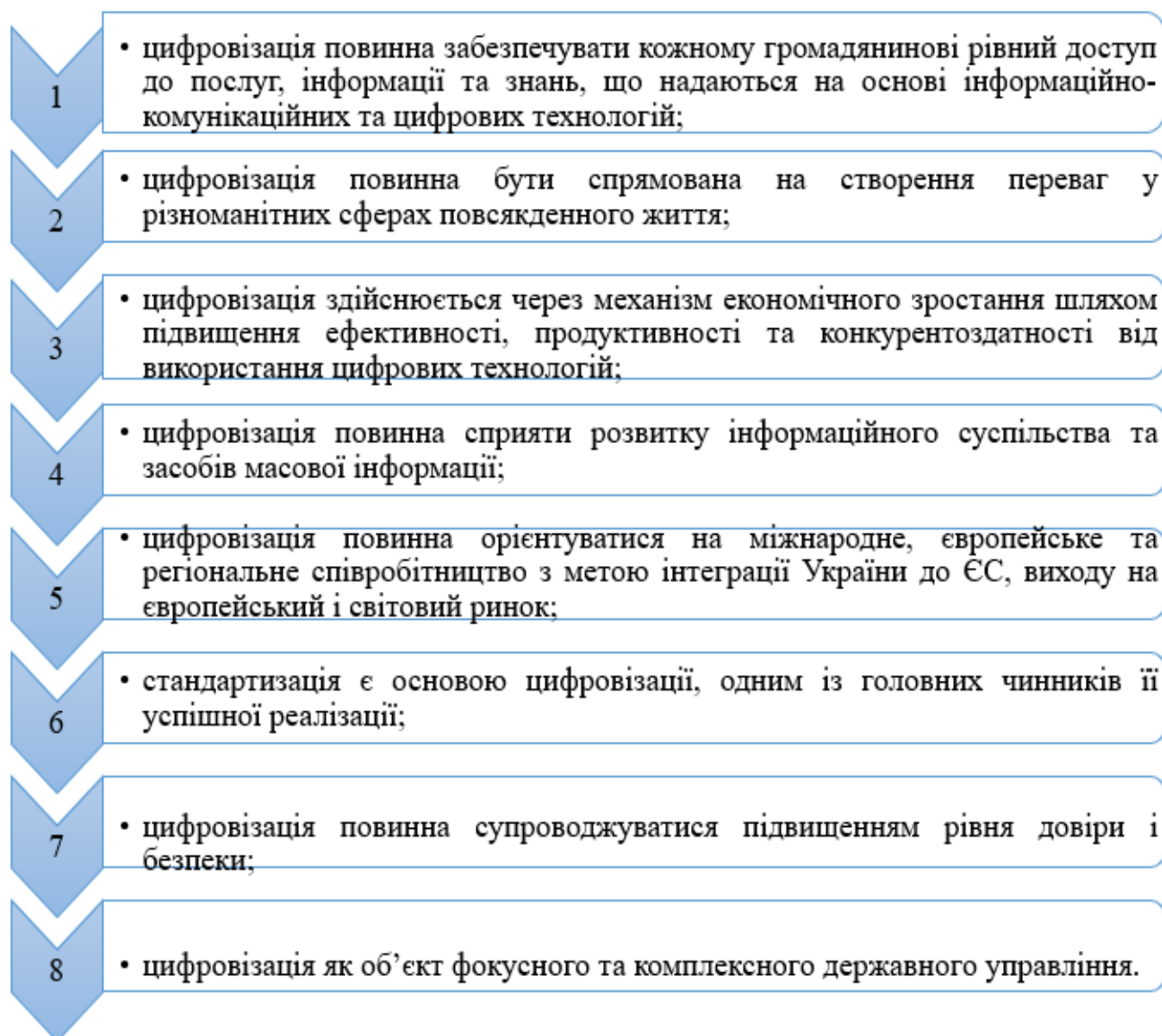

Рисунок 1 – Основні принципи цифровізації України

І. Ніколіна у своїй статті узагальнила стратегічні документи сфери цифрового врядування останніх років в Україні (табл.2) [15].

Таблиця 2 – Стратегічні документи сфери цифрового врядування

Рік	Назва	Сутність
2020	Про електронні комунікації	правові та організаційні основи державної політики в сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра, а також права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у відповідній діяльності
2021	Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг	засади надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг
2021	Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні	запроваджує створення сприятливих умови для ведення інноваційного бізнесу в Україні, розбудови цифрової інфраструктури, залучення інвестицій і талановитих фахівців
2021	Про публічні електронні реєстри	унормовує відносини, що виникають у сфері публічних електронних реєстрів, зобов'язує створити Реєстр усіх публічних реєстрів
2022	Про хмарні послуги	визначає правові відносини, що виникають при наданні хмарних послуг, встановлює особливості використання хмарних послуг органами публічної влади

Одним із визначальних моментів у цифровій еволюції України став запуск додатку Дія та афілійованих сервісів під егідою Дії [5]. Цей багатофункціональний портал революціонізував спосіб взаємодії громадян з урядом, дозволивши українцям зручно та швидко вирішувати різноманітні завдання [6].

Дія – це мобільний застосунок і онлайн-портал, які відкрили українцям цифровий доступ до 120 державних послуг і дозволяють їм спілкуватися з державою у режимі онлайн за принципом «єдиного вікна». Це спілкування включає цілу низку питань – від подання заявок на отримання соціальних виплат і участь у державних програмах до сплати податків, отримання доступу до важливих документів, забезпечення реєстрації та діяльності підприємств, використання цифрового підпису та інших засобів ідентифікації [12].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що цифрове урядування представляє собою спосіб управління, що використовує цифрові технології для задоволення потреб громадян та забезпечення їхніх прав і свобод у взаємодії з державою. Це не лише етап у розвитку електронного урядування, але й якісний

стрибок вперед. Поява та поширення концепції цифрового урядування свідчать про необхідність прийняття відповідного законодавства, яке б визначало терміни та принципи цифрового урядування. Це являється важливим орієнтиром як для розвинених країн, так і для тих, що тільки планують свою цифрову трансформацію. Такий підхід до управління забезпечує створення ефективного діалогу між владою і суспільством і сприяє побудові якісного відношення між ними.

Основними принципами цифрової взаємодії є доступність, прозорість, ефективність та взаємодія. Це означає, що інформація повинна бути доступною для всіх зацікавлених сторін, процеси прийняття рішень повинні бути прозорими, використання інформаційних технологій повинно сприяти підвищенню ефективності державного управління, а взаємодія між учасниками процесу повинна бути конструктивною та спрямованою на досягнення спільних цілей.

Список використаних джерел:

1. Пашов Р.І, Похожалова А.І.. Цифровізація комунікативної складової в діяльності органів публічної влади в Україні. 2022. с .78 URL:[13.pdf \(vernadskyjournals.in.ua\)](https://www.vernadskyjournals.in.ua)
2. Ольга Галушчак, Михайло Галушчак, Галина Машлій. Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. 2023. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41209/2/GEJ_2023v81n2_Halushchak_O-Digitalization_in_Ukraine_155-163.pdf
3. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>[4. g.php \(vtei.edu.ua\)](https://vtei.edu.ua)
4. Ніколіна І.І.. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. №19. С. 53-59. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25758.pdf>
5. Як Україна під час війни стала світовим лідером із цифровізації держуправління URL:<https://www.kyivpost.com/uk/post/22145>
6. Державні послуги онлайн URL: <https://diia.gov.ua>

7. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В., Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. 2018. URL: [vnaddy_2018_1_3.pdf](#)
8. Міхровська М.С.. Цифрове врядування як новий рівень взаємодії держави та суспільства. 2020. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/72.pdf
9. Чукут С.А., Загвойська О.В., Цимбаленко Я.Ю. Основи електронного врядування. *Електронне мережне навчальне видання*. навч. посібник. Київ. 2022. URL: [E-governance Manual KPI \(3\).pdf](#)
10. Постанова від 18 вересня 2019 р. № 856. Питання Міністерства цифрової трансформації. Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919>
11. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>
12. Створений за підтримки США застосунок у сфері електронного врядування допоміг Україні прискорити процес цифрової трансформації; тепер Україна допомагає впроваджувати ці новітні рішення в інших країнах. 2023. URL: <https://www.usaid.gov/uk/news-information/press-releases/jan-18-2023>
13. Карпенко О.В.. Цифрове врядування. Київ. 2020. с.33-48). URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4638/Monografia_Tsyfrove
14. Про схвалення Концепції розвитку електронного врядування в Україні від 20 вересня 2017 р. № 649-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>
15. Ніколіна І.І.. Віддзеркалення цифрового поступу України в міжнародних рейтингах. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 25 вересня. 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 1. С. 180-187.* URL: [pr061.pdf \(vtei.com.ua\)](#)

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ
ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Ветеранська політика є однією з пріоритетних сфер вдосконалення політики України. З 2014 року Україна перебуває у гібридній війні з росією, а після повномасштабного вторгнення 2022-року кількість осіб, які мають статус ветерана зростає і буде продовжувати зростати до завершення війни, тому зараз є необхідність впроваджувати максимально ефективні заходи щодо покращення ведення ветеранської політики для наших Захисників.

Ключові слова: *ветеран, державна ветеранська політика, публічне управління, війна, соціальна політика.*

Постановка проблеми. Державна ветеранська політика є пріоритетною сферою розвитку для України в умовах десятилітньої російсько-української війни, особливо після активної фази у 2022 році через велику кількість залучення людського ресурсу. Поняття ветерана несе собою вагоме соціальне значення для суспільства в умовах боротьби за свою державу. Дослідження та реалізація ветеранської політики допомагають розвитку свідомому суспільству, звертаючи увагу на особливості та потребу людей, яке віддають найважливіше, щоб створити для них зручне середовище.

Над проблематикою публічного механізму забезпечення ветеранської політики працювали такі науковці: Н. Тілікіна, І. Пеша, І. Гулівата, І. Ніколіна, О. Литвинчук, О. Остапенко та багато інших науковців.

Мета статті полягає в аналізі залучення держави до вирішення проблем, що стосується ветеранської політики в Україні. Головною метою є встановлення ефективних механізмів для створення справедливого середовища, що забезпечує всі потреби та права ветеранів війни. Особлива увага приділяється впливу війни на пошук інноваційних рішень для створення ефективної стратегії ведення ветеранської політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уже на сучасному етапі розвитку держави зростає необхідність у розвитку політики щодо ветеранів російсько-української війни. Це тема є соціально важливою на національному рівні.

Державна ветеранська політика в Україні базується на різноманітних теоретичних, правових та інституційних аспектах, які спрямовані на захист і підтримку ветеранів збройних сил, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та інших осіб, які перебували у складних життєвих ситуаціях через свою участь у військових діях.

Відповідно до визначення Міністерством у справах ветеранів, під ветеранською політикою розуміють політику управління людськими ресурсами в безпековій, оборонній, соціальній, економічній сферах та у сфері здоров'я [5].

В лютому 2022 року Росія розпочала вторгнення в Україну, що призвело до повномасштабної війни та глибоких змін у всіх сферах життя країни. Ця агресія спричинила значні людські страждання, втрати серед цивільного населення та військовослужбовців, руйнацію міст та інфраструктури, а також великі втрати в економіці.

В контексті ветеранської політики це викликає нагальну необхідність надання підтримки та допомоги великому числу ветеранів, які повертаються з військових дій або стикаються з наслідками війни.

Для початку є доцільно зрозуміти що несе собою термін “ветеран/ка”. Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [8] від 01.01.2024, ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни.

Станом на 1 липня 2022 року загальна кількість осіб, на яких поширюються норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» сягає 851 068 осіб (ветерани війни та члени родин ветеранів). З них безпосередньо учасниками бойових дій АТО/ООС станом на 1 липня 2022 року є 438 834 осіб. Осіб з інвалідністю внаслідок російсько-української війни – 7 072, а членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни налічується 111 530 осіб [5].

Таблиця 1 – Загальна кількість осіб, на яких поширюються норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» станом на 1 липня 2022 року

№	Категорія	Кількість	з них жінки	з них чоловіки
1	Учасник бойових дій	512997	43216	468781
2	Учасник бойових дій АТО/ООС	438834	37301	401533
3	Член сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни	111530	103101	8429
	Всього ветеранів та членів їхніх родин	851068	286036	565032

Очевидним є необхідність доступності до послуг держави. Як зазначає Ніколіна І. І., за статистикою кількість людей, які потребують особливих умов для належної якості життя, досить велика. Відсоток маломобільних жителів сягає близько 30%: це люди на візках, незрячі, батьки з колясками, люди на милицях, люди похилого віку. Нині відсоток людей з особливими потребами зростає[12]. На даний момент і перспективі це актуально і для ветеранів.

У забезпеченні таких потреб на сучасному етапі розвитку держави повинна виступати цифровізація публічного управління. У своїй роботі Ніколіна І. І. визначає цифровізацію державного управління як форму організації публічного управління, орієнтованої на задоволення потреб громадян, яка забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості органів державної влади й органів місцевого самоврядування, забезпечує можливість їхньої взаємодії із суспільством, людиною, бізнесом за допомогою цифрових технологій за наявності в усіх учасників комунікації належних цифрових компетенцій[13].

Саме тому Міністерством у справах ветеранів спільно із Міністерством цифрових трансформацій[10] були розроблені такі цифрові інструменти для полегшення доступу до послуг житла, освіти, фінансування для ветеранів, як: е-Ветеран[6], що є інформаційним порталом, та е-Робота[16], що передбачає грантові програми від держави для відкриття своєї справи для ветеранів, а також на веб-порталі «Дія»[3] є спеціальні освітні послуги у розділі е-Освіта для ветеранів.

На думку Талікіної Н. В., враховуючи значне зростання кількості військовослужбовців та невизначеність ситуації та тривалості російсько-української війни в майбутньому можна очікувати суттєве збільшення кількості осіб, які будуть мати статус учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни. На думку окремих експертів ця кількість може сягнути 5 млн осіб, з яких більшість це особи працездатного віку, а кожен п'ятий – молода людина віком до 35 років[15].

Державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни включає: забезпечення адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, інших учасників антитерористичної операції та осіб та ін.[4].

З дня отримання незалежності України в 1991 році країна стала створювати власну ветеранську політику, спрямовану на підтримку військовослужбовців та учасників військових конфліктів. Від того часу ветеранська політика пройшла складний шлях розвитку та еволюції.

У період ранніх років незалежності України було зроблено перші кроки у формуванні ветеранської політики. В 1993 році був прийнятий Закон "Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту", який закріпив права та пільги для ветеранів. У 1995 році був утворений Державний комітет України у справах ветеранів, який відповідав за реалізацію ветеранської політики.

Починаючи з 2014 року, в Україні почалася війна на сході країни, що суттєво вплинула на ветеранську політику. У 2018 році була прийнята Національна стратегія забезпечення прав людини[16], яка включала пункти щодо підтримки ветеранів.

У 2020 році було створено Міністерство у справах ветеранів України[11] з метою централізованого управління та координації ветеранської політики. Проте, країна залишається перед викликами в підтримці ветеранів, зокрема в контексті воєнних дій та соціально-економічних перешкод.

2021 рік – створення Українського ветеранського фонду[17] Міністерства ветеранів. Також запрацювала платформа e-Ветеран[6] – автоматизація ветеранських послуг. Всі послуги в смартфоні й доступні в один клік

Восени 2022 року Мінветеранів запропонувало удосконалити державне регулювання надання психологічної допомоги ветеранам шляхом прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»[14].

Тим часом була достатньо сильна критика роботи Мінветеранів зі сторони суспільства та учасників ветеранського руху зокрема. Також у цей період проходили скандальні події щодо Національного військового меморіального кладовища. Через провалену чиновниками комунікацію пекуча тема перетворилася на чергову політичну суперечку. Тим часом люди, які втратили в цій війні найдорожчих, змушені миритися з розпачем і розчаруванням[2].

Станом на квітень 2024 року, тимчасовим виконувачем обов'язків Міністра у справах ветеранів України є Олександр Порхун. Кабінет Міністрів України призначив його на цю посаду 9 лютого 2024 року.

«Ветеранська політика — це складова політики національної безпеки та оборони. За нашими прогнозами, після перемоги до цивільного життя повернуться майже 1,5 млн ветеранів — разом з військовими до миру повертаються і їх сім'ї, а також сім'ї загиблих і зниклих безвісти захисників і захисниць», — сказав Олександр Порхун[1].

Враховуючи все вищесказане, можна виділити принципи, на яких ґрунтується державна ветеранська політика в Україні (рис. 1):

Рисунок 1 – Принципи державної ветеранської політики в Україні

- Принцип соціальної справедливості: держава визнає й гарантує ветеранам та членам їхніх сімей соціальний захист, матеріальне забезпечення та інші соціальні пільги відповідно до їхніх заслуг перед Українським народом.
- Принцип рівності: всі ветерани, незалежно від походження, раси, національності, мови, релігії, політичних чи інших переконань, мають рівні права та можливості для їх реалізації.
- Принцип індивідуалізації: держава враховує особливі потреби та обставини кожного ветерана при наданні йому соціальної допомоги та підтримки.
- Принцип комплексності: державна ветеранська політика охоплює всі сфери життєдіяльності ветеранів, включаючи соціальний захист, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, житлові питання, культурне дозвілля тощо.
- Звідси можна винести основні напрямки державної ветеранської політики в Україні:
- Соціальний захист ветеранів: надання ветеранам пільг та гарантій, визначених законодавством України.
- Охорона здоров'я ветеранів: забезпечення ветеранів безоплатною медичною допомогою та реабілітацією.
- Освіта та працевлаштування ветеранів: сприяння ветеранам у здобутті освіти та працевлаштуванні.

- Житлові питання ветеранів: забезпечення ветеранів житлом.
- Культурне дозвілля ветеранів: сприяння ветеранам у їхній участі в культурному житті суспільства.

Якщо ж говорити про інституційні аспекти державної ветеранської політики в Україні, то реалізацію здійснюють такі органи виконавчої влади:

- Міністерство у справах ветеранів;
- Міністерство оборони України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Служба безпеки України;
- Державна прикордонна служба України;
- Національна гвардія України;
- інші органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України[7].

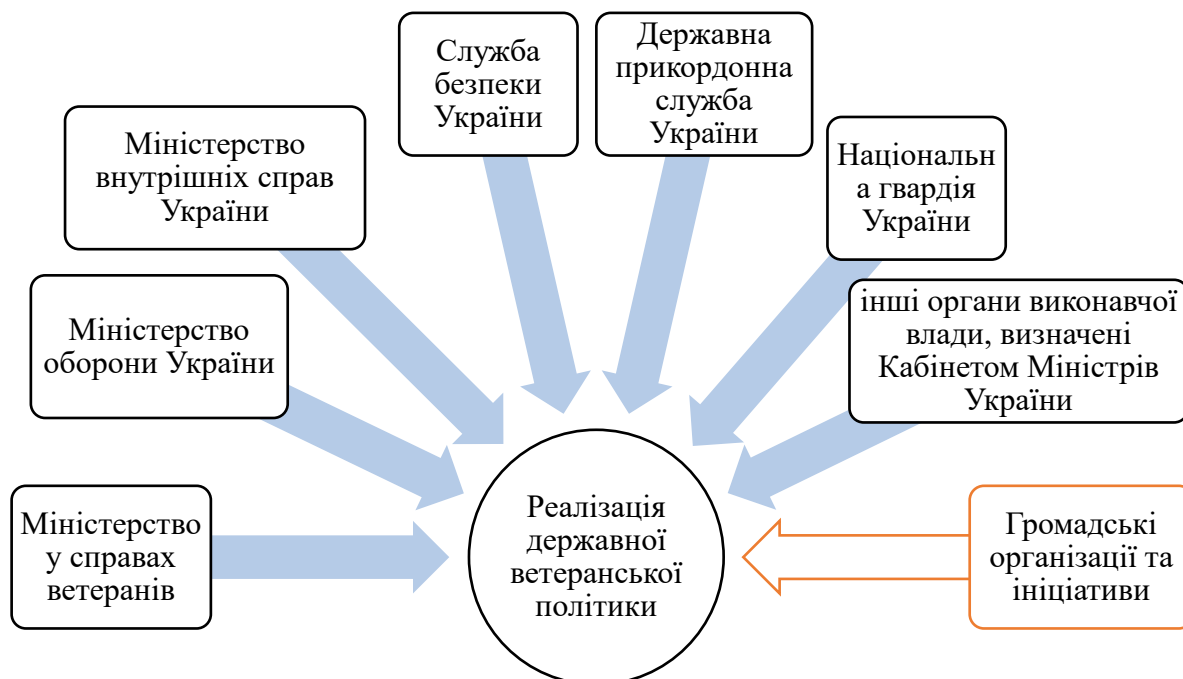

Рисунок 2 – Суб’єкти реалізації державної ветеранської політики в Україні

Висновки. Отже, розглянувши теоретико-правові та інституційні аспекти, можемо визначити, що державна ветеранська політика є важливою складовою соціальної політики України. На сьогоднішній час уже є нормативно-правова база для розвитку ветеранської політики, яку потрібно вдосконалювати. Вона має бути спрямована на забезпечення гідного життя та соціального захисту ветеранів та інших категорій осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів, терористичних актів, надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. «Очільник Мінветеранів назвав зміни, яких потребує ветеранська політика» URL: <https://armyinform.com.ua/2024/02/25/ochilnyk-minveteraniv-nazvav-zminy-yakyh-potrebuye-veteranska-polityka/>
2. Амеліна К. «Національне військове кладовище буде за Києвом» URL: https://lb.ua/society/2023/12/12/588592_natsionalne_viyskove_kladovishche.html
3. Веб-портал державних послуг «ДІЯ». URL: <https://diia.gov.ua/>
4. Величко Р. «Хто реалізує державну ветеранську політику в Україні та про що вона?». URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/hto-realizuye-veteransku-polityku-v-ukrayini-ta-pro-shho-vona/>
5. Державна ветеранська політика. URL: <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/9189.pdf>
6. e-Ветерана. URL: <https://eveteran.gov.ua/>
7. e-Робота. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/>
8. Закон України " Про статус ветеранів війни, гарантії та їх соціального захисту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
9. Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Міністерство цифрових трансформацій URL: <https://thedigital.gov.ua/>
11. Міністерство у справах ветеранів. URL: <https://mva.gov.ua/ua>
12. Ніколіна І.І., Ніколіна І.І., Гулівата І.О. Public mechanism for developing a barrier-free environment in Ukraine. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 3(31). С. 60-72. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-60-72](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-60-72).
13. Ніколіна І.І.. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. №19. С. 53-59. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25758.pdf>

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>

15. Тілікіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. - 2023. - №5. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984>

16. Указ Президента України Про Національну стратегію у сфері прав людини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

17. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/>

УДК 502.504:341.31(045)

Колеснік А. В.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті розкриваються проблеми екологічної безпеки в умовах війни, вплив екології на населення країни. Сутність та завдання екологічної політики, екологічні права громадян та екологія під час війни, концепції сталого розвитку та сучасні процеси екологізації світової економіки. Виклики сьогодення для екології та її вплив на середовище, яке нас оточує.

Ключові слова: *екологія, екологічна безпека, безпека в умовах війни, екологічна політика, екологізація, сталий розвиток.*

Постановка проблеми. Екологія дійсно важлива для кожного з нас. Вона стосується збереження природних ресурсів, захисту біорізноманіття, здоров'я людей і тісно пов'язана з нашими життєвими умовами. Наша діяльність впливає на екосистеми, клімат, повітря, воду та ґрунт, і поглиблення розуміння цих взаємозв'язків допомагає нам розвивати більш екологічно стійкі способи життя та виробництва.

Природні катастрофи, забруднення довкілля, виснаження ресурсів та зміни клімату нагадують нам про те, як важливо бути уважними до екологічних проблем і шукати способи їх вирішення. Кожна людина може зробити свій внесок, зменшуючи власний відбиток на довкілля і підтримуючи ініціативи, спрямовані на збереження природних ресурсів та захист екосистем.

Екологія під час війни стає ще більш важливою, оскільки військові дії можуть масштабно погіршити стан навколишнього середовища і призвести до серйозних екологічних проблем. Військові конфлікти можуть спричинити забруднення повітря, води та ґрунту, вирубування лісів, знищення екосистем, забруднення нафтою та іншими небезпечними речовинами, а також великі викиди парникових газів через пожежі та вибухи.

Прикладом може бути вплив війни у зоні бойових дій на довкілля, як, наприклад, випадки забруднення водойм і ґрунтів внаслідок руйнування промислових об'єктів або викиди хімічних речовин. Крім того, великі військові операції можуть спричинити екологічні катастрофи, такі як аварії на військових об'єктах, які зберігають небезпечні речовини.

Екологія – це саме та наука, яка вивчає взаємовідносини між організмами та навколишнім середовищем, їх еволюцію, розподіл та розвиток усіх біологічних систем.

Екологія – це наука, розділ біології, яка займається дослідженнями взаємодії біосистем надорганізмового рівня організації із їхнім навколишнім середовищем [1, с. 8]. Є багато визначень про саму сутність екології, а саме, як прописано в Енциклопедії сучасної України, екологія – це наука, яка досліджує взаємодії рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів і вірусів між собою та з довкіллям [2].

Власне кажучи, предметом вивчення екології є функціонування та розвиток екосистем, популяцій, біосфери, тощо. Також ця наука має багато розділів, а саме: біоетика; біоекологія; геоекологія; техноекоекологія; соціоекологія; космічна екологія.

Цілями статті є дослідження проблеми екологічної безпеки в умовах війни, впливу екології на населення країни.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Гумбольдт А. німецький натураліст, який один із перших, хто на грані 18 та 19 століть збагнув необхідність цілісної оцінки природних комплексів. Найперше він став на шлях вияву глибинних зв'язків між людством і природним середовищем. Майже все своє життя він присвятив цій проблемі, написавши понад 600 робіт, і саме ці праці стали поштовхом до розвитку геології, геоботаніки, гідрології, ґрунтознавства, кліматології та багатьох інших наук наступними вченими. Без сумнівів, говорячи про засновника екології в її сучасному вигляді, то варто пригадати Геккеля Е. – німецького вченого, який встановив екологію як науку про загальну економіку природи. Він запровадив і сам термін «екологія» [3].

Також в історії екології не менш особливе місце займає відкриття відомого вченого Вернадського В. Саме він і створив систему поглядів про біосферу та ноосферу, про нерозривність зв'язку людини з довкіллям. Розглянемо ситуацію більш докладніше, у 1934 році великий вчений формулював визначення біосфери: «Біосфера являє собою оболонку життя – область існування живої речовини». Відповідно до цього, ноосфера – це певний стан біосфери, в якому мають виразитись розум і спрямована ним праця людини як нова, небувала на планеті, геологічна сила.

Виклад основного матеріалу. Екологічна політика є досить значущою в Україні. Цілі екологічної політики також базуються на національному рівні та більш глобальному. Відповідно до регіонального та місцевого рівня вони визначаються з специфіки самої конкретної території, а також для реалізації конкретних напрямів дій.

Стратегічними цілями екологічної політики є [4]:

- формування екологічної свідомості, цінностей та освіти;
- сталий розвиток і збалансоване використання природних ресурсів;
- впровадження екологічних вимог і норм в усі сфери діяльності;
- зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я громадян;
- розвиток державної системи охорони довкілля.

Як зазначено в праці Л. Сергієнка та О. Дзюбенка об'єктом екологічної

політики є екологія та навколишнє середовище, тобто сукупність природних і соціальних процесів, природні ресурси, здоров'я та життя людей. Головним та основним суб'єктом реалізації державної екологічної політики є держава, що доручає формування та реалізацію державної політики в особі органів державної влади разом із громадянським суспільством, що неодмінно, має долучатися до процесу прийняття та здійснення державно-управлінських рішень, саме в демократичних умовах [5].

Україна є учасником понад 20 міжнародних конвенцій та двосторонніх угод, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища. Міжнародні зобов'язання України щодо навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки витікають з положень вже ратифікованих а також тих, що знаходяться на етапі розгляду конвенцій та угод. Виконання Україною зобов'язань, що випливають із зазначених багатосторонніх угод, потребує приведення внутрішнього законодавства у відповідність з нормами міжнародного права й урахування існуючої міжнародної практики у процесі розроблення нових законодавчих актів [3, с. 87].

Неможливо не згадати про Українську природоохоронну групу UNCG, яка об'єдналась у 2014 році, задля забезпечення ефективної охорони природи об'єднанням науковців для збереження та розвитку природно-заповідного фонду, впровадженням в Україні міжнародного природоохоронного законодавства та веденням просвітницької роботи.

Екологічні права громадян, їх формування і розвиток є одним із екологічних прав громадян та пріоритетів міжнародної спільноти. Яскравим прикладом цього є наступне. Конвенція Європейської Економічної Комісії ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», прийнята 25 червня 1998 року у місті Оргусі (Данія). Україна була однією з перших країн, що підписала цю Конвенцію [3, с. 87].

У системі екологічних прав визначальне та базове місце заповнює право

кожного на чисте та безпечне для життя і здоров'я довкілля. Саме це і є те пріоритетне, абсолютне конституційне, особисте немайнове право, що постачає природне існування фізичної особи, і усі інші екологічні права (право доступу до екологічної інформації, право на її поширення, право на відшкодування екологічної шкоди, право загального та спеціального природокористування тощо) випливають з нього, конкретизують його [6].

Сучасні процеси екологізації світової економіки, що ґрунтуються на концепціях сталого розвитку, раціонального природокористування та «зеленої» економіки, вимагають результативної екологічної політики держав світового співтовариства. Перспективне бачення державних змін відповідно до принципів збалансованого розвитку закладається у стратегічних законодавчо-нормативних документах. Однак кожна розроблена стратегія, яка спрямована на охорону навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів, потребує конкретних послідовних дій та відповідного середовища реалізації [7].

Сьогоднішні реалії не дозволяють нам чітко виконувати всі плани на стратегії. В умовах війни екологія чи не одна з найперших систем яка постраждала. Екологічні проблеми призводять до жахливих наслідків як і для людства, тварин так і для навколишнього середовища. Негативно впливає війна на багато факторів, а саме: економічні наслідки, екологічна та продовольча безпека.

Крім тисяч смертей і руйнування важливої інфраструктури, інша, більш невидима криза, пов'язана з вторгненням росії, може переслідувати Україну роками – екологічна шкода. Від обстрілів хімічних заводів до лісів, випалених ракетами, наслідки відчують не лише екосистеми України, а й люди, які проживають на цій території. І це все прямо впливає на якість та тривалість життя українців, і також економічний розвиток нашої держави.

До проблем замінувань, вирв від снарядів додалося і знищення українського врожаю вогнем. Винищення та палення полів в Україні під час війни може мати серйозні наслідки для навколишнього середовища. Це може

призвести до великого викиду шкідливих газів та забруднення повітря. При спалюванні рослинного матеріалу утворюються дим, сажа та інші токсичні речовини, які потрапляють у повітря та можуть мати негативний вплив на якість повітря, спричиняючи забруднення та погіршення здоров'я людей. Також відбувається значні пошкодження рослинному покриву та знищення життя тварин. Вогонь може швидко поширюватись, спалюючи рослини та житла диких тварин [8, с. 215].

Отже, і в результаті ми отримаємо пошкодження інфраструктури України де виникне низка загроз і викликів [9, с. 120]. Серед них можуть бути і такі :

- забруднення водою;
- руйнування природних екосистем;
- викиди шкідливих речовин у повітря;
- знищення інфраструктури.

Оскільки екологічні наслідки війни можуть бути довготривалими та масштабними, важливо розуміти їхні наслідки і займатися відновленням середовища після військових конфліктів. Крім того, запобігання воєнним діям та пошук мирних способів вирішення конфліктів є також важливими для збереження природних ресурсів та екосистем.

Однак, якщо вже бути об'єктивним, то слід визнати, що після закінчення війни буде багато факторів, які погано впливатимуть на всі сфери нашого життя. Тобто, сюди ми будемо включати: забруднення ґрунтів, зруйновану екосистему, зменшення біорізноманіття, значне зменшення корисних копалин, забруднення водою та зростання кількості шкідників.

Висновки. В кінцевому підсумку, можна сказати, що збереження екології під час війни може зменшити масштаби екологічних катастроф і сприяти швидшому відновленню навколишнього середовища після завершення конфлікту. Це може включати застосування екологічно чистих технологій у військових операціях, мінімізацію використання шкідливих речовин та захист важливих екосистем.

Також збереження екології під час війни також може сприяти зменшенню

людського страждання та покращенню умов життя, оскільки чисте навколишнє середовище є важливим для здоров'я і добробуту людей. Таким чином, відповідальне ставлення до екології під час війни є необхідним для збереження природних ресурсів та захисту здоров'я людей.

Список використаних джерел:

1. Хом'як І. В. Історія екології: навчальний посібник для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Житомир. 2023. 310 с.
2. Енциклопедія сучасної України: доповідь про екологію. URL: <https://esu.com.ua/article-18695>.
3. Ставинський А. А., Циганов О. М. Основи екології: конспект лекцій. Миколаїв. 2020. 167 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8056/1/Osnovy_ekolohii.pdf.
4. Яценю О. Екологічна політика України: цілі, напрями та інструменти реалізації. 2021. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ekologichna-politika-ukraini-cili-napryami-ta-instrumenti-realizacii/>.
5. Сергієнко Л. В., Дзюбенко О. М., Ожго С. В. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. Житомир. 2019. 191-200 с. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-191-200](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-191-200).
6. Антонюк У. В. Захист екологічних прав в Україні в умовах військової агресії. 2022. 42-47 с. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/6.pdf.
7. Сич К. О., Романов Є, П. Формування та реалізація державної екологічної політики в умовах євроінтеграції. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1944/1871>.
8. Корецька Є., Семенова О., Тогачинська О. Токсичний вплив війни на екологію України. Наукові дослідження в сучасному світі : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., Торонто, 1-3 червня 2023. 214-223 с.
9. Полятикіна Т. П., Есманова Н. М. Екологічна безпека як складова національної безпеки, наслідки війни в Україні. Євроінтеграція екологічної політики України: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф., Одеса, 25-26 жовтня 2023. 118-120 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ПУБЛІЧНОЮ ВЛАДОЮ

У статті з'ясовані особливості діяльність органів публічної влади щодо реалізації цілей сталого розвитку. Визначено моделі участі молоді в діяльності державних органів. Обґрунтовано оновлений механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді. Визначено основні механізми та інструменти залучення молоді до процесу ухвалення рішень: від простого інформування до активної партнерської діяльності.

Ключові слова: державна політика, молодь, публічна влада, формування молодіжна політика.

Сталий розвиток України - це не лише мета, а й необхідність для забезпечення стабільного та здорового майбутнього наступних поколінь. В умовах військової агресії та складного періоду державотворення, який нині переживає Україна, як ніколи, важливо сформувати у молоді громадянсько-активні, соціально-значущі якості, які вона зможе проявити в усіх видах діяльності, і, перш за все, пов'язаних із захистом державних інтересів: родина - український народ - Україна.

Сталий розвиток та відбудова економіки України взаємодоповнюють один одного та формують шлях пов'язаний із викликами та ризиками, які необхідно ретельно розглядати та керувати ними, для чого необхідно оновити кадровий потенціал державних управлінців, здатних об'єднати зусилля підприємців, науковців, населення у формуванні територіального розвитку на засадах сталого розвитку та забезпечити досягнення поставлених цілей.

Такий результат можливий лише за умов активної співпраці молоді та органів публічної влади, своєчасних та комплексних дій, що враховують актуальні запити та проблеми українського народу. Підґрунтям такої взаємодії є

результати досліджень, глибокий науковий, теоретично та методологічно обґрунтований аналіз молодіжного середовища. Молодь є енергійною, рушійною силою, що займає важливе місце у розвитку суспільства.

Питання взаємодії молоді та місцевого самоврядування розглядає О. Лиска. Регіональний аспект реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації досліджує Т. Несват. Участь молоді у розвитку ОТГ в умовах децентралізації розглядає О. Євтушенко. Особливості соціальної активності молоді України в умовах євроінтеграції розглядають Т. Костева, Ю. Палагнюк, О. Файчук. Право участі дітей та молоді у суспільно-політичному житті досліджують С. Бостан та Л. Бостан.

Метою дослідження є визначення особливостей досягнення цілей сталого розвитку.

Реалізація цього надважливого завдання неможлива без активної участі молодого покоління, яке володіє унікальним інтелектуальним та інноваційним потенціалом для розвитку нашого суспільства. Так, у Національній молодіжній стратегії до 2030 року, затвердженій Указом Президента від 12 березня 2021 року, окремим важливим напрямом визначено залучення молоді до участі у суспільному житті з метою підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, а також формування у молоді громадянських компетенцій.

Тоді як залучення молоді насамперед має на увазі включення молодих людей до життя громади, області, регіону, держави або міжнародної спільноти завдяки діалогу, партнерству, можливості ухвалювати рішення та іншим механізмам взаємодії [1, с.18]. При цьому залучення, на відміну від участі, не завжди дає можливість безпосередньо впливати на процес ухвалення рішень та вибору пріоритетів.

Молодь виступає важливим суб'єктом в діяльності органів публічної влади. Національна молодіжна стратегія до 2030 року передбачає запровадження нових підходів для розвитку молоді в Україні, враховує важливі аспекти, що передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики.

Дії та зусилля держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ, організацій у справі підтримки становлення та розвитку молоді мають бути консолідовані для того, щоб дивитися на життя молоді цілісно з урахуванням її бачення світу.

Саме у зв'язку з вищенаведеним нами пропонується механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді (рисунок 1) [3, с.48].

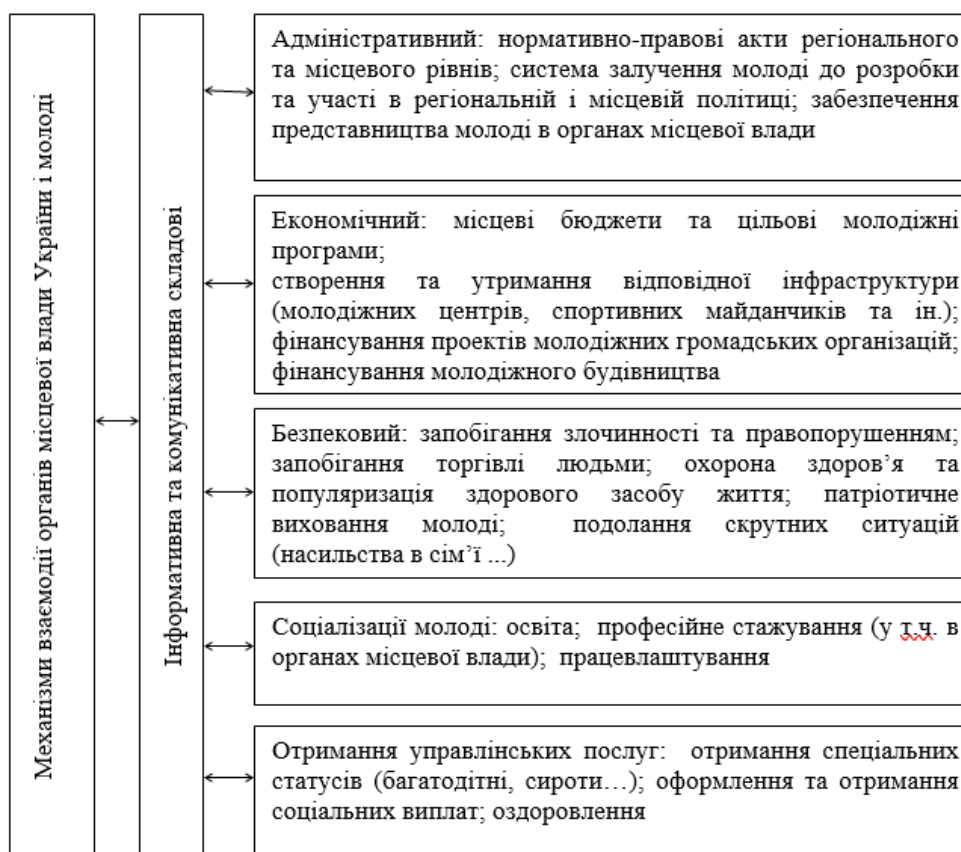

Рисунок 1 - Механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді

Запропонований механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді доцільно використовувати при розробці молодіжних цільових програм на місцевому рівні. Окреслені рекомендації сприятимуть створення комплексних програм, що будуть поєднувати різні напрями, реалізація яких дозволить більш ефективно вирішувати проблемні питання молодих мешканців громад. Участь молоді в діяльності органів публічної влади подано схематично на рисунку 2 [4, с.13].

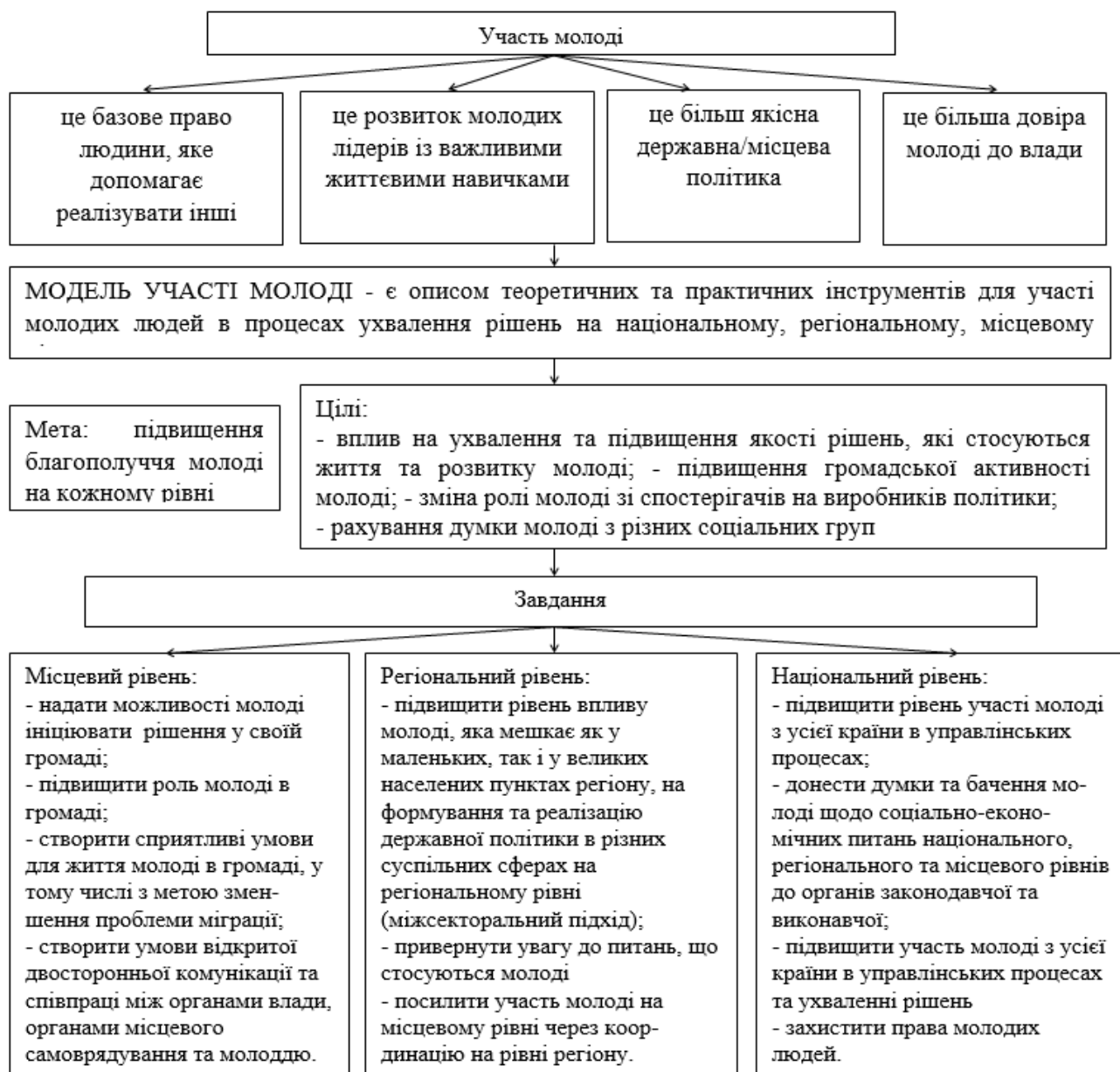

Рисунок 2 - Участь молоді в діяльності органів публічної влади

Відповідно до вищезазначеної «моделі участі», варто визначити основні механізми та інструменти залучення молоді до процесу ухвалення рішень (таблиця 2): від простого інформування до активної партнерської діяльності.

Європейський досвід засвідчує, що партнером і гарантом ефективної реалізації молодіжної політики є розвинутий неурядовий сектор. В Україні проводиться активна робота з налагодження партнерства державного та громадського сектору не тільки з впровадження політики щодо молоді, але й щодо здійснення практичної молодіжної роботи. Основним завданням цієї роботи є делегування та децентралізація «відповідальності» у молодіжній сфері, як це є в європейських країнах [6].

Найважливіші рішення щодо змісту молодіжної політики в Європі ухвалюються на регулярних європейських конференціях міністрів у справах молоді. Залежно від локалізації можна виділити такі моделі молодіжної політики, які базуються на певних критеріях, а саме рівень демократії, національно-культурні традиції та нормативно-правове забезпечення та ін (таблиця 1) [10, с.137].

Таблиця 1 – Моделі молодіжної політики

Модель	Характерна риса
Універсалістська модель (країни Західної Європи та Скандинавії)	Це найбільш демократична модель, яка характеризується паритетним рівнем контролю державою молодіжних організацій за одночасного надання їм широкої свободи дій. Специфічним для цієї моделі є відсутність міністерства у справах молоді в органах влади
Громадівська модель (Великобританія)	Характеризується мінімальним втручанням держави в діяльність молодіжних організацій, ґрунтується на глибоких традиціях. Молодіжних організацій, які беруть активну участь у державотворчих процесах, – невелика частина. Серед них переважають спортивні, культурні та благодійні. Імплементация молодіжної політики делегується від держави до інститутів громадянського суспільства
Протекціоністська модель (країни Центральної Європи)	Держава намагається контролювати та встановлювати пріоритетні цілі в діяльності молодіжних організацій. У таких державах молодь є соціальною групою, яка потребує захисту, підтримки та стимулювання. Головна мета молодіжних об'єднань – закладання основ громадянського суспільства
Централізована модель (країни Середземномор'я)	За цією моделлю залучення третього сектору та молодіжних органів місцевого самоврядування є дещо слабким, тому молодіжна політика є централізованою, зосередженою на державному рівні

У країнах Європейського Союзу використовуються різні форми (інструменти) впливу молодіжних еліт та інших інституцій громадянського суспільства на формування державної політики. Зокрема, більшість країн Європи мають національну молодіжну раду, яка є парасольковою організацією для неурядових молодіжних організацій у країні [7, с.186]. Ці ради відіграють привілейовану роль урядового партнера у розробці молодіжної політики. Залучення неурядових молодіжних організацій до розробки та впровадження молодіжної політики справді стало міцним європейським стандартом і, як очікується, відбуватиметься на кожному рівні державного управління. Використовується також такий інструмент взаємодії держави та молоді, як консультації з молодими людьми та молодіжними організаціями щодо впровадження та подальшої реалізації національних молодіжних проєктів.

Крім того, у 2009 році було прийнято Рамкову угоду співробітництва з молоддю ЄС. Для досягнення поставлених цілей щодо співпраці окреслено декілька інструментів, які використовувалися країнами-членами ЄС, зокрема: формування політики, взаємне навчання, регулярна звітність про досягнення, структурований діалог та програми ЄС. У 2014 році для того щоб посилити співпрацю держав-членів у сфері молоді, держави-члени прийняли Робочий план ЄС з питань молоді, який визначає конкретні цілі для досягнення протягом двохрічного періоду.

У 2018 році було прийнято резолюцію щодо Молодіжної стратегії Європейського Союзу 2019–2027, в якій зазначено, що діалог молоді та влади має будуватися з використанням таких форм (інструментів) на різних етапах прийняття рішень, як [11]: інформування молоді про можливість участі в обговоренні певної проблеми, альтернативні рішення якої направляються від місцевого до європейського рівня; проведення консультацій, включаючи онлайніві та офлайніві методи взаємодії, а також публікація отриманих результатів; здійснення прямого діалогу між особами, які приймають рішення, та молодими людьми, спираючись на найкращі практики методологічних підходів, розроблених у структурованому діалозі, а також на останні інновації у цій сфері; підтримка постійного партнерства в управлінському процесі на національному та європейському рівнях, включаючи партнерські відносини молоді з певними секторами відповідно до галузей, де залучення молоді є доцільним (зайнятість, освіта, охорона здоров'я, соціальне включення та ін.).

Отже, уряди різних країн Європи намагаються сформувані ефективні моделі взаємодії держави та молоді. У розвинених країнах з демократичним устроєм молодіжна політика складається переважно з трьох рівнів, що дає змогу проводити її на рівні держави, регіону та окремих територіальних громад. Зокрема, країни Європейського Союзу активно розробляють і впроваджують низку комплексних програм та стратегій, які регламентують участь молоді у житті держави, засновують молодіжну політику на залученні у різні аспекти соціально-політичного життя всіх груп та верств молодого покоління.

На рисунку 3 розглянемо вигоди від взаємної співпраці для держави та молоді.

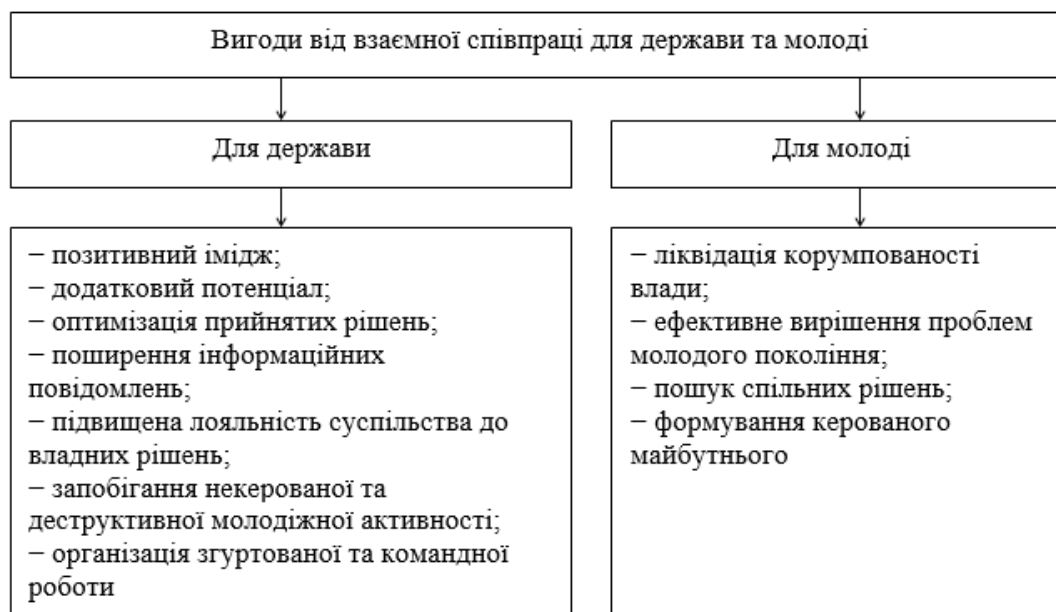

Рисунок 3 - Вигоди від взаємної співпраці для держави та молоді

Механізм взаємодії молоді з державою в Україні чимдалі міцніше утверджується у формі створення громадських рад при органах влади, проведення громадських слухань щодо законопроектів і рішень. Одним з найважливіших завдань дорадчих органів є сприяння розвитку молодіжної ініціативи, яка може набувати таких форм, як:

- касаційні законодавчі ініціативи, які стосуються щойно ухваленого політичного рішення і є реакцією на урядову політику;
- превентивні законодавчі ініціативи, суть яких зводиться до впливу на процес ухвалення політичних рішень на етапі їх розробки;
- альтернативні законодавчі ініціативи, які можуть запобігати політичним крокам влади або бути реакцією на них;
- інноваційні законодавчі ініціативи, метою яких є участь молоді у формуванні міжвиборчого політичного дискурсу.

Резюмуючи, можна сказати, що одним із найважливіших інструментів стимулювання та активізації участі молоді у державотворчих процесах та діяльності інститутів громадянського суспільства є державна молодіжна

політика, в межах якої можуть діяти державні, регіональні та місцеві програми молодіжного спрямування та реалізовуватися заходи, які залучатимуть молодь до прийняття управлінських рішень в різних галузях. Україна має великий потенціал для реалізації сталого розвитку, але це вимагає комплексних заходів та спільних зусиль усіх верств суспільства, особливо долучаючи політично та соціально активну молодь. Врахування ризиків та відновлення балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами стане запорукою успішного розвитку країни та створення життєздатного середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Гуцалова М.В. Моделі молодіжної політики в країнах Європейського Союзу. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2014. Т. 230. Вип. 218. С. 18–21.

2. Манжола П.Г. Форми участі громадськості у діяльності органів влади та прийнятті політичних рішень. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4(5). С. 13–18.

3. Михненко А.М., Кравченко С.О., Пантелейчук І.В. Суспільство та влада: механізми взаємодії : навч.-метод. матеріали для слухачів дисципліни «Механізми взаємодії суспільства і влади» . Київ : НАДУ. 2013. 80 с.

4. Бостан С.К, Бостан Л.М. Право участі дітей та молоді у суспільно-політичному житті. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 13–18.

5. Євтушенко О., Лушагіна Т. Об'єднані територіальні громади Миколаївської області в умовах децентралізації: індикатори ефективності. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2020. № 8, С. 396–421.

6. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень / Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>.

7. Лиска О. Взаємодія молоді з органами місцевого самоврядування. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 3. С. 186–190.

8. Молодь України – 2017. Результати соціологічного дослідження – Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.

9. Молодь України – 2018. Результати репрезентативного соціологічного дослідження. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 72 с.

10. Несват Т. Реалізація молодіжної політики в умовах децентралізації влади на регіональному рівні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 1(40). С. 137–143.

11. Палагнюк Ю., Файчук О., Костєва Т. Особливості соціальної активності молоді України в умовах євроінтеграції. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_2_19.

УДК 352:354

Малай А. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВІ**

У статті висвітлено теоретичні аспекти децентралізації як фундаменту демократичної моделі управління. Виділено значення проведення реформи щодо децентралізації влади для розвитку України як демократичної правової держави. Аргументовано важливість децентралізації як необхідної та перспективної складової підвищення рівня самостійності регіонів.

Ключові слова: *децентралізація, самостійність регіонів, територіальна громада, ресурси регіонів.*

Однією з основних характеристик демократичної держави є принцип децентралізації державної влади, що полягає у розширенні повноважень органів місцевого самоврядування у вирішенні місцевих питань. У процесі формування держави на певних етапах розвитку виникає об'єктивна потреба переглянути принципи її територіальної організації та перерозподілити адміністративні функції через політико-економічні зміни. Територіальне реформування завжди пов'язане з кризовими явищами у сфері державного управління.

Після здобуття власної державності в Україні розпочався процес перегляду системи державного управління та місцевого самоврядування, що був закономірним. Проте на сьогоднішній день ця система залишається внутрішньо суперечливою і не відповідає сучасним реаліям. Вона поєднує в собі інститути, що існували ще за радянської епохи, і нові, сформовані в період незалежності. Нинішня система державного управління не сприяє проведенню необхідних соціально-економічних та політичних реформ. Відповідно, процес формування місцевого та регіонального самоврядування в Україні відбувається досить складно і суперечливо.

Дослідження теоретичних і практичних аспектів децентралізації влади та розвитку місцевого самоврядування привертає увагу таких вчених, як Т.О. Булковський, О.В. Скрипнюк, О.В. Гуненкова, А.А. Гринько, І.М. Дмитрук, Д.Ю. Записний, Т.В. Маматова, О.М. Мердова, та інші. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у цій області, вона залишається актуальною і потребує подальших досліджень.

Метою даного дослідження є розгляд основних аспектів децентралізації влади як чинника, який сприяє забезпеченню стабільності в державі.

Стратегія управління територіальними громадами в Україні ґрунтується на принципах незалежності, ефективності, інноваційного управління, швидкості та законності у прийнятті рішень. Основи адміністративного сектору покладені на принципах, які передбачають делегування повноважень та ресурсів місцевим органам влади та покладають на них велику відповідальність. Для реалізації реформи децентралізації влади потрібно прийняти відповідні закони та нормативні акти, які забезпечать правове регулювання новостворених територіальних громад.

Децентралізація - це процес передачі влади, повноважень та ресурсів з центральних урядових органів на місцеві самоврядування або інші регіональні та місцеві органи. Вона спрямована на збільшення автономії та відповідальності місцевих урядів, надаючи їм більшу самостійність у вирішенні місцевих питань та розвитку регіонів. Децентралізація може включати передачу фінансових,

адміністративних, законодавчих та інших повноважень на різні рівні влади. Цей процес часто сприяє покращенню місцевого управління, забезпеченню більш ефективного використання ресурсів та зближенню влади з громадянами.

Децентралізація влади може виступати важливим фактором забезпечення стабільності в державі. За допомогою децентралізації, владні повноваження розподіляються між різними рівнями управління, що може мати кілька переваг.

По-перше, децентралізація сприяє більшому включенню місцевих громад у процеси управління та прийняття рішень, що відповідають їхнім потребам і особливостям. Це може зміцнити легітимність та підтримку влади серед населення, сприяючи стабільності та мирному співіснуванню.

По-друге, децентралізація дозволяє ефективніше вирішувати проблеми, зокрема в сфері соціального та економічного розвитку, оскільки місцеві органи влади краще розуміють потреби своїх територій і можуть реалізувати більш адаптовані стратегії та програми.

Нарешті, децентралізація може сприяти розподілу владних повноважень та відповідальності, що допомагає зменшити корупцію та зловживання владою, а також сприяє розвитку місцевої демократії.

Проте, необхідно, щоб процес децентралізації був супроводжений системою ефективного контролю та співпраці між різними рівнями управління. Також важливо забезпечити рівність прав і можливостей для всіх громад та регіонів, щоб уникнути ризику поділу держави і забезпечити загальну стабільність і просування вперед.

Для створення умов, які дозволять органам місцевого самоврядування ефективно користуватися наданими повноваженнями, потрібно провести адміністративну реформу, зокрема, зосередитися на створенні сильного базового рівня місцевого самоврядування - рівня громад.

Концепція реформування базується на громадському принципі, що може бути реалізована двома способами. Перший - це поетапне укрупнення громад до рівня їхньої спроможності через добровільне, добровільно-примусове і примусове об'єднання. Другий шлях передбачає розукрупнення районів до

оптимального рівня для виконання делегованих повноважень і формування громад навколо центрів економічного розвитку. У цьому випадку формування громади ґрунтується на центрі економічного тяжіння (село, селище, місто). Водночас, на рівні поселень у складі розукрупненого району повинні діяти органи самоорганізації населення. Цей новий, розукрупнений підхід дозволить збалансувати інтереси громад в межах району [3].

Таким чином, через децентралізацію районів формується базовий рівень - громада або округа. Група об'єднаних округів та громад створює одиницю наступного рівня - район, де будуть працювати представництва центральної влади та органів місцевого самоврядування. Наступний рівень адміністративно-територіального устрою - області. Розміри районів також повинні бути оптимізовані, що стає завданням другого етапу реформи місцевого самоврядування [2].

Децентралізація влади має численні переваги:

1. Місцеві органи влади знаходяться ближче до місцевих потреб та проблем громадян, що дозволяє ефективніше відповідати на їхні потреби.
2. Місцеві органи можуть краще оцінювати місцеві ситуації та реагувати на них швидше та ефективніше, ніж централізовані владні структури.
3. Децентралізація сприяє стимулюванню інноваційних ідей та практик на рівні громад, що може призвести до покращення якості послуг та збільшення конкурентоспроможності.
4. Передача влади на місцевий рівень сприяє підвищенню відповідальності місцевих чиновників перед своїми виборцями, оскільки вони прямо відповідають за прийняття рішень та їхні наслідки.
5. Децентралізація сприяє зміцненню демократичних цінностей, оскільки вона залучає громадян до процесів управління та прийняття рішень на місцевому рівні.
6. Широке повноваження місцевих органів влади сприяють розвитку регіональної інфраструктури, економіки та соціальних послуг, що сприяє зростанню рівня життя мешканців.

7. Децентралізація може сприяти зменшенню бюрократичних перешкод та покращенню якості управління, що спрощує взаємодію між владними органами та громадянами.

У іноземних країнах політичні партії активно беруть участь у місцевих виборах і приділяють їм більше уваги. Це призводить до того, що центральна влада змушена більше враховувати думку губернаторів та мерів. Вони, разом з місцевими чиновниками, стають важливими представниками держави, з якими мають контакт громадяни. Внаслідок цього, довіра населення до органів місцевого самоврядування зростає.

Глобальні тенденції підтверджують, що більшість країн схиляються до децентралізації влади. Це пояснюється, по-перше, тим, що децентралізація розглядається як інструмент, що дозволяє надати різним етнічним та регіональним групам певну автономію і контроль над своїми справами. Суть полягає в тому, що якщо різні етнічні та регіональні меншини мають можливість самостійно вирішувати питання, що стосуються освіти, культури та економічного розвитку, то вони відчують себе безпечніше і готовіше приймати владу і легітимність [5].

Децентралізація влади розглядається як спосіб розподілу влади між багатьма різними політичними партіями. Партії та групи, які не можуть здобути контроль над центральним урядом, можуть отримати можливість впливати на управління на місцевому рівні. Це збільшує їхню впевненість і підтримку політичної системи, а також створює відчуття громадян про справедливість системи.

Демократія стала загальноприйнятою цінністю та основою управління у багатьох країнах світу. Децентралізація розглядається як ключовий демократичний принцип. У сучасному світі важливо, щоб громадяни мали можливість вибирати своїх місцевих лідерів та представників через періодичні, вільні та справедливі вибори. Особливо у країнах помірної розміру, демократія передбачає, що місцеві органи влади будуть мати достатню повноваження для реагування на потреби громадян [4].

За кордоном гарантіями місцевого самоврядування є визначений рівень персонального, організаційного та планового суверенітету громади. Громаді надається самостійність у прийнятті положень, статутів, постанов і актів місцевого права, що є обов'язковими для всіх, хто їх стосується. Вона також має самостійність у вирішенні кадрових питань, що означає, що громада сама приймає рішення щодо адміністративних функцій. Це відноситься і до управління - громада має можливість приймати та виконувати різноманітні рішення. Особливе значення має самостійність громади у фінансових питаннях, зокрема, щодо введення та стягнення податків і зборів для виконання необхідних завдань. Громада також зберігає незалежність у питаннях планування, включаючи складання перспективних планів забудови та проведення підготовчих робіт для містобудування.

Таким чином, децентралізація в Україні виступає ключовим фактором у розвитку демократичної системи управління. Місцеве самоврядування спрямоване на встановлення нових взаємин між громадянами, місцевою владою та центральним урядом. Ці взаємини мають базуватися на спільній власності та управлінні справами громади. Активна участь громадян у процесах управління підвищить ефективність та відповідальність за ухвалені рішення та їх результати. Результатом реформи місцевого самоврядування має бути формування нової демократичної моделі управління, що спрямована на зміцнення ролі територіальних громад та надання їм широких повноважень та контролю над власними справами. Реалізація процесів децентралізації сприятиме зміцненню демократії та підвищенню стабільності в державі.

Список використаних джерел

1. Гамбург А.С. Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 4. С. 134-145.

2. Жаліло Я. О. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. Київ : НІСД, 2019. 192 с.

3. Наулік Н.В. Місцеве самоврядування та управління в зарубіжних країнах. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>.

4. Пігуль Н.А., Люта О.І. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2022. Вип. 9. С. 685– 689.

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДК 338.28 (477) (045)

Мельник В. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МЕХАНІЗМ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто механізм розбудови цифрової економіки в Україні. Зазначено, що це питання знайшло відображення у працях вітчизняних вчених, проте потребує подальших досліджень механізмів реалізації державної політики у цій сфері. Виділено ключові елементи механізму розбудови цифрової економіки в Україні: нормативно-правове забезпечення, розвиток цифрової інфраструктури, стимулювання цифрової трансформації бізнесу, формування цифрових компетентностей населення. Визначено, що реалізація цих складових у комплексі дозволить сформувати ефективний механізм розбудови цифрової економіки. Особливу увагу приділено ролі участі України в програмі «Цифрова Європа» як важливого інструменту цифровізації економіки в умовах євроінтеграційних процесів. Висвітлено довгострокові перспективи такої участі, зокрема доступ до фінансування та інвестицій, технологічну модернізацію, розвиток цифрових навичок, посилення кібербезпеки, прискорення цифрової трансформації. Аналіз статистичних даних свідчить про поступове зростання частки цифрової економіки у ВВП України, попри тимчасові негативні впливи війни. Наголошено на необхідності комплексного підходу до розбудови цифрової економіки, який передбачає системну державну політику, забезпечення кібербезпеки та застосування передових технологій.

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, цифрова інфраструктура, цифрова трансформація, цифрові компетентності.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку відбувається швидке поширення цифрових технологій у всіх аспектах життя суспільства. Формування цифрової економіки стає визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності країн, забезпечення їх сталого розвитку та добробуту населення. Україна, як і більшість країн світу, взяла курс на цифровізацію економіки, що потребує розробки ефективного механізму реалізації цього процесу.

Питання розбудови цифрової економіки в Україні знайшли відображення у працях вітчизняних вчених таких як: Баранов О.А. [1], Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. [2], Котелевець Д. О. [3], Любохинець Л. С., Шпуляр Є. М. [4], Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М. [5], Новицька М.В. [7], Череп А., Воронкова В., Череп О. [10], Федорак В. [11]. Дослідження наукових праць підтверджує, що вивчення механізмів втілення державної політики у сфері розвитку цифрової економіки в Україні вимагає подальших ретельних досліджень.

Цифрова економіка – це концепція, що відображає перехід від традиційної економіки до економіки, яка заснована на цифрових технологіях і мережах. Вона описує використання інформаційних технологій для оптимізації виробництва, управління, комунікації, торгівлі та інших аспектів економічної діяльності. Цифрова економіка передбачає інтеграцію таких технологій, як штучний інтелект, Інтернет речей, блокчейн, аналітика даних та інші, для забезпечення зростання продуктивності, ефективності й конкурентоспроможності [1, с. 24].

Цифрова економіка являє собою сукупність видів економічної діяльності, заснованих на цифрових технологіях. Вона характеризується такими ознаками, як: домінування цифрових платформ і екосистем, використання великих даних, розвиток Інтернету речей, активне впровадження штучного інтелекту, роботизація виробничих процесів тощо. Цифрова економіка відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання, підвищенні продуктивності праці, розширенні ринкових можливостей для бізнесу та покращенні якості життя населення [7, с. 184].

Ключовою метою цифровізації та розбудови цифрової економіки в Україні є:

1. Підвищення конкурентоспроможності національної економіки:

- впровадження новітніх цифрових технологій у виробництво, управління та бізнес-процеси;

- утворення умов для розвитку високотехнологічних галузей та інноваційного підприємництва;

- підвищення продуктивності праці та ефективності використання ресурсів.

2. Покращення якості та доступності державних і комерційних послуг:

- розвиток електронного урядування та надання цифрових адміністративних послуг;

- підвищення прозорості та ефективності державного управління;

- спрощення взаємодії громадян та бізнесу з органами влади.

3. Підвищення рівня життя населення:

- розширення доступу до цифрових технологій та сервісів;

- сприяння розвитку цифрових компетентностей населення;

- створення нових робочих місць у високотехнологічних галузях.

4. Формування сприятливого середовища для сталого розвитку:

- цифровізація галузей економіки та соціальної сфери;

- впровадження «розумних» технологій у сферах енергетики, екології, транспорту тощо;

- мінімізація негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище [3].

Досягнення цих ключових цілей забезпечить комплексну трансформацію економіки та суспільства України на засадах цифровізації, що сприятиме сталому економічному зростанню та підвищенню добробуту громадян.

Варто зазначити, що процес цифровізації економіки України дійсно стрімко розвивався до початку повномасштабної російської агресії у лютому 2022 року. Можна виділити кілька ключових досягнень у цій сфері: суттєве розширення доступу до високошвидкісного інтернету, особливо в містах та великих

населених пунктах, активне будівництво волоконно-оптичних мереж та впровадження 4G/5G технологій, а також підвищення рівня покриття та якості мобільного зв'язку. У сфері електронного урядування спостерігалися запуск Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія», розвиток системи електронних закупівель Prozorro та розширення переліку доступних онлайн-сервісів для громадян та бізнесу. Цифрова трансформація бізнесу характеризувалася активним використанням підприємствами хмарних сервісів, систем управління ресурсами, електронного документообігу, зростанням частки електронної комерції та онлайн-продажів, а також поширенням технологій Інтернету речей, великих даних та штучного інтелекту. У сфері розвитку інноваційної екосистеми відбувалося створення інноваційних хабів, акселераторів та технопарків, запуск державних програм підтримки стартап-екосистеми та активне співробітництво з міжнародними ІТ-компаніями. Однак з початком повномасштабної війни в Україні багато з цих позитивних тенденцій були частково призупинені або ж зазнали істотних трансформацій, що зумовлює необхідність відновлення та подальшого розвитку цифровізації економіки як одного з ключових викликів в умовах воєнного часу.

Участь в програмі «Цифрова Європа» на період 2021-2027 років є ключовим інструментом для цифровізації економіки України в умовах процесів євроінтеграції. Програма «Цифрова Європа» має 5 пріоритетних напрямків: суперкомп'ютери та штучний інтелект; кібербезпека та кіберстійкість; цифрові навички та освіта; перетворення цифрової економіки та держави; розширення суспільства 5G [11].

Україна подала заявку на участь у програмі «Цифрова Європа» у 2021 році. У 2022 році Україна стала асоційованим партнером програми. Також, Україна може брати участь у проектах програми та отримувати фінансування. Участь України в програмі «Цифрова Європа» дає такі можливості: доступ до нових технологій та інновацій; співпраця з європейськими партнерами; отримання фінансування для розвитку цифрової економіки; зближення українського законодавства з європейським у сфері цифрових технологій [6].

Цифровізація економіки України є важливою умовою для успішної євроінтеграції. Участь у програмі «Цифрова Європа» допоможе Україні стати більш конкурентоспроможною на європейському та світовому ринках.

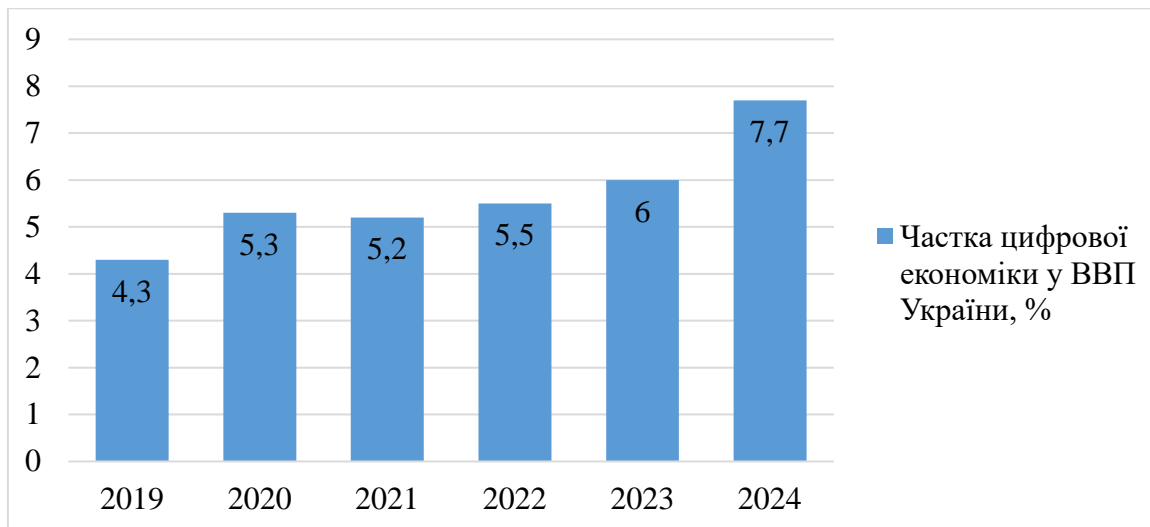

Рисунок 1 – Частка цифрової економіки у ВВП України

Джерело: сформовано на основі [8]

Згідно з дослідженнями, частка цифрової економіки у ВВП України поступово збільшується. У 2019 році вона становила 4,3%. У 2020 році цей показник зріс до 5,3%. Однак, у 2022 році, через вплив повномасштабної війни, частка цифрової економіки у ВВП дещо знизилась. Водночас прогнозується, що у 2024 році частка цифрової економіки у ВВП України підвищиться до 7,7% (рис). Тобто, спостерігається загальна тенденція до зростання ролі цифрової економіки в структурі валового внутрішнього продукту України, незважаючи на тимчасові негативні впливи воєнного конфлікту.

Участь України в програмі «Цифрова Європа» на період 2021-2027 років створює багато перспектив на довгий термін. По-перше, це доступ до фінансування та інвестицій – можливість залучити значні бюджетні кошти ЄС (7,5 млрд. євро) на розвиток цифрової інфраструктури, технологій та компетенцій, а також залучення додаткових приватних інвестицій у цифровізацію економіки [9].

По-друге, технологічна модернізація – отримання доступу до новітніх європейських розробок у сфері високопродуктивних обчислень, кібербезпеки, штучного інтелекту та впровадження передових цифрових рішень в ключових галузях економіки.

По-третє, розвиток цифрових навичок, а саме: підвищення кваліфікації фахівців у сфері цифрових технологій, формування цифрової грамотності населення та інтеграція України в європейський ринок праці у сфері IT-спеціальностей. Крім того, участь у програмі дозволить посилити кібербезпеку, розбудувати національну систему кіберзахисту відповідно до європейських стандартів та підвищити стійкість критичної інфраструктури до кіберзагроз.

Нарешті, реалізація цих перспектив сприятиме прискоренню цифрової трансформації, вдосконаленню електронного урядування, цифровізації державних послуг, стимулюванню цифровізації бізнесу та впровадженню інновацій, що в результаті забезпечить покращення якості життя громадян за рахунок цифрових технологій та комплексну модернізацію економіки України відповідно до європейських стандартів, підвищуючи її конкурентоздатність у довгостроковій перспективі.

У контексті розбудови цифрової економіки в Україні важливою є також реалізація заходів із кібербезпеки та захисту даних. Зокрема, це передбачає впровадження сучасних систем кібербезпеки, вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері захисту інформації, формування культури кібергігієни серед користувачів. Крім того, ефективне використання технологій Big Data, штучного інтелекту та Інтернету речей у різних галузях економіки сприятиме підвищенню продуктивності, оптимізації бізнес-процесів та наданню персоналізованих послуг.

Отже, розвиток цифрової економіки в Україні є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності країни, забезпечення сталого розвитку та покращення добробуту населення. Україна, як і більшість країн світу, взяла курс на цифровізацію економіки, що потребує розробки ефективного механізму реалізації цього процесу. Механізм розбудови цифрової економіки в Україні включає такі основні складові: нормативно-правове забезпечення, розвиток цифрової інфраструктури, стимулювання цифрової трансформації бізнесу та формування цифрових компетентностей населення. Ключовими цілями цифровізації та розбудови цифрової економіки в Україні є підвищення

конкурентоспроможності національної економіки, покращення якості та доступності державних і комерційних послуг, підвищення рівня життя населення та формування сприятливого середовища для сталого розвитку. Участь України в програмі «Цифрова Європа» на 2021-2027 роки є важливим інструментом цифровізації української економіки в контексті євроінтеграційних процесів, оскільки забезпечує доступ до нових технологій та інновацій, співпрацю з європейськими партнерами, отримання фінансування для розвитку цифрової економіки, а також наближення українського законодавства до європейських стандартів у сфері цифрових технологій. Незважаючи на тимчасовий негативний вплив повномасштабної війни, частка цифрової економіки у ВВП України в цілому зростає і, за прогнозами, досягне 7,7% до 2024 року, що свідчить про загальну тенденцію до збільшення ролі цифрової економіки в структурі валового внутрішнього продукту України. Загалом, розвиток цифрової економіки є ключовим стратегічним пріоритетом для України, що вимагає узгоджених зусиль уряду, бізнесу та громадськості для реалізації ефективного механізму цифровізації та досягнення поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Баранов О.А. Трансформація: соціальна & цифрова & правова: монографія, у 3-х томах. Т. 1. Порятуюнок цивілізації: економіка результату. Одеса: Видавничий дім «Гельневтика», 2022, 272 с.

2. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2021. № 3 (47), Т. 1. С. 36-46.

3. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> (дата звернення: 10.04.2024).

4. Любохинець Л. С., Шпуляр Є. М. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2019. № 4. С. 213-218.

5. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдовєва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 2. С. 9-28.

6. Нові діджитал-можливості під час війни: відбулася презентація програми «Цифрова Європа». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/novi-didzhital-mozhливosti-pid-chas-vijn...> (дата звернення: 09.04.2024).

7. Новицька М.В. Порівняльний аналіз визначень терміну «цифрова економіка». *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46), С. 183-189.

8. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> (дата звернення: 11.04.2024).

9. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027): Закон України від 23.02.2023 № 2926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2926-20#Text> (дата звернення: 09.04.2024).

10. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 2. С. 68-73.

11. Федорак В. Як взяти участь у Програмі «Цифрова Європа»: приклади проєктів, відкриті конкурси, підготовка проєктної заявки. *Децентралізація*. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16008> (дата звернення: 10.04.2024).

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У
ВИРІШЕННІ МІСЦЕВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ**

Досліджено теоретико-правові основи участі громадськості у вирішенні місцевих соціально-економічних проблем. Розглянуто ступені залучення громадської участі. Узагальнено інструменти громадської участі щодо вирішення місцевих соціально-економічних проблем.

Ключові слова: *громадська участь, залучення громади, партисипація, учасницьке прийняття рішень, соціально-економічний розвиток*

Актуальність теми залучення громадськості до управління соціально-економічним розвитком територіальних громад становить ключовий елемент демократичного процесу. Включення громадян до формування порядку денного публічних управлінців та безпосередньо розробку рішень щодо вирішення місцевих соціально-економічних проблем, забезпечує ефективність та легітимність влади перед населенням і сприяє розвитку партнерства між владою та громадськістю.

В практичній площині даної взаємодії існують проблеми, що перешкоджають ефективній участі громадськості у врядуванні соціально-економічним розвитком територіальних громад. Наприклад, відсутність чи недосконалість належного нормативно-правового механізму, інституційна недорозвинутість громадянського суспільства, недостатня комунікаційна та роз'яснювальна робота з громадою, низький рівень партисипації населення територіальних громад до процесу планування та прийняття рішень в сфері соціально-економічного розвитку.

Над проблематикою удосконалення механізму громадської участі в розвитку територіальних громад, розбудові публічного управління на засадах соціально-політичної інклюзії жителів територій працювали такі науковці:

Буковський Р. [5], Гончарук Н. та Пирогова Ю. [6], Гринь Д. [7], Ігнатенко О. [8], Нижник О. і Гончар Ю. та Дрожжин Д. [3], Кривокульська Н. та Богач Ю. [9], Ніколіна І. [10].

Мета статті полягає у дослідженні теоретико-правових основ участі громадськості у вирішенні місцевих соціально-економічних проблем.

Громадська чи громадянська участь, залучення громади, партисипація, учасницьке прийняття рішень, учасницьке управління – це всі синоніми одного поняття, яке є необхідним для розвитку демократичного суспільства в сучасному світі.

Термін «партисипація» походить від англійського «participate», що означає «брати участь». Концепція партисипаторної або учасницької демократії набула популярності у 60-70-х роках минулого століття як відповідь на існуючу парадигму представницької демократії.

Представницька демократія – це форма демократії, де громада реалізує своє право на управління через обраних представників (наприклад, президента, депутатів, голів місцевих рад). Громадяни не беруть безпосередньої участі, а делегують право ухвалення важливих управлінських рішень конкретним особам, які не завжди враховують загальні інтереси суспільства.

Альтернативою представницькій демократії є партисипаторна демократія, яку також називають учасницькою або демократією участі. Ця модель передбачає активну участь громадян у прийнятті та виконанні рішень – політичних, соціальних, економічних тощо. Партисипація дозволяє суспільству більш свідомо діяти не лише через вибори, а й безпосередньо впливати на процеси прийняття рішень.

Щоб забезпечити системність та зрозумілість процесу участі громади, його повинні однаково сприймати мешканці та органи місцевого самоврядування, необхідно встановити чіткі норми та процедури, які регулюють цей механізм.

Участь громадськості у керівництві розвитком територіальних громад регулюється широким спектром нормативно-правових актів: від законодавчих актів до підзаконних постанов та наказів, а також місцевих статутів громад і положень щодо громадської участі.

Конституції України (статтею 143) декларує, що територіальні громади сіл, селищ і міст, безпосередньо або через створені ними органи місцевого самоврядування, затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і відповідають за їх виконання [1].

Отож, Основний закон країни установлює право територіальних громад на самоврядування та управління своїм соціально-економічним розвитком, що є засадничим принципом демократії в Україні. Це обумовлює необхідність створення механізмів соціально-політичної інклюзії органами влади для залучення громадськості до проєктування та контролювання виконання планів, сприяючи ефективному використанню бюджетних коштів і адекватності розробленої політики.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] передбачає різні форми прямої демократії, а саме місцеві референдуми, загальні збори громадян, місцеві ініціативи та органи самоорганізації населення.

На нашу думку, Статут територіальної громади, що є «малою Конституцією», може відігравати значну роль у забезпеченні участі громадян та самої громади в місцевому самоврядуванні. Оскільки законодавство не визначає вичерпний перелік форм участі громадян та громад у місцевому самоврядуванні, тому саме через статут територіальної громади створена можливість виявляти творчість у створенні інших способів залучення громадськості до місцевого управління в контексті технологічного поступу суспільства.

Основними принципами організації органами державної влади та органами самоврядування громадської участі, які узагальнені в посібнику «Партисипація у стратегуванні розвитку громади» є:

- наявність конкретної мети;
- створення умов для зворотного зв'язку;
- альтернативність;
- створення умов для активної участі громадськості на стадії підготовки управлінського рішення;
- залучення максимальної кількості учасників до обговорення та контролювати державно-управлінські рішення, а не лише декларувати символічну участь громадян у державному управлінні [3, с. 34].

О. Нижник з колективом авторів, зауважують, що громадська участь є одним із принципів функціонування громадянського суспільства, побудованого на засадах конституційної демократії. Перш за все, це означає реальну можливість громадян, незалежно від статі, віку, соціального стану, релігії, інвалідності, публічно висловлювати свою позицію, а подекуди навіть відстоювати її, консолідуючись з однодумцями з метою обміну думками, просування своїх поглядів та ефективного здійснення організаційного впливу на органи влади [3, с. 6].

У «Кодексу рекомендованих норм участі громадськості в процесі прийняття рішень», ухваленому Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року [4], виокремлено чотири рівні участі – від найнижчого до найвищого ступеня залучення. До них належать: інформація, консультація, діалог та партнерство (рис. 1).

Основними функціями суб'єктів громадської участі в громаді є:

- вплив на суб'єктів прийняття управлінських рішень, тобто на представників місцевої влади;
- ефективне розв'язання актуальних для суспільства питань;
- об'єднання громадськості та її активізація в контексті розв'язання проблем розвитку громади [3, с. 33].

Рисунок 1 – Ступені залучення громадської участі

Функції громадської участі включають легітимацію владних органів та відповідних проєктів, що надходять на їхнє розгляд, а також створення довірливого відношення між громадськістю та владними структурами. Громадська участь, яка є формою локалізації громадських конфліктів, спрямована на досягнення громадського згоди в суспільстві та зменшення політичної поляризації.

Для забезпечення системності та зрозумілості процесу участі громади, який однаково сприймають мешканці та органи місцевого самоврядування, потрібно встановити чіткі правила та процедури, що регулюють цей механізм.

Вже сьогодні використовують різноманітні інструменти громадської участі щодо вирішення місцевих соціально-економічних проблем (рис. 2). На нашу думку, одним з найбільш важливих важелів, який має істотний вплив на ефективність діяльності органів самоврядування на місцевому рівні належить громадськості. Прослідкуємо розкриття змісту поняття «громадський контроль» в теоретичному дискурсі.

Складовою компонентою публічного управління є громадський контроль. Однак, даний інститут знаходиться лише на стадії формування. Це пояснюється достатньо низьким рівнем усвідомлення кожної людини свого значення у суспільстві, а також прояву посттоталітарного та пострадянського синдромів у створенні громадянського суспільства.

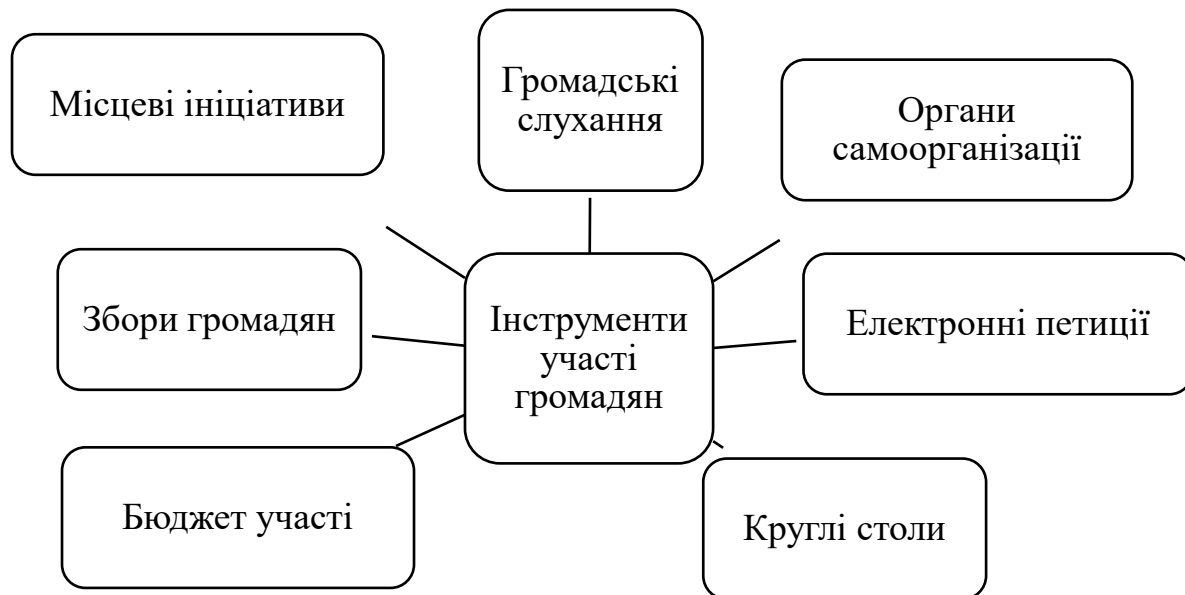

Рисунок 2 – Інструменти громадської участі щодо вирішення місцевих соціально-економічних проблем

Гаєва Н. зазначає, що громадський контроль може бути не лише правом, а й

обов'язком для його суб'єктів [11, с. 83]. Для певних сфер діяльності органів державної влади і громадських організацій, уповноваженість на обов'язковий контроль надано за допомогою нормативно-правових актів. Це повноваження зазвичай передається громадським організаціям через їхню особливу роль у захисті інтересів громадян у громадському суспільстві, або коли контроль здійснюється громадськими організаціями більш ефективно, ніж контроль державних органів. Це особливо стосується професійних спілок.

Отже, участь громадськості в управлінні соціально-економічним розвитком територіальних громад базується на принципі субсидіарності та включає кілька ключових аспектів, таких як встановлення діалогу, стимулювання ініціатив та самоорганізації мешканців територіальної громади, а також існування механізмів громадської участі. Проте розвиток партисипації ускладнюють різні фактори, такі як недостатня прозорість процесів ухвалення рішень, недостатність механізмів відповідальності за порушення прав громадськості, низький рівень обізнаності та довіри громадськості до владних структур та інші аспекти.

Тому, для поліпшення ситуації необхідно вдосконалювати механізми громадської участі, забезпечувати прозорість у процесах ухвалення рішень та залучення громадськості до них, підвищувати рівень свідомості та обізнаності громадськості стосовно механізмів впливу на управління, а також забезпечувати механізми відповідальності за порушення прав громадськості.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97#Text>.
3. Партисипація у стратегуванні розвитку громади. 2021. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf>

4. Кодекс рекомендованих норм участі громадськості в процесі прийняття рішень. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>.
5. Буковський Р. В. Сутність взаємодії з громадськістю у системі публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 107–110. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2021/18.pdf.
6. Гончарук Н., Пирогова Ю. Пріоритетні напрями вдосконалення управління людськими ресурсами у сфері публічної служби України. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 6. С. 37–48.
7. Гринь Д. В. Інструменти удосконалення взаємодії між органами публічної влади та громадянами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 137–141. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2021/22.pdf.
8. Ігнатенко О. С. Громадянський контроль як інструмент впливу на процеси державного управління в сучасній Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15-16. С. 158–161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15-16_2020/28.pdf.
9. Кривокульська Н., Богач Ю. Аналіз форм участі громадськості у місцевому самоврядуванні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, № 4, 60-66
10. Ніколіна І.І., Мережко В.М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Т. 33 (72) № 6, 2023. С.133-137. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/20>.
11. Гаєва Н. П. Правові засади участі об'єднань громадян у здійсненні громадського контролю. *Правові засади участі об'єднань громадян у здійсненні громадського контролю: Часопис Київського університету права*. 2019, №4. С. 81-86. URL: <https://cutt.ly/Svm1lTE>

Моргунова А. А.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ДУХОВНУ
КОНСОЛІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Автор зосереджується на ролі держави у захисті та розвитку культурної спадщини, підтримці розмаїття форм культурного самовираження і традицій, сприянні мистецькому та культурному розвитку. Обговорюються основні аспекти державної культурної політики, які сприяють формуванню національної ідентичності та духовної єдності українського суспільства.

Ключові слова: державна культурна політика, духовна консолідація, культурна спадщина, українське суспільство, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Сьогодні існує нагальна потреба у зміцненні національної ідентичності як міцного фундаменту для національного розвитку та протидії зовнішнім геополітичним і безпековим викликам. Невизначеність ідентичності на місцевому (регіональному) та національному рівнях, історично зумовлена та спричинена недалекоглядністю політичної системи України на момент здобуття незалежності. Водночас місцеве культурне життя є ізольованим, а культурний обмін між регіонами відсутній, відсутність культурного обміну ускладнює створення цілісного національно-культурного простору.

Державна культурна політика є важливим інструментом формування та розвитку культурної ідентичності суспільства. Як багатонаціональна держава, Україна має унікальну культурну спадщину, відображену в різних аспектах національного життя, включаючи мову, традиції та мистецтво. Ефективна національна культурна політика має на меті збереження та розвиток цієї спадщини, а також зміцнення єдності та духовності українського суспільства.

Одним з основних напрямів державної культурної політики є підтримка розмаїття форм культурного самовираження і традицій. Це включає в себе

сприяння розвитку мовного та культурного розмаїття, підтримку національних мов і культурних меншин, захист інтересів культурних груп і спільнот. Найважливішим для держави є виховання у своїх громадян інноваційного мислення та культури. Держава повинна виховувати сучасну особистість таким чином, щоб перетворити біологічну людину на людину соціальну і духовну. Ця функція надається закладам освіти, культури та мистецтва, які виконують функції, пов'язані з освітою та розвитком.

Національна консолідація суспільства тісно пов'язана з розвитком громадянської спільноти та її інститутів. У розвинених країнах впливові громадські організації відіграють важливу роль у процесі консолідації суспільства, формуванні національної свідомості та національної культури. Громадянське суспільство є одним із ключових чинників політичного розвитку та державотворення, особливо коли йдеться про формування громадянина з національною свідомістю та політичною національною культурою [5, с. 3]. Культурна політика держави відіграє важливу роль у підтримці та розвитку культури і мистецтва. Через фінансову підтримку, організацію культурних заходів та заохочення творчості держава сприяє відкриттю талантів та культурному обміну між різними соціальними групами. Це сприяє створенню єдиного культурного простору, який підвищує культурний рівень населення та сприяє духовній інтеграції.

Якщо держава буде намагатися нав'язати зміст, норми, стандарти, напрямки тощо, об'єктивним процесам культурного життя, то це буде мати деструктивний вплив на всю систему суспільних відносин, що дезорганізує діяльність суспільства та унеможливило інтеграцію зусиль членів суспільства. Яскравим прикладом у цьому може бути управлінський вплив радянської держави на культурне життя радянського народу. Комуністична ідеологія жорстко визначала змістовну та ідейну спрямованість художньої творчості, освіти, науки, видавничої діяльності, засобів масової інформації та інших складових духовної культури. Шляхом жорсткої цензури, обструкції та прямих репресій щодо діячів культури та їхніх творчих доробків, які не вкладалися в

офіційну комуністичну доктрину, радянська держава загальмувала й деформувала культурний розвиток СРСР, зробила його однобоким, ідейно й естетично збідненим, а відтак - німецьким, неспроможним задовольняти духовні потреби людей, виступати стимулятором особистості до творчої самореалізації та активної громадянської позиції [3, с. 3]. Водночас, якщо культурний розвиток не підлягатиме державному регулюванню і буде наданий власній волі, він деформуватиметься, як і зарегульованість. Після проголошення незалежності українська держава майже повністю втратила свій вплив на культурний розвиток країни і не змогла належним чином утвердитися аж до сьогодні.

Політична та ідеологічна емансипація культурного розвитку передбачена і закріплена в Конституції України. Закон України «Про культуру» - закон, що регулює організацію, функціонування та розвиток сфери культури в Україні. Основні положення Закону визначають права та обов'язки суб'єктів культурної діяльності, встановлюють механізм державного регулювання культурних процесів та визначають пріоритетні напрями розвитку культури в країні [2]. З одного боку це призвело до потужної приватної ініціативи у сфері культурного будівництва. Потужна хвиля приватної ініціативи у сфері культурного будівництва призвела до модернізації деяких компонентів культурної інфраструктури країни (наприклад, музеї, церкви, мистецькі зали, виставкові павільйони, відреставровані історичні пам'ятки, архітектура, мистецтво).

Водночас надмірна комерціалізація духовного виробництва і споживання призвела до певної деформації та руйнування багатьох елементів культурної інфраструктури. Об'єкти, які є безпосередньо неприбутковими (наприклад, бібліотеки, сільські клуби, деякі музеї, історичні будівлі) позбавлені необхідного фінансування, занепадають, руйнуються, а деякі повністю ліквідовані.

Релігійні об'єднання традиційно відіграють важливу роль у духовній і культурній системах суспільства. Релігійні об'єднання створюються для задоволення релігійних потреб громадян. Релігійні потреби громадян полягають у ствердженні, поширенні та виконанні своїх переконань.

Протягом останніх десятиліть в Україні відбулися істотні зміни у сфері

релігійного життя та конфесійних відносин: розширилися межі релігійної свободи в суспільстві, кардинально змінилися характер та інтенсивність участі релігійних організацій у житті соціуму. Однією з примітних рис сучасних релігійних організацій є прагнення до активної участі в усіх сферах суспільного життя, у т. ч. й у сфері національного державотворення, формування нової політичної еліти та національної свідомості й патріотизму. Сьогодні вже стає звичною присутність представників релігійних громад на соціально-політичних, духовно-культурних та освітньо-виховних заходах [1, с. 162].

Культурний потенціал суспільства це важливий ресурс для успішних реформ і ключ до національної інтеграції українців. Для розвитку особистості, консолідації європейських цінностей та зміцнення суспільства, сприйняття політиками та управлінцями культурної сфери все ще залишається поверхневим. Вони сприймають культурну сферу як другорядну. Недооцінка важливості ефективної культурної політики як механізму консолідації українського суспільства є одним із чинників, що сприяє фрагментації суспільства, що особливо загострився на тлі анексії Кримського півострова та воєнних дій.

Тому потрібно акцентувати увагу на створенні якісно нової культурної моделі, яка враховує як реальний економічний потенціал нашої країни, так і особливості її багатоетнічної соціальної структури, а отже, її дух і традиції. І ця модель має розроблятися з опорою на моделі, які вже тривалий час ефективно працюють у світі.

Найбільш актуальними напрямками реформування культурної політики, на думку фахівців, є такі: створення інституційної та правової бази державної культурної політики; модернізація управління державними та муніципальними закладами культури; забезпечення альтернативних джерел фінансування культури; активізація культурного процесу у регіонах [1, с. 174].

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні не дозволяє одночасно і в повному обсязі вирішити складний комплекс проблем, що накопичився в культурній сфері за останні роки. Критичне становище сфери культури в умовах соціально-економічної кризи, слабка матеріально-технічна база закладів

культури, зростання матеріальних проблем організацій культури, низька економічна та правова спроможність, поширеність "бюджетної свідомості" в умовах економічних трансформацій, складність переорієнтації мислення в управлінні культурним сектором, сучасний стан інституційного розвитку цієї сфери.

Нова культурна політика має відійти від практики прямого управління культурою та перейти до політики стратегічного розвитку культури, що є характерним для більшості країн Європи. Ідеться, насамперед, про гармонізацію вітчизняної нормативно-правової бази щодо гуманітарних питань із законодавством Європейського Союзу. Сьогодні потрібно розробити принципово нове законодавства, яке сприяло б розвитку культури, творчості, інновацій і підприємницької ініціативи, формуванню економіки знань [4, с. 5].

Одним з найважливіших напрямів державної політики у сфері культури для зміцнення українського суспільства є децентралізація управління, як це передбачено Довгостроковою стратегією розвитку України.

Культурна політика в умовах децентралізації щодо консолідації українського соціуму містить позитивні чинники, однак несе чимало викликів. Позитивним є те, що регіональні та місцеві органи влади отримують додаткові важелі й ресурси для підтримки культурного процесу. Водночас виклики полягають у тому, щоб забезпечити рівний доступ до культурних послуг мешканців сіл і малих міст, зберегти базову інфраструктуру закладів культури у формуванні нових об'єднаних територіальних громад [3, с. 4].

Для забезпечення модернізації інфраструктури закладів культури та з метою визначення розвитку культури як одного із пріоритетів регіональної політики щодо консолідації українського суспільства необхідно внести зміни до законів України «Про місцеве самоврядування», «Про засади державної регіональної політики», які зобов'язують органи самоврядування зберігати об'єкти культурної інфраструктури та сприяти розвитку сучасних культурних практик, а також визначать, що у цільових програмах регіонального розвитку обов'язково повинні враховуватися завдання культурного розвитку [3, с. 4].

Висновки. За допомогою цілеспрямованих заходів держава сприяє охороні та розвитку культурної спадщини, дослідженню та поширенню національної історії та культури, підтримці мистецької та культурної діяльності. Ці зусилля сприяють формуванню спільних цінностей та національної ідентичності, що сприяє зміцненню духовної єдності українського суспільства. Однак існують і проблеми, які потребують розгляду та вирішення, такі як політизація культури, недостатня фінансова підтримка та конфлікти між різними культурними групами. Необхідно посилити координацію між різними секторами національної культурної політики та забезпечити доступ до культурних заходів і освіти для всіх верств суспільства.

Загалом культурна політика держави є важливим елементом зміцнення духу українського суспільства, сприяє формуванню національної ідентичності та розвитку культурного і соціального потенціалу країни.

Список використаних джерел:

1. Гордіюк С.А. Конституційно-правове регулювання духовно-культурних відносин в Україні. 2021 URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/gordiuk-dysertatsia.pdf> (дата звернення: 08.04.2024).
2. Закон України «Про культуру» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 09.04.2024)
3. Купрійчук В.М. Вплив державної культурної політики на духовну консолідацію українського суспільства в умовах децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2021. URL: http://www.dy.nayka.comF,PFW.ua/pdf/5_2021/4.pdf (дата звернення: 09.04.2024)
4. Купрійчук В.М. Культурна політика як стратегічний ресурс модернізації держави. *Розділ II. Проблеми і суперечності сучасного культурного процесу.* 2022. URL: <http://eprints.zu.edu.ua> (дата звернення: 08.04.2024)
5. Рубан А.О. Консолідація українського суспільства як вагомий чинник зміцнення державного суверенітету в умовах російсько-української війни. *Актуальні проблеми політики.* 2023. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/6.pdf (дата звернення: 09.04.2024)

**СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ
НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ**

У статті досліджено процедуру забезпечення розвитку фізичної культури і спорту та реалізації програм розвитку оздоровчої рухової активності населення на місцевому рівні. Актуально розглядати управління сферою фізичної культури і спорту як систематичний та цілеспрямований вплив органів державного управління, спрямований на організацію, координацію та контроль з метою підвищення ефективності її функціонування, що було теоретично досліджено в публікації.

Ключові слова: *органи місцевого самоврядування, діяльність, оздоровча активність, спорт, стратегічне управління, програмний підхід, публічне управління, моніторинг.*

Постановка проблеми. Управління та розвиток сфери фізичної культури і спорту — це систематичний підхід до організації, координації та контролю за цією галуззю з боку державних органів з метою забезпечення її ефективного функціонування. Це означає, що розвиток та забезпечення головних напрямків спрямоване на досягнення конкретних цілей і завдань у сфері фізичної культури і спорту, а також на забезпечення оптимального використання ресурсів і розвиток спортивної інфраструктури на місцевому рівні.

Цілі статті. У суспільстві фізична культура, яка вважається спільним надбанням, відіграє ключову роль у формуванні гармонійної особистості, що поєднує в собі духовні цінності, моральність та фізичну силу. Ця сфера активно сприяє підвищенню соціальної активності, збільшенню продуктивності виробництва та розвитку економіки. Фізкультурний рух ґрунтується на широкому спектрі діяльності як державних, так і громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту. Це підкреслює важливість співпраці між різними суб'єктами для досягнення загальних цілей стосовно підтримки і просування

фізичної активності та спорту та місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання напрямків розвитку фізичної культури і спорту перебуває у сфері наукового інтересу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед вітчизняних науковців насамперед потрібно виділити: С. Вавренюк, Д. Гадайчук, С. Домбровська, І. Крамаренко, О. Дрюков, М. Журба, І. Стахів, Д. Стеченко, В. Франчук, В. Палюх, О. Павленко, В. Платонов, Ю. Шкреттій та ін. Спроби теоретичного осмислення питань, пов'язаних із проблематикою становлення нової галузі теорії управління – спортивного менеджменту, здійснені в роботах К. Богатирьова, І. Гасюк, І. Іртищевої, М. Олійник, М. Стегней, О. Славкова, Н. Павленчик, С. Цимбалюк.

Виклад основного матеріалу. Розвиток фізичної культури і спорту стають катализаторами розвитку суспільства, оскільки сприяють не лише фізичному, а й психологічному та соціальному благополуччю. Їх вплив поширюється на всі сфери життя: від збереження здоров'я та підвищення продуктивності праці до формування позитивних моральних та етичних цінностей. Через спільні зусилля державних та громадських структур в цій області можна забезпечити максимальний вплив на формування здорового, активного та гармонійного суспільства.

Реформа децентралізації в Україні надає місцевим органам влади значні повноваження у вирішенні різноманітних питань, включаючи розвиток спортивно-оздоровчої діяльності на їхніх територіях. Це відкриває можливості для місцевих громад самостійно визначати пріоритети та напрямки в цій сфері відповідно до конкретних потреб і можливостей регіону.

Рівень розвитку фізичної культури і спорту стає важливим критерієм для визначення конкурентних переваг регіону. Високий рівень фізичної активності та наявність сучасної спортивної інфраструктури покращують якість життя мешканців, сприяють розвитку туризму та залученню інвестицій. Крім того, спортивні події та інфраструктура створюють сприятливе середовище для розвитку супутніх сфер, таких як туризм, гостинності та інвестиції у зв'язку зі зростанням популярності регіону.

Виділяється тісний зв'язок між системою охорони здоров'я та спортом, де спортивна активність сприяє якості життя і продуктивності суспільства, що в свою чергу впливає на економічний розвиток країни. Дослідження вказує на важливість системного підходу до розвитку спортивно-оздоровчої сфери на державному рівні, зокрема через впровадження стратегічних векторів, інноваційних підходів та адаптацію до глобальних викликів, таких як пандемія та війна.

Дослідження має спрямовуватися на:

1. Вивчення впливу спортивно-оздоровчої діяльності на здоров'я та економічний розвиток країни.
2. Аналіз системи охорони здоров'я та спорту як нерозривно пов'язаних компонентів.
3. Визначення ключових компонентів забезпечення здоров'я через спорт та спортивну активність.
4. Оцінка впливу глобальних викликів (пандемія, конфлікти) на стратегічні вектори розвитку спортивно-оздоровчої сфери.
5. Розробка нових підходів та практик у формуванні спортивно-оздоровчої діяльності з урахуванням національних інтересів та викликів сьогодення.

У сучасному світі розвиток фізичної культури та спортивно-оздоровча сфера набуває вагомого значення для багатьох країн. Частіше спостерігається тісний зв'язок між системою охорони здоров'я та спортом. Спорт позитивно впливає на здоров'я людини і підвищує продуктивність суспільства, що, в свою чергу, сприяє економічному розвитку держави. На державному рівні посилення здоров'я не тільки сучасного населення, але й майбутніх поколінь можна забезпечити через розвиток спортивно-оздоровчої сфери. Основні компоненти забезпечення здоров'я кожної особи - дотримання режиму, активна фізична діяльність та моніторинг стану здоров'я - потребують системного підходу для забезпечення сталого майбутнього.

У той же час, сучасні глобальні виклики, перебіг військового протистояння

та пандемія COVID-19 та війна, вимагають переосмислення традиційних принципів розвитку спортивно-оздоровчої сфери та впровадження інноваційних підходів. Необхідна побудова нової практики, яка враховує національні інтереси, цінності та загрози, і здатна забезпечити подальший розвиток цієї сфери в сучасних умовах із урахуванням прогнозованих потреб післявоєнного періоду.

У наш час спортивно-оздоровча сфера стає ключовим напрямом для багатьох країн, що визначається не лише як засіб покращення здоров'я, але й як стратегічний елемент для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення якості життя громадян. Зростаюча увага до спорту і фізичної активності відображається у змінах підходів до організації системи охорони здоров'я, де спортивна діяльність розглядається як необхідний компонент здорового способу життя.

Підвищення рівня здоров'я суспільства стає завданням не лише для поточного покоління, але й для майбутніх поколінь. Це можливо досягти шляхом впровадження системного підходу до розвитку спортивно-оздоровчої сфери, що охоплює різноманітні аспекти, від активної фізичної діяльності до здорового способу життя та профілактики захворювань. Однак, сучасний світ стикається зі значними викликами, які вимагають переосмислення стратегій у сфері спорту та здоров'я. Пандемія COVID-19 та геополітичні конфлікти, такі як війна в Україні, вимагають негайних заходів для адаптації інфраструктури та програм спортивно-оздоровчої сфери до нових умов. Необхідно шукати інноваційні підходи, враховуючи національні пріоритети, цінності та виклики, що стоять перед країною.

Розвиток фізичної культури і спорту визначається як ключовий показник соціального прогресу та ефективності суспільства. Він є одним з основних факторів, що впливають на зростання продуктивності праці нарівні з науково-технічним прогресом, підвищенням кваліфікації та організацією праці. Спорт створює економічну базу для загальної зацікавленості у розвитку оздоровчої фізкультури та спорту шляхом впровадження інноваційних технологій та

методів.

В сучасному контексті, роль фізичної культури та спорту в становленні і зміцненні держави України набуває особливого значення. Пріоритетними напрямками фінансування стають потреби у збереженні та зміцненні здоров'я населення, що сприяє підвищенню його продуктивності та загальному розвитку. Крім того, фінансування для підготовки українських спортсменів до участі у міжнародних змаганнях стає ключовим елементом, сприяючи підвищенню міжнародного престижу країни та зміцненню національної ідентичності. Крім того, фізична культура та спорт в Україні відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності та підтримці соціального єднання. Спорт об'єднує громадян різних соціальних, культурних та етнічних груп, сприяючи розвитку дружби, співробітництва та взаєморозуміння. Таким чином, інвестиції в розвиток спортивної інфраструктури, тренерський склад та спортивний потенціал допомагають зміцнювати соціальну тканину країни та сприяють збереженню культурної спадщини.

З огляду на те, що фізична активність та спорт мають великий потенціал у попередженні різних хвороб та підтриманні загального стану здоров'я, інвестування в ці галузі також може зменшувати витрати на охорону здоров'я та лікування хвороб. Це створює позитивний економічний ефект, який може мати довгострокові переваги для суспільства. Глобалізація впливає на всі сфери економіки, включаючи спортивно-оздоровчу діяльність, та призводить до змін у їх управлінні. Варто зауважити, що вплив глобалізації на сферу розвитку фізичної культури і спорту може бути як безпосереднім, так і опосередкованим, маючи при цьому значні наслідки або навпаки.

Глобалізація суттєво перетворює спортивно-оздоровчу сферу, вносячи як позитивні, так і викликів. Однією з головних переваг глобалізації є збільшення доступності спортивних подій, технологій та інформації для людей по всьому світу. Це сприяє популяризації спорту, збільшенню зацікавленості в ньому та розвитку спортивних індустрій. Також глобалізація відкриває нові можливості для співпраці та обміну досвідом між країнами у сфері спорту та фізичної

активності.

Наприклад, збільшення конкуренції на ринку спортивних товарів та послуг може призвести до появи монополій та втрати місцевих традиційних галузей розвитку фізичної культури. Також іноді глобалізація призводить до переважання комерційних інтересів над спортивними цінностями, зокрема, у футболі, баскетболі та інших популярних видів спорту. Щоб ефективно використовувати можливості глобалізації та зменшити її негативні наслідки, важливо розвивати міжнародну співпрацю у сфері спорту, встановлювати стандарти та правила управління, які захищають спортивні цінності та розвиток фізичної активності. Також потрібно сприяти розвитку місцевих спортивних ініціатив та галузей, забезпечуючи їм доступ до міжнародних ресурсів та можливостей для розвитку.

Ефективне управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів є ключовим елементом для забезпечення зміцнення здоров'я суспільства та підвищення загальної якості життя. Це охоплює широкий спектр заходів, включаючи розвиток спортивної інфраструктури, стимулювання фізичної активності населення, підтримку спортивних заходів та програм з оздоровлення.

При цьому, ефективне управління спортивно-оздоровчою сферою може бути також одним із стратегічних напрямів зміцнення економічного зростання та конкурентоспроможності економік. Зокрема, розвиток спортивної індустрії сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій, розвитку туризму та інших супутніх галузей.

Правильно спрямовані інвестиції в спорт і оздоровчу діяльність можуть мати значний вплив на соціально-економічний розвиток країни, забезпечуючи не лише фізичне, а й економічне благополуччя суспільства. Такий підхід сприяє формуванню здорової та продуктивної робочої сили, зниженню витрат на охорону здоров'я та підвищенню рівня життя населення.

Отже, в умовах глобальних викликів ефективне управління та забезпечення напрямків розвитку фізичної культури та спортивно-оздоровчої діяльності стає не лише стратегічним завданням для забезпечення здоров'я суспільства, але й ключовим фактором у зміцненні економічного розвитку та

конкурентоспроможності країни та спорту на місцевому рівні.

Висновки. Отже, забезпечення різних напрямків розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні відіграє важливу роль у підвищенні якості життя, економічному розвитку та підвищенні соціального капіталу регіону. Це демонструє важливість інтегрованого підходу до розвитку спортивної індустрії як ключового елемента стратегії регіонального розвитку на місцевому рівні. Таким чином, для подальшого розвитку спортивно-оздоровчої сфери у сучасних умовах необхідно не лише забезпечувати доступ до спортивних послуг, але і активно реагувати на виклики часу та впроваджувати нові підходи, спрямовані на покращення якості життя та підвищення ефективності системи охорони здоров'я. А також, інвестування у фізичну культуру і спорт не лише сприяє збереженню здоров'я населення та підвищенню його продуктивності, але й сприяє підвищенню престижу країни на міжнародній арені та формуванню позитивного іміджу України в глобальному спортивному співтоваристві.

Список використаних джерел.

1. Дудорова Л.Ю., Бондаренко Б.О. Державна політика України у сфері фізичної культури і спорту. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: IV Всеукраїнська науковопрактична конференція. С. 174-178 2020.

2. Корнійчук А.А. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в індустрії спорту. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. 2019. №3 (89). С. 153-157 DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2019-3\(89\)-153-157](https://doi.org/10.26642/jen-2019-3(89)-153-157)

3. Україна спортивна. Інформаційний довідник. 2020 рік. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/nakazy_statystichna_zvintnist/zbirnik-2020.pdf

4. Ібрагімов Н.Н. Тілесне навчання і фізичне виховання у концепті спеціальної фізкультурно-спортивної підготовки військовослужбовців. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14– 15 лютого 2019 р.). К.: НУОУ, 2019.

319 с.

5. Цимбалюк С.М. Методичний підхід до оцінювання сталого розвитку спортивно-оздоровчої сфери регіону. Причорноморські економічні студії. 2021. Випуск 66. С. 98-104

УДК 620.9

Найчук П. В.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ**

У статті досліджено теоретико-методологічні основи та інституційні підходи до втілення державної політики у сфері публічно-приватного партнерства. Проаналізовано характеристики та принципи впровадження проєктів у цій сфері. Розглянуто переваги й недоліки, а також систематизовано ризики, що виникають для публічного і приватного секторів під час реалізації публічно-приватного партнерства.

Ключові слова: *публічно-приватне партнерство, належне управління, енергетична безпека, економіка з високою доданою вартістю, модернізація, декарбонізація економіки та промисловості, стратегія сталого розвитку.*

Війна, розв'язана росією спровокувала важкі виклики для відновлення України, які потребують конструктивної співпраці між публічним сектором, бізнесом та громадою. Крім того, за умов нестабільного та непередбачуваного середовища важливо знаходити альтернативні джерела фінансування та долучати інструменти публічно-приватного партнерства, адже саме воно виступає каталізатором економічного відновлення та підтримки сталого розвитку в країні, використовуючи технології, інновації, інструменти циклічної економіки. Особливої уваги потребує енергетична сфера України, яка потерпає від наслідків війни: майже вся вітрова, половина ТЕС, третина сонячної генерації були пошкоджені або окуповані. Розширення сфери дії партнерства та створення

правових можливостей використання публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері забезпечить національну безпеку та сталий розвиток країни. Тому і актуальність дослідження полягає у необхідності вироблення рекомендацій удосконалення публічно-приватного партнерства на основі покращення прозорості, правового поля та стратегічних напрямків.

Метою статті є аналіз переваг, які приносить впровадження публічно-приватного партнерства для держави, приватного сектору і суспільства. Виділити особливості і моделі партнерства.

Дослідження проблем публічно-приватного партнерства проводили багато вчених, серед яких: В. Геєць, Р. Данілейчук, Л. Чмирьова, С. Павлюк, А. Мельник, Р. Запатріна. З числа іноземних вчених – Андерс Н., Фостер Дж., Осборн С., Е. Тейлор та інші. Досвід показує, що державу та приватний сектор об'єднує безліч спільних економічних та соціальних інтересів і тому для них вкрай необхідно конструктивні механізми взаємодії. До числа таких інтересів є забезпечення безпеки та стійкості стратегічної інфраструктури. Отже, реалізація публічно-приватного партнерства потребує залучення великого кола зацікавлених осіб, тому що якісне його впровадження має ряд переваг для кожного стейкхолдера (табл. 1).

Таблиця 1 - Переваги публічно-приватного партнерства

Партнер	Переваги від ППП
держава	<ul style="list-style-type: none"> - можливості залучення приватних інвестицій, щоб реалізувати проекти на основі сучасних технологій; - можливість контролювати лише остаточну якість; - оптимізація бюджету та затримки дедлайнів по проектам; - скорочення витрат державою на утримання об'єктів критичної інфраструктури; - реформування державних секторів; - збереження контролю над активами та можливість використовувати досвід приватного бізнесу.
бізнес	<ul style="list-style-type: none"> - спрощення процесів ліцензування, мінімізація ризиків; - можливість отримання земельних ділянок; - можливість проектного фінансування бізнесу; - переваги проектного фінансування і управління ЖЦ проекту - гарантія фінансової доброчесності; - пільгове кредитування під державні гарантії.
громада	<ul style="list-style-type: none"> - отримання якісних державних послуг; - дотичність до місцевого економічного розвитку; - належне управління публічними фінансами;

	-формування конкурентних переваг через удосконалення планування розвитку об'єднаних територіальних громад.
--	--

У міжнародній практиці потужні публічно-приватного партнерства мають успіх тривалий час та при цьому види договорів щодо партнерства є різноманітними, супроводжуються прогнозними бюджетами та ґрунтуються на ризик-менеджменті шляхом розподілі ризику та відповідальності. Звичайно, що моделі контрактів можуть охоплювати ще й інституційних інвесторів. Проте, напрочуд зручним є управлінський підхід, який сформований за рахунок спеціальної проектної компанії.

COVID-19 та війни призвели до розірвання ланцюгів поставок, і, за цих умов, детерміністична модель планування проявила себе неадекватно. Це й призвело до стрімкої еволюції форм публічно-приватного партнерства, сформувалися і нові форми, як то ЕСКО-контракти та відбувається переоцінювання самих контрактних принципів. Для прикладу, загалом, у світі річні інвестиції в публічно-приватне партнерство невеликі відповідно до обсягу ВВП, проте є країни, де їх обсяг перевищували 10 млрд. доларів (Індія, Китай та ін.). У зв'язку з тим, що річні інвестиції на ППП вимірюються часткою у ВВП, а вона становить менше 1%, то публічно-приватне партнерство залишається за межами участі управління інвестиціями та бюджетних процесів. Таке відношення формується через загальне сприйняття такого партнерства фіскальною ілюзією – дармовою інфраструктурою. Якщо розглядати досвід формування публічно-приватного партнерства в країнах з розвинутою економікою, інвестиції в розбудову інфраструктури зосереджувалися саме в енергетичному секторі, а потім в транспорт.

Для цього використовували концесійну модель ВОО, відповідно до якої, інвестори вкладаються в об'єкти державної власності, потім використовують ці об'єкти для отримання прибутку, а державі сплачують зафіксований договором відсоток.

Поширеними проектами у сфері публічно-приватного партнерства є DBFM, DBFO, DBE, BOMT та BTO. Цікавим є той факт, що в секторах атомної та відновлювальної енергетики переважну частину інвестицій у публічно-приватне

партнерство здійснюють Сполучені Штати, а Франція активно реалізує проекти такого партнерства у сфері енергетики. Досвід США показує ефективність схем субсидій, які стимулюють приватні інвестиції у відновлювані джерела енергії. Наприклад, закон США про зниження інфляції передбачив великі суми на інвестиції та субсидії для зменшення викидів парникових газів та прискорення впровадження технологій відновлюваних джерел енергії. Досвід Португалії, Греції, Іспанії та Великобританії продемонстрував передачу комунальних об'єктів в концесію із зниженням витрат на 11,2%. Для інституційних інвесторів і приватного сектору це відкриває можливість отримання доступу до секторів, які раніше були монополізовані державою, і впливати на їхнє управління.

Україна також активно розвиває проекти публічно-приватне партнерства, але реалізація багатьох з них ускладнюється через воєнні дії та окупацію південних регіонів країни. До того ж, спостерігається тенденція до зменшення кількості успішно реалізованих проєктів у сфері публічно-приватного партнерства, зростання кількості угод, які залишилися нереалізованими з 2018 року. Протягом періоду останніх двох років до війни спостерігається число успішно реалізованих договорів, на фоні загального зростання їх кількості. Це, в першу чергу, пов'язано з впливом прогалін у законодавстві, недоліками судової системи та воєнними діями Росії на території України.

У той же час, ця війна викликала необхідність перегляду міжнародного досвіду співпраці між країнами та впровадження проєктів публічно-приватного партнерства з розробки високотехнологічних військових, енергетичних та інфраструктурних рішень на основі концепції циркулярної економіки, яка має орієнтир на використання матеріалів і ресурсів з мінімальними втратами, забезпечуючи повторне використання, переробку та переоснащення протягом тривалого періоду. У сфері енергетики найбільшим проєктом, який імплементує стандарти Європейського Союзу став «Енергетичний міст «Україна-Європейський Союз», який інтегрує енергетичну систему України до європейської ENTSO-E. На його реалізацію було створено консорціум з фінансуванням приватним капіталом. Процес узгодження цього проєкту

відобразив всю складність процедур укладання угод публічно-приватного партнерства відповідно до чинного законодавства, за результатами чого Україна приєдналася до загальноєвропейської енергетичної системи ENTSO-E у 2022 році. Це був не лише важливий крок у напрямку комерційного розвитку, але й вирішальний етап у забезпеченні фінансової стійкості країни. На сьогодні ENTSO-E гарантує надійну і синхронізовану роботу енергосистеми України з європейською, завдяки збалансованим обмінам електроенергією в обидва напрямки. Це дозволяє ефективно імпортувати та експортувати електроенергію між Україною та країнами ЄС, що має велике значення, особливо у періоди збільшеного попиту або кризових ситуацій.

Разом з тим, недосконалість нашого законодавства виявилось не готовим до злиття з європейськими стандартами в частині спільних аукціонів. А вони саме і регулюють ринок електроенергії. Україна не встигла прийняти правила проведення аукціонів та внести відповідні зміни до законів, і Румунія, Словаччина та Угорщина відмовились експортувати українську електроенергію без проведення аукціонів. Такі невідповідності та відмови в експорті відображають бюрократичні проблеми та недоліки в системі комунікації між різними українськими органами державного управління, що підкреслюють важливість гармонізації та співпраці між ними для успішного впровадження довгострокових проектів.

Оскільки публічно-приватне партнерство визначається як спільна узгоджена діяльність, то для подолання впливу війни на виконання країною своїх зобов'язань та досягнення цілей розвитку, необхідно забезпечити ефективну комунікацію між усіма сторонами та спільно розробляти стратегії відновлення всіх процесів шляхом реформування публічного управління за принципами доброго врядування та міжнародного досвіду. Окрім того, поточна ситуація в інвестиційному середовищі вимагає змін для створення більш привабливих умов для приватних інвестицій. Залишаються актуальними державні та інституційні інвестиції в об'єкти капіталовкладень через їх недостатній обсяг та рух, що підкреслює значення розвитку проектів публічно-

приватного партнерства для модернізації зруйнованої, пошкодженої або застарілої інфраструктури, а також для будівництва нових. Ініціативи в цій сфері мають бути орієнтовані на досягнення [4] довгострокових результатів, що сприяють стабілізації інфраструктури та створенню екологічно стійкої економіки в умовах загостреної кризи та глобального перерозподілу капіталу між країнами.

У якості кандидата на вступ до ЄС та країни з великою електро- та газотранспортною мережею та значними запасами палива, Україна має використовувати можливості, що випливають із європейської інтеграції, для реалізації своїх переваг та співпраці у спільній стратегії щодо звільнення від паливної та енергетичної залежності [5]. Проведення процедури декарбонізації української енергетики та промисловості може стати важливим етапом у реалізації сталих реформ у сфері енергетики під час реконструкції України після конфлікту. Подальші реформи українських ринків електро- та енергоносіїв та палива здатні сприяти сталому розвитку української енергетики, розблокувати кошти допомоги ЄС та приносити доходи в бюджет країни. Вдосконалення регуляторного середовища та вирішення технічних проблем в українській енергетичній мережі для повної її комерційної синхронізації з європейськими стандартами дозволить Україні використовувати свої ресурси та створити додаткові умови для енергетичної безпеки країн Євросоюзу з огляду на глобальні тенденції декарбонізації [3].

Українська влада має стратегічний інтерес у доступі до західного ринку електроенергії, тому важливо збільшити прозорість і довіру між державою та бізнесом (як внутрішнім, так і міжнародним), подолати розпилення влади та підвищити відповідальність. Тому варто перевірити, чи відповідає наше законодавство підходу – «публічно-приватне партнерство для досягнення Цілей сталого розвитку», впровадженню самої моделі партнерства та забезпечення відповідності міжнародним стандартам.

Висновки. Проаналізовано переваги, які приносить впровадження публічно-приватного партнерства для держави, приватного сектору і суспільства.

Виділено особливості і різноманітні моделі партнерства. Вказано, що вони є ефективною альтернативою приватизації для залучення інвестицій у об'єкти критичної інфраструктури. Для підтвердження цього потрібно обрати оптимальну форму публічно-приватного партнерства та провести цифрову трансформацію і систематизацію роботи відповідних органів влади, які визначають стратегію енергетичного сектору. Це дозволить Україні вийти на передові позиції в інноваціях та нових технологіях у сфері критичної інфраструктури. Важливо також вдосконалити механізми нагляду та регулювання відповідно до європейських стандартів, щоб забезпечити довгостроковий сталий розвиток.

Подальший розвиток інфраструктури та залучення інвестицій, як державних, так і приватних, на основі сучасних технологій сприятиме стратегії повоєнного відновлення та стабілізації екосистеми країни.

Список використаних джерел:

1. Про державно-приватне партнерство. Закон України. 2404-VI. 2010. - URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.

2. Про концесію. Закон України, № 155-IX. 2019. - URL. :<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.

3. Брайловський, І. А. Державно-приватне партнерство :методологія, теорія, механізми розвитку (докторська дисертація): 08.00.01.Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, Харків, 2015. 462 с.

4. Городніченко Ю., Сологуб І., Мауро, Б. Відбудова України: принципи та політика. 2022. Частина 1, CEPR Press. - URL. : https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf.

5. Єгоричева, С.Б., Лахижа М.І. Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах монографія. К. : ІПК ДСЗУ, 2022. - 304 с.

6. Кузьмін, О.Є., Комарницька, Г.О., Методи оцінювання економічної ефективності державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. №11.

С. 30-35.

7. Харинович-Яворська, Д. О., Урсакій Ю. А. Публічно-приватне партнерство як спосіб забезпечення концепції сталого розвитку інноваційної економіки України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. Вип. 802. Економіка. С. 44-56.

8. Манжул І. Державно-приватне партнерство в енергетичній галузі. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 51-57.

УДК 37(045)

Науменко В. Д.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНА РЕФОРМА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА КОНЦЕПЦІЇ

У статті показано, що реформа сучасної системи загальної середньої освіти в Україні спрямована на формування і розвиток ключових компетентностей учнів, які реалізуються через використання наскрізних компетентностей; освітній процес є особистісно орієнтованим і компетентнісним, а цільовими критеріями освітніх результатів учнів з є знання, уміння і навички.

Ключові слова: *реформа, середня освіта, компетентності, освітні результати, знання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з основними науковими чи практичними завданнями. Реформа сучасної системи середньої освіти на засадах ініціативи «Нова українська школа», яка розпочалася в початковій школі, зараз проходить етап оновлення базової середньої освіти. Ця реформа вимагає переорієнтації всієї системи загальної середньої освіти на теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу як передової, ефективної та результативної парадигми реалізації освітнього процесу.

Метою цієї публікації є аналіз цілей та основних акцентів цієї освітньої реформи з точки зору всіх учасників реформи - ініціаторів реформи, науковців,

методистів, керівників навчальних закладів та вчителів-предметників, які безпосередньо впроваджували цю реформу в практику базової середньої освіти - задля забезпечення ефективного реформування системи загальної середньої освіти в Україні. Нижче наведено стислий опис реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади реформи середньої освіти були опубліковані у 2016 році реформаторською командою колишнього міністра освіти Л. Гриневич та пізніших реформаторів О. Елькіна, С. Калашникової та інших науковців і практиків [5]. Того ж року за координації Р. Шаєна та за участі реформаторів освіти, у тому числі колишнього міністра освіти Л. Гриневич, було видано книгу «Нова українська школа: Основа освітніх стандартів» [6] та «Нові державні стандарти загальної середньої освіти, що встановлюють вимоги до рівня навчальних досягнень учнів від початкової до старшої школи. Версія 1.0» [6, р. 4].

Дослідниця Т. Смагіна проаналізувала проблеми переходу від початкової до базової освіти в новій реформі української школи та визначила основні процедурні аспекти продовження на новому етапі реформи, спрямовані на збереження позитивних результатів і досвіду, набутих у реформуванні початкової школи [7].

Теоретичні засади та застосування компетентнісного підходу в освіті стали темою методологічного семінару, організованого Інститутом обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України. За результатами семінару було підготовлено збірник матеріалів щодо застосування компетентнісного підходу на всіх рівнях освіти, методологічних і теоретичних засад компетентнісної освіти, результатів досліджень та практичного досвіду застосування компетентнісного підходу в шкільній освіті.

Проте аналіз психолого-педагогічної літератури та матеріалів свідчить, що основні акценти та концепції реформування сучасної загальної середньої освіти ще не стали предметом цілеспрямованого наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження Основними концептуальними засадами реалізації реформи нової української школи в 5-9 класах системи

загальної середньої освіти є Закони України «Про освіту» (2017) [2], «Про повну загальну середню освіту» (2020) [3], «Концепція Нової української школи» (2016) [5; 6], а також затверджені 30 вересня 2020 року на основі вищезазначених положень Нові державні стандарти базової середньої освіти [1].

Так, Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений 30 вересня 2020 року, має на меті «розвивати природні здібності, інтереси та обдарування учнів, формувати в них необхідні компетентності для соціальної та громадянської активності, давати їм можливість здійснити свідомий вибір майбутньої трудової діяльності та самореалізації, продовжити освіту на рівні професійно-технічної підготовки або здобути професію, брати участь у сімейному, громадському та культурному житті, виховувати відповідальне та шанобливе ставлення до національних і культурних цінностей українського народу». Ця мета досягається шляхом формування в учнів відповідної ціннісної орієнтації, ключових компетентностей та наскрізних умінь, необхідних майбутнім громадянам для досягнення поставлених цілей та успішного життя в суспільстві.

Цінності, що лежать в основі впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, включають повагу до учня; забезпечення рівного доступу до якісної освіти; дотримання принципів академічної доброчесності; підтримку розвитку самостійності, підприємливості та ініціативності учнів; заохочення критичного мислення та впевненості у власних силах; популяризацію культури здорового способу життя; розвиток активної громадянської позиції та патріотизму в учнів. Вона включає в себе [1].

З метою врахування віку, індивідуальних особливостей розвитку та потреб учнів у стандартах визначено два цикли базової середньої освіти: адаптований (5-6 класи) та профільний (7-9 класи).

Цікавою особливістю нових стандартів базової середньої освіти є відсутність предметного поділу, а лише окремі освітні галузі для інтеграції змісту освіти. А саме: мова і література, математика, природа, технології, пізнання, суспільство і здоров'я, громадянство і історія, мистецтво і фізична

культура [1]. Для кожної освітньої галузі визначено цілі, групи загальних результатів, потенційні компетентності (уміння і ставлення, пов'язані з кожною ключовою компетентністю, та базові знання про галузь загалом), ключові результати навчання (загальні, специфічні та критерії оцінювання), рекомендовану кількість навчальних годин у базовому навчальному плані, а також мінімальну та максимальну кількість навчальних годин. Слід зазначити, що національні стандарти є основною основою для розробки будь-якої навчальної програми.

Якщо для учнів 1-4 класів початкової школи в якості стандартів використовуються знання, уміння та навички, то для учнів 5-9 класів дуже важливо, щоб цільовими стандартами результатів навчання були знання, уміння та ставлення. Це пов'язано з тим, що з часом знання забуваються, навички втрачаються, а цінності залишаються з випускниками шкіл на все життя.

У Державному стандарті особлива увага приділяється міжпредметним умінням, які допомагають формувати та розвивати ключові компетентності учнів. До таких умінь належать читання з розумінням, висловлювання думок в усній та письмовій формі, критичне та системне мислення, логічне обґрунтування своїх позицій, творча діяльність, ініціативність, конструктивне управління емоціями, оцінювання ризиків, ухвалення рішень та розв'язання проблем, прийняття рішень та «ухвалення рішень та розв'язання проблем» та ін. Варто зазначити, що ці наскрізні вміння мають формуватися та розвиватися в усіх інтегрованих предметах і темах [1].

Затверджені державні стандарти також ґрунтуються на концепції нової української школи та реалізуються на засадах особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів, що є дуже сприятливим, оскільки забезпечує наступність між початковою та середньою школою.

Таким чином, можна зробити висновок, що основним напрямком сучасної системної реформи загальної середньої освіти в Україні має стати:

- Впровадження навчального процесу на основі особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходу;
- Поділ освітнього простору для інтеграції змісту навчання та ефективної

реалізації потенціалів;

- Зосередити увагу на формуванні та розвитку цінностей, ключових компетентностей та наскрізних умінь студентів;

- Значно підвищити потенційну цінність шкільного навчання, визначивши ставлення учнів як один із цільових індикаторів навчальних досягнень для учнів 5-9 класів;

- Визначити наскрізні компетентності як основну основу для формування та розвитку базових компетентностей учнів;

- Виховання відповідального та шанобливого ставлення до сім'ї, суспільства, довкілля, національних і культурних цінностей українського народу.

Як зазначалося вище, в центрі уваги сучасної реформи загальної середньої освіти в Україні перебувають ключові (базові) компетентності, які відображають вимоги суспільства (держави) до рівня і спрямованості освіти та розвитку учнів.

Ключові компетентності - це компетентності, які дозволяють людям досягати успіху, ефективно жити і діяти незалежно в домінуючому суспільстві. Ключові компетентності також дозволяють людям брати участь у багатьох соціальних сферах і дають можливість кожному члену суспільства зробити свій внесок у розвиток суспільства. Крім того, ключові компетентності є індикаторами готовності до активної участі в житті суспільства і спрямовують освітній процес на досягнення певних цілей [4]. Основними ключовими компетентностями є:

- Мовна компетентність, що поєднує вміння «читати» як основного засобу отримання інформації та «писати» як основного засобу її передачі (еквівалент ключової компетентності «вільне володіння державною мовою»);

- Комунікативна компетентність - поступове формування комунікативної компетентності для того, щоб мати можливість спілкуватися з іншими людьми в суспільстві (еквівалент ключової компетентності «комунікативна компетентність рідною мовою (якщо вона є відмінною від державної) та іноземною мовою»);

- Математична компетентність: базується на навичках лічби, вимагає абстрактного мислення, уяви та пам'яті (відповідає базовій компетентності

«математична компетентність»);

- Соціальна компетентність: відображає здатність особистості діяти належним чином у суспільстві і є найширшою з ключових компетентностей, оскільки охоплює всі можливі сфери взаємодії особистості та суспільства (відповідає ключовим компетентностям «компетентність у природничих науках, інженерії та техніці», «громадянська і соціальна компетентність», «культурна компетентність», «підприємливість і фінансова грамотність», «інноваційність» та «інформаційно-комунікаційна компетентність»);

- Екологічна компетентність: ґрунтується на здатності поводитися з природою належним чином (відповідає ключовим компетентностям).

Інші ключові компетентності:

- Компетентність у сфері самоосвіти (відповідає ключовій компетентності «Уміння вчитися впродовж життя»), яка ґрунтується на здатності до самостійного навчання як ключовому елементі для досягнення успіху в суспільстві знань;

- Значення компетентність: оперування, критичне оцінювання та аналіз знань (відповідає ключовим компетентностям «уміння вчитися впродовж життя» та «компетентність у сфері комунікації знань») [4].

Ще одним важливим напрямом сучасного реформування загальної середньої освіти є запровадження компетентнісного підходу як основної парадигми навчання. Компетентнісний підхід складається з двох основних категорій: «компетенція» та «компетентність».

На нашу думку, категорія «компетенція» є конкретизацією очікуваних результатів навчання і відображає певну комплексну шкалу (0-100% або 1-12 балів), тоді як категорія «компетентність» є індикатором результатів освітнього процесу і відображає результати навчання кожного учня за комплексною шкалою відповідних «компетенцій». Вона відображає певний рівень досягнень.

З цього можна зробити висновок, що структура категорій «компетенція» і «компетентність» є однорідною. Однак постає проблема визначення структури основних категорій компетентнісного підходу та встановлення взаємозв'язків

між її структурними елементами.

Для вирішення цієї проблеми було проведено ретроспективний аналіз критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів в Україні.

У Радянському Союзі, наприклад, в системі освіти, в тому числі і в Україні, було визначено три основні критерії оцінювання результатів навчання учнів: знання, вміння та навички, які лягли в основу так званого ЗУН-підходу. Ці критерії використовуються в українській системі освіти і сьогодні та є основою для включення їх до складу дослідницьких категорій «компетенція» та «компетентність».

На початку незалежності України та наприкінці 20-го століття було запроваджено особистісно-орієнтований підхід до системи освіти. Цей підхід не заперечує критерії ЗУН-підходу (знання, уміння та навички), але додає ціннісні орієнтації та особистісні якості. При цьому оцінювання результатів навчання учнів здійснювалося за трьома основними критеріями (знання, уміння та навички), як і в СРСР, а інші критерії враховувалися при організації навчально-виховної діяльності.

Парадигма компетентнісного підходу почала вивчатися в Україні на початку 21 століття, а з 2016 року цей підхід ліг в основу реформи української системи освіти, втіленої в Концепції Нової української школи [5; 6].

На нашу думку, основною ідеєю компетентнісного підходу є бачення освітніх результатів особистості як контексту її власної діяльності та загалом, орієнтація навчання на практичну складову (головним завданням є формування та розвиток умінь, а не знань). Також важливими є взаємозв'язки з комунікативним підходом та підходом ЗУН.

Іншими словами, компетентнісний підхід є інтегрованим ієрархічним утворенням, що базується на ЗУН-підході, особистісно-орієнтованому підході та діяльнісному підході. Так, структура категорій «компетенція» і «компетентність» включає знання, уміння, навички, здібності, нахили, ціннісні орієнтації та особистісні якості як критерії оцінювання результатів навчання учня. Ціннісні орієнтації включають особистісні мотиви, мотивації, ціннісні

орієнтації, інтереси та прагнення, а якості - особистісні здібності та схильності.

У даній системі структурним елементом, що дозволяє управляти і прискорювати освітній процес, є ціннісна орієнтація особистості, яка інтегрує мотиви, стимули, цінності, інтереси і прагнення студента. Однак цінності як психолого-педагогічні конструкти створюються і формуються протягом дуже тривалого періоду часу. При цьому цінності залишаються з людиною майже протягом усього життя, за винятком кризових ситуацій та надзвичайних подій. Це пояснюється тим, що знання забуваються, навички втрачаються, а цінності залишаються на все життя.

На відміну від цінностей, інтереси легше сформувати, але вони набагато менш стійкі. Як етап реалізації пізнавальної активності, важливо відзначити, що на кожному уроці вчитель «запалює» інтерес учнів до предмета, який вивчається в цей момент, але цей інтерес триває недовго, скажімо, 10-15 хвилин. Тому вчитель, який веде наступний урок, може «запалити» інтерес учнів до своєї теми.

Окрім зацікавленості, у формуванні цінностей важливу роль відіграють «прагнення», які відображають довгострокові цілі та мрії учнів. Знаючи, чого хоче кожен учень, вчителі можуть стимулювати академічний інтерес у світлі цих прагнень.

Мотивація і заохочення є елементами управління учнями і функціонують як спонукальні дії. Водночас мотиви є зовнішніми, викликаними бажанням отримати похвалу вчителя, похвалу батьків, уникнути покарання тощо. Водночас заохочення, як правило, є внутрішніми і характеризуються слухняністю, відповідальністю, почуттям обов'язку, традиціями, духовно-моральними настановами тощо.

Варто зазначити, що затверджений Державний стандарт базової середньої освіти [1] розкриває спрямованість цінностей через ставлення учнів. Найнижчим рівнем є позитивне ставлення до навчання та предметів, а найвищим - любов до навчання та предметів.

І. Гулівата та І. Ніколіна проаналізували ще один напрямок освітніх трансформацій - розбудова освітньої безбар'єрності. Дослідниці означили

державний підхід щодо реалізації освітньої безбар'єрності спрямований на розвиток інклюзивної системи освіти, дистанційного навчання, набуття новітніх компетенцій, зокрема цифрових; здійснили огляд сучасних цифрових інструментів та технологій у реалізації безбар'єрного освітнього середовища для осіб з інвалідністю, маломобільних груп та людей особливими освітніми потребами [8].

Висновки. Визначивши основні акценти та концепції сучасного реформування системи загальної середньої освіти, дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1) Основним напрямом сучасної інституційної реформи загальної середньої освіти в Україні є реалізація освітнього процесу на засадах особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів і поділ змісту освіти на окремі освітні галузі, спрямовані на забезпечення інтеграції та ефективного розвитку потенційних компетентностей.

2) У процесі аналізу переліку базових компетентностей сучасних випускників закладів загальної середньої освіти, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти та Законом України «Про освіту», було виявлено, що представлені в переліку базові компетентності є різнорівневими педагогічними компонентами, оскільки в них використовуються поняття різних рівнів.

3) Категорії «компетенція» і «компетентність» вважаються однорідними за структурою, оскільки включають знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації («мотивація, спонукання, цінності, інтереси та прагнення») та особистісні якості (компетентність і спрямованість) як критерії оцінювання результатів навчання учнів.

4) Реформування загальної середньої освіти відбувається і в контексті забезпечення рівних можливостей до освіти – розбудови освітньої безбар'єрності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya->

derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VNI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

4. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації : матеріали методологічного семінару 3 квітня 2014 року, м. Київ : [у 2 ч.]. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 292 с.

5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Упоряд.: Гриневич Лілія, Елькін Олександр, Калашнікова Світлана [та ін.]. Львів, 2016. 40 с.

6. Нова українська школа: Основи стандарту освіти / Ред. Кол.: Лілія Гриневич, Віктор Бриндза, Ніна Дементієвська, Роман Шиян (координатор проекту) [та ін.]. Львів, 2016. 64 с.

7. Смагіна Т. М. Процесуальні аспекти правонаступництва базової НУШ. Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво : зб. матеріалів регіонал. наук.-практ. інтернет-конференції, 29 березня 2021 р. Житомир: КЗ «Житомирський ОППЮ» ЖОР, 2021. С. 75-81.

8. Гулівата І., Ніколіна І.. Цифрові інструменти для впровадження в безбар'єрне освітнє середовище. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2023. №51. С.37-42.

УДК 61:378

Незгода Н. П.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ПРИНЦИПИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В
ПРОГРАМАХ МЕДИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

На основі аналізу наукових джерел, що стосуються управління підприємством, доведено, що в умовах розширення цифрової економіки, радикальних змін на конкурентному ринку та глобальних викликів, підприємства все частіше відмовляються від традиційного підходу до управління на користь проєктного

менеджменту.

Ключові слова: *проект, програма, портфель проектів, маркери проекту, грант.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. У сучасних умовах невизначеності підприємства відчують необхідність адаптувати свої системи управління до змін у зовнішньому середовищі, змінах у споживацькому підході, конкурентному середовищі та партнерських відносинах.

На сьогоднішній день, економічну діяльність підприємства розглядають як безперервний потік проектів, які виникають і реалізуються в рамках певної бізнес-ідеї чи програми внутрішньої організації. Моделі управління підприємствами, засновані на принципах проектного менеджменту, виявляють більшу стійкість до впливу коливань.

Особливо актуальною стає проблема оновлення систем стратегічного управління для закладів охорони здоров'я, які стикаються з різноманітними змінами - інтеграцією на світовий ринок медичних послуг, реформою в системі охорони здоров'я, викликами пандемії та кризою національної економіки.

Керівникам медичних установ дефіцит менеджерських знань у організації процесу забезпечення населення якісною медичною допомогою в умовах реформ стає критичним. Тому вивчення можливостей впровадження сучасних інструментів проектного менеджменту у модель управління медичними закладами має важливе значення як з теоретичного, так і практичного погляду.

Формулювання цілей статті. Узагальнення теоретичних основ щодо принципів та інструментів проектного менеджменту.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Багато науковців, таких як Л. Батенко, І. Сікорський, Г. Фесенко, О. Данченко, І. Мазур, Р. Чейз, В. Шапіро, В. Файоля та інші, досліджують процеси управління проектами. Незважаючи на різноманітність підходів, дослідники приходять до спільного висновку, що в умовах сучасної динамічної економіки моделі управління підприємствами поступово переходять від традиційного до проектного менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Транскордонне співробітництво націлене на

створення користі для мешканців, підприємств та громад країн-сусідів, спираючись на принципи вирішення спільних проблем, добросусідських відносин і перетину економічних інтересів. Одним з способів реалізації такого співробітництва є спільні міжнародні програми та грантові угоди, реалізовані через написання та виконання транскордонних проєктів.

Це співробітництво, в першу чергу, є конкурсом проєктних пропозицій, які охоплюють ідеї, цілі, проєктні заходи, оптимальність бюджетів, авторитет організацій та імідж країн. У своєму визначенні Даніленко І., Кизілова К., Кузина І. розглядають транскордонне співробітництво як спільні дії для встановлення та розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між територіальними громадами та органами влади різних країн [1]. Форми такої співпраці можуть бути одноразовими проєктами, довготривалими програмами, спільною стратегією розвитку або співробітництвом окремих учасників територіальних громад.

Транскордонне співробітництво, на відміну від звичайного управління проєктами, має свої особливості, оскільки спрямоване на спільне вирішення проблем або подолання перешкод для розвитку регіонів. Тому підготовка та реалізація проєктів передбачає: опис ситуації, яка потребує удосконалення; розробка методів проєктування відповідно до програми співробітництва; планування послідовних кроків у реалізації. Відповідно, проєктні конкурсні заявки мають містити аналіз поточної ситуації, з'ясування спільних проблем, формулювання цілей та завдань проєкту та методи оцінювання результатів й бюджет.

Проєкт вважається ефективним інструментом управління, оскільки дозволяє продуктивно використовувати фінансові ресурси та підвищувати співпрацю між прикордонними громадами. Також варто відзначити, що до 90% фінансування проєктів надається у вигляді грантів, що надаються безповоротно. Гранти мають цільове призначення та контролюються, а їх розробка та виконання ґрунтується на конкурсних засадах (рис.1). Українські учасники конкурсів висловлюють незадоволення щодо складнощів,

пов'язаних з бюрократичністю у процесах керування проектами під час підготовки та реалізації грантових пропозицій. У той час як закордонні організації сприймають такий підхід як засіб забезпечення прозорості, об'єктивності та чіткості у керуванні проектами. Зокрема, Дж. Грін та А. Стелманн зауважують, що є важливим: «Озвучувати стандарти якості на початку проекту».

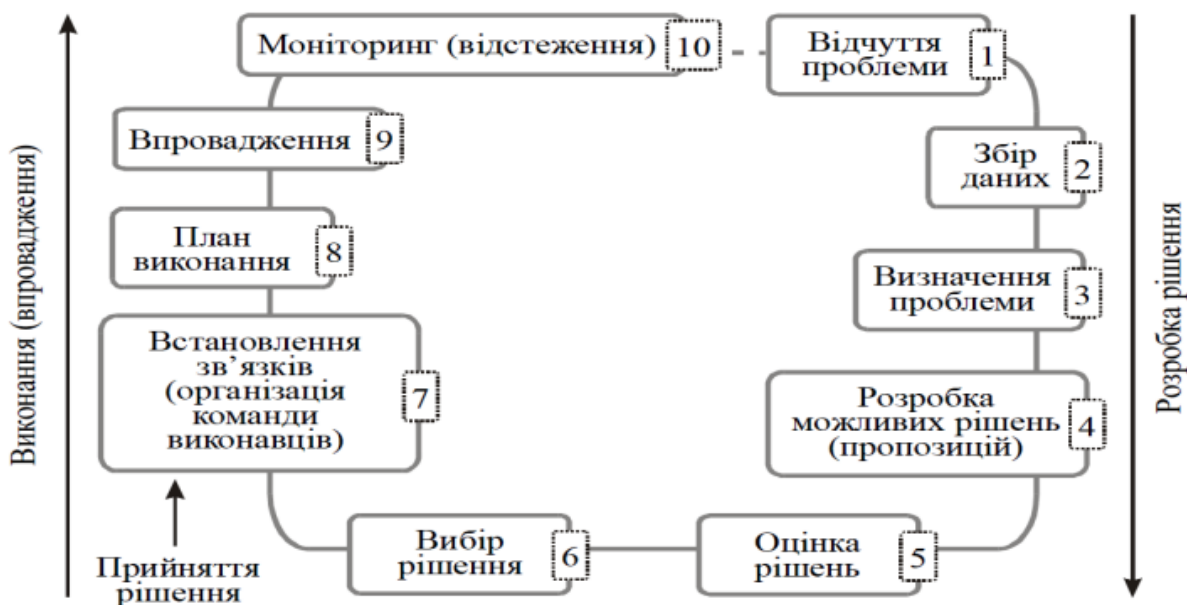

Рисунок 1 - Етапи циклу проектної пропозиції з вирішення проблеми [2]

Іноді вкладення в хороший код можуть не окупитися (оскільки проект занадто короткий або м'яого метою стають особисті мотиви людини» [3]. Таку ж точку зору висловлюють і дослідники Джек Р. Мередіт, Скотт М. Шафер, які стверджують, що скарги менеджерів проектів на обов'язковість заповнення форм, матриць, таблиць, звітів та схем є необґрунтованими, оскільки це, навпаки, допомагає чітко визначати цілі проекту та дотримуватися їх [4]. Експерт Колін Бентлі підкреслює, що основою проекту є чіткий план та матриця дій. Аналіз наукових джерел з проблем проектного менеджменту дозволяє виділити такі логічно-структурні етапи: перш за все, ідеї проектів, які є основою для написання концептуальної частини для конкурсу на грант. Успішність проектної пропозиції є визначальною інформацією для заявника. Далі, заявка на проект повинна мати

чітко визначені слова, мову та описувати задані параметри, включаючи резюме, опис проєкту, план-календар реалізації та бюджет. Концепція проєкту містить стислий опис передумов, цілей, зацікавлених сторін, заходів, результатів, часових рамок та факторів, що беруться до уваги. Наостанок, дерево проблем та дерево цілей описують сукупність проблем та їх вплив на проєкт.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика особливостей проєктів в різних сферах діяльності

Маркер проєкту	Бізнес	Публічне управління	Громадський сектор
Джерела фінансування	Власні/залучені	Бюджет, гранти, тех.допомога, майно	Кошти донорів
Виконавці	Менеджери	Посадові особи, державні службовці	Експерти
Строковість	До року	До 5 років	До 3 років
Зацікавлені особи	Власники, партнери, конкуренти, споживачі, персонал	Велике коло стейкхолдерів	Вузьке коло стейкхолдерів
Зв'язок із стратегією розвитку	Корпоративна стратегія	Стратегія розвитку населеного пункту	Стратегія розвитку громади

Звернімо увагу на те, що управління повинне досягати конкретних цілей, а рішення загальних завдань залишається на наступний проєкт. Завдання - це конкретні, малими кроками досяжні зміни, які спрямовані на досягнення загальної мети проєкту, і вони повинні: - відображати очікувані зміни, які виникнуть в результаті виконання кожного окремого завдання; - бути вимірюваними; - бути реалістичними (відповідати поставленій проєктом меті); - мати обмеження у часі. Логічно-структурна матриця проєкту - це універсальна таблиця для представлення проєкту, яка містить всю основну інформацію: цілі та очікувані результати, показники та джерела перевірки, фактори, які можуть вплинути на реалізацію проєкту. Партнерство в проєкті - це спільна робота для досягнення кращих результатів. Деякі програми вимагають залучення органів влади та самоврядування, НДО. Партнерів також перевіряють за параметрами матриці проєкту. Партнерство передбачає:

- однаковість виконання заходів проєкту;
- рівновагу в розподілі грантових коштів;
- формування спільної команди проєктних менеджерів; Зазвичай, у

грантових конкурсах ЄС виділяють такі ролі: заявники (Applicants), співзаявники (Co-applicants), афілійовані організації (Affiliated entities), асоційовані організації (Associates). Процес пошуку та відбору партнерів для подачі заявки та, відповідно, в разі перемоги на конкурсі транскордонної програми - реалізації є складною, аналітичною роботою у сфері проєктного менеджменту.

Результати проєкту визначаються за рівнем позитивних змін, які відбулися в громаді внаслідок проведених заходів проєкту. Проміжними результатами є послуги, надані бенефіціарам чи цільовій групі під час виконання проєкту. Індикатори результатів визначаються програмою та вказані у грантовій угоді. Підсумком дослідження особливостей управління проєктами у рамках програм транскордонної співпраці є те, що модель проєктного менеджменту суттєво не відрізняється від бізнес-проєктування. Її єдина специфіка полягає у додаткових обмеженнях, накладених програмою та грантом, а також у територіальній спрямованості на прикордонні регіони.

Висновки. Управління проєктами передбачає систематичний моніторинг виконання завдань, своєчасне вирішення виникаючих проблем і, що найважливіше, встановлення показників сталості проєкту. Цей підхід додає підприємству гнучкості в реагуванні на виклики і дозволяє ефективно протистояти їм. Крім того, систематичний аналіз процесів дозволяє підприємству вчасно виявляти потенційні проблеми та реагувати на них, що сприяє підтримці сталого розвитку та досягненню поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Даніленко І., Кизілова К., Кузина І. Основні соціальні детермінанти здоров'я населення України. Методологія, теорія та практика соціального аналізу сучасного суспільства. Київ : Наука, 2016. 604 с

2. Новаковський О.І. Засади формування конкурентних систем управління з врахуванням рівня суспільно-економічного розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми економіки та управління. 2022. № 6. С. 114- 122.

3. Stellman A., Greene J. Learning Agile: Understanding Scrum, XP, Lean, and

Kanban O'Reilly, 2014. 397 p.

4. Джек Р. Jack R. Meredith, Scott M. Shafer. Project Management in Practice, International Adaptation. Wiley. John Wiley & Sons, LTD, 2021. 454 p.

УДК 351

Павлик О. К.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ**

У статті досліджено теоретико-правові, методологічні аспекти формування та реалізації політики екологічної безпеки в Україні. Проведено аналіз законодавчого та наукового визначення поняття «екологічна безпека». Здійснено порівняння забезпечення екологічної безпеки у єдності з державною політикою, публічним управлінням та дотриманням принципів належного врядування при формуванні екологічної політики України.

Ключові слова: *екологічна безпека, екологічна політика, публічне управління екологічною безпекою, належне врядування.*

Питання екологічної безпеки України не втрачає своєї актуальності. Зокрема ми дотримуємося думки, що екологічна безпека держави має забезпечуватися, насамперед, на рівні законодавчого регулювання і дотримання принципів належного врядування при формуванні екологічної політики України. Державна політика у сфері забезпечення екологічної безпеки повинна окреслити конкретні цілі та завдання для органів державної влади з метою ефективного публічного управління. У зв'язку із недостатністю вивчення вищевказаних питань дослідження сучасного стану екологічної безпеки України підкреслює свою актуальність.

Окремі питання становлення та розвитку концепції екологічної безпеки розглядалися у працях вітчизняних науковців, серед яких: Н. Бобровська [1], В. Маргасова [2], І. Ніколіна [3], А. Омаров [4], М. Хилько [11] та інші.

Мета статті – вивчення сутності поняття «екологічна безпека» на теоретико-

правовому рівні у межах адаптації до принципів належного врядування при формуванні екологічної політики України.

На законодавчому рівні питання екологічної безпеки України регулюється низкою нормативно-правових актів:

– Законом України від 25.06.1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» [8];

– Законом України від 28.02.2019 р. «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [7];

– Законом України від 20.03.2023 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» [5];

– Постановою Кабінету Міністрів України від 09.04.2024 р. «Про затвердження Порядку підготовки щорічної Національної доповіді про стан довкілля в Україні» [6];

– Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.07.2023 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової екологічної програми моніторингу довкілля» [9];

– Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.01.2024 р. «Про схвалення Стратегії розвитку територій у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення на 2024-2032 роки» [10];

– іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8] невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України є: «охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини. З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням

навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів» [8].

Для реалізації державної екологічної політики та забезпечення екологічної безпеки України на законодавчому рівні 28.02.2019 р. було прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [7].

Вищезазначеним законом закріплено стратегічні цілі та завдання (рис. 1), які мають бути реалізовані в державі з метою забезпечення повноцінного і дієвого функціонування екологічної політики та збереження екологічної безпеки України. Серед нових законодавчих актів, які забезпечують аналіз, узагальнення аналітичних матеріалів щодо стану екологічної безпеки можна назвати також Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки щорічної Національної доповіді про стан довкілля в Україні» [6], прийняту 09.04.2024 р. Постанова набирає чинності одночасно із набранням чинності Законом України від 20.03.2023 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» [5].

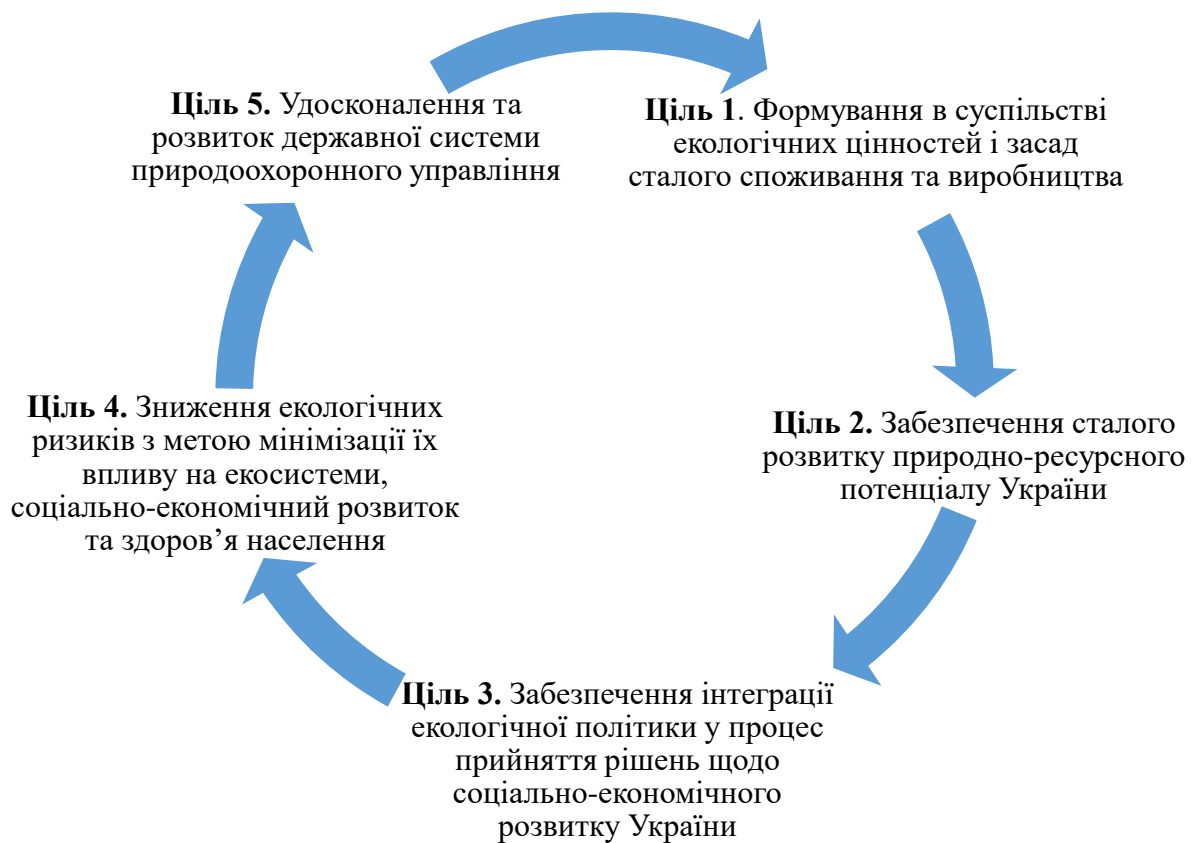

Рисунок 1 – Стратегічні цілі та завдання для реалізації державної екологічної політики

Тобто, через шість місяців з дня скасування чи припинення воєнного стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р.

Зокрема, Порядок [6] визначає процедуру підготовки щорічної Національної доповіді про стан довкілля в Україні, до підготовки якої залучаються органи державної влади, підприємства, установи та організації, наукові установи та заклади вищої освіти, які в межах своєї компетенції володіють інформацією, необхідною для інформаційно-аналітичного забезпечення та підготовки Національної доповіді, шляхом подання інформаційно-аналітичних матеріалів Міндовкілля [6].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.07.2023 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової екологічної програми моніторингу довкілля» [9] основною проблемою у сфері охорони навколишнього природного середовища визначено питання недосконалого законодавчого врегулювання

щодо функціонування системи державного управління. Також сюди належить суспільне нерозуміння реального природоохоронного та економічного ефекту (користі) її функціонування. Адже система моніторингу довкілля спрямована на примноження як природо-ресурсного потенціалу України, так і забезпечення екологічної безпеки, санітарно-епідеміологічного благополуччя населення [9].

Для кращого розуміння теоретико-правової сутності поняття «екологічна безпека» нами проведено аналіз сучасної законодавчої і наукової літератури та систематизовано актуальні визначення запропонованого поняття (табл. 1).

Таблиця 1 – Наукові підходи до визначення поняття «екологічна безпека»

Автор (и)	Трактування поняття
1	2
Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 50	екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [8].
А. Омаров	екологічна безпека – це стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується запобігання шкоді довкіллю та ризикам для здоров'я людей, шляхом реалізації широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державних, правових та інших заходів [4, с. 50].
Н. Бобровська	екологічна безпека держави покликана забезпечувати екологічну рівновагу, гарантувати охорону навколишнього природного середовища та природних ресурсів для життєдіяльності людини зараз і у майбутньому. Тому екологічна безпека держави має розглядатися і бути адаптованою до національної екологічної політики [1, с. 61].
В. Маргасова	поняття екологічної безпеки полягає у багатовимірності цього явища, політична складова якого спрямована на формування концепції публічного управління екологічною безпекою, що є результатом трансформації владних відносин. Зміст економіко-організаційної складової публічного управління екологічною

	безпекою включає економічні інструменти (бюджетне фінансування, надання кредитів тощо), а також нормування гранично допустимого забруднення, реалізацію природоохоронних програм, екологічну експертизу, екологічну сертифікацію, моніторинг, контрольні заходи та екологічний аудит [2, с. 217].
--	---

Таким чином, екологічну безпеку можемо розглядати у єдності з державною політикою, публічним управлінням та дотриманням принципів належного врядування при формуванні екологічної політики України.

М. Хилько вважає, що на турбота держави про захист національних інтересів та формування відповідного сприйняття національних пріоритетів у суспільстві є беззаперечною прерогативою держави. У суспільстві на стадії формування є можливість і нагальна потреба у підвищенні важливості і цінності пріоритетів екологічного розвитку та формуванні суспільної екологічної потреби на рівні національного інтересу [11, с. 74].

Підтримуємо думку І. Ніколіної, щодо позитивного європейського досвіду модернізації моделі публічного управління та адміністрування шляхом впровадження належного врядування в Україні на місцевому рівні, що можемо адаптувати для забезпечення та реалізації екологічної безпеки держави [3, с. 188].

Авторка зазначає, що у 2018 році за ініціатииви Кабінету Міністрів України здійснено фундаментальне оцінювання системи державного управління України за допомогою принципів SIGMA. Для України експерти SIGMA використовували критерії, які застосовуються до країн-кандидатів та потенційних кандидатів на вступ до ЄС: 9 ключових вимог до якості державного управління. І. Ніколіна наводить такі узагальнені тенденції застосування належного врядування в Україні за цими 9 індикаторами: участь (Participation), верховенство права (Rule of law), прозорість (Transparency), відповідальність (Responsiveness), орієнтація на консенсус (Consensus orientation), справедливість (Equity), стратегічне бачення (Strategic vision), підзвітність (Accountability), ефективність та результативність (Effectiveness and efficiency) [3, с. 188-189].

Отже, забезпечення екологічної безпеки є одним із ключових стратегічних напрямків державної політики. Адже рівень розвитку екологічної безпеки

впливає на збереження життя та здоров'я населення зараз та у майбутньому. На нашу думку, для успішного розвитку і покращення екологічної безпеки України має бути єдність державної політики, публічного управління та дотриманням принципів належного врядування. Орієнтація на позитивний європейський досвід модернізації моделі публічного управління та адміністрування може стати рішенням для реформування підходів забезпечення екологічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Бобровська Н. В. Пріоритети глобальної екологічної політики. *International Scientific Conference Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies: Conference Proceedings, January 27, 2017. Kielce, Poland* : Baltija Publishing. Part II. P. 61-64. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/3639>

2. Маргасова В. Г. Зарубіжний досвід реалізації державної політики екологічної безпеки в контексті публічного управління. *Право та державне управління*. 2022 р., № 3. С. 213-219. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/32.pdf

3. Ніколіна І. І. Теоретико-правові основи розбудови демократичного врядування на місцевому рівні. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. X Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Вінниця, 06-07 жовтня. 2022 р. Вінниця, 2022. Ч. 1. С. 186-198.

4. Омаров А.Е. Механізми формування та реалізації державної політики екологічної безпеки України : дис. докт. наук з держ. упр.: 25.00.05. Харків, 2019. 421 с. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/dis_OMAROV_1.02.19.pdf

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля. Закон України від 20.03.2023 р. № 2973-IX. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20#Text>

6. Про затвердження Порядку підготовки щорічної Національної доповіді про стан довкілля в Україні Постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2024

р. № 400. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-2024-%D0%BF#top>

7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

8. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

9. Про схвалення Концепції Державної цільової екологічної програми моніторингу довкілля. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.07.2023 р. № 610-р. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/610-2023-%D1%80#Text>

10. Про схвалення Стратегії розвитку територій у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення на 2024-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.01.2024 р. № 49-р. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49-2024-%D1%80#top>];

11. Хилько М. І. Екологічна безпека як фундаментальна складова національної безпеки. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*, Сер.: Політичні науки. 2021. С. 69-75.

УДК 333

Перевертень Д. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Стаття розглядає значення та вплив цифрових технологій на публічне управління. Акцентується на основних принципах цифрової трансформації в цій сфері, перевагах впровадження електронної взаємодії між органами влади та аналізі проблем, що гальмують перехід України до цифрової держави.

Ключові слова: цифрова взаємодія владних структур, цифровізація, діджиталізація.

Нові форми комунікативної взаємодії між органами публічної влади та громадськістю стали можливими завдяки з'явленню нових інформаційних засобів, таких як Інтернет, електронна пошта та масові комунікаційні системи. Ці технології об'єднали світ в одному цифровому просторі та підвищили роль та значення "комунікації" як процесу, який постійно передає та запобігає спотворенню інформації. Зростаюча цифровізація суспільства призвела до створення павутини цифрових комунікативних зв'язків, які займають важливе місце в житті людей. Цифрові технології стали неодмінною частиною нашого повсякденного життя, а їх вплив і наслідки стають все більш відчутними, оскільки більшість людей активно користуються цифровими пристроями і не уявляють свого життя без них. У той же час, суспільства стають все більше залежними від цифрових технологій та інфраструктури, яка обслуговує управління, розумні технології, медичні записи та інші аспекти особистого життя. Тенденція полягає у збільшенні використання цифрових технологій в різних сферах діяльності. Для України у сучасних умовах особливо актуальною стає цифровізація комунікаційних процесів в діяльності органів публічної влади та державних структур.

Деякі з вчених, які досліджували аспекти системи електронного урядування, включають А. А. Асанову, Є. П. Бабалика, В. М. Грудницького, О. М. Ємельяненка, А. М. Митка, П. С. Клімушина, Р. А. Ковалю, В. О. Коновала, В. В. Недбая, Н. Б. Новицьку, В. П. Пархоменка, О. М. Селезньову, А. О. Серенка, О. В. Шармая та інших. Однак, в Україні поки мало комплексних досліджень, присвячених ролі та значенню цифрових технологій у публічному управлінні на сучасному етапі розвитку держави.

Мета цього дослідження полягає в обґрунтуванні основних аспектів цифрової взаємодії органів публічної влади.

Цифрова трансформація важлива для сучасного стратегічного планування реформування публічного управління в Україні. Політичні, соціально-

економічні та інформаційно-комунікативні інструменти взаємодії між державою та суспільством неперервно модернізуються під впливом нових викликів, що вимагають змін у процесах формування державної політики. Цей еволюційний процес вимагає переосмислення традиційних управлінських підходів та впровадження нових сервісно-орієнтованих механізмів. Взаємодія між публічними органами та громадянами повинна базуватися на відкритості та якості наданих державою послуг, що неможливо без відповідного технологічного забезпечення. Цей технологічний розвиток включає перехід від інформатизації до цифровізації управління на рівні держави та місцевого самоврядування [1].

Восени 2019 року в Україні відбулася значна зміна в напрямку цифровізації, коли цей процес став одним із ключових завдань національної політики. У зв'язку з цим було створено Міністерство цифрової трансформації та інші установи для просування цифрового розвитку. У Розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні" відзначається, що впровадження цієї Концепції має наступні переваги:

1. Підвищення ефективності державного управління шляхом спрощення управлінських процедур, зменшення адміністративних витрат та застосування сучасних методів управління.
2. Покращення якості та доступності адміністративних послуг.
3. Забезпечення контролю за ефективністю роботи органів влади та місцевого самоврядування.
4. Висока доступність інформації про діяльність державних та місцевих органів влади для громадян та громадських організацій.
5. Зменшення рівня корупції та тіньової економіки.
6. Досягнення нового якісного рівня управління державою та суспільством, а також зміцнення довіри до державних інституцій [3].

Цифрова трансформація суспільства справді величезна, і вона впливає на всі сфери, включаючи державне та муніципальне управління. Цифровізацію можна розглядати як рушійну силу нових парадигм, концепцій і підходів до управління загалом, а особливо до муніципального управління.

Органи публічної влади - це установи та організації, які відповідають за здійснення державних функцій, прийняття та виконання рішень у сфері законодавства, виконавчої та судової влади. Вони можуть включати у себе органи місцевого самоврядування, урядові відомства, судові органи, контрольні та наглядові органи, а також інші структури, які мають повноваження управляти та регулювати певні сфери державного життя.

Цифрова взаємодія органів публічної влади - це процес обміну інформацією, документами та даними між державними органами за допомогою цифрових технологій та електронних систем. Ця взаємодія передбачає використання електронних засобів для ведення комунікації, забезпечення доступу до інформації та реалізації управлінських процесів без використання паперової документації.

Однією з важливих особливостей цифрової трансформації управління є ціннісний підхід до муніципального управління. Цей підхід передбачає посилення впливу громадян на прийняття рішень за допомогою цифрових технологій та максимізацію корисності дій влади для громадян. Такий підхід спрямований на спрощення організаційної структури та економію ресурсів.

У цілому, цифрова трансформація управління не лише змінює технічні аспекти роботи владних органів, але й перетворює підходи до управління з точки зору відносин з громадянами, відкритості і прозорості процесів, а також ефективності використання ресурсів.

Значення цифрових технологій у публічному управлінні виражається у таких головних аспектах:

1) Демократизація: підвищення доступу громадян, фізичних та юридичних осіб до участі у прийнятті публічно-владних рішень.

2) Прозорість: забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, що підвищує рівень довіри громадян і суспільства до цих органів.

3) Боротьба з корупцією: зменшення рівня корупції шляхом автоматизації процесів та виключення безпосереднього контакту у деяких ситуаціях.

4) Ефективність: зниження кількості помилок через автоматизацію управлінських процесів та розрахунків.

5) Економія ресурсів: забезпечення економії часу, коштів та кадрів як для органів управління, так і для громадян та суб'єктів господарювання [2].

Цифрове спілкування між державними установами передбачає автоматизований обмін документами та інформацією через комп'ютерні системи згідно з їх функціями та вимогами. Це охоплює:

- передачу та отримання документів у електронному форматі між установами.

- автоматизований обмін даними (повідомленнями) між їхніми інформаційними системами.

- організований доступ до електронної інформації з інших систем відповідно до повноважень.

А. Семенченко зазначає, що цифрова взаємодія включає в себе переведення всіх процесів, пов'язаних з електронними документами або повідомленнями, у цифрову форму, що охоплює їх створення, обробку, відправлення, передавання, отримання, зберігання, використання та знищення, надаючи їм юридичну важливість та правову силу [4].

Система цифрової взаємодії органів виконавчої влади призначена для автоматизації процесів управління електронними документами. Ця система охоплює створення, відправлення, передавання, отримання, оброблення, використання, зберігання та знищення електронних документів та електронних копій паперових документів. Вона використовує електронний цифровий підпис і не містить інформацію з обмеженим доступом. Також ця система забезпечує контроль за виконанням актів, протокольних рішень Кабінету Міністрів України та інших важливих документів.

Метою створення системи цифрової взаємодії органів виконавчої влади є:

- створення єдиного інформаційного простору для реєстрації, приймання, аналізу та зберігання організаційно-розпорядчих документів органів виконавчої влади в електронному вигляді за допомогою ключа електронного підпису (КЕП).

- підвищення ефективності та оперативності у прийнятті управлінських рішень.

– посилення контролю за обробкою, виконанням і зберіганням організаційно-розпорядчих документів органів виконавчої влади в електронному вигляді.

– скорочення витрат державного бюджету через перехід на безпаперовий обмін документами між органами виконавчої влади.

– створення передумов для переходу на електронний міжвідомчий документообіг, використовуючи виключно електронні документи [5].

– Проблеми щодо запровадження електронної взаємодії органів публічної влади в Україні/

1. Розподіленість інформаційних систем: наявність великої кількості різнорідних та неспрямованих на електронну взаємодію систем в органах влади.

2. Низька якість інформаційних систем: більшість існуючих систем не відповідають вимогам законодавства та стандартам безпеки.

3. Відсутність єдиних ідентифікаторів: відсутність уніфікованих ідентифікаторів для зв'язку інформації між різними державними ресурсами.

4. Недостатність вимог до інтероперабельності: відсутність мінімальних стандартів для забезпечення взаємодії державних інформаційних ресурсів.

5. Невизначеність вимог до електронної взаємодії: відсутність єдиної системи форматів, стандартів та процедур для електронного обміну.

6. Ранній етап впровадження: основна система електронної взаємодії на початковому етапі впровадження.

7. Недостатність базових електронних реєстрів: відсутність ключових реєстрів, таких як демографічний реєстр та реєстр адрес [4].

Таким чином, створення єдиного інформаційного простору для різних суб'єктів управління є важливим напрямком у цифровому публічному управлінні. Цей підхід сприятиме підвищенню ефективності управління на всіх рівнях. Проте, існує потреба в реформах у сфері публічного управління, оскільки багато органів влади ще не готові до цифровізації комунікації через відсутність офіційних веб-порталів або низький рівень та якість комунікації на наявних порталах.

Список використаних джерел

1. Карпенко О.В. Цифрове врядування: монографія. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.
2. Пиріг С. Цифровізація публічного управління та Е-демократії на регіональному рівні. *Економічний форум*. 2022. 1(3). 107-113. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-3-13>
3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 № 2250-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Семенченко А.І. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. URL.: <https://old.suitt.edu.u>
5. Ніколіна І.І. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. №19 С. 53-59.
6. Ніколіна І.І. Модель інтегральної оцінки цифрового врядування на місцевому рівні. *Ефективність державного управління : зб. наук. пр.* Вип. 4(65): у 2ч. Ч. 1 /за заг.ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 155-166.

УДК 005.5

Пономарьов А. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ:

УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Статтю присвячено для аналізу розвитку цифрової демократії в Україні та за кордоном. Також в роботі розглядається поняття та сутність цифрової демократії; досліджується розвиток цифрової демократії в Україні та розглядається досвід використання інструментів цифрової демократії в зарубіжних країнах.

Ключові слова: *цифрова демократія, електронний уряд, інформаційно-комунікаційні технології, децентралізація, реформи.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Поява «цифрової демократії» є новим етапом суспільного розвитку, і її вплив на розвиток політичної думки в сучасному суспільстві потребує теоретичного осмислення. Не менш важливим є те, що процес розвитку цифрової демократії триває майже в усіх країнах світу.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті полягає в необхідності дослідження розвитку цифрової демократії в Україні, та дослідженні досвіду використання інструментів цифрової демократії в зарубіжних країнах. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: визначити поняття та сутність цифрової демократії; дослідити розвиток цифрової демократії в Україні; дослідити досвід та використання інструментів цифрової демократії в зарубіжних країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання розвитку цифрової демократії займалися науковці, серед яких: Сало І.В., Міхровська М.С., – розглядали розвиток електронної демократії в Україні [3]. До проблем упровадження цифрового врядування як в Україні, так і в інших країнах зверталися такі вітчизняні дослідники як: А.Семенченко, К.Вознюк, О.Загвойська, Т.Камінська, К.Линьов, М.Пасічник, О.Дубас, К.Синицький, Я.Олійник та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які сьогодні широко використовуються не лише в економіці, а й у суспільно-політичному житті, докорінно змінив структуру і характер суспільної комунікації. У політичній практиці певні періоди називають «інформатизацією», а суспільство – «інформаційним». Елементи електронної демократії широко впроваджуються не лише в розвинених країнах. Це пов'язано з тим, що цей напрям визнаний пріоритетним авторитетними міжнародними організаціями. Демократія (від грец. *demos* – народ і *kratos* – влада, буквально – народовладдя) – форма політичної організації держави або суспільства, що ґрунтується на принципах визнання народу джерелом влади, забезпечення його рівності і свободи та реальної участі в управлінні державними і суспільними справами. Одним з найвідоміших теоретиків цифрової демократії є Йонедзі Масуда, який

запропонував ідею партисипативної демократії, що базується на інформаційних технологіях та етиці обміну інформацією. Згідно з його концепцією, масове виробництво інформації та знань посилює роль людей у регулюванні своєї діяльності, побудові та управлінні необхідною в цей період інформаційною інфраструктурою, розвитку та зміцненні демократичних інститутів і розширені можливостей використання інформації та технологій для участі громадян у суспільно-політичній діяльності. Якщо представницька демократія в індустріальних суспільствах є найбільш прогресивною формою політики, то представницька демократія в інформаційному суспільстві – це демократія участі. Масуда пише: «Вона стає партисипативною політикою, політикою, якою керують самі громадяни».

Масуда перераховує шість основних принципів демократії участі в інформаційному суспільстві:

1. Майже всі соціальні суб'єкти мають брати участь у прийнятті рішень.
2. Добровільність участі (співпраця) і готовність пожертвувати власними інтересами на користь більшості (взаємодопомога).
3. Люди з усіх верств суспільства мають доступ до необхідних джерел інформації для прийняття виважених та обґрунтованих рішень.
4. Доходи та вигоди отримані в ході розвитку демократичних процесів, повинні рівномірно розподілятися між громадянами.
5. Шукаючи політичні рішення, слід йти шляхом переконання та взаємної згоди.
6. Прийняття та реалізація прийнятих спільних рішень повинно здійснюватися за участі всіх громадян.

З цих принципів формується громадянське суспільство, засноване на перетворенні прав людини на особисте життя. Масуда вважає, що найближчим часом може виникнути ситуація, коли «документи, що містять персональні дані громадян, будуть оприлюднені для взаємного використання». Хоча ця концепція загалом виглядає утопічною, у сучасних розвинутих демократіях положення щодо прав громадян на вільний доступ до державної інформації стали комплексними та закріпленими в законодавстві.

На початку 21 століття світ вступив у період кардинальних змін, пов'язаних зі стрімким розвитком цифрових технологій. Цей глобальний процес, пов'язаний з формуванням інформаційного суспільства, отримав влучну назву «Індустріальна революція 4.0». Технологічні зміни охоплюють усі сфери життя, включаючи функціонування держави та її відносини з громадянами, проявляючись у формі запровадження електронного урядування та електронної (цифрової) демократії. Поняття «електронна демократія» бере початок в США і популярне в багатьох країнах світу. Цифрова демократія базується на принципах прозорості, відкритості, участі та громадської освіти. Метою розбудови цифрової демократії є розширення участі громадян в управлінні та прийнятті рішень за допомогою електронних технологій. В Україні цифрова демократія перебуває на стадії становлення та подальшого розвитку. З прийняттям законів «Про електронні документи та електронний документообіг» [1], а також «Про електронний цифровий підпис» [2], розпочалося формування законодавчої бази для функціонування електронної демократії. Передумовами становлення цифрової демократії в Україні є розширення Інтернет-населення, інтенсивний розвиток сектору інформаційних технологій та активна участь громадянського суспільства у формуванні електронної демократії в Україні.

Відповідно до норм чинного законодавства на сайтах державних органів надається достатньо повна та своєчасна інформація: новини, поточна діяльність, переліки нормативно-правових актів нормотворчої діяльності або результати відповідних установ, програм і заходів. Про його виконання оприлюднюється окремий звіт з інформацією про графік прийому громадян посадовими особами та перелік «гарячих ліній» чи «телефонів довіри» та інше. З точки зору інформування громадян ця форма цифрової демократії наразі найбільш повно реалізується через впровадження принципів прозорості та відкритості в діяльність державних органів, що означає, що органи влади продукують інформацію та доносять її до громадян, причому в односторонньому порядку. Це означає лише односторонній зв'язок між владою та громадянами, коли влада продукує інформацію та доводить її до відома громадян, що в свою чергу, має забезпечити громадянам можливість доступу до інформації. Це як «пасивне»

отримання інформації (на запит/прохання громадян), так і «активний» державний захід щодо поширення цієї інформації серед громадян.

Метою впровадження в Україні реформи децентралізації є посилення механізмів самоорганізації громадян та посилення реалізації громадських ініціатив. Це, в свою чергу, має забезпечити міцний фундамент для розбудови цифрової демократії на місцевому та національному рівнях. У сучасних умовах становлення інформаційного суспільства, стрімкий розвиток і впровадження інформаційних технологій, у тому числі й у здійсненні політичної влади, визначає сучасний механізм функціонування політичної системи та набуває віртуальної вимірювальної форми. Позитивний ефект віртуалізації політичної системи проявляється у підвищенні ефективності комунікації з громадянським суспільством, але має й негативний бік – можливість маніпулятивного впливу. Події Євромайдану, інформаційна війна проти України - значно посилили процес самоорганізації громадян, особливо завдяки можливостям інформаційно-комунікаційних технологій, які є різними політичними основами участі в Інтернеті.

2 вересня 2019 року було створено Міністерство цифрової трансформації України [5], шляхом перетворення Державного агенства з питань електронного урядування України. Постанова про діяльність Міністерства цифрової трансформації, яка визначає повноваження та сфери компетенції Міністерства, була затверджена Кабінетом Міністрів України 18 вересня 2019 року. Міністерство є центральним органом сертифікації у сфері електронних довірчих послуг. Міністерство також відповідає за розвиток широкосмугового доступу до Інтернету, телекомунікаційних мереж та ІТ-індустрії. Очолює міністерство Федоров Михайло Альбертович, Віце-прем'єр-міністр України та Міністр цифрової трансформації.

Україна впевнено рухається до без паперової системи. Перший у світі цифровий паспорт, революційний обмін документами в один клік, електронний підпис на смартфоні, індивідуальна реєстрація бізнесу, яка займає 15 хвилин, та комплексна послуга для матерів – «e-Малютко», якою можна скористатись

замість численних поїздок до різних установ. Щодня команда Міністерства цифрової трансформації наполегливо працює над подоланням бюрократичних бар'єрів та побудовою діалогу між нацією та державою. З цією метою Міністерство цифрової трансформації створило національну платформу електронної демократії «ВзаємоДія», яка дозволяє українцям вільно спілкуватися з державними установами та брати участь у прийнятті рішень.

Виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що цифрова демократія є рушійною силою для становлення демократичного інформаційного суспільства та має необхідні елементи для досягнення цієї мети. Так, багато сучасних європейських країн активно розбудовують необхідні основи для розвитку цифрової демократії. За основу для прискорення вітчизняного розвитку в цій сфері доцільно запозичити досвід зарубіжних країн, які впровадили елементи цифрової демократії. Значний досвід мають Польща, Естонія, Болгарія, Великобританія, Швеція, Швейцарія Італія та Іспанія.

Серед європейських країн Естонія є лідером у впровадженні цифрової демократії. Освіта є першою сферою суспільного життя в Естонії, а впровадження Інтернету почалося на початку 1990-х років. Багато навчальних закладів почали освоювати Інтернет, а програмування стало обов'язковим. Крім того, елементи цифрової демократії почали розвиватися в державному управлінні, коли всі державні службовці відмовилися від паперового документообігу і перейшли до електронних документів в урядових мережах, доступних для широкої громадськості через Інтернет. У 1993 році був прийнятий закон про електронну реєстрацію землі та нерухомого майна. У 2000 році було запроваджено електронне посвідчення особи. Цей електронний паспорт дозволив будь-якому повнолітньому громадянину Естонії управляти банківськими рахунками, використовувати електронний підпис і подавати податкові декларації [7].

Для порівняння, в Україні перехід на ID-картки (офіційна назва нового документа - «Паспорт громадянина України з безконтактним електронним носієм») розпочався у 2016 році. Картка мала містити звичайний перелік даних,

подібний до традиційного паперового паспорта, а також данні закордонного паспорта, якщо такий є, а за допомогою електронного чіпа зберігати зашифровану додаткову інформацію про місце проживання, сімейний стан, відцифрований підпис та фотографію власника. Картка була б дійсна протягом 10 років, після чого її потрібно було б замінити на нову. Однак, громадяни зіткнулися з тим, що при зверненні до органів державної влади, їм доводилося приносити крім посвідчення особи ще й паперову довідку про реєстрацію та паперовий ідентифікаційний код, оскільки в нашій країні не було пристроїв для зчитування інформації з електронних чіпів, а традиційний паперовий документообіг все ще діяв.

Однак найважливішим досягненням Естонії у сфері цифрової демократії стало запровадження електронного голосування. Естонія стала першою європейською країною, яка активно впроваджує електронні вибори. Для цього потрібна ID-картка, комп'ютер, пристрій для зчитування картки і виборче програмне забезпечення. Громадяни можуть голосувати в електронному вигляді протягом 4-6 днів, і можуть змінити свій голос. Не можна змінювати голос лише в останній день виборів, коли відбувається остаточне підбиття підсумків голосування. Вперше системи електронного голосування були запроваджені на місцевих виборах 2005 року, і кількість електронних виборців продовжує зростати. Наприклад, на виборах до Європейського парламенту 2014 року приблизно 31% громадян Естонії проголосували онлайн.

Як демократична країна, Великобританія також бере участь у процесі впровадження цифрової демократії. Проаналізувавши законодавство Великобританії у сфері цифрової демократії та електронних послуг, важко назвати окремий законодавчий акт з цього питання. Фактично, робиться все, що не заборонено законом. На даному етапі у Великій Британії в рамках регіональної електронної взаємодії активно діє проект «E-Democracy Nation Project». Громадська думка, сформована через участь громадян у так званих форумах, допомагає місцевій владі краще організувати свою діяльність. Таким

чином відбувається ефективна комунікація між державою та громадянами і вирішуються проблеми, що стосуються конкретних регіонів. У Великобританії також діє урядовий веб-сайт Gov.uk, через який британці можуть зв'язуватися з урядом у формі електронних пропозицій, електронних петицій, електронних запитів, електронних скарг, тим самим зміцнюючи зв'язок між суспільством і державою [6].

Висновки. Впровадження цифрової демократії у функціонування держави є вимогою сьогодення, що сприяє залученню якомога більшої кількості громадян до законотворчого процесу та прийняття державних рішень за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Однак, в Україні спостерігається брак довіри громадян до влади. Тому необхідно налагодити ефективний діалог між владою та громадянами і продемонструвати, що демократичні ідеї реалізуються в суспільстві на практиці. Крім того, на офіційних урядових веб-сайтах, у соціальних мережах та ЗМІ має надаватися своєчасна, повна і точна публічна інформація про прийняття рішень, затвердження нормативно-правових актів та внесення до них змін. На сучасному етапі Україна рухається в напрямку активного впровадження інструментів цифрової демократії. Спираючись на досвід інших країн, наша держава ефективно впроваджує різні форми цифрової демократії. На сьогоднішній день майже всі державні установи мають власні офіційні веб-сайти та регулярно публікують офіційну інформацію. Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України, суди загальної юрисдикції, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування мають власні веб-сайти для інформування громадян актуальними новинами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 10.04.2024р).

2. Закон України «Про цифровий підпис». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text> (дата звернення 10.04.2024р).
3. І. Сало, «Розвиток електронної демократії в Україні». Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyustrategii/rozvitok-elektronnoi-demokratii-v-ukraini-analitichna-zapiska> (дата звернення 10.04.2024р).
4. Конституційний Суд України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> (дата звернення 10.04.2024р).
5. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення 10.04.2024р).
6. Офіційний сайт парламенту Великобританії. URL: <https://www.parliament.uk/> (дата звернення 10.04.2024р).
7. Офіційний сайт парламенту Естонії. URL: <http://www.riigikogu.ee/> (дата звернення 10.04.2024р).

УДК 342 25:34(045)

Проданець О. А.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті розкривається суть децентралізації влади та її завдання. Початок децентралізації та відповідно децентралізація у наш час. Об'єднання територіальних громад опираючись на правовий аспект.

***Ключові слова:** децентралізація, децентралізація влади, об'єднання територіальних громад, типи децентралізації, реформування децентралізації, завдання децентралізації.*

Кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги,

чисті й освітлені вулиці. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність. Саме тому в Україні відбувається децентралізація це процес перерозподілу функцій певних повноважень, бюджетних надходів від державних органів до органів місцевого самоврядування. Тобто це надання повноважень тим органам які найближче до людей і таким чином реалізуються найуспішніше [9].

Як зазначає Ніколіна І.І.,-децентралізація влади є головним ефективним знаряддям соціально-економічного розвитку систем, засобами автономізації місцевого самоврядування, підвищення його активності [11].

Відповідно до теорії державного управління, децентралізація – це такий спосіб територіальної організації влади, згідно з яким держава передає право на прийняття рішень з певних питань або в певній сфері управлінським структурам локального чи регіонального рівня, органам місцевого самоврядування, що перебувають поза системою органів виконавчої влади і є відносно незалежними від неї дає визначення Ніколіна І.І.[12]

Існує три типи децентралізації: політична, адміністративна та фінансова (рис 1).

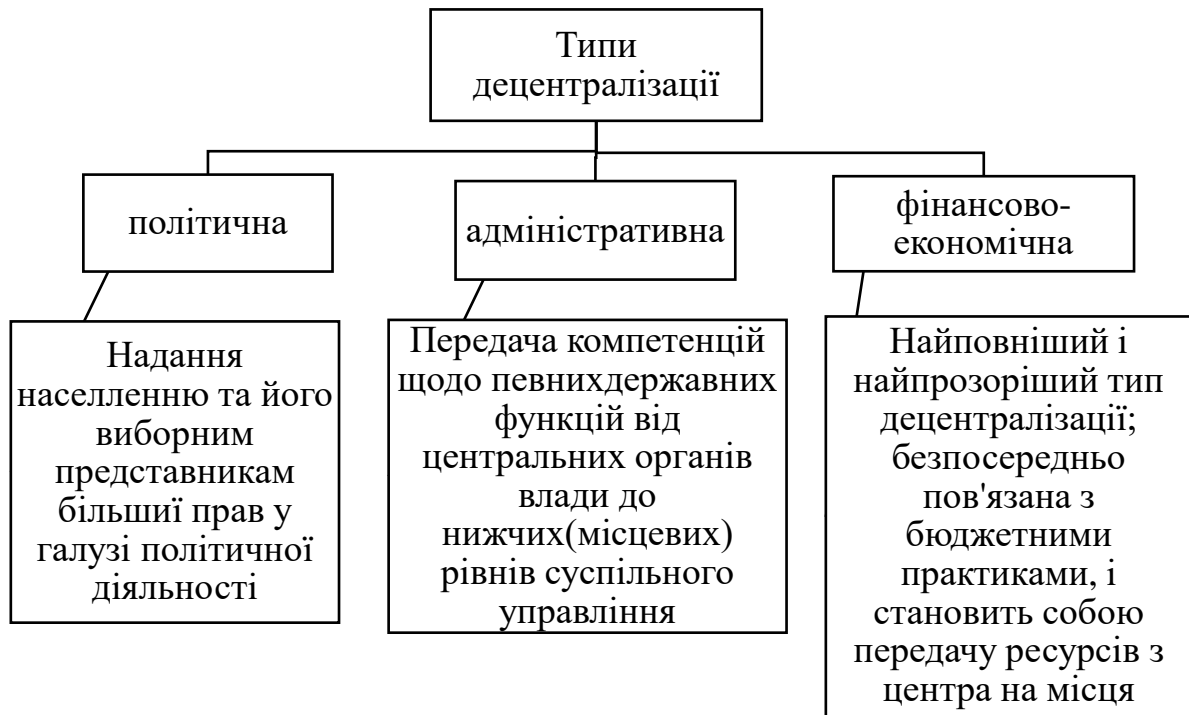

Рисунок 1 – Типи децентралізації [1]

Дані автори зазначають, що політична децентралізація часто потребує конституційних чи визначених законами реформ, розвиток політичних партій, посилення законодавства, створення місцевих політичних одиниць і підтримки ініціатив та інтересів громадських груп.

Також, А. О. Маслов та А. Т. Гладковська дають визначення адміністративній децентралізації що може тільки переміщувати повноваження від центральних урядових посадових осіб у столиці до тих, хто працює в областях (регіонах), провінціях чи районах. Також адміністративна децентралізація спрямована на делегування владних повноважень стосовно процесу розробки і прийняття рішень, ресурсів і повноважень для надання державних послуг у визначених сферах з центрального до нижчих рівнів влади, галузевих управлінь підвідомчих центральним органам влади, агенцій [1].

І. О. Цимбалюк, у своїй статті зазначає, що фінансова децентралізація постає передусім комплексним поняттям, що охоплює процес передачі повноважень щодо формування та використання фінансових ресурсів регіону, якими є кошти,

акумульовані у місцевих бюджетах, позабюджетних фондах, та інші фінансові ресурси (добровільні внески громадян, кошти суб'єктів господарювання, грантових програм, проектів та ін.), що дає змогу забезпечити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування у вирішенні власних самоврядних функцій та задоволення інтересів населення, стимулює залучення усіх членів громади до забезпечення соціально-економічного розвитку регіону[10].

Після проголошення незалежності у 1991 р. Україна розпочала трансформацію радянської системи державного управління та економічної системи. Україна обрала демократичну модель державного устрою та ринкову модель економічного розвитку [5].

У 2014 році розпочався процес реформування територіальної організації влади. За ініціативи тодішнього Віцепрем'єр-міністра — Міністра регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України Володимира Гройсмана Уряд схвалив основний концептуальний документ -Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі. Надалі були прийняті закони про внесення змін до нормативної бази України. За словами Височанського М. Р фінансова децентралізація відбулася завдяки цим змінам [6].

Також, з 2014 року розпочалось реформування, за цей час діє пакет нового законодавста:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання громадян» визначає принципи, за якими відбувається реформування сфери місцевого самоврядування, а саме: верховенства права, прозорості, відкритості, правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування, партнерства держави та місцевого самоврядування, сталого розвитку територій [8].

- Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація завдяки якій

місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 275 млрд грн в 2019 році [15]

- Закон «Про співробітництво територіальних громад». Створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо. Цим механізмом скористалися вже сотні громад [17].
- Закон «Про засади державної регіональної політики». Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд в 2014 до 20,75 млрд грн у 2019 році. За рахунок цієї підтримки в регіонах та громадах реалізовано у 2015-2019 роках більше 12 тисяч проектів [16].

А.П. Павлюк наголошує, що практична реалізація процесу об'єднання територіальних громад розпочалась в середині 2015 року. У 2015 році було утворено 159 ОТГ, що об'єднали 793 територіальні громади. 25 жовтня 2015 р. в цих громадах було обрано нові органи місцевого самоврядування, з 1 січня 2016 р. вони перейшли на прямі бюджетні розрахунки з Державним казначейством і за результатами 2016 року показали помітну позитивну динаміку свого розвитку. Ці громади отримали розширені повноваження і додаткові ресурси що дозволило їм реалізовувати проекти розвитку інфраструктури: ремонтувати і навіть будувати школи, дитсадки, водогони, дороги, системи вуличного освітлення, закуповувати комунальну техніку, створювати комунальні підприємства, дбати про благоустрій території тощо. У 2016 році відбувся суттєвий прогрес у формуванні ОТГ – їхня кількість зросла у 2,3 рази [2].

Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію

країни[13].

Отже, одним з основних результатів реформи децентралізації у 2014–2019 рр. стала територіальна консолідація на місцевому рівні і започаткування процесу перерозподілу управлінських повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади щодо надання публічних послуг за принципом субсидіарності шляхом формування інституційно та фінансово спроможних ОТГ[4].

Робимо висновок, що перший етап пройшов успішно. Сформована законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципального згортання в країні, створила відповідні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні настійних проблем.

Другий етап децентралізації в Україні відбувся 2020-2021 року. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування.

Основні завдання децентралізації:

1. Затвердження нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад та районів.
2. Передача повноважень виконавчої влади органам МС та їх розмежування між рівнями і органами за принципом субсидіарності.
3. Створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень МС.
4. Формування ефективності системи служби в ОМС та ОБВ.
5. Упорядкування системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності ОМС.
6. Розвиток форм прямого народовладдя: виборів, референдумів.
7. Удосконалення механізму координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади [7].

Для того щоб відбувся другий етап децентралізації, необхідно виконати ряд важливих законів (таблиця 1.).

Усе це створює стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприяє прискоренню реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах [14].

Таблиця 1 - Другий етап децентралізації влади 2020-2021 роках.

12 червня 2020р.	Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни.
15 липня 2020р.	Верховна Рада України прийняла постанову 3809 про призначення чергових місцевих виборів на 25 жовтня 2020 року.
16 липня 2020р.	Верховна Рада України прийняла зміни до виборчого законодавства. 25 жовтня 2020 року пройшли місцеві вибори на новій територіальній основі громад і районів.
17 липня 2020р.	Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з документом, тепер в Україні 136 районів. Старі 490 районів парламент ліквідував.

У результаті повноваження між рівнями управління повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності. У 2022 році очікувалося внесення змін до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень [2].

Як висновок можна сказати, що процеси децентралізації необхідні для розвитку країни у всіх сферах. Залучення громадян до влади є важливим етапом демократичних перетворень і умовою, за якої буде можлива реалізація європейського напрямку зовнішньої політики України.

Список використаних джерел:

1. А. О. Маслов. А. Т. Гладковська. Сутність, типи, форми, можливості і загрози децентралізації URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/13.pdf
2. Павлюк А.П. Відділ регіональної політики. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення URL:https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2017-07/terutor_gromad-86ead.pdf
3. Борисенко Ю. Досягнення та виклики реформування місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10. №3. С. 42-50. <https://doi.org/10.15421/152218> URL:<file:///C:/Users/ASUS/Downloads/944-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1427-1-10-20221130.pdf>

4. Романова В., Умланд А. Реформа децентралізації в Україні: перші результати та виклики. *Політичні інститути та процеси*. №1' 2021. 41-51 С. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235422/233865>
5. Венцель В. Реформа децентралізації в Україні та соціальна функція держави: виклики та перспективи. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 1. С. 18-29. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/716-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1062-1-10-20200319.pdf>
6. Височанський М. Р. Окремі аспекти процесу децентралізації влади в Україні в рамках державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С. 153-158 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/26.pdf
7. Дарницька районна в місті Києві державна адміністрація. Другий етап децентралізації в Україні 2019-2021 роки. URL: <https://darn.kyivcity.gov.ua/news/23471.html>
8. Державне управління. Кочерга О.П. 247с. 2021р. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/457/442>
9. Децентралізація. Навіщо децентралізація 2024р. URL: <https://decentralization.ua/about>
10. І. О. Цимбалюк Сутнісна характеристика фінансової децентралізації та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Регіональна економіка* 2019, №4 С. 113-119 URL: re201904_113_TymbaliukIO.pdf
11. Ніколіна І.І., Герасимюк К.Х.. Децентралізаційні трансформації механізмів управління муніципальною медициною. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 28. С. 90-93. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27624.pdf>
12. Ніколіна І.І. Трансформація публічного управління в Україні в умовах децентралізації *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник наукових праць VII Міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Вінниця, 05-07 черв. 2019 р.). Вінниця. 2019. Ч.1. С. 279-290. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25769.pdf>

13. Портал «Децентралізація» URL: <https://decentralization.gov.ua/about>
14. Портал «Децентралізація» URL: <https://decentralization.ua/about>
15. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 №157- VIII. URL: [Про добровільне об'єднання ... | від 05.02.2015 № 157-VIII \(rada.gov.ua\)](#)
16. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 №156- VIII. URL: [Про засади державної регіон... | від 05.02.2015 № 156-VIII \(rada.gov.ua\)](#)
17. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 №1508-VII. URL: [Про співробітництво територ... | від 17.06.2014 № 1508-VII \(rada.gov.ua\)](#)
18. Борисенко Ю. Досягнення та виклики реформування місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10. №3. С. 42-50. <https://doi.org/10.15421/152218> URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/944-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1427-1-10-20221130.pdf>

УДК 305:321(045)

Пушечнікова М. М.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

РОЗБУДОВИ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Україна є правовою державою, заснованою на демократичних цінностях і з чіткою зовнішньою політикою, яка спрямована на співпрацю з Європейським союзом. Країна віддана європейським цінностям і рішуче дотримується правових принципів, забезпечуючи рівні права та можливості кожному громадянину, незалежно від тендеру.

Ключові слова: *тендер, тендерна рівність, дискримінація, публічне управління, тендерні стереотипи, тендерна нерівність, демократія.*

Постановка проблеми. Ґендерна рівність в органах публічного управління являється актуальною через своє значення для суспільства, легітимності державних органів, виконання міжнародних зобов'язань та сприяння

інклюзивному розвитку. Гендерна рівність є актуальною темою, особливо у контексті війни, де конфлікти можуть поглиблювати нерівності та порушувати права жінок і чоловіків. Дослідження та реалізація політик гендерної рівності допомагають забезпечити справедливі умови, що сприяють стабільності та розвитку суспільства, звертаючи увагу на особливості та потреби обох статей у цілком інклюзивному середовищі.

Над проблематикою публічного механізму забезпечення гендерної рівності працювали такі науковці: Г. Жуковська, Д. Світовенко, Є. Бурячок, І. Гулівата, І. Ніколіна, І. Шестопал, К. Левченко, М. Дубиніною, М. Сидорова, Н. Алюшина, Н. Кушнір, О. Коханова, О. Литвинчук, О. Миронюк, О. Остапенко, О. Саєнко, О. Сулова, С. Безушко, С. Кейван та багато інших науковців.

Мета дослідження полягає у глибокому аналізі передових практик розвитку гендерної рівності як в Україні, так і в Європі. Головною метою є встановлення шляхів створення справедливого середовища, що забезпечує рівні права та можливості для всіх громадян. Особлива увага приділяється впливу війни та пошуку інноваційних рішень для сприяння розвитку гендерної рівності.

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємними реаліями політичного сьогодення. Підписавши і ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна продемонструвала відданість демократичним європейським цінностям та взяла на себе зобов'язання «враховувати питання рівності між чоловіками і жінками при розробці та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і заходів» [8].

Згідно 24 статті Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [5].

Термін «гендер» – означає різні соціальні ролі, обов'язки та ідентичності жінок і чоловіків та співвідношення сил між жінками й чоловіками у певному

суспільстві. Гендерні ролі та гендерні відносини у різних країнах і культурах відрізняються й можуть бути різними навіть у різних груп одного суспільства [8].

Миронюк О. та Кейван С., досліджуючи тематику гендерної нерівності, дійшли висновку, що термін «гендер» слід трактувати як змодельовану суспільством систему знань про цінності та норми правильної поведінки чоловіків та жінок, стилю мислення та життя, фіксацію уявлення про них в соціумі [6].

У вересні 2020 року Україна стала учасницею міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» [12], яка спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх осіб. Основні напрямки цієї роботи включають реформування законодавства щодо соціальних відпусток, інтеграцію гендерного компоненту в освітній процес, розвиток інклюзивного публічного простору, ефективну протидію домашньому та гендерно зумовленому насильству, а також зменшення розриву в оплаті праці між жінками і чоловіками [13].

Візія освітньої безбар'єрності передбачає створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей [2].

Міжнародний досвід в боротьбі з гендерною нерівністю на ринку праці підтверджує, що співпраця держави, роботодавців та працівників, а також активні просвітницькі кампанії, можуть призвести до позитивних змін у цій сфері.

Міжнародний досвід в боротьбі з гендерною нерівністю на ринку праці підтверджує, що співпраця держави, роботодавців та працівників можуть призвести до позитивних змін у цій сфері. У Європейському Союзі встановлено ряд стандартів щодо захисту прав жінок, а саме [9]:

- Європейська соціальна хартія. Спрямована на забезпечення економічних і соціальних прав без будь-якої форми дискримінації, зокрема за ознакою статі.
- Директива про баланс професійного та особистого життя для батьків та піклувальників. Створена для забезпечення рівних можливостей чоловіків і жінок у роботі та особистому житті (не імplementовано Україною).

- Директива про застосування принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок, які займаються самозайнятою діяльністю.

- Директива про реалізацію принципу рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та професійної діяльності (не імплементовано Україною).

- Директива Ради про встановлення загальної системи рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності.

Незважаючи на певні зусилля та імплементацию міжнародних норм щодо гендерної рівності, ситуація в Україні залишається недостатньою. Проблеми з доступом до роботи, умовами праці, заробітною платою та професійним навчанням продовжують існувати, що відображається у міжнародних рейтингах гендерної рівності та інших індексах. Гендерний розрив в оплаті праці – це вирахована різниця в середній оплаті праці чоловіків і жінок по всій країні. Відповідно до даних Держстату України [4] у першому кварталі 2021 року гендерний розрив в оплаті праці досяг найнижчого рівня за історію країни – 17,8%. (наприклад, у 2020 році він становив 20,5%). А станом на 2023 рік гендерний розрив в оплаті праці в Україні становить 18,4%. У 2023 році гендерний розрив у заробітній платі в Україні склав 18,6% [2] (рис. 1).

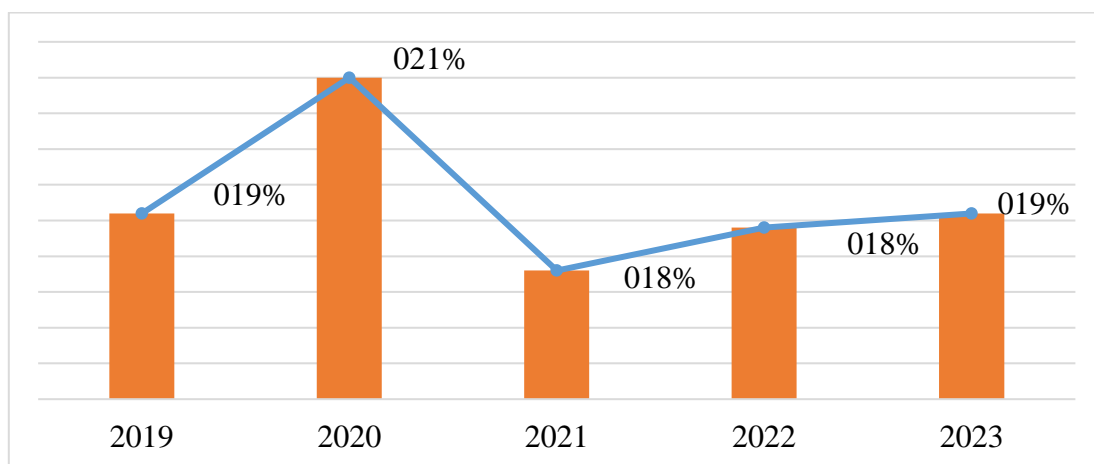

Рисунок 1 – гендерний розрив оплати праці в Україні за 2019-2023 р.р.

Одним із ключових інструментів для вимірювання рівності між чоловіками та жінками є індекс гендерної рівності «The Global Gender Gap Index», який щорічно оцінює стан гендерної рівності у різних країнах світу. Індекс відображає, що у 2022-2023 роках Україна займала 66-те місце з оцінкою 0.714, що є покращенням на 15 позицій у порівнянні з попередніми роками (табл. 1).

Таблиця 1 – Рейтинг індексу гендерної рівності «The Global Gender Gap Index» деяких країн світу за 2022 рік

Ранг	Країна	Оцінка	Зміна оцінки	Зміна рейтингу
		0-1	2022	2022
1	Ісландія	0.912	+0.004	-
2	Норвегія	0.879	+0.034	+1
3	Фінляндія	0.863	+0.003	-1
4	Нова Зеландія	0.856	+0.014	-
5	Швеція	0.815	-0.007	-
65	Болгарія	0.715	-0.025	-23
66	Україна	0.714	+0.007	+15
67	Уругвай	0.714	+0.004	+5

Згідно з Global Gender Gap Report, який щороку випускає World Economic Forum [16], гендерний розрив за 2022 в Україні становив 29 %. Тобто, умовно чоловік заробляє 100 грн, а за аналогічну роботу жінка такого ж рівня компетенції та освіти отримує лише 71 грн. [14].

Ми провели аналіз різниці у середньомісячній зарплаті між чоловіками та жінками. Протягом досліджуваного періоду з 2019 по 2023 рік спостерігалася тенденція, яка продемонструвала, що чоловіки заробляли більше жінок впродовж всього цього періоду (рис. 2). Хоча розрив у зарплаті може варіюватись в залежності від року, в середньому він становив 2-3 тисячі гривень. Отриманні дані свідчать про наявність гендерних нерівностей у отриманні грошової нагороди за виконану працю. Результати свідчить важливість впровадження подальших заходів для створення рівних можливостей та справедливості на ринку праці.

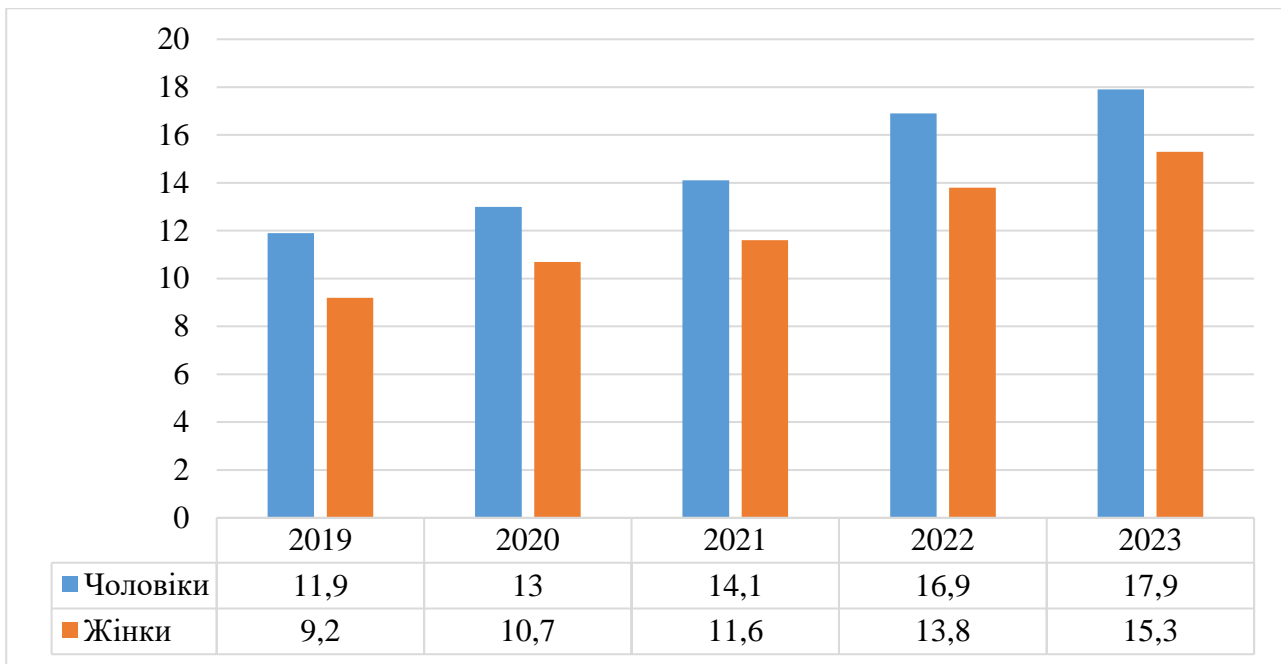

Рисунок 2 – Динаміка різниці середньомісячної зарплати між чоловіками та жінками з 2019 по 2023 рік

Гендерна нерівність в суспільстві виявляється через нерівні можливості та умови для чоловіків і жінок, які впливають на їхні шанси щодо реалізації в різних сферах життя, зокрема в трудових відносинах. Під час війни нерівність поглибилась через складні умови та важкі побутові ситуації, що змушують жінок віддавати перевагу справам, пов'язаним з виживанням, що впливає на їхню кар'єру та можливості самореалізації.

Проте після вторгнення Росії в Україну, багато жінок приєдналися до військових та добровольчих формувань для захисту країни. Військова служба жінок у таких умовах стала не лише актом патріотизму, а й відображенням важливості гендерної рівності та відкритості для участі жінок у важливих сферах суспільного життя.

Якщо у 2014 р. загальна чисельність жінок у ЗСУ становила 49 926 осіб, із них військовослужбовиць – 16 557 осіб [1], то станом на 1 березня 2023 р. кількість жінок у Збройних Силах України зросла до 60 538 осіб, із них військовослужбовиць – близько 42 898 (рис. 3)

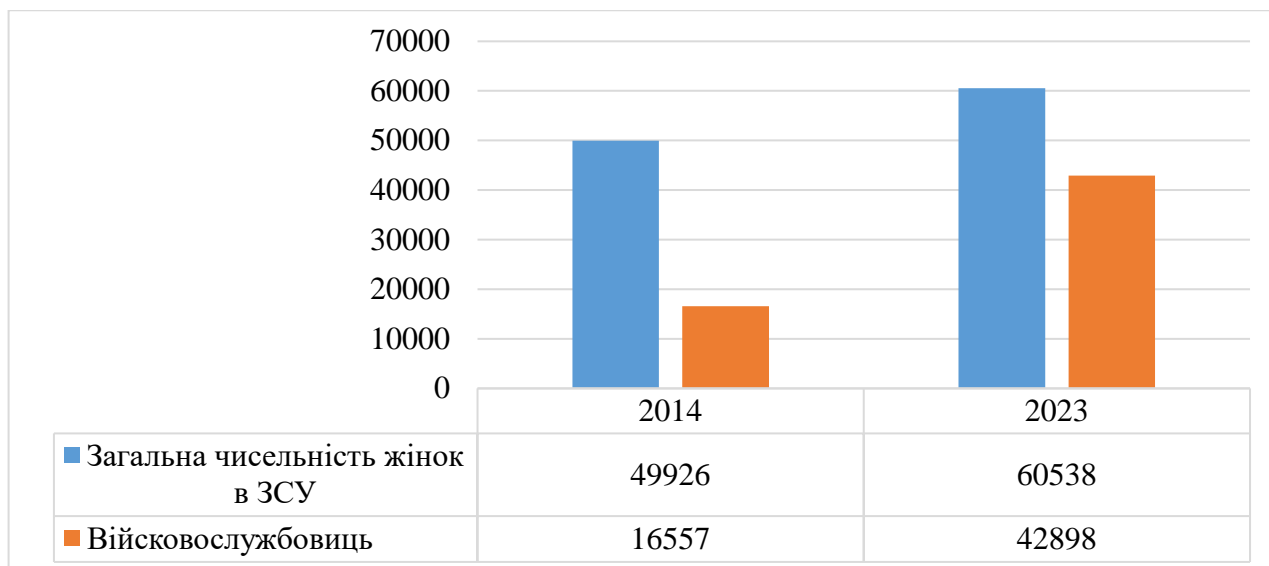

Рисунок 3 – Порівняння кількості військовослужбовиць (жінок) в ЗСУ у 2014 та 2023 роках

Сьогодні Україна має потужний показник по кількості жінок у Збройних Силах навіть серед країн-членів НАТО. Частка військовослужбовиць в арміях країн – членів НАТО коливається від 0,3 % до 20 %. У США цей показник становить 17 %, у Сполученому Королівстві – 11 %, у Польщі – 7 %, у Данії – 8 %, у Естонії – 10 %. У лавах ЗСУ – 9 % жінок». Це свідчить про те, що роль жінки в українській армії помітно зростає [7] (рис. 4).

Майже половину нових малих бізнесів під час війни відкривають жінки, про що свідчить статистика Opendatabot. Жінки також очолюють 28% компаній, що з'явилися в Україні після 24 лютого 2022 року [10, 11].

У 2023 році кожен другий новий ФОП відкривають жінки. Загалом від початку року вже було зареєстровано 36 892 ФОПи, з них 51% або 18 776 створили жінки [10]. З початку 2017 року відбулося збільшення участі жінок у відкритті ФОПів. У 2020-2021 роках жінки відкрили 51% нових ФОПів, але така тенденція трохи знизилася через війну. Протягом 2022 року жінки зареєстрували понад 93 тисяч ФОПів, що становить 48% від загальної кількості нових малих бізнесів.

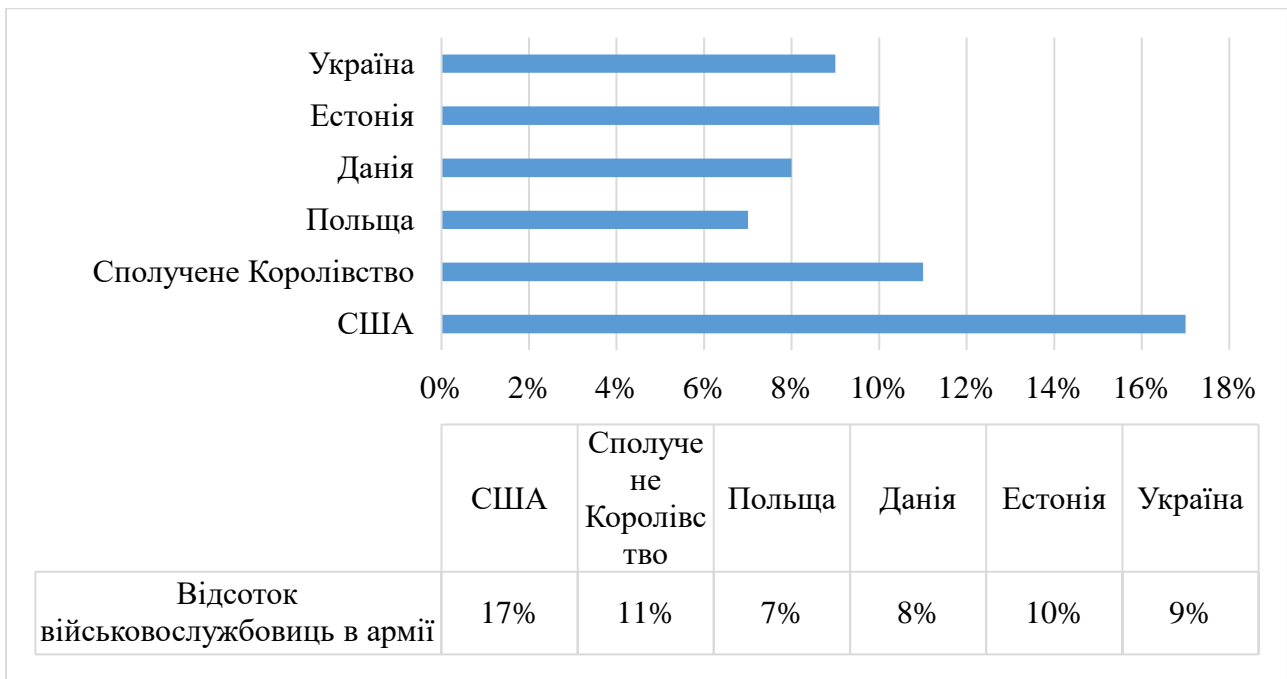

Рисунок 4 – Порівняння відсотка жінок в армії України та інших держав світу

В останні роки гендерна рівність у різних сферах життя стала предметом детального аналізу та обговорень, особливо у державній службі, де спостерігаються різниці у заробітній платі та розподілі керівних посад. Дослідження Центру фіскальної політики проаналізувало 1 мільйон декларацій і виявило, що середня зарплата для всіх держслужбовців у 2022 році складала 30 400 грн для чоловіків і 19 900 грн для жінок. Особливо значні розбіжності спостерігаються на керівних посадах, де чоловіки отримують у середньому 91 700 грн, а жінки – 92 000 грн, а також серед керівників структурних підрозділів, де чоловіки мають у середньому 36 100 грн, а жінки – 30 500 грн. [15].

Отже, проаналізувавши стан гендерної рівності в Україні, ми дійшли висновку, що на цьому шляху залишають виклики. Незважаючи на досягнуті успіхи з боку влади та суспільства, особливо в питаннях доступу до освіти та боротьби з гендерним насильством, важливо продовжувати розвивати політику, що сприяє рівності участі у прийнятті рішень та професійному зростанні. Наша країна повинна докладати зусилля у напрямку забезпечення повної рівності прав і свобод для всіх, що покращить репутацію України на міжнародному рівні й відкриє перед нею нові можливості.

Список використаних джерел:

1. Армія Inform. У ЗСУ спостерігається позитивна динаміка впровадження гендерної рівності. URL: <http://surl.li/odqpg>.
2. Асоціація жінок-юристок України «ЮРФЕМ». URL: <http://surl.li/rzgtf>.
3. Гулівата І. О., Ніколіна І. І. Цифрові інструменти у реалізації безбар'єрного освітнього середовища. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. Луцьк, 2023. Випуск № 51. URL: <http://surl.li/lzzgf>.
4. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX. URL: <http://surl.li/lwrs>.
6. Миронюк О. І., Кейван С. П. Гендерна нерівність: закріплення у свідомості чи проблема століть? *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*. Харків, 2021. С. 113-116. URL: <http://surl.li/rznht>.
7. Міністерство у справах ветеранів України. Дискримінація різних соціальних груп у ЗСУ: погляди військових та цивільних громадян. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/social-group-discr/>.
8. Національна соціальна сервісна служба України. Гендерна рівність. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist>.
9. Національний інститут стратегічних досліджень. Гендерні диспропорції в Україні під час війни. URL: <http://surl.li/naqrs>.
10. Опендатабот. Кожен другий малий бізнес в Україні відкривають жінки. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/businesswoman-in-war-2022>.
11. Платформа W2U – Women to Ukraine. Як повномасштабна війна вплинула на гендерний розрив в Україні. URL: <https://w2u.world>.
12. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2020 р. № 1578-р, Київ. URL: <http://surl.li/segfp>.
13. Профспілка працівників освіти і науки Екрані. Офіційний веб-сайт. Гендерна рівність – запорука демократичного суспільства. 2024. URL: <http://surl.li/secpr>.

14. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці. Україна на шляху подолання гендерної нерівності, 2023. URL: <http://surl.li/selmq>.

15. The New Voice of Ukraine. «Дійсно більша зарплата». Українцям розповіли, на яких посадах жінкам платять більше, ніж чоловікам. URL: <http://surl.li/sakjc>.

16. The World Economic Forum. *Global Gender Gap Report*. 2023 URL: <http://surl.li/nxgux>.

УДК 005.332.2

Реверчук А. В.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**МІСЦЕВА ДЕМОКРАТІЯ УКРАЇНИ – ОРІЄНТИРИ
НА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ**

У статті розглянуто актуальні питання розвитку демократичних процесів на рівні місцевої влади в Україні. Досліджено основні принципи та механізми місцевого самоврядування з огляду на норми європейського досвіду. Проведено аналіз перспектив адаптації європейських стандартів до української реальності та визначено шляхи покращення системи місцевого управління в контексті наближення до європейських норм. Результати дослідження сприятимуть формуванню ефективної та відповідальної місцевої влади, що відповідає вимогам європейських стандартів демократії.

Ключові слова: *публічне управління, демократія, місцеве самоврядування, європейські стандарти*

Постановка проблеми. Поняття “демократія” набуло нині статусу провідної категорії політичної науки, а демократичний устрій соціального і політичного життя переважна більшість науковців-теоретиків і політиків-практиків визнає найбільш досконалим і прийнятним для людства. Оскільки в політологічній літературі зустрічається велика кількість підходів до визначення

конституюючих ознак демократії, але не існує якоїсь узагальнюючої концепції, то автор вважає за необхідне продовжити дослідницьку роботу в цьому напрямі.

Мета статті. Політологічний аналіз феномена демократії, наведений у цій статті, дає змогу зрозуміти міст, основні цінності, критерії та принципи демократії і виявити притаманні їй суперечності й парадокси, сильні і слабкі її сторони шляхом проведення політологічного аналізу. Цілі статті - здійснити політологічний аналіз феномена демократії; дослідити різні точки зору щодо ціннісного значення демократії; дати характеристику конституюючих ознак демократії, а саме її критеріїв і принципів; з'ясувати, на яких рівнях проявляються принципи демократії.

Результати досліджень і публікацій. 15 жовтня 2007 року на 15-й сесії Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве і регіональне управління (м. Валенсія, Іспанія), Радою Європи та Європейським Комітетом з питань місцевої і регіональної демократії започатковано щорічну загальноєвропейську кампанію «Європейський тиждень місцевої демократії». Метою Тижня, який включає одночасне проведення національних і місцевих заходів в усіх країнах-членах Ради Європи, є активізація процесів поширення інформації щодо принципів, надбань і досягнень функціонування місцевої та регіональної демократії в Європі, сприяння обізнаності громадян щодо можливостей вирішення питань місцевого значення та їх залучення до прийняття управлінських рішень. В Україні щорічне проведення відповідних заходів запроваджено Указом Президента України від 27 вересня 2007 року № 922/2007 «Про Європейський тиждень місцевої демократії». 9 листопада 1995 року Україна набула членства у Раді Європи, основній міжнародній політичній організації Європи. Метою Ради Європи, згідно Статуту, є досягнення більшої інтеграції між її членами задля збереження та втілення у життя спільних ідеалів і принципів, а також сприяння економічному та соціальному прогресу. Діяльність Організації охоплює такі сфери суспільного життя, як права людини, засоби масової інформації, правове співробітництво, соціальне єднання, охорона здоров'я, освіта, культура, культурна спадщина, спорт, молодь, місцева

демократія і транскордонне співробітництво, навколишнє середовище і регіональне планування. Основним міжнародно-правовим документом для країн-членів Ради Європи, який містить стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування, є Європейська хартія місцевого самоврядування. 15 липня 1997 року Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування без застережень. На виконання рішень III-го Варшавського саміту голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи було розроблено Європейську Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, що здобула підтримку на 15-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне управління (м. Валенсія, 15-16 жовтня 2007 року) та була затверджена Комітетом Міністрів Ради Європи у 2008 році. Ухвалення Європейської Стратегії є надзвичайно важливим кроком у подальшому розвитку місцевої демократії, адже однією з основних передумов реформування системи місцевого самоврядування як в Україні, так і в інших європейських країнах є спроможність місцевих влад ефективно реалізовувати зростаючу кількість повноважень, що передається їм органами центральної влади з метою надання більш якісних послуг населенню. Метою Стратегії є мобілізація і стимулювання діяльності усіх суб'єктів (центральної та місцевих органів влади, національних асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій, наукових установ, учбових закладів, широкого кола громадськості тощо) з метою посилення системи демократичного самоврядування, розвитку місцевої демократії, покращення менеджменту управління та якості послуг, що надаються громадянам. Переслідуючи ці завдання, реалізація Стратегії має сприяти досягненню наступних результатів: - громадяни мають бути в центрі усіх найбільш важливих демократичних процесів у суспільстві; - органи місцевого самоврядування повинні постійно удосконалювати систему управління та надання послуг відповідно до 12-ти принципів, визначених у Європейській Стратегії; - органи центральної влади мають забезпечити створення і підтримку інституційних передумов для розвитку місцевої демократії та вдосконалення системи місцевого самоврядування у

відповідності до Європейської Хартії місцевого самоврядування та інших правових інструментів Європейських інституцій у галузі місцевого та регіонального розвитку. Основними принципами Європейської Стратегії є:

1. Чесне проведення виборів, представництво та участь, щоб забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у вирішенні місцевих справ;

2. Чутливість – для відповідного реагування органів місцевої влади на законні очікування та потреби громадян;

3. Ефективність і результативність і, при цьому, найбільш раціональне використання ресурсів;

4. Відкритість і прозорість, щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння щодо ведення суспільних справ;

5. Верховенство права, з метою забезпечення справедливості та політичної нейтральності місцевої влади у своїй діяльності;

6. Етична поведінка – для переваги суспільних інтересів над приватними;

7. Компетентність та спроможність, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки;

8. Інновації та відкритість до змін – для здобуття користі від нових рішень і кращих практик;

9. Надійний фінансовий менеджмент, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання публічних фінансів та інших матеріальних коштів;

10. Сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь у збереженні національної (місцевої) спадщини;

11. Права людини, культурна різноманітність та соціальне згуртування, з метою забезпечення захищеності та поваги до усіх громадян;

12. Підзвітність – для відповідальності посадових осіб місцевої влади за свої дії.

З метою належної імплементації Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні в Україні Міністерством регіонального

розвитку та будівництва у співробітництві з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями, громадськими організаціями та науковими установами, експертами було утворено робочу групу та ухвалено детальний план з впровадження Стратегії. Заходи з реалізації Стратегії було розпочато шляхом проведення міжнародної конференції 27 січня 2009 року за участю представників Секретаріату Ради Європи, центральних та місцевих органів виконавчої влади України, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій, міжнародних організацій, експертів тощо. Під час заходу було презентовано досвід пілотних країн з питань імплементації Стратегії у 2008 році (Болгарії та Норвегії), а також рекомендації експертів РЄ щодо реалізації заходів з впровадження Стратегії. З метою забезпечення послідовної імплементації згаданої ініціативи Ради Європи в Україні було утворено коаліцію громадських організацій «За сприяння реформі децентралізації та впровадження Європейської стратегії щодо інновацій та гарного врядування на місцевому рівні». За результатами консультацій з національними асоціаціями органів місцевого самоврядування, громадськими організаціями, міжнародними донорськими організаціями було сформовано список з 39 пілотних громад для впровадження Європейської Стратегії та її основних принципів. На сьогодні до цього списку входять понад 50 громад. Робочою групою було також вирішено, що на першому етапі реалізації Стратегії (впродовж 2009 року), мають бути здійснені заходи щодо впровадження 2-х принципів Стратегії: чесне проведення виборів, представництво та участь; етична поведінка. Крім того, розпочато підготовку до впровадження наступних двох компонентів Стратегії: сталий розвиток, орієнтація на довгострокові результати та надійний фінансовий менеджмент. Так, 11-12 червня 2009 року Мінрегіонбудом у співробітництві з Радою Європи було організовано міжнародну конференцію СЕМАТ на тему «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту», а також було вивчено та адаптовано для використання в Україні діагностичний інструмент Ради Європи з питань контролю показників місцевих фінансів. Впровадженню Європейської Стратегії

інновацій та доброго врядування на місцевому рівні в Україні також сприяло проведення у Києві 21-23 жовтня 2009 року 5-ї сесії Форуму Ради Європи «За майбутнє демократії», який є подією загальноєвропейського значення, що проводиться щорічно в одній з держав-членів Ради Європи з метою обговорення найбільш актуальних питань розвитку демократії та розбудови громадянського суспільства. У рамках Європейського тижня місцевої демократії 15 жовтня 2010 року в м.Бориспіль Київської області, відбулася національна конференція з питань реалізації Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. Конференція була організована Міністерством регіонального розвитку та будівництва України, Бориспільською міською радою та Радою Європи за підтримки Державного фонду сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, Посольства Королівства Норвегії в Україні, Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі, Коаліції громадських організацій «За сприяння реформі децентралізації та впровадження Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні», а також асоціацій органів місцевого самоврядування, які діють у сфері місцевого та регіонального розвитку. Під час заходу було представлено та обговорено результати реалізації Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні у 2010 році, презентовано кращі українські та міжнародні практики щодо впровадження принципів доброго врядування на місцевому рівні. За результатами конференції було погоджено план заходів щодо впровадження Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні на наступний 2011 рік. У рамках Європейського тижня місцевої демократії на Рівненщині було проведено низку заходів, що сприяли залученню громадян, у тому числі молоді, до справ місцевого самоврядування та кращому усвідомленню ними європейського вектора розвитку нашої держави. У ЗВО I-IV рівня акредитації підготовлено інформаційні повідомлення на заняттях соціально-гуманітарного циклу на тему «Європейський досвід місцевого самоврядування; проведено лекційні заняття на теми: «Традиція місцевого самоврядування українських міст», «Модель сучасної демократії в Україні»,

«Громадянське суспільство в Україні: особливості формування», «Основи місцевої демократії», «Європейські пріоритети розвитку місцевої і регіональної демократії»; організовано тематичні книжкові виставки «Роль громади: від Русі до України», в гуртожитках – виховні години «Місцеве самоврядування – основа демократії в Україні», «Європейські орієнтири місцевого та регіонального розвитку». У навчальних закладах області проведено тематичні семінари, круглі столи, відкриті уроки за участю представників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, провідних науковців, студентської, учнівської молоді, громадськості. Так, круглі столи на теми: «До місцевої демократії – через партнерство влади та громади» та «Практика захисту прав людини в національних судах та Європейському суді з прав людини» відбулися у РДГУ; «Розвиток демократії в Рокитнівському районі» – у Рокитнівському медучилищі; «Актуальні проблеми розвитку місцевої демократії в Україні» – у Дубенському коледжі РДГУ. Тематичні виставки та інші заходи, присвячені Європейському тижню місцевої демократії, були проведені в усіх бібліотеках області. Крім того, в бібліотеках діють стенди «Влада інформує», де подано структуру органів місцевої влади, висвітлюються актуальні проблеми громадськості, нормативні документи влади.

Висновки. Загалом проведення Європейського тижня місцевої демократії є доброю нагодою не лише для кращого залучення громадян до місцевого самоврядування, але й для підтвердження європейського вибору нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8 грудня 2004 року. // www.rada.gov.ua.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // www.rada.gov.ua.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. Науково-практичний коментар. К.: Ін-тут зак-ства ВР України, 1999. 685 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У
ПРОТИДІІ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ**

Корупція постає однією з головних загроз національній безпеці та економічному розвитку України, особливо в умовах повномасштабної війни. В результаті дослідження сучасного рівня корупції в Україні, оцінки нормативно-правової бази та її впровадження в практиці виявлені проблеми в антикорупційній роботі держави, а також викладено власні пропозиції щодо шляхів подолання цього явища. Окреслено роль громадянського суспільства та міжнародних партнерів у цьому процесі.

Ключові слова: *корупція, рівень корупції, антикорупційна система, антикорупційне законодавство, антикорупційні органи, конфлікт інтересів, хабарництво, публічне управління.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день одним з найважливішим державним завданням в Україні є протидія корупції, яка вважається прямою загрозою національній безпеці, стабільності та економічному зростанню країни. Корупція негативно впливає на принципи соціальної справедливості та рівності перед законом, а також підриває довіру громадян до влади та дискредитує ринкові механізми розвитку. Боротьба з корупцією є актуальною і вимагає непримиренної позиції як з боку політиків, так і з боку громадськості, що сприяє підвищенню наукового інтересу до цієї проблеми.

Над проблематикою публічного механізму протидії корупції працювали такі науковці: А. Бондар, А. Мошнін, А. Шинкарук, В. Гарматюк, В. Борисов, В. Заяц, В. Костенко, В. Курило, Г. Мартинюк, Л. Дубчак, М. Комарницька, М. Мельник, О. Гулак, О. Прохоренко, О. Франков, О. Царевич, С. Антонова, Я. Швидкий та багато інших науковців.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектів

протидії корупції в Україні. Проаналізувати основні принципи та інструменти, спрямовані на запобігання та викорінення корупційних явищ у сфері державного управління. На основі отриманих результатів дослідження про рівень корупції в Україні, надати рекомендації щодо протидії корупції.

Поняття корупції є досить широким і представлене в різних аспектах економічної та юридичної літератури. Аналіз показує, що наразі не існує чіткого та універсального визначення цього явища, що свідчить про його складність і різноманітність характеристик, як соціальних, економічних, так і правових.

Згідно Закон України «Про запобігання корупції» корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [8].

Одним з видів корупції є хабарництво – ситуація, коли особа, що займає посаду довіреної влади, бере або просить неправомірну перевагу (гроші, послуги чи інші цінності) за виконання роботи, яку б і так мала зробити, або за здійснення своєї функції певним чином [6, 11].

Конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими/представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, на вчинення чи невчинення дій під час виконання повноважень. Сам собою конфлікт інтересів не є корупцією, проте корупцією може вважатися дія в стані реального конфлікту інтересів [6, 11].

В Україні функціонує ряд механізмів із захисту від проявів корупції. Пропонуємо далі розглянути ключові антикорупційної системи країни. Антикорупційна система України – це сукупність різнорівневих інституцій, що об'єднані спільною метою боротьби з корупцією та реалізують її відповідно до власних функцій і повноважень (рис. 1). Разом утворюють масштабний антикорупційний механізм завдяки раціональному поділу обов'язків і завдань, співпраці й кооперації зусиль [6].

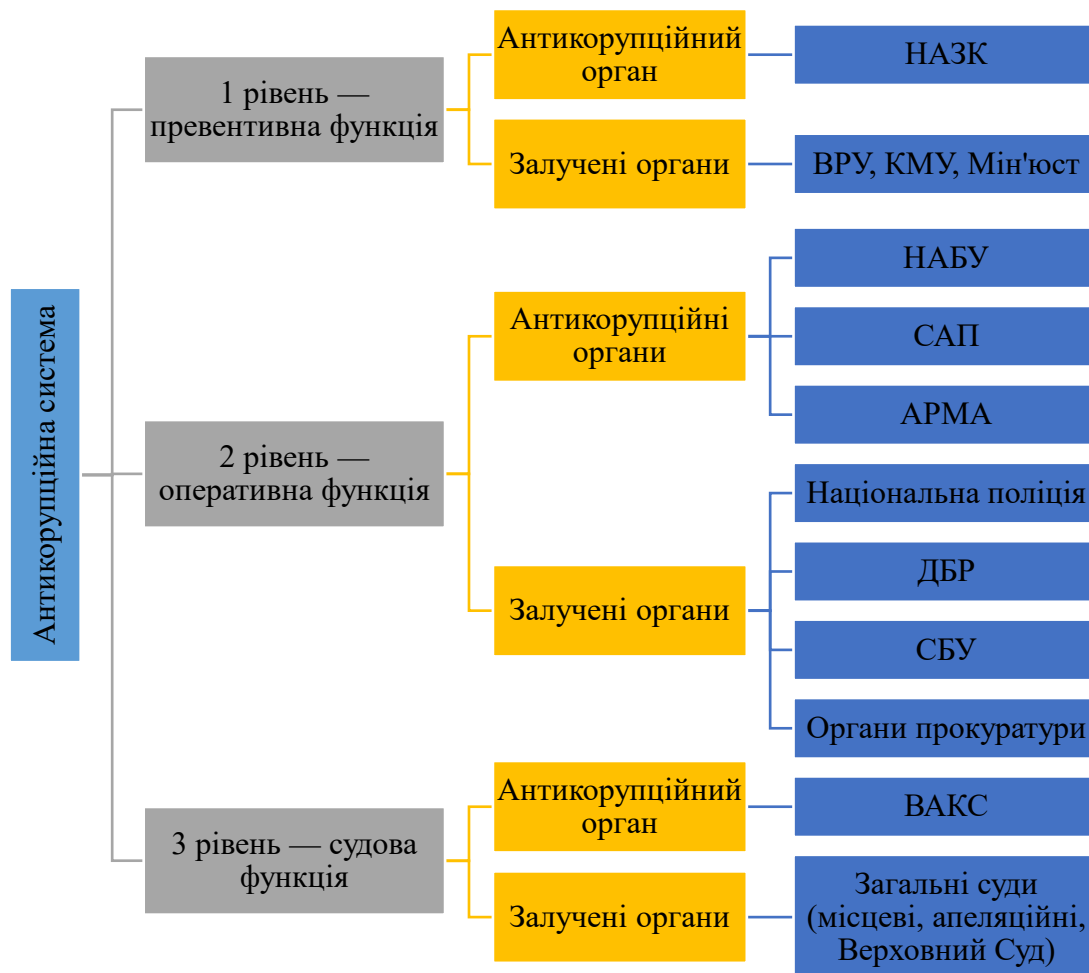

Рисунок 1 – Антикорупційна система України

Для забезпечення ефективної боротьби з корупцією та запобігання її поширенню в Україні функціонує Вищий антикорупційний суд, який являється вищим спеціалізованим судом в системі судоустрою України. Його створено через рік після ухвалення Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» [7]. Суд займається розглядом проваджень щодо корупційних злочинів, які були розслідувані (НАБУ) [2].

Вимірювання корупції є критично важливим процесом, що дозволяє проаналізувати результативність антикорупційних заходів у країнах та порівняти стан рівень протягом років. У світі існує багато рейтингів для оцінки корупції. Найбільш впливовими та точним серед яких виділяються Індекс сприйняття корупції та Індекс верховенства права.

Індекс сприйняття корупції (CPI) – це широко відомий показник, який відображає рівень сприйняття корупції в різних країнах світу. Цей індекс

розраховується організацією Transparency International на основі досліджень авторитетних міжнародних установ і науково-дослідницьких центрів [4].

Протягом останніх 10 років, з моменту Революції Гідності та початку великих реформ, Україна покращила свій рейтинг на 11 балів у Індексі сприйняття корупції (рис. 2). Прогрес продовжується, навіть у період повномасштабної війни, став можливим завдяки активній роботі антикорупційних та інших державних органів [15].

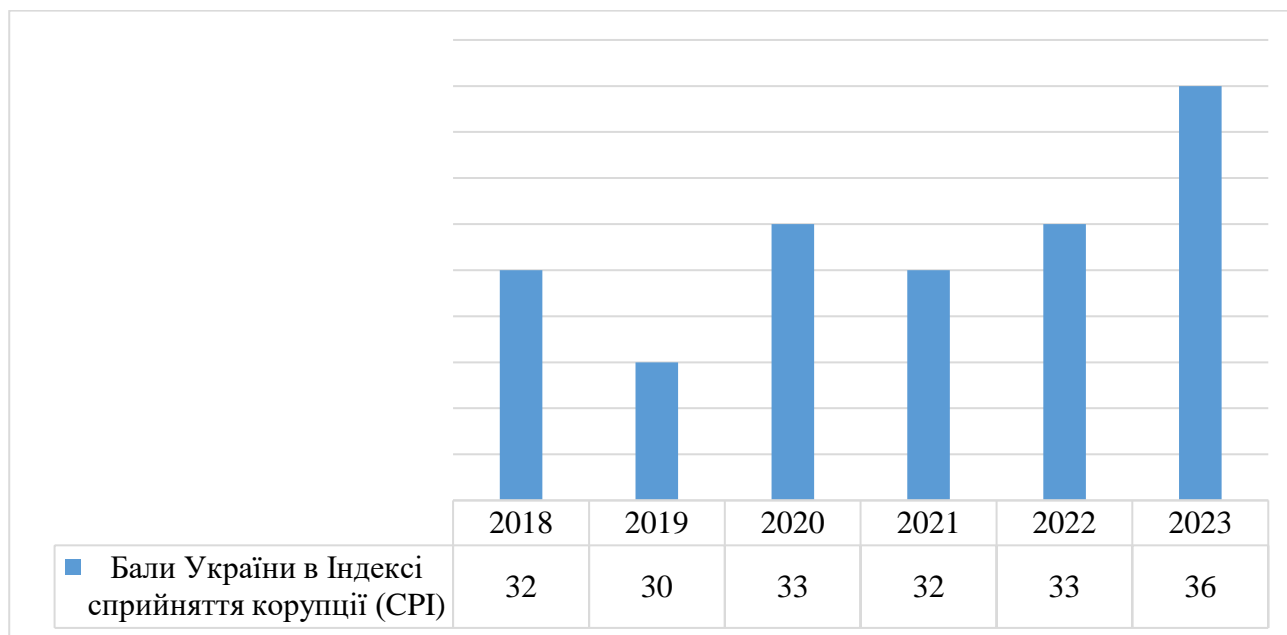

Рисунок 2 – Бал України в Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2018-2023 роки

У 2023 році Україна отримала 36 балів зі 100 можливих у Індексі сприйняття корупції (CPI) і посіла 104 місце серед 180 країн. Покращення України на 3 бали в цьому році вважається одним з найкращих результатів у світі. Також варто відзначити, що Україна увійшла до списку лише 17 країн, які показали найкращий рівень за всю історію цього індексу [15].

Протягом останніх п'яти років, Україна продемонструвала значний прогрес у боротьбі з корупцією, що відображається в показниках CPI. Зростання з 30 балів у 2019 році до 36 балів у 2023 році відзначається як значна покращення, що підтверджується змінами у світовому рейтингу з 126 до 104 місця (рис. 3). Результати свідчать про ефективність та результативність спільних зусиль держави, громадськості та міжнародних партнерів у здійсненні антикорупційних реформ і заходів. Такий вагомий успіх підкреслює важливість та ефективність підходу, спрямованого на боротьбу з корупцією в Україні.

У порівнянні з попереднім роком, світові лідери та аутсайдери Індексу сприйняття корупції залишилися майже сталими у 2023 році. Данія очолює список з 90 балами, за нею ідуть Фінляндія з 87 балами, Нова Зеландія з 85 балами та Норвегія з 84 балами.

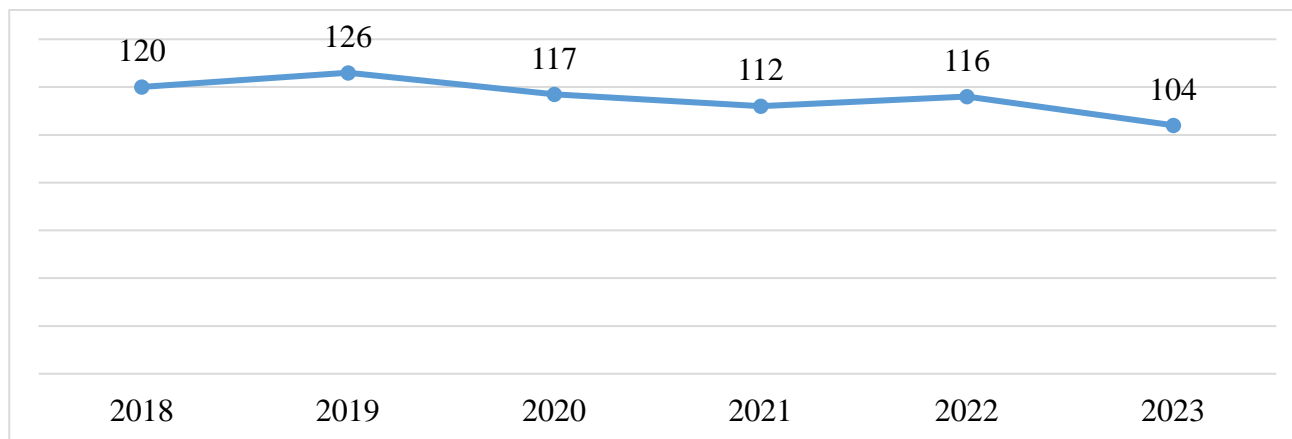

Рисунок 3 – Місце України в рейтингу Індексу сприйняття корупції (CPI) за 2018-2023 роки [12]

Україна наразі має 36 балів і займає 104 місце у рейтингу CPI (табл. 1). Аутсайдери також залишилися незмінними. Сомалі втратило 1 пункт і посідає останнє 180 місце з 11 балами. Південний Судан та Сирія мають по 13 балів та займають 177 позицію. Цього року до них додалася Венесуела, також з 13 балами і рейтингом 177 [15, 12].

Таблиця 1 – Аналіз Індексу сприйняття корупції за 2023 рік: різниця у балах та рейтингу між країнами світу та Україною

Країна	Місце в рейтингу CPI		Бал	
	Поточне місце	Різниця з попереднім роком	Поточний бал	Різниця з попереднім роком
Данія	1	-	90	-
Фінляндія	2	-	87	-
Нова Зеландія	3	-1	85	-2
Норвегія	4	-	84	-
Сінгапур	5	-	83	-
Замбія	98	+18	37	+4

Бразилія	104	-10	36	-2
Україна	104	+12	36	+3
Сербія	104	-3	36	-
Туреччина	115	-14	34	-2
Сомалі	180	-	11	-1

Україна виражає бажання вступити в Європейський Союз, але її шлях до членства вимагає виконання ряду важливих вимог. Однією з найбільш суттєвих перешкод може бути проблема корупції, оскільки для ЄС важливо, щоб країна-кандидат була дійсно демократичною державою, котра дбає про добробут своїх громадян і сприяє міжнародному співробітництву та стабільності. Прояви корупції свідчать про відсутність ефективності та недбалість у керуванні державними ресурсами, що є неприпустимим для країни, що має намір приєднатися до ЄС.

Зокрема, в Європейському Союзі велика увага приділяється прозорості та підзвітності управління, розбудові дієвих механізмів контролю за владними структурами та боротьбі з корупцією. Демократичні принципи, права людини та принципи рівності перед законом є невід'ємними складовими для країн-членів ЄС, і вони повинні бути дотримані на всіх рівнях влади та суспільства.

Тому для України досягнення значного прогресу у боротьбі з корупцією є стратегічним завданням на шляху до інтеграції в Європейський Союз. Це вимагає не лише законодавчих змін та створення антикорупційних органів, але й культурної зміни та масштабних реформ у сфері правосуддя, політики та громадського управління. Тільки в такий спосіб Україна зможе показати свою готовність та здобути статус країни-члена ЄС

Окрім України до ЄС прагнуть доєднатися й інші країни. Як ми вже зазначали вище, що питання корупції в цьому напрямку є дуже вагомим. Ми проаналізували показники інших країн, що також прагнуть стати членами ЄС. Грузія втратила 3 бали, Чорногорія та Албанія додали по 1 балу, а Молдова та Північна Македонія покращили результати на 3 та 2 бали відповідно. Сербія залишилася на тому ж рівні, а Боснія і Герцеговина покращила свої показники на 1 бал. Туреччина набрала найменше балів й втратила 2 пункти (табл. 2).

Проаналізувавши результати інших країн, що мають амбіції стати членами ЄС, ми побачили цікаві тенденції. Грузія, Чорногорія, Молдова, Північна Македонія, Албанія, Сербія, Боснія і Герцеговина, а також Туреччина – усі вони показали різні динаміки у покращенні або погіршенні своїх показників щодо корупції. Україна, зі своїм великим прогресом, не залишається осторонь цієї тенденції, демонструючи активну працю над реформами та боротьбою з корупцією.

Таблиця 2 – Аналіз рейтингу СРІ України порівняно з країнами кандидатами у ЄС [15, 12]

Країна	Місце в рейтингу СРІ		Бал	
	Поточне місце	Різниця з попереднім роком	Поточний бал	Різниця з попереднім роком
Грузія	49	-8	53	-3
Чорногорія	63	+2	46	+1
Молдова	76	+15	42	+3
Північна Македонія	76	+9	42	+2
Албанія	98	+3	37	+1
Україна	104	+12	36	+3
Сербія	104	-3	36	-
Боснія і Герцеговина	108	+2	35	+1
Туреччина	115	-14	34	-2

Організація Transparency International Ukraine, яка являється акредитованим представником глобального руху Transparency International, зібрали деякі кількісні показники за минулий рік, які вплинули на позиції України у Індексі сприйняття корупції за 2023 рік (рис. 4).

Проте важливо зазначити, що Індекс сприйняття корупції оцінює сприйняття корупції лише в державному секторі. У 2023 році НАБУ [5] та САП [10] вручили низку гучних підозр, зокрема ексголови Верховного суду, ексголови Фонду держмайна, суддям Київського апеляційного суду та нардепам [15].

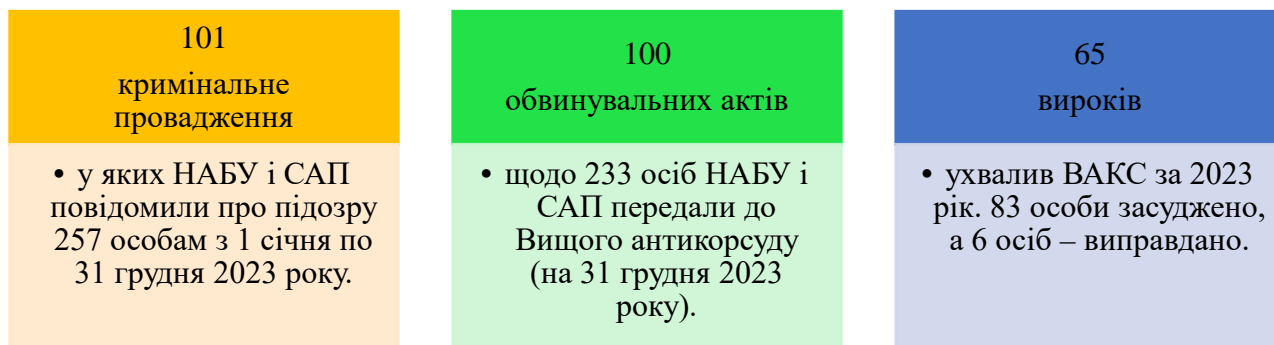

Рисунок 4 – Фактори впливу на позиції України у Індексі сприйняття корупції за попередній рік [15]

Україна досягла значних успіхів у боротьбі з корупцією у 2023 році через впровадження системних антикорупційних заходів та реалізацію ряду важливих антикорупційних ініціатив [3], а саме:

- затвердження та початок виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки [9];
- відновлення декларування публічних службовців та перевірок декларацій;
- повернення державних закупівель на платформу ProZorro [13];
- обрання керівників ключових антикорупційних органів (Національне антикорупційне бюро України [5], Спеціалізована антикорупційна прокуратура [10], а також АРМА [1]) після прозорих конкурсів.

Проаналізувавши ситуацію з корупцією в Україні, ми дійшли до висновку, що хоча спостерігається певний прогрес у боротьбі з проявами корупції, зокрема, через підвищення рівня прозорості та дієвості антикорупційних програм, впровадження різноманітних інструментів для здійснення контролю з сторони громадськості та інші заходи для протидії корупції, проблема залишається актуальною. Особливо це стосується вищих рівнів влади. Для подальшого прогресу необхідні системні реформи, які допоможуть досягти більшого рівня протидії корупції та забезпечуватимуть стабільний та прозорий розвиток країни.

Україні рекомендується зміцнити незалежність правосуддя та засобів масової інформації, посилити відкритість у прийнятті рішень та доступ до інформації, розвивати ефективну адміністративну систему з контролем за діями

посадових осіб, забезпечити достойну заробітну плату та захист від конфлікту інтересів, а також стимулювати морально-психологічне налаштування суспільства проти корупції.

Список використаних джерел:

1. Агентство з розшуку та менеджменту активів. Офіційний веб-портал. URL: <https://arma.gov.ua>.
2. Вищий антикорупційний суд України. Офіційний веб-портал. URL: <https://hcac.court.gov.ua/hcac/>.
3. Індекс сприйняття корупції: український стрибок. *Центр політико-правових реформ*. URL: <http://surl.li/sjkgu>.
4. Індекс сприйняття корупції-2023: Україна покращила свій показник на 3 бали. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2024. URL: <http://surl.li/sguwх>.
5. Національне антикорупційне бюро України. Офіційний веб-портал. URL: <https://nabu.gov.ua>.
6. Офіс доброчесності НАЗК. Антикорупційна енциклопедія. URL: <http://surl.li/sjwqm>.
7. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2017р. № 2447-VIII : станом на 30.12.2023р. URL: <http://surl.li/bldgl>.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014р. № 1700-VII : станом на 30.12.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20231230#Text>.
9. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220-2023-п. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>.
10. Фінансування партій та виборчих кампаній. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <http://surl.li/ghwyq>.
11. Anti-Corruption Resource Centre «U4». Глосарій «U4». <https://www.u4.no/topics/anti-corruption-basics/basics>.

12. Corruption Perceptions Index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.
13. ProZorro. Офіційний веб-портал. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk>.
14. The World Bank. official website. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>.
15. Transparency International Ukraine. Індекс сприйняття корупції. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#>.

УДК 330:3

Рибаченко Х. С.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:

ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ

У статті висвітлено головні особливості розвитку цифрового суспільства в Україні та світі, визначено актуальні тенденції та тренди діджиталізації в Україні та світі. Узагальнено ключові проблеми розвитку цифрового суспільства в Україні та виокремлено особливості розвитку цифрового суспільства у нашій державі та у зарубіжних країнах.

Ключові слова: *цифрове суспільство, діджиталізація, цифрові інновації, цифрові технології, трансформація.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Впродовж останніх років спостерігаються динамічні зміни в суспільстві, повсякденному житті, у суспільному розвитку, освіті, економіці, в управлінні та інших сферах, все стає швидшим. Причинами таких змін є процеси поширення інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет, а також явища конвергенції й глобалізації, які охопили усі сфери суспільного життя. Цифрові технології відкривають можливості для підвищення ефективності та швидкого конкурентного розвитку підприємств. Проте разом з цим вони вимагають зміни наявних моделей управління та організаційних

структур, формування нових цінностей, вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій, а також визначення та реалізації нових пріоритетів і стратегій. Державні органи влади, зокрема Кабінет міністрів України, розглядають розвиток цифрового суспільства як процес насичення суспільства електронними та цифровими пристроями, а також як швидкий обмін інформацією між ними. Це сприяє поступовому зникненню межі між віртуальним та реальним світом [9]. З огляду на це, актуальність дослідження розвитку цифрового суспільства в Україні та світі сьогодні й на майбутнє не викликає жодного сумніву та потребує глибоких досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті полягає у аналізі головних тенденцій та проблем розвитку цифрового суспільства в Україні та світі.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Дослідженням процесів розвитку цифрового суспільства займалися та продовжують займатись такі вітчизняні вчені, як О. Я. Галушак, М. П. Галушак, Г. Б. Машлій [1], Т. Л. Сиволапенко [11], Н. Ю. Тимошенко, Н. В. Мелех [12] та ін. Розвиток цифрового суспільства вивчали та досліджували також зарубіжні науковці, проте ця проблема потребує подальших досліджень та виявлення сучасних тенденцій та головних проблем розвитку цифрового суспільства і в нашій державі, і у світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток цифрового суспільства в Україні – це процес впровадження сучасних цифрових технологій, які використовуються державою, бізнесом та громадянами, і відбувається у всіх сферах життя протягом останніх кількох десятиліть. Цей процес характеризується поступовим розвитком, спрямованим на підвищення якості життя населення, створення нових продуктів і послуг, швидкий прогрес різних секторів економіки країни, а також збільшенням конкурентоспроможності країни [1, с. 155].

У нашій державі цифрові нововведення скеровані на зростання цифрових навичок населення, підвищення темпів цифровізації підприємницької діяльності, управління на державному та місцевому рівнях, соціальної сфери тощо. Про актуальність окреслених процесів для зростання конкурентоспроможності нашої

держави свідчить прийняття ряду нормативних документів, серед яких:

- Закон України «Про Національну програму інформатизації»;
- Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.»;
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки»;
- створення Міністерства цифрової трансформації та порталу Дія.

За сучасних умов господарювання цифрові інновації змінюють не лише продукти та технології їх створення, а й діяльність у таких галузях, як освіта, громадська безпека, державне управління, банківська діяльність, охорона здоров'я, туризм, юриспруденція, охорона навколишнього середовища тощо. Вагомими досягненнями розвитку цифрового суспільства в Україні є кваліфікаційне зростання громадян шляхом навчання на безкоштовних онлайн курсах платформи Prometheus, отримання медичних послуг на відстані шляхом телемедицини, автоматизованої системи eHealth та інформаційного сайту для пацієнтів helsinki.me, проведення електронних торгів за допомогою криптографічної технології blockchain [3; 6].

Не можна обійти увагою розробку та впровадження урядової програми «Держава в смартфоні». 6 лютого 2020 р. було офіційно представлено застосунок «Дія», який став ключовим елементом цієї програми. Застосунок «Дія» став невід'ємною частиною смартфонів українців та унікальним продуктом не лише для України, а й для всього світу, спрощуючи взаємодію з державою. Починаючи з водійських посвідчень, тепер завдяки «Дії» українці можуть отримати доступ до 14 документів, 25 послуг, а також опитувань та інших можливостей взаємодії з державою. Усе це доступно безпосередньо у смартфоні, уникаючи відвідування державних установ, і користується популярністю серед понад 18,7 мільйонів користувачів [2].

Значні досягнення в розвитку цифрового суспільства у нашій державі відбуваються завдяки створенню Міністерства цифрової трансформації. Це Міністерство було створено у вересні 2019 року на основі реорганізації

Державного агентства з питань електронного урядування. Головні функції цього органу полягають у формуванні та реалізації державної політики у галузі розвитку інформаційного суспільства, електронного урядування, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронних послуг, ІТ-індустрії [8].

Як засвідчують численні дослідження Міністерства цифрової трансформації, в Україні активно отримують онлайн послуги, користуються штучним інтелектом, хмарними технологіями, Інтернетом речей та послуг, застосовують системи «розумне місто» та «розумне підприємство» тощо. У нашій державі наявна значна частка користувачів Інтернетом. Так, у 2023 році з 72% до 80% зросла частка регулярних користувачів інтернету, які користуються ним три години та більше щоденно. Ще 11% людей використовує інтернет нерегулярно: 2 або 3 години на тиждень і рідше, у 2022 році таких людей було 13% [8].

Як свідчить дослідження І. І. Ніколіної [9, с. 186], у 2022 році Україна продемонструвала зростання в рейтингу індексу розвитку е-урядування EGDI, адже піднялась на 23 позиції порівняно з 2020 роком, а також продемонструвала спадання в рейтингу індексу е-участі EPI, оскільки у 2022 році опустилась на 11 позиції порівняно з 2020 роком, що є яскравим доказом цифрового поступу України попри повномасштабну війну.

Вважаємо, що Україна має значний потенціал у розвитку цифрового суспільства та цифрової конкурентоспроможності. У нашій державі вже прийнято низку відповідних законодавчих актів, впроваджено різноманітні проекти, створено Міністерство цифрової трансформації та відповідні органи. Іншими словами, наявні всі умови для ефективного розвитку цифрового суспільства.

Проте варто зауважити, що існує також і низка проблем, серед яких: нерівний доступ до цифрових технологій та Інтернету між різними регіонами та соціальними групами населення, що призводить до цифрової розбіжності, яка може поглиблювати наявні соціальні нерівності; збільшення обсягів персональних даних, їх зберігання та обробка відкривають нові виклики у

забезпеченні приватності та безпеки інформації; цифрові технології зробили суспільство вразливішим до кібератак та кіберзлочинності, що може призвести до серйозних наслідків для економіки та безпеки; проблема залежності від технологій, таких як смартфони та соціальні мережі, особливо серед молоді, що може мати негативний вплив на психічне та фізичне здоров'я населення.

Слід зазначити, що розвиток цифрового суспільства у світі є надзвичайно швидким та впливовим процесом, який відбувається на всіх рівнях суспільства та у всіх його сферах. Державами-лідерами у розвитку цифрового суспільства є США та Китай, ці держави активно розробляють стратегії розвитку цифрового суспільства та впроваджують регулювальні механізми для забезпечення безпеки та ефективності використання цифрових технологій, все більше людей отримують доступ до Інтернету, що стимулює розвиток цифрових технологій та їх використання тощо [12, с. 87].

До того ж у розвинених зарубіжних країнах використовується модель поведінки, що передбачає застосування принципу «цифровий за замовчуванням» та забезпечує залучення цифрових експертів до ділових процесів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема прийняття управлінських рішень, надання послуг бізнесу, громадянам та іншим органам (зокрема, іноземним), взаємодії та комунікації [11, с. 109]. До прикладу, уряд Онтаріо є найсучаснішим цифровим урядом у Канаді, який активно залучає громадян та здійснює їх взаємодію з урядом за допомогою цифрових технологій, починаючи з 2014 року, коли був прийнятий цифровий підхід «цифровий за замовчуванням» [13]. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації у Австралії є Державне агентство цифрової трансформації, яке було утворене у 2015 р. з метою надання допомоги державним департаментам та агентствам трансформуватися в цифрові форми. Його значення збільшується, оскільки він зараз має великі обов'язки у процесі цифрової трансформації уряду та здійснює центральний контроль за програмами державної політики у сфері ІКТ [11, с. 109-110].

Висновки. Отже, приходимо до висновку, що у сучасному світі відбувається активний розвиток цифрового суспільства. І в Україні, і у світі процес діджиталізації постійно вдосконалюється, проникає в економіку, бізнес

та комунікації, роблячи їх прозорішими, доступнішими й ефективнішими. Виявлено, що наша країна має великий потенціал для впровадження цифрових нововведень та досвід застосування інноваційних досягнень, але потрібно звернути увагу на наявні проблеми, розв'язання яких забезпечить нові шляхи й можливості. Перспективи подальших досліджень полягають у детальному вивченні досвіду європейських країн у сфері розвитку цифрового суспільства та пошуку можливих способів його використання в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Галушак О. Я., Галушак М. П., Машлій Г. Б. Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2023. № 81(2). С. 155-163. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41209/2/GEJ_2023v81n2_Halushchak_O-Digitalization_in_Ukraine_155-163.pdf (дата звернення: 02.04.2024).

2. Дії 3 роки: як застосунок зробив Україну найзручнішою у світі державою у сфері послуг. URL: https://24tv.ua/tech/chogo-diya-dosyagla-za-tri-roki-roboti-yak-vona-stala-mizhnarodno_n2250515 (дата звернення: 02.04.2024).

3. Helsi – зручна медична інформаційна система. URL: <https://reform.helsi.me/> (дата звернення: 02.04.2024).

4. Міністерство охорони здоров'я України ініціює проєкт з телемедицини. URL: <https://ehealth.gov.ua/2021/10/08/ministerstvo-ohorony-zdorov-ya-ukrayiny-initsiyuye-proyekt-z-telemetrysnyu/> (дата звернення: 02.04.2024).

5. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects> (дата звернення: 02.04.2024).

6. «СЕТАМ» перейшла на технологію збереження даних «BlockChain» та змінила назву на «OpenMarket». URL: <https://setam.gov.ua/article/openmarket-setam-prodav-za-dopomogoyu-blockchain-mayna-na-32-mlrd-grn> (дата звернення: 02.04.2024).

7. Київстар та Helsi об'єдналися та зроблять цифрову медицину доступною для кожного українця. URL: <https://www.unian.ua/techno/kijivstar-ta-helsi-ob-yednalisya-ta-zroblyat-cifrovu-medicinu-dostupnoyu-dlya-kozhnogo-ukrajincy-a-11942667.html> (дата звернення: 02.04.2024).

8. Міністерство цифрової інформації України. Цілі до 2024 року. URL: <https://2years.thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2024).

9. Ніколіна І. І. Віддзеркалення цифрового поступу України в міжнародних рейтингах. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 25 вересня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 1. 204 с. С. 180-187. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2024/konf/pr061.pdf> (дата звернення: 02.04.2024).

10. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядження КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.04.2024).

11. Сиволапенко Т.Л. Досвід зарубіжних країн із впровадження цифрових концепцій: реалії та перспективи для України. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 3 (67). С. 108-112.

12. Тимошенко Н. Ю., Мелех Н. В. Глобальні причини та сучасні тенденції розвитку цифрових інновацій в Україні та світі. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №6 (17). С. 84-89.

13. Цифрова платформа “Government of Ontario”. URL: https://www.ontario.ca/page/ontario-digital-service_ (дата звернення: 02.04.2024).

УДК 32.327

Солоненко О. В.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ МОЛОДІ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ

ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено важливу роль молоді в процесі відбудови та розвитку України після війни, а також належне залучення їх до участі в діяльності громадських організацій. Визначено, що молодь має бути розглянута як ключовий ресурс сучасного суспільства і держави, оскільки вона є як об'єкт і суб'єкт різноманітних суспільно-політичних процесів трансформації.

Ключові слова: *молодь, молодіжна політика, молодіжний рух, післявоєнна відбудова та розвиток, громадянське суспільство.*

Ключовим фактором для прогресу будь-якої демократичної держави є зростання активності та впливу громадянського суспільства. Громадянське суспільство відіграє важливу роль у впровадженні соціальних змін, ефективному управлінні, державному управлінні та вирішенні проблем на місцевому рівні. Розглядаючи громадянське суспільство як платформу для представлення інтересів населення та проведення важливої громадської діяльності, акцентується значущість участі молоді в ньому, особливо в контексті відновлення післявоєнної держави.

Багато вітчизняних науковців, таких як О. Балакірева, М. Канавець, В. Васютинський, А. Гавловська, І. Гайванович, та інші, досліджували окремі аспекти залучення молоді до реалізації державної політики та будівництва держави. Однак, на сьогоднішній день ще не проведено повноцінне наукове дослідження ролі молоді у післявоєнній відбудові та розвитку України.

Метою статті є аналіз загальнотеоретичних принципів дослідження ролі молоді у післявоєнній відбудові та розвитку держави, а також вивчення участі різних груп молоді у політичному процесі. На сьогоднішній день молодь розглядається як стратегічний ресурс сучасного суспільства і держави, оскільки вона одночасно є об'єктом і суб'єктом різноманітних суспільно-політичних механізмів трансформації. Згідно з Всесвітньою програмою дій щодо молоді, прийнятою Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, молодь у всіх країнах вважається основним людським ресурсом для досягнення розвитку та ключовими агентами соціальних змін, економічного зростання та технологічного прогресу.

Підписавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, Україна взяла на себе зобов'язання співпрацювати та обмінюватися досвідом у сфері молодіжної політики. Основними напрямками такої співпраці є: сприяння інтеграції молоді в суспільство, шляхом підтримки активної громадянської

позиції та ініціативності; підтримка молоді у здобутті знань, навичок та професійних умінь; залучення до волонтерської діяльності та визнання її значущості; активізація співпраці з іншими країнами; співпраця між молодіжними об'єднаннями в Україні; популяризація здорового способу життя, зокрема серед молоді [5].

У науковій літературі молодь розглядають як відносно гомогенну, але диференційовану спільноту. Вона характеризується демографічною різноманітністю, оскільки включає в себе особи різного віку: від підлітків (15-17 років) та молодих дорослих 8- років) до більш досвідчених і зрілих осіб (30 років і старше) у віковому та соціальному аспектах. Крім того, серед молоді можна виділити різноманітні субкультурні групи, такі як студентські об'єднання за конкретним профілем навчання, гуртожиткові спільноти та інші [1, с. 68].

Особливості сучасної молоді в Україні включають наступні риси:

- Висока соціальна та економічна активність, що проявляється у мобільності значної частини молоді, постійному пошуку нових форм діяльності та бажанні досягнути самостійності та набути досвіду. Молодь активно шукає своє місце у суспільстві;

- Високий інтерес до навчання, отримання освіти та підвищення кваліфікації, що впливає з можливості впевненості в майбутньому;

- Пріоритет на саморозвиток та самореалізацію [2, с. 179];

- Переважання принципу "розрахунку на власні сили", формування індивідуальних шляхів існування у суспільстві, наприклад, розв'язання проблем шляхом особистої ініціативи та активності;

- Неоднозначність у формуванні життєвих орієнтирів, що призводить до суб'єктивної розмитості та ідеалізації молоді категорії населення;

- Зростання національної свідомості та розуміння власної гідності, що сприяє освоєнню загальнолюдських цінностей, таких як свобода, загальний добробут та соціальна справедливість [2, с. 181].

- Один з ключових показників для оцінки соціального та економічного розвитку будь-якої країни - це демографічні характеристики. Демографічні

процеси мають значний вплив на різні сфери життя суспільства, і тому їх систематичний моніторинг є пріоритетним завданням для забезпечення сталого та безпечного розвитку України. Особливу увагу при цьому приділяють соціально-демографічним групам, зокрема молоді, яка охоплює людей у віці від 14 до 34 років.

- Ще одним важливим аспектом залучення молоді до розвитку та будівництва держави є правові акти, які встановлюють правила та стандарти для організації молодіжної політики. Основні принципи формування законодавчого механізму, спрямованого на задоволення у включенні молоді до процесів розвитку країни, як це передбачено в Конституції України. Основний закон держави гарантує права громадян на право на вільне висловлення своїх думок та поглядів, вільне віросповідання та вираження свого світогляду, а також свободу слова і вираження, можливість об'єднання в політичні партії та громадські організації, участь у ході керівництва державними справами та референдумах, право бути обраним та обирати представників до органів влади, участь у публічних акціях, таких як мітинги, збори, страйки та показові демонстрації, а також захист політичних, соціальних та економічних інтересів. [3].

- Для привернення уваги молоді до участі в діяльності громадських організацій прийнято Закон України «Про основні засади молодіжної політики». Цей закон встановлює основні принципи роботи молодіжних громадських організацій, методи підтримки їхньої діяльності, юридичний статус молодіжних та дитячих громадських організацій, а також масштаб їх прав та обов'язків, зокрема у сфері ухвалення рішень з питань політики держави щодо дітей та молоді. Цей закон також урізноманітнює аспекти сприяння зайнятості молоді та підтримки їх підприємницької ініціативи, покращення умов життя, освіти, розвитку фізичних та духовних потенціалів, медичного обслуговування, гарантує правовий захист та сприяння у діяльності молодіжних громадських організацій [4, с. 182].

- Після збройного нападу РФ на Україну 24 лютого 2022 року, молодіжні рухи та організації активізувалися, оскільки стала актуальною необхідність

протистояти агресору та реалізувати механізми оборони. У той же час вони забезпечують діалог з національними владними та військовими структурами. Варто відзначити високий рівень громадянської свідомості серед українців, включаючи молодь, бо після початку військової агресії Росії майже кожна українська родина стежить за новинами у ЗМІ та допомагає волонтерством чи іншими способами. Багато українців виявили бажання служити в Збройних Силах України, включаючи бойові дії на передовій, та багато хто виступив добровольцями чи волонтерами, допомагаючи фінансово військовим. Це вказує на розвиток громадянської свідомості та усвідомлення особистої причетності до великої і вільної нації.

- Після початку великого вторгнення, бажання молоді створити нову українську державу було підтверджено результатами опитування, проведеного Громадською організацією "Інститут молоді". Згідно з цим опитуванням, понад 60% молодих громадян віком від 14 до 34 років надали фінансову підтримку Збройним Силам України. Більш ніж 30% опитаних займалися збором і передачею необхідних речей для постраждалих, підписували петиції та висловлювали політичні вимоги, а також надавали інші форми допомоги у волонтерській діяльності.

- Тому, можна зазначити, що українська молодь виявила значну активність у підтримці демократичного шляху розвитку держави та демократичних цінностей суспільства. Їх громадянська та політична позиція часто виражається неформально, поза рамками громадських організацій, але це не зменшує важливості їх участі в них. Молоді характерні низькі показники довіри до політичних інститутів та державної лади, що протягом тривалого періоду знижувало їх готовність брати участь у політичних процесах та проявляти інтерес до політичних подій в цілому. Після масштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року, спостерігаються радикальні зміни в українській молоді. не лише об'єдналися в опозиції проти ворога, а й активно використовують політичний інструментарій для захисту незалежної держави [6, с. 282]. У сучасних умовах молодь має більшу свободу у виборі шляху розвитку, проявляє більшу готовність до змін та вимагає створення сприятливих умов для участі у громадянських та соціально-політичних процесах.

- Отже, в сучасному світі глобалізації та зростання зовнішніх загроз національній безпеці, розвиток державної молодіжної політики в Україні стає більш актуальним. Підвищення рівня громадянської та політичної активності молоді залишається ключовим чинником формування національної свідомості. Українська молодь виявила значну активність у підтримці демократичного шляху розвитку держави та демократичних цінностей суспільства. Їх громадянська та політична позиція часто виражається неформально, поза рамками громадських організацій, але це не зменшує важливості їх участі в них. Після широкомасштабного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року спостерігаються значні зміни у цій області. Молодь не лише об'єдналася в боротьбі проти ворога, але й активно долучилася до захисту незалежної держави за допомогою політичних засобів. У сучасних умовах молодь стала більш самостійною у виборі шляху розвитку, збільшується готовність до змін і вимагає створення сприятливих умов для участі у громадянських та соціально-політичних процесах.

Список використаних джерел:

1. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; ред кол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Ярема О. Й. та ін. Київ: ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 100 с.

2. Лісовський П. Феномен маніпуляції свідомістю: сутність, структура, механізм у сучасному суспільстві (соціально-філософський аналіз) Київ, 2019. С. 173–191.

3. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року. ВВР, 1996, № 30, ст.141.

4. Про основні засади молодіжної політики: Закон України № 1414-ІХ від 27.04.2021 року. ВВР, 2021, № 28, ст.. 233.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6. Прохоренко Є.Я. Молодь як суб'єкт політичних відносин. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття. № 1. 2022. С. 281-285.

УДК 347.644

Ступакова Л. С.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ, ЩОДО ЗАХИСТУ

ПРАВ ДІТЕЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто специфіку діяльності органів опіки та піклування щодо захисту прав дітей та описано європейський досвід для України. У роботі висвітлено основні принципи та завдання органів опіки та піклування, їх функції та повноваження у сфері захисту дітей, а також механізми співпраці з іншими органами та установами.

Ключові слова: органи опіки та піклування, служба у справах дітей, захист прав дітей, захист, європейський досвід.

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Майбутнє кожного народу лежить у руках його дітей, адже вони визначають курс розвитку країни, будують її майбутнє. Тому право на життя дитини є не лише гарантом її власної долі, але й ключовим фактором для процвітання суспільства та держави в цілому. З цієї причини, старші покоління зобов'язані створити для молодого покоління сприятливе середовище, де кожна дитина зможе відчувати себе захищеною, її думка буде поважатися, і насильство не буде місця. Наша мета – побудувати світ, де кожна дитина матиме можливість вирости в здорову, щасливу та успішну особистість.

Сьогодні питання захисту прав дітей є одним із найважливіших завдань для кожного суспільства. Діти, як найбільш вразлива категорія населення, потребують особливої уваги, турботи та захисту з боку держави та громадськості. У зв'язку з цим, діяльність органів опіки та піклування, спрямована на захист прав дітей, набуває особливого значення.

Одним з головних органів, який зобов'язаний захищати права та законні інтереси дитини, є орган опіки та піклування. Європейський досвід у цій сфері є надзвичайно цінним для України. Країни Європейського Союзу вже пройшли складний шлях розвитку системи захисту прав дітей, вдосконалюючи законодавство, розробляючи ефективні механізми реагування на порушення, а також реалізуючи різноманітні програми та проекти у цій сфері. З огляду на це, актуальним є дослідження європейського досвіду та можливостей його імплементації у нашій державі.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті полягає у дослідженні специфіки діяльності органів опіки та піклування щодо захисту прав дітей та можливостей застосування європейського досвіду в Україні.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Особливості формування та функціонування органів опіки й піклування та їх участі у захисті прав дитини є предметом багатьох наукових праць. Зокрема, над цією проблематикою працюють такі українські дослідники, як А.Н. Адаховська [1], Є.Ю. Пліско [4], С.О. Роєнко [6], А.О. Стариченко [9] та ін. Проте сучасне законодавство та ситуація в Україні й світі є швидкозмінними, а тому потребують постійного вивчення питання щодо методів, форм та особливостей діяльності цих органів та врахування прогресивного європейського досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діти є найбільшою цінністю. Належне виховання дітей-сиріт, та дітей, які позбавлені батьківського піклування є пріоритетом для будь-якої сучасної держави. Держава повинна робити все можливе для зміцнення й підтримки сімей. В Україні існує відповідна система державних органів, які несуть відповідальність за захист прав та інтересів дітей згідно з законом. Один із таких органів, який повинен забезпечувати захист прав та інтересів дітей, є органи опіки та піклування.

Визначення поняття «орган опіки та піклування» зазначено в Цивільному кодексі України [10], Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [2], а також у постанові КМУ від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» [5].

Згідно зі статтею 56 Цивільного кодексу України [10], ці органи визначаються як районні, районні у місті Київ державні адміністрації, а також виконавчі органи міських, районних у містах, сільських та селищних рад. Права та обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки та піклування, щодо забезпечення інтересів та прав фізичних осіб, які потребують опіки й піклування, встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.

У статті 11 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [2] міститься визначення органу опіки та піклування в контексті повноважень щодо захисту прав дитини. Зокрема, зазначено, що ці органи забезпечують розв'язання питань щодо:

- надання опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, та використання інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- встановлення статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;
- забезпечення пріоритетних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- соціального захисту і захисту особистих, майнових, житлових прав та інтересів дітей;
- надання письмової згоди або заперечення на відчуження нерухомого майна (у тому числі житла) та іншого майна, власником якого є дитина;
- притягнення до відповідальності осіб, які порушують права дитини;
- подання заяв, клопотань, позовів про захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Н. С. Адаховська [1] зауважує, що головні завдання органів опіки та піклування виявляються у:

- захисті прав та законних інтересів громадян, які потребують встановлення над ними опіки чи піклування, і громадян, які перебувають під опікою чи піклуванням;
- нагляді за діяльністю опікунів і піклувальників, а також організацій, в які поміщені недієздатні або не повністю дієздатні громадяни;
- контролі за збереженням майна і управлінням майном осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням або поміщених під нагляд у медичні організації, освітні організації, організації, що надають соціальні послуги, або інші організації, у тому числі для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків.

Таким чином, ці органи здійснюють роботу у сфері соціального захисту дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Серед їхніх завдань є забезпечення права дітей на виховання у сім'ї, надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, турбота про дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій або збройних конфліктів, організація опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Також вони відповідають за захист особистих, житлових та майнових прав дітей, а також за запобігання та протидію домашньому насильству проти дітей, залучаючи їх до процесу прийняття рішень. [5].

З цією метою ці органи мають право здійснювати перевірку умов влаштування, виховання, утримання та навчання дітей-сиріт і дітей, які позбавлені батьківського піклування, можуть переводити дітей, життю та здоров'ю (у тому числі психічному) яких загрожує небезпека, до інших форм влаштування. Окрім того, обов'язковою є присутність представника органів опіки та піклування на судових засіданнях у випадку, якщо розглядається справа стосовно дитини або з питань, що зачіпають права дитини [2].

Слід наголосити, що органи опіки та піклування провадять свою діяльність, пов'язану із захистом прав дитини, з дотриманням наступних

принципів [3]:

- недопущення дискримінації дітей;
- забезпечення найкращих інтересів дитини;
- конфіденційності інформації про дитину.

На сьогоднішній день, окрім місцевих державних адміністрацій та місцевих рад, у справах дітей визнані також служби у справах дітей, поряд з органами опіки та піклування. Згідно з текстом Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», ці установи відповідають за «проведення справ і координацію діяльності, пов'язану з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування». [3].

Як справедливо зауважує С. Савицька [8, с. 23], по суті ці органи і є єдиними органами опіки й піклування, адже визначення органу опіки та піклування як державної адміністрації є досить формальним, оскільки сама собою державна адміністрація не здійснює захист прав та інтересів дитини. Цією проблемою займається один з її структурних підрозділів.

У державах Європейського Союзу та державах-кандидатах у члени ЄС аналогами органів опіки та піклування є різні органи, до прикладу, «суд з питань опіки та піклування» у Польщі та Румунії, «сирітський суд» у Латвії, «суд у справах опіки» у Німеччині, «орган опіки та піклування» у Чехії, «служба, яка займається наглядом за дітьми, їх вихованням», «суддя у справах опіки» у Франції тощо.

Попри різні підходи до способів та форм захисту прав та законних інтересів дитини, що здійснюються зазначеними органами, головним є те, що саме вони являються тими органами, які контролюють належне виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, а в окремих випадках ці органи вирішують спори, що виникають між батьками щодо виконання ними своїх батьківських прав та обов'язків. Зокрема, органи опіки та піклування у Латвії, що мають назву «сирітські суди», ухвалюють рішення з питань, які стосуються захисту прав дитини, наприклад, про згоду на подання батьком дитини заяви про встановлення батьківства в разі смерті матері дитини або відсутності відомостей

про її місцезнаходження; про допомогу дитині у випадку неправомірної реалізації батьками своїх прав та обов'язків щодо дитини; про ініціювання позову про позбавлення батьків права опіки над дитиною тощо.

У Польщі та Румунії так звані «суди з питань опіки та піклування» мають дещо вужчі повноваження, порівняно з Латвією, зокрема вони ухвалюють рішення щодо визнання батьківства за наявності спору між батьками; надають згоду на укладання правочинів щодо майна дитини; приймають рішення щодо позбавлення чи обмеження батьківських прав, заборони або обмеження контактів дитини із одним з батьків, її усиновлення тощо [7, с. 232].

Загалом вважаємо, що європейський досвід діяльності органів опіки та піклування характеризується високим рівнем організації та захисту прав дітей. Органи опіки та піклування у країнах Європейського Союзу зазвичай мають широкий спектр функцій і повноважень, які включають у себе надання допомоги та підтримки дітям у складних життєвих ситуаціях, вирішення питань щодо опіки над неповнолітніми, здійснення контролю за їхнім благополуччям та відповідальність за їхнім вихованням у випадку відсутності батьківського піклування. Окрім того, органи опіки та піклування в Європі мають чітко визначену правову базу, яка гарантує права дітей на захист та підтримку. Вони працюють у тісному співробітництві з іншими соціальними службами, органами правопорядку, медичними установами та громадськими організаціями для забезпечення комплексного підходу до захисту дітей.

Особлива увага у європейських країнах приділяється запобіганню насильства над дітьми, боротьбі з дискримінацією, забезпеченню доступу до освіти, медичної допомоги та інших соціальних послуг. Важливим аспектом діяльності європейських органів опіки та піклування є розробка програм та проєктів з підтримки сімей та психосоціальної реабілітації дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

На наш погляд, враховуючи успішний досвід роботи європейських країн у сфері захисту дітей, Україна може використовувати ці підходи як при реформуванні системи опіки та піклування, так і при розробці та впровадженні ефективних програм соціального захисту дітей.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищезазначене, приходимо до

висновку, що органи опіки та піклування в Україні здійснюють надзвичайно значущу роль у захисті прав дітей та забезпеченні їхнього благополуччя. У нашій державі функціонує система органів державної влади та місцевого самоврядування діяльність яких скерована на розв'язання питань захисту прав дітей. Реалізацію державної політики у галузі охорони дитинства в Україні забезпечують органи та служби у справах дітей, які є структурними підрозділами державних адміністрацій. Головна мета цих органів полягає в тому, щоб гарантувати права та інтереси дітей, які знаходяться у вразливому становищі або потребують особливого захисту та підтримки. Служба у справах дітей займається організацією та розробленням заходів, що спрямовані покращувати становище дітей, їх інтелектуальний, фізичний та духовний розвиток, а також запобігають дитячій безпритульності, бездоглядності, вчиненню дітьми правопорушень. До повноважень служби у справах дітей належить оформлення документів для влаштування дітей-сиріт та дітей, яких позбавлено батьківського піклування, під опіку, до прийомних сімей чи будинків сімейного типу, сприяння усиновленню тощо. В Україні варто використовувати досвід європейських країн щодо захисту прав дітей, що допоможе удосконалити наявну систему та дасть можливість забезпечити майбутнє нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Адаховська Н.С. Правове становище органів опіки та піклування у правовідносинах опіки над майном. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія Право.* 2019. № 2(6). С. 331-337.

2. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення: 05.04.2024).

3. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання прав дитини в умовах децентралізації влади. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/prava-dytyny-v-umovah-decentraliz.pdf> (дата звернення: 05.04.2024).

4. Пліско Є., Тіщенко В. Аналіз сучасного стану соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. № 2(17). С. 42-51.

5. Постанова КМУ України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.04.2024).

6. Роєнко С. Соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2020. №4. С. 40-49.

7. Розізнаний Є. Національний та зарубіжний досвід визначення правового статусу органів опіки та піклування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №1. С. 229-233.

8. Савицька С. Участь органів опіки і піклування у захисті прав та інтересів дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 19-23.

9. Стариченко А.О. Органи і служби в справах дітей у системі органів публічного адміністрування: питання правосуб'єктності. *Право.ua*. 2020. № 3. С. 89-94.

10. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 05.04.2024).

УДК 347.1:341.31 (045)

Точенюк Є. В.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ

ІНФОРМАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року та запровадженням воєнного стану, сфера доступу до публічної інформації зазнала суттєвих змін. Воєнна ситуація

поставила під сумнів традиційні норми функціонування держави та обмежила здатність громадян отримувати об'єктивну інформацію. Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам регулювання доступу до публічної інформації в умовах війни. Визначено ключове значення терміну «публічна інформація» на основі трактувань різних дослідників. Розглянуто законодавчі акти, які надають право доступу до публічної інформації та їх значення. Проаналізовано обмеження доступу до публічної інформації щодо діяльності державні інституції задля національної безпеки. Представлено стан впровадження відкритих даних в Україні.

Ключові слова: доступ до публічної інформації, державна служба, дані, війна

Постановка проблеми. В теперішній час вільний доступ до інформації та його забезпечення є важливим аспектом формування демократії в країні. Під час повномасштабного вторгнення перед органами вищої влади стоїть завдання контролю надання та висвітлення публічної інформації. Зокрема управлінські рішення мають регулюватись законами та їх межами, аби громадяни могли вільно і законно використовувати, поширювати та зберігати інформацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематикою доступу до публічної інформації, механізмів її регулювання займались чимало науковців, зокрема Кметик-Подубінська Х. І. [1], Красноступ Г. М. [2], Сон С. С. [3],

Метою статті є дослідження теоретико-правових засад доступу до публічної інформації та механізмів регулювання в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Згідно Закону України «Про доступ до публічної інформації», публічна інформація - це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків [4]. Аналізуючи стан впровадження відкритих даних в Україні, варто зазначити що з 2015 року Україна почала розвивати дану сферу. На рисунку 1 можна спостерігати за частиною результатів політики відкритих даних. Проте це лише частина заходів та документів, які створила Україна для оприлюднення відкритих даних. Можна зауважити, що відкриті дані формують основу для публічного управління.

Рисунок 1– Стан впровадження відкритих даних в Україні [5, с. 68-69]

Адже за їх допомогою формується прозорість, відкритість влади, а також це своєрідна платформа для створення нових підприємств, розширення можливостей для суспільства тощо.

На мою думку, законотворчість нашої держави в цій галузі є добре розвинутою та відповідає міжнародним стандартам, оскільки дає можливість кожному на доступ до публічної інформації. На таблиці 1 зображено деякі законодавчі акти та юридичну силу, яку вони передбачають для громадян.

Таблиця 1 – Законодавчі акти, які надають право доступу до публічної інформації та їх значення

Закон/документ	Значення
Стаття 34, ч. 2 і ч. 3 Конституції України [6]	Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку...
Стаття 3 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [7]	Право на доступ до публічної інформації гарантується: обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом; доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації
Стаття 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.22 р. [8]	Передбачено можливість тимчасового обмеження, на період дії правового режиму воєнного стану, конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України

Стаття 5 Закону України «Про інформацію» [9]	<p>Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.</p> <p>Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.</p>
--	--

Як зазначає Кметик-Подубінська Х. І. у своїй роботі, посилаючись на дані з вебінару за Проектом Ради Європи «Підтримка судової влади України в забезпеченні кращого доступу до правосуддя», в теперішній час акцентується увага щодо захисту персональних даних та доступу до інформації. Зокрема розглядається питання ефективної реалізації європейських стандартів щодо захисту даних у воєнний час, надання достовірної інформації, національної безпеки тощо [1].

Варто звернути увагу на діяльність органів влади та їх підзвітність. Під час повномасштабного вторгнення деякі державні інституції обмежили доступ до публічної інформації щодо діяльності цих установ задля національної безпеки. Проте такий крок виявився не сильно позитивним для самих громадян, адже тепер не можна відслідковувати наскільки робота органів влади є прозорою, чесною та законною. Політика обмеження чи повного закриття відкритих даних відбулась у багатьох напрямках, а саме:

- Закрито портал відкритих даних, де можна було відслідковувати роботу Верховної Ради України та інших органів влади;
- Знято дані про роботу депутатів, відомості про вибори, фінансові звіти партій;
- Рішення міських та обласних рад в повному обсязі припинили висвітлювати.

В роботі Сон С. С. звернуто увагу на фактор розвитку Інтернет - мереж. Саме за їх допомогою громадяни отримали легший доступ до публічної інформації. Більшість досліджень вказують на важливість інтернету в даний час. Адже саме за його допомогою люди безперешкодно можуть здобувати освіту, віддалено працювати, поєднуючи роботу з навчанням чи сім'єю. Суспільство може брати участь в розбудові країни, здійсненні політики, виражати свої ідеї та голосувати, працівники можуть підвищувати свій рівень кваліфікації тощо [3, с.24].

На телеканалах, радіо, ЗМІ часто висвітлювалась інформація на користь певних осіб чи подій. Зокрема це стосувалось власників цих структур. У грудні 2022 року Президент України підписав Закон України «Про медіа». Він передбачає «забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа та визначає правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення» [10]. Саме цей закон регулює діяльність власників телеканалів та їх частку участі в медіа індустрії.

Як на мене, це хороший крок задля зменшення вигодоодержувачів, збільшення відповідальності за подану інформацію та підвищення рівня довіри суспільства до медіа в країні. Проте ще одним кроком до створення надійної бази інформації може бути законодавче регулювання інформації саме в соціальних мережах. Всі мають розуміння, що захист акаунтів відбувається безпосередньо від самої соціальної мережі. Але в Україні немає закону, який захищав би інтереси осіб чи притягував би до відповідальності поширювачів недостовірної інформації стосовно діяльності саме органів влади.

На думку Красноступ Г. М., інформаційні менеджери не дивлячись на НПА, за якими вони діють, мають керуватись Законом України “Про доступ до публічної інформації”. Тобто, суспільство в будь якому випадку має право на доступ до публічної інформації. Проте, якщо виникає загроза для безпеки країни чи територіального устрою, держава може обмежувати доступ до відкритих даних, чітко визначивши межу обмежень [2, с. 8].

Досліджуючи усі теоретичні та практичні аспекти регулювання доступу до публічної інформації, варто зазначити що станом на сьогоднішній день законодавство не є повністю врегульованим. Основним питанням, яке виникає

при аналізі нормативно-правової бази, є відсутність чіткого переліку публічної інформації та даних, які підлягають обмеженню чи повній відсутності висвітлення, зокрема під час воєнного стану. Тому що оприлюднення будь якої інформації на розсуд органів влади чи самих громадян, не регульованим законами чи іншими державними документами, може сприяти порушенню прав людини, а також національній безпеці країни.

Список використаних джерел:

1. Кметик-Подубінська Х. І., Доступ до інформації в умовах війни. *Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2023. №3. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/3_2023/4.pdf

2. Красноступ Г.М. Правове регулювання забезпечення доступу до публічної інформації під час правового режиму воєнного стану в Україні. *Інформація і право*. 2023. № 3(46). С. 55-63 URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/287144>

3. Сон С.С. Основоположні принципи та механізм реалізації права на доступ до публічної інформації. *Проблеми публічного та приватного права*. 2021. С.245-272. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=IfsAkAIAAAAJ&citation_for_view=IfsAkAIAAAAJ:4TOpqqG69KYC

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01. 2011 р. № 2939-VI. Дата оновлення 08.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n112>

6. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01. 2011 р. № 2939-VI. Дата оновлення 08.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

8. Про введення воєнного стану в Україні: Указ президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

9. Про інформацію : Закон України від 2.10.1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення : 27.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

10. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

УДК 332.1:339.137.2(045)

Федорова Я. Ю.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

В даній статті досліджено роль та значення громадськості у повоєнній відбудові України. Війна її обтяжливі наслідки вносять корективи у буденність та прямим чином впливають на публічне управління, тому активна участь громадськості у процесах відновлення є надзвичайно актуальною.

Ключові слова: *громадськість, розвиток, повоєнна відбудова, децентралізація, сталий розвиток*

Постановка проблеми. Успіх відбудови залежить не лише від міжнародної допомоги та інвестицій, а й від того, як громади самі гуртуватимуться й визначатимуть пріоритети свого розвитку та відновлення.

Окрім пошуку грошей на відновлення України, важливо вже зараз визначитися, яким ми бачимо його результат. Маємо не лише відбудувати усе зруйноване ворогом, а й модернізувати країну, її економіку, інфраструктуру, державні та суспільні інституції. Концептуально із цим влада визначилася, представляючи в межах Міжнародної конференції в Лугано проєкт Плану відновлення України. Доки триває війна, складно визначити, якою буде відправна точка «українського ренесансу», бойові дії й ворожі ракетні атаки ледь не щодня вносять корективи в будь-які плани. Але це не означає, що планувати не треба. І йдеться не лише про національну візію, а й про стратегічні програми та конкретні проєкти у регіонах і на місцях. Адже зрозуміло, що єдиного рецепту відновлення для маленького села й великого обласного центру чи міста-

мільйонника бути не може. Десь пошкодження незначні, а подекуди цілі міста стерті рашистами з лиця землі. Десь на звільнених від ворога територіях вже відновлюють окремі будинки, квартали й мікрорайони, а кудись щодня «прилітає». Десь збереглися бюджетоутворюючі підприємства, а деінде їх зруйновано вщент. І таких відмінностей – безліч. Врахувати усі нюанси «за рознарядкою з центру» неможливо. Важливою є участь громадськості.

Головними цілями статті є дослідження значення громадськості у повоєнній відбудові України та напрацювання відповідних пропозицій.

Сучасні дослідження та публікації. Питання, пов'язані із забезпеченням сталого розвитку громад та участю громадськості в цьому процесі, знаходяться в полі зору вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, а саме Чала Н., Лазоренко Т., Махначова Н. та інші. В умовах повоєнного відновлення дана тема є дуже актуальною.

Виклад основного матеріалу. Якщо згадати про план відновлення України, то замість того, щоб спускати згори конкретні завдання громадам, влада за підтримки міжнародних партнерів вирішила запропонувати в цілому методологію планування майбутнього відновлення. Таку собі оболонку, яку мають наповнювати змістом самі громади. План дій з розробки Програм комплексного відновлення областей або територій територіальних громад (їх частин), який містить чіткі алгоритми розроблення таких програм, обговорювали на засіданні робочої групи Комітету ВР з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування.

В основі плану – аналіз структури бізнесу, майна, населення і всієї ресурсної бази громад, зроблений експертами Програми USAID DOBRE. Фахівці взяли за підготовку пілотних проєктів програм комплексного відновлення у 18 громадах Кіровоградської, Миколаївської, Харківської та Херсонської областей. «В умовах повномасштабного російського вторгнення ми активно співпрацюємо із 67 громадами. Працюємо над питаннями ефективності їх життєдіяльності, ефективності управління активами, надання різних видів допомоги. І оскільки ми

дуже добре розуміли структуру бізнесу, майна, населення, взагалі всю ресурсну базу громад, охоче погодилися й на те, щоб пілотувати програми комплексного відновлення громад. Це дуже різні “пілотні” громади – від невеликих моногромад до територій площею понад 1200 квадратних кілометрів. Це й сільська, і щільна міська забудова. У кожній з громад, із якими працюємо, від 3 до 50 населених пунктів”, – розповіла представниця Програми USAID DOBRE Віра Козіна [4]

Та загалом типові підходи і документи, які готуються, передовсім, будуть цікавими для невеликих територіальних об’єднань. Найбільша з «пілотних» громад станом на початок повномасштабного вторгнення мала 45,5 тисяч населення. Експертка, зокрема, наголосила на важливості збирання й відновлення інформації, що стосується різних аспектів життєдіяльності громад. “Доведеться відновлювати величезну кількість інформації. Ми розуміємо: якщо йдеться про відомості щодо нерухомості до 2013 року, які свого часу не були оцифровані, це стане великою проблемою не тільки для формування програм комплексного відновлення, а взагалі для стратегічного та просторового планування”, – сказала представниця Програми USAID DOBRE. [4]

Дуже складно, за її словами, буде відновити масиви даних, наприклад, у Херсоні – єдиному обласному центрі, який було тимчасово окуповано ворогом під час активної фази бойових дій. Додає проблем на нинішньому етапі підготовки до масштабної відбудови ще й те, що частина потрібної для формування програм відновлення інформації в умовах воєнного стану не підлягає оприлюдненню, себто, є секретною. Особливо це стосується стратегічних підприємств, енергомереж та об’єктів критичної інфраструктури. [4]

А ще на формування регіональних та місцевих програм відновлення помітно впливатимуть проблеми розмінування й ліквідації засміченості територій вибухонебезпечними предметами, предметами розпаду, а також питання міграції, релокації бізнесу, створення індустріальних парків тощо. За цими показниками ситуація в різних громадах неабияк відрізняється.

Це – ще одне підтвердження тези про хибність можливого розрахунку регіональних чиновників та ОМС на те, що хтось принесе їм усі завдання та плани “на блюдці”. Натомість для них підготують методичні рекомендації, нададуть доступ до усіх необхідних державних реєстрів та баз даних, зокрема, до Порталу державної електронної системи у сфері будівництва. Але лєвова частка роботи – власне, наповнення програм конкретним змістом, – це вже поле діяльності й креативу самих громад. “На підставі консультацій із Мінвідновлення, ОВА, територіальними громадами визначаємо оптимальний перелік вихідних даних, готуємо алгоритми, опрацьовуємо шаблони документів. А потім із кожною громадою узгоджуватимемо особливості та порядок збору й опрацювання необхідної інформації”, – сказала Козіна. [4]

Вихідні дані, отримані громадами при підготовці до розробки програм комплексного відновлення, використовуватимуться для подальшого стратегічного планування, розроблення концепцій інтегрованого розвитку, комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад. Програма USAID DOBRE готова надати усім зацікавленим органам місцевого самоврядування підготовлені опитувальники, покрокові алгоритми та зразки рішень з коментарями.

За словами Віри Козіної, пілотні проекти комплексного відновлення у різних регіонах країни втілюють і інші програми міжнародної технічної допомоги.

Тим часом Кабінет міністрів затвердив порядок створення та функціонування єдиної Геоінформаційної системи (ГІС) здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад.

Варто зауважити, що треба враховувати взаємозв’язок екологічної, економічної та соціальної сфери, який обумовлений тим, що лише зростання економічних показників не усуне проблем, які виникають в соціальній сфері, і, тим більше, не призведе до екологічної стійкості. Розроблена концепція сталого розвитку пропонує комбінований підхід до діяльності підприємств, при якому

досягається паритетність соціальних, економічних та екологічних цілей, їх інтеграція та взаємозв'язок, зокрема ототожнення темпів економічного зростання та швидкості відновлення природних ресурсів. [3]

Висновки. Таким чином, громади мають стати активним учасниками і виконавцями відбудови, адже саме їм жити на певній території, забезпечувати інфраструктуру та користуватися нею. Робити життя комфортним для себе, для громади та для своїх дітей.

Список використаних джерел:

1. Лазоренко Т.В. Сталий розвиток як основа економічного зростання підприємства. *II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи»*. 2021. С. 90-91. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/230477-Текст%20статті-526211-1-10-20210502.pdf>

2. Чала Н. Вплив пандемії COVID-2019 на досягнення цілей сталого розвитку. *Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Україна 2030: Публічне управління для сталого розвитку»*. Київ, 2020 р. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20588/Chala_Vplyv_pandemii_COVID-2019_na_dosiahnennia_tsilei_staloho_rozvytku.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Мережко В.М., Махначова Н.М. Забезпечення сталого розвитку соціально-економічного потенціалу області шляхом підвищення конкурентоспроможності економіки регіону. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, 2022, № 3 (126). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/3_2022/16.pdf

4. Роль громад та громадськості у повоєнному відновленні. *Українформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3714133-rol-gromad-ta-gromadskosti-u-povoennomu-vidnovlenni.html>

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ**

Співпраця між громадянським суспільством та владою триває довгий час та потребує вдосконалення, не дивлячись на результати даної комунікації між різними ланками в країні. Стаття присвячена актуальним питанням аналізу роботи громадських формувань. Визначено ключове поняття терміну «неурядові/громадські організації» на основі трактувань різних дослідників. Проаналізовано нормативно-правову базу роботи громадських утворень. Розглянуто актуальність питання формувань неурядових організацій під час повномасштабного вторгнення в Україні. Представлено статистичні дані по кількості громадських об'єднань різних видів впродовж декількох років.

Ключові слова: *громадські об'єднання, громадянське суспільство, неурядові організації, третій сектор*

Постановка проблеми. В теперішній час формування громадянського суспільства є одним із важливих питань. Голос народу має чималу силу в кожній демократичній державі. Побудова високого рівня комунікації між суспільством, владою та органами місцевого самоврядування сприяє розвитку країни.

Задля такої співпраці почали створюватись громадські утворення різних видів. Адже саме так громадянське суспільство може виразити свої думки та ідеї, залучатись до формування політики в країні та розвивати її.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематикою формувань та роботи громадських утворень, дослідженням третього сектору займались чимало науковців, зокрема Алкум М. [1], Вітковська І. М. [2], Дмитренко О. А. [3], Токар М. Ю. [7], Ніколіна І.І. [10] та інші.

Метою статті є дослідження теоретико-правових засад та їх практичне впровадження стосовно діяльності громадських об'єднань усіх видів.

Виклад основного матеріалу. Ніколіна І.І. зазначає, що поступальний розвиток суспільного буття відбувався на основі розбудови наступних фундаментальних засад сучасних демократичних держав – верховенство права, демократія та належне врядування, які утвердилися в такій же хронологічній послідовності [10, с. 157].

Аналогічно і етап формування громадянського суспільства у світі був поступовим. Саме за допомогою принципів рівності, незалежності, волевиявлення, спільних ідей та рішень створювалась спільнота, яка об'єднала громадян, низку неурядових організацій, бізнес та саму державу. В країнах Західної Європи громадянське суспільство розвивалось поетапно та тривалий час. Правові, етнічні, господарські, релігійні, економічні, культурні, освітні, політичні відносини формують повноцінну взаємодію органів місцевого самоврядування, влади та громадян в державі.

В Україні процес формування громадянського суспільства відбувається повільно та лише на певних етапах. Як зазначено у праці Майсари Алкум, в європейських країнах структури громадянського суспільства є невід'ємною складовою соціальних інститутів, а також відсутній надмірний контроль стосовно їх функціонування. В той час в Україні відбувається максимальна регуляція громадянського суспільства, адже владні структури не повністю розуміють особливості взаємодії громадських організацій та держави у вирішенні важливих проблем для населення [1].

Поняття неурядові організації та подібні за значенням терміни є різноманітні, дослідники трактують це поняття по різному. Посилаючись на дані з таблиці 1, можна переглянути трактування різних науковців.

Вивчаючи різні підходи і думки щодо трактування визначення неурядові/громадські організації, можемо узагальнити що це організації, які є самоорганізованим центром вирішень суспільних проблем зі своїми цінностями та принципами, опираючись на думки та інтереси громадян (табл. 1).

Вагомим кроком до вдосконалення відносин між державою, місцевим самоврядуванням та громадськими організаціями, зокрема актуалізації питань з

прав і свобод людини, була створена Указом Президента в 2016 році «Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки».

Таблиця 1 – Трактування поняття неурядових організацій

Науковці	Значення терміну
О.Дмитренко [3]	«Неурядовий сектор є гарантом розвитку громадянського суспільства в країні, однією з функцій якого є громадський контроль за діяльністю органів влади.»
М. Шевченко [2, с.37]	«Третій сектор» – це «не проста сукупність громадських організацій та політичних партій, а певна система сталих принципів, традицій та правових норм самоорганізації людей щодо регулювання суспільних відносин у відповідності з їх інтересами.»
В. Бех [2, с.37]	«Неурядові організації – це організації, створені не з метою отримання і розподілу прибутку, а з метою зробити нову справу, досягти позитивних змін в наявному стані суспільства, допомогти людям незалежно від їх національності, віросповідання, політичних вподобань тощо»
М.Токар [7, с.12]	«Громадські організації символізують у своїй структурній суті інтеграційний центр активних громадян, які через прояв громадянської позиції оцінюють реальний стан та перспективи розвитку публічно-управлінського потенціалу членів суспільства»
Світовий банк [8]	«Некомерційна, добровільна організація, орієнтована на надання послуг/орієнтована на розвиток, або для інтересів членів (організація низового рівня), або інших членів населення (агентство). Організація приватних осіб, які вірять у певні основні соціальні принципи та структурують свою діяльність, щоб сприяти розвитку громад, які вони обслуговують.»
Cambridge dictionary [9]	«Організація, яка намагається досягти соціальних або політичних цілей, але не контролюється урядом»

Стратегія передбачає що в теперішній час активне, розвинене громадянське суспільство є важливою ланкою правової демократичної держави та відіграє важливу роль у визначенні та впровадженні суспільних змін, належного врядування, реалізації ефективної політики у різних сферах [6]. Зокрема зазначається важливість співпраці організацій громадянського суспільства України та державами-членами Європейського союзу.

На нашу думку, цей аспект в стратегії є дуже вагомим кроком для співпраці України та ЄС, адже країни Європи пройшли складний шлях для успішного покращення взаємовідносин між усіма ланками суспільства. І саме досвід цих країн буде хорошим прикладом для України.

В Україні діяльність громадських об'єднань регулює Закон України «Про громадські об'єднання», чинний з 2013 року. У ньому зазначається, що : «Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.» Цей Закон визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань [5].

Від початку повномасштабного вторгнення Україна зіштовхнулася з низкою викликів. Обстріли по всій країні, зокрема по об'єктах цивільної та критичної інфраструктури нанесли велику шкоду для країни та її населення. Збройний конфлікт спричинив масову хвилю внутрішніх та зовнішніх переміщень громадян. Проте громадянське суспільство виявилось вкрай стійким та швидко адаптувалось до змін. Створення ХАБів, добровільних організацій з питань допомоги ВПО, волонтерських організацій сприяло неабиякому розвитку матеріальної допомоги населенню та навіть військовим.

Війна в країні об'єднала українське та зарубіжне суспільство. Для допомоги Україні долучаються мешканці різних країн Європи та організації. В Україні благодійність швидко набирала обертів, адже за малий проміжок часу вдавалось збирати чималу суму коштів на гуманітарну допомогу, потрібну для життєзабезпечення постраждалих осіб. Також збільшилась фінансова допомога від держави та донорських організацій, що допомагало об'єднанням громадянського суспільства розвиватись та продовжувати свою діяльність надалі.

Спостерігаючи за подіями які відбуваються, можемо зазначити що європейський світ зацікавлений у розвитку громадянського суспільства в Україні, всіляко допомагаючи нам у правовому, гуманітарному, культурному та військовому напрямках. Як висновок, можна сказати що Україна успішно рухається шляхом євроінтеграції.

Аналізуючи статистичні дані, зокрема індекс сталості ОГС, можна спостерігати високий рівень залученості суспільства до громадського сектору [4]. На рисунку 1 можна спостерігати статистику організацій громадянського суспільства.

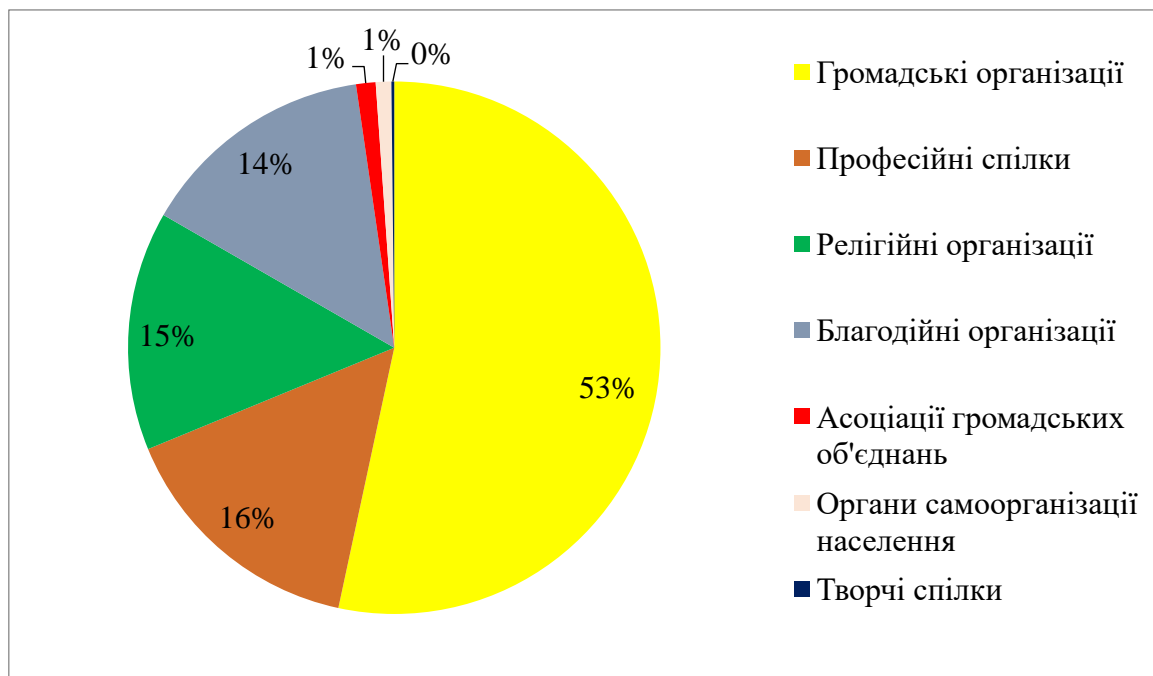

Рисунок 1 – Статистика створень громадянських спільнот станом на 1 січня 2023 року

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2023 року в Україні було зареєстровано 99 556 громадських організацій, 28 757 професійних спілок, 27 091 релігійна організація, 26 846 благодійних організацій, 2 212 асоціації громадянських об'єднань, 1 762 органи самоорганізації населення та 318 творчих спілок. Можна зазначити, що в сучасних умовах Україна досягла високого рівня розвитку громадянського суспільства та кількості утворених громадських об'єднань.

Щоб краще розуміти статистику змін, пропоную переглянути дані за 2019-2022 роки на рисунку 2

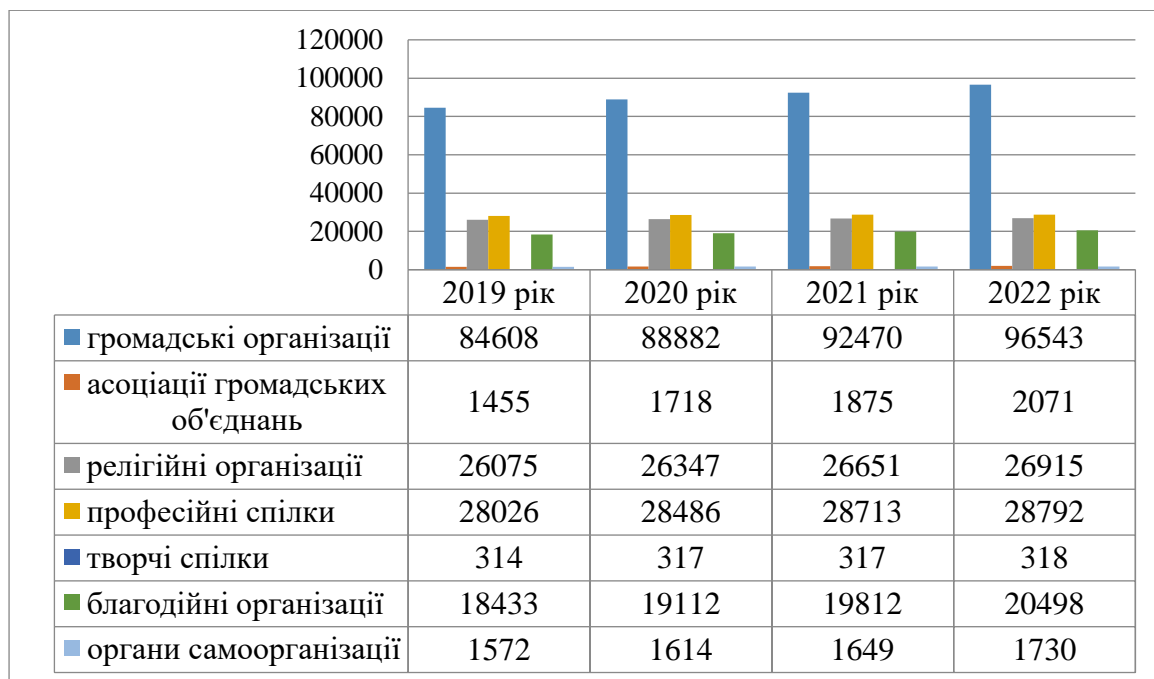

Рисунок 2 – Статистичні дані кількості громадських об'єднань з 2019-2022 рр.

Аналізуючи наявні дані, можемо зробити висновок, що в Україні відбувається поступова розбудова громадянського суспільства саме в контексті створення різних спілок та організацій. Це означає, що діалог між громадянським суспільством, місцевим самоврядуванням та вищою владою в Україні значно покращується. Проте дане питання потребує детальнішого аналізу та вдосконалення співпраці між вище вказаними об'єктами дослідження.

Список використаних джерел:

1. Алкум М. Міжнародний досвід організації конструктивного діалогу між організаціями громадянського суспільства та державними органами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 134-137. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6135&i=23>
2. Вітковська І. М. Громадська організація: теоретичні основи визначення. *Габітус. Спеціальні та галузеві соціології*. 2018. Вип. 6. С. 36-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2018_6_8
3. Дмитренко О. А. Інституційна спроможність неурядових організацій в Україні: фінансовий аспект. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2020. Вип. 28. С. 48-55. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29599>

4. Індекс сталості організацій громадянського суспільства CSOSI - 2017-2023. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: <http://surl.li/dkrtq>

5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (Дата звернення: 25.03.2024).

6. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>

7. Токар М. Ю. Громадська організація як необхідний елемент демократичного управління. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* Вип. 1 (58): у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 88-99. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35950>

8. Definitions of an NGO Available at. URL: <http://surl.li/saofv>

9. Cambridge dictionary. URL: <http://surl.li/saofs>

10. Nikolina I.I. Democratic governance: local development. Humanization concept of public administration: theoretical and methodological fundamentals : Scientific monograph. Riga. LaPra : «Baltija Publishing». 2022. 248 p. Pp. 157-194.

УДК 324(477)(045)

Чабанов М. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ

У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз виборчих технологій та їхньої ролі у виборчих кампаніях в Україні. Розглянуто сучасний стан виборчих технологій, їх важливість для забезпечення ефективності та демократичності виборчих процесів. Виокремлено основні виклики та проблеми, з якими стикаються

виборчі кампанії, та запропоновано шляхи їхнього вирішення. Надано рекомендації щодо покращення використання виборчих технологій з метою підвищення ефективності виборчих процесів та їхньої відповідності міжнародним стандартам демократичних виборів.

Ключові слова: *виборчі технології, виборчі кампанії, демократія, ефективність, прозорість.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. У сучасному світі виборчі технології займають центральне місце у політичних процесах, відіграючи важливу роль у виборчих кампаніях як в Україні, так і в інших країнах. Зростання використання цифрових інструментів та новітніх технологій виборчих кампаній відкриває нові можливості і виклики для політичних акторів. На думку Р.О. Коваленко, виборчі технології включають в себе широкий спектр інструментів та методів, які використовуються для збору, обробки та використання інформації під час виборчих процесів [6, с. 31]. Ці технології можуть включати в себе електронне голосування, використання соціальних медіа, розсилку повідомлень, мобільні додатки та аналітику даних. У зв'язку зі зростанням використання виборчих технологій у виборчих кампаніях виникають різноманітні питання та проблеми, які потребують уваги та дослідження. Однією з ключових проблем є забезпечення безпеки та захищеності виборчих процесів від потенційних загроз та втручань. Іншою проблемою є забезпечення прозорості та довіри до виборчих технологій, а також їхня відповідність міжнародним стандартам демократичних виборів.

Цілі статті полягають у вивченні та систематизації інформації про виборчі технології в Україні та їх вплив на виборчі компанії, а також у розробці рекомендацій для покращення використання цих технологій з метою підвищення демократичності та ефективності виборчих процесів. Г. Анатоленко вважає, що виборчі технології стали необхідним елементом стратегії для виборчих компаній у забезпеченні ефективності та успішності їх кампаній. Вони дозволяють політичним партіям та кандидатам досягати більшого впливу на виборців,

збирати та аналізувати дані про їхні погляди та переваги, а також ефективно комунікувати з ними через різноманітні канали зв'язку [1, с. 7]. Таким чином, виборчі технології відіграють важливу роль у формуванні та реалізації стратегій виборчих кампаній, сприяючи підвищенню їх шансів на перемогу на виборах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Електронне голосування - це одна з найбільш передових технологій у сфері виборчих процесів, яка надає можливість голосувати через електронні пристрої, такі як комп'ютери або мобільні телефони [3, с. 36]. Воно відкриває нові можливості для покращення доступності та ефективності виборів, зменшення кількості помилок під час підрахунку голосів та підвищення довіри до виборчих систем. На думку дослідників (І. Верба, О. Губська, І. Кушнір), електронне голосування також супроводжується ризиками та викликами. Наприклад, існує загроза зловживання технічними засобами для впливу на результати голосування, можливість втручання в процес з боку зловмисників та вразливість системи до кібератак [3, с. 68]. Тому важливо впроваджувати ефективні заходи забезпечення кібербезпеки та перевірки та аудитування систем електронного голосування.

Незважаючи на ці ризики, успішні приклади впровадження електронного голосування свідчать про його потенціал. У країнах, де ця технологія була успішно впроваджена, вона значно полегшила процес голосування для виборців та забезпечила більш швидкий та точний підрахунок голосів. Такі позитивні приклади можуть слугувати зразком для інших країн, які розглядають можливість впровадження електронного голосування.

Соціальні медіа стали невід'ємною частиною сучасних виборчих кампаній. Завдяки їм політичні партії та кандидати мають можливість швидко та ефективно комунікувати з виборцями, пропагувати свої погляди та програми, а також мобілізувати підтримку.

П. Молочко, Ю. Кучер, Л. Назарко зазначили, що однією з головних переваг використання соціальних медіа у виборчих кампаніях є їх здатність до масової комунікації та впливу на громадську думку. Повідомлення та рекламні матеріали, розміщені у соціальних мережах, можуть швидко поширюватися серед широкої аудиторії та викликати великий відгук [7, с. 100].

Проте використання соціальних медіа у виборчих кампаніях також пов'язане з певними недоліками та ризиками. Наприклад, розповсюдження фейкових новин та маніпуляції інформацією можуть спричинити спотворення громадської думки та впливати на результати виборів. Також існує проблема конфіденційності даних виборців та можливість зловживання персональною інформацією для політичних цілей.

Виборчі технології відіграють важливу роль у виборчих кампаніях в Україні, допомагаючи кандидатам та політичним партіям донести свої меседжі до виборців, мобілізувати підтримку та збільшити явку своїх прихильників. Проаналізуємо приклади використання новітніх технологій у виборчих кампаніях в Україні:

1. Президентські вибори 2019 року. Команда Володимира Зеленського активно використовувала соціальні медіа, такі як Facebook, Instagram та YouTube, для поширення своїх меседжів та взаємодії з виборцями. Вони також застосовували цифрові рекламні кампанії, таргетовані на певні цільові аудиторії.

2. Парламентські вибори 2019 року. Партія «Слуга народу» використовувала онлайн-платформу для збору пропозицій від виборців та формування своєї програми. Вони також активно залучали волонтерів через інтернет-ресурси.

3. Місцеві вибори 2020 року. Багато кандидатів використовували мобільні додатки та чат-боти для спілкування з виборцями, поширення своїх програм та збору зворотного зв'язку.

Виборчі технології справляють значний вплив на виборчі процеси в Україні, відкриваючи нові можливості, але також створюючи певні виклики та ризики. Розглянемо детальніше цей вплив:

1. Підвищення залученості виборців. Завдяки соціальним медіа та цифровим платформам кандидати можуть безпосередньо взаємодіяти з виборцями, відповідати на їхні запитання та заохочувати їх до участі у виборчому процесі. Наприклад, під час парламентських виборів 2019 року партія «Слуга народу» активно використовувала Facebook та Telegram для спілкування з прихильниками та мобілізації їх на голосування.

2. Таргетована комунікація. Аналіз великих даних та цифрові рекламні інструменти дозволяють кампаніям точніше націлювати свої меседжі на певні демографічні групи та інтереси виборців. Так, команда Володимира Зеленського на президентських виборах 2019 року використовувала таргетовану рекламу в соціальних мережах для просування своїх меседжів серед різних цільових аудиторій.

3. Мобілізація волонтерів та активістів. Онлайн-платформи полегшують залучення та координацію волонтерів для агітаційної роботи, збору підписів та спостереження за виборами. Під час місцевих виборів 2020 року багато кандидатів використовували спеціальні додатки для організації своїх волонтерських мереж.

4. Прозорість та підзвітність. Деякі кампанії використовують онлайн-ресурси для публікації своїх програм, фінансових звітів та інформації про зустрічі з виборцями, що сприяє прозорості процесу. Наприклад, партія «Голос» на парламентських виборах 2019 року регулярно звітувала про свої витрати на веб-сайті.

5. Виклики та ризики. Разом з тим, використання технологій несе певні ризики, такі як поширення дезінформації, кібератаки та порушення приватності даних виборців. Під час президентських виборів 2019 року були зафіксовані випадки поширення фейкових новин та маніпулятивного контенту в соціальних мережах.

6. Цифрова нерівність. Не всі виборці мають однаковий доступ до інтернету та цифрових технологій, що може призвести до нерівних можливостей для отримання інформації та участі у виборчому процесі.

Загалом, виборчі технології відкривають нові горизонти для взаємодії з виборцями, таргетованої комунікації та мобілізації підтримки, але також несуть певні ризики та виклики. Ефективне регулювання, відповідальне використання цих технологій та забезпечення рівного доступу до них є важливими для підтримки чесних, прозорих та інклюзивних виборів в Україні. Виборчі технології суттєво змінюють спосіб ведення виборчих кампаній в Україні,

відкриваючи нові можливості для залучення виборців, але також створюючи нові виклики та загрози для демократичного процесу. Ефективне регулювання та відповідальне використання цих технологій є важливим для забезпечення чесних та прозорих виборів.

Висновки. Виборчі технології відіграють все більш важливу роль у виборчих кампаніях в Україні. Вони надають кандидатам та партіям нові інструменти для ефективної комунікації з виборцями, мобілізації підтримки та залучення волонтерів. Соціальні медіа, цифрові платформи, таргетована реклама та аналітика даних дозволяють точніше націлювати меседжі на певні цільові аудиторії та швидко реагувати на настрої виборців. Водночас, використання виборчих технологій також створює певні виклики та ризики, такі як поширення дезінформації, кібератаки, порушення конфіденційності даних виборців та цифрова нерівність. Тому важливо забезпечити відповідальне та прозоре використання цих інструментів усіма учасниками виборчого процесу.

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку та впровадження нових виборчих технологій в Україні. Зокрема, зростатиме роль штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих даних для кращого розуміння поведінки виборців та таргетування комунікацій. Також можна прогнозувати більш активне використання віртуальної та доповненої реальності для створення імерсивного контенту та залучення молодих виборців. Крім того, блокчейн-технології можуть забезпечити більшу прозорість та безпеку виборчих процесів. Однак, важливо, щоб розвиток виборчих технологій в Україні йшов пліч-о-пліч із вдосконаленням законодавчої бази, посиленням кібербезпеки та підвищенням цифрової грамотності громадян. Лише за умови збалансованого та відповідального підходу вибори в Україні стануть дійсно прозорими, чесними та інклюзивними.

Список використаних джерел:

1. Анатоленко Г. Деяко про вибори. *Чумацький шлях : науково-популярний журнал*. Київ, 2015. № 3 (липень - вересень). С. 6-7.

2. Боса І. Місцеві вибори в Україні 2020 року: підсумки, тенденції. *Міжнародна науково-практична конференція «Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правоведення»*. 2021. С. 572-575.
3. Верба І., Губська О., Кушнір І. Вибори Президента України 2019 : посібник для суддів. 2019. 211 с.
4. Дубов Д.В., Корецька І.О., Баровська А.В., Гнатюк С.Л. Вибори та фейки в Україні: стан, досвід протидії та шляхи поліпшення ситуації. 2019. С. 181-227.
5. Климончук В. Місцеві вибори в Україні 2020 року, регіональний вимір: (на прикладі Івано-Франківської області). *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.* 2020. С. 77-81.
6. Коваленко Р.О. Вибори президентів України та США: передвиборна агітація. *Органи публічної влади в Україні: теорія та практика : колектив. Монографія*. 2019. С. 27-49.
7. Молочко П., Кучер Ю., Назарко Л. *Місцеві вибори в Україні за новим Виборчим кодексом: очікування експертів та результати. Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.* 2020. С. 99-102.
8. Городок М. Д., Карташов А. В., Романенко Є. О., Стасюк В. Ю. Перемога на виборах: технології, кампанії, принципи : практичний посібник. 2016. С. 264.
9. Смокович М. Законодавство про вибори Президента України: напрямки та шляхи удосконалення. *Вісник Вищого адміністративного суду України : офіційне науково-практичне видання*. 2015. № 2. С. 3-15

Чапліч К. М.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ ЖИТЕЛІВ ГРОМАД
ТА ЇЇ РОЛЬ В УДОСКОНАЛЕННІ ПРОЦЕСІВ
ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ**

У статті розкривається роль громадянського суспільства та його вплив на демократичне врядування. Громадсько-політична активність громади її зародження та сучасний стан. Виклики та пропозиції щодо розвитку населення та сприяння їх участі у політичному процесі.

Ключові слова: *громадянське суспільство, громадсько-політична активність, демократичне врядування, політична участь, інтереси громадян.*

В українському суспільстві права людини – вважають важливим ціннісним еталоном, який закріплений в Конституції України. Дотримання і захист прав людини – це головний обов’язок держави. Особливо важливою проблемою в розвитку українського громадянського суспільства, яка вимагає постійної уваги і негайного вирішення, є взаємодія суспільства з владою. Розмежування їх повноважень, яке може бути присутнє в будь-якому суспільстві, не означає їх протистояння, протиборство, хоча таке часто буває, навіть в демократичних державах [1, с 8]. Оскільки це визначає різноманітні методи організації співіснування людей, що базується на зіткненні, взаємному узгодженні та гармонізації інтересів окремих осіб.

Громадянське суспільство стало ключовим структурним елементом для формування і розвитку сучасних демократичних держав з представницькою демократією. Ці держави, в свою чергу, є зацікавлені в стабільному функціонуванні громадянського суспільства і делегують йому частину державних функцій та завдань. В Україні народ має важливе завдання: він не лише є джерелом влади, але також бере участь у формуванні органів державної влади та обговоренні ключових державних питань. Народ розглядається як один

із суб'єктів публічного управління завдяки інститутам, що виникли з громадянського суспільства. У сучасних демократичних державах громадянське суспільство відіграє головну роль у публічному управлінні та є одним із ключових елементів демократичної системи.

Німецький правознавець Штюдеман Д. стверджує, що поняття громадянське суспільство означає основний принцип демократії: під державою і суспільством розуміється спільність зрілих громадян, які громадою самостійно вирішують нагальні питання. У вузькому сенсі науковець визначає громадянське суспільство як демократичну форму самоорганізації суспільства, незалежно від держави і поза ринком. Демократичність має свій прояв у тому, що частиною громадянського суспільства може бути тільки та особа, котра визнає пріоритет основних прав та свобод людини і громадянина [2, с 173]. Виходячи з вище сказаного, громадянське суспільство – це елементарна складова частина діючої демократії.

Отже, у сучасному світі громадянське суспільство відіграє різні ролі в різних країнах: у деяких воно є обов'язковим складовим елементом політичної системи, у інших воно тільки починається формуватися або відроджується, а в недемократичних країнах його немає зовсім. Присутність громадянського суспільства в країні в першу чергу пов'язана з бажанням створення демократичної та відповідальної системи державного управління та застосування нових ефективних методів, включаючи ринкові, управління економікою та державою.

Роль громадянського суспільства поступово зростає з кожним роком. Спостерігається переосмислення ролі держави в управлінських процесах та залучення представників громадянського суспільства до управління. В сучасних умовах патерналістський принцип державного управління доповнюється саморегуляцією суспільства. Можна зробити такий висновок, що частіше об'єднання громадян виконують функції, які відносилися до сфери відповідальності державного сектору.

Проаналізувавши різні джерела, ми визначили, що інститути

громадянського суспільства є позадержавними інституціями та покликані представляти та відстоювати інтереси громадян, вони завжди перебувають у певних взаємовідносинах із державою.

На даний час існує низька ефективність інститутів громадянського суспільства, яке постало в Україні на підвалинах тоталітарної держави, що була значною мірою обумовлена певних об'єктивних причин і чинників. Якщо в громадянському суспільстві відсутній хоча б один з найголовніших елементів, то воно не може повноцінно виконувати свої функції, а саме:

1) публічний простір, зорієнтований на спілкування із застосуванням засобів та центрів соціальної комунікації, сприяє створенню насиченого громадського життя та формуванню громадської думки;

2) організована публічна життєдіяльність вільних і рівних індивідів, чий права належним чином захищені конституцією та законами, є важливою складовою громадянського суспільства;

3) невідконтрольні державному апарату добровільні асоціації громадян, автономність яких усвідомлена як на індивідуальному, так і на колективному рівнях;

4) публічна діяльність громадян, спрямована на реалізацію інтересів різних соціальних груп та їхнє представництво на політичному рівні, сприяє співпраці та солідарності між людьми, заснованим на взаємній довірі та співробітництві [3, с. 3].

На практиці, в Україні жодна з цих умов не виконувалася сповна, ані на початку становлення нашої держави, ані в подальшому її розвитку. Більше того, можна зауважити, що інституційні проблеми українського громадянського суспільства, що виникли у 90-х роках минулого століття, поступово закріпилися та стали системними під впливом різноманітних інституційних деформацій і дисфункцій. Тому, не зважаючи на постійне зростання в Україні кількості інститутів громадянського суспільства, їх потенціал розвитку суттєво обмежується певними інституційними проблемами, а саме в частині впливу на суспільно-політичні процеси в країні та її соціально-економічне життя.

Розглядаючи сучасний стан громадянського суспільства в Україні, варто розглядати як рівень розвиненості інститутів громадянського суспільства, так і рівень громадської активності населення країни.

Громадсько-політична активність членів місцевої громади та громадянське суспільство є ключовими складовими демократичного процесу та ефективного управління на місцевому рівні. Ось деякі аспекти цих понять:

1. Громадсько-політична активність членів місцевої громади:

- Це включає участь мешканців в різних аспектах життя їхньої місцевої громади, включаючи політичні обговорення, виборчі процеси, управління місцевими справами, громадські обговорення та акції.

- Активність може включати в себе участь у зборах місцевих органів влади, обговорення питань громадського інтересу, підтримку або опозицію до певних рішень, а також різноманітні форми волонтерства та участі у громадських ініціативах.

2. Громадянське суспільство:

- Це широке та різноманітне співтовариство громадян, які організовано або неформально працюють разом для досягнення спільних цілей та вирішення соціальних, культурних, політичних та економічних питань.

- Громадянське суспільство включає неприбуткові організації, профспілки, релігійні та благодійні групи, громадські об'єднання, медіа, а також інші форми громадянської активності.

Переваги громадської активності та громадянського суспільства включають здатність забезпечувати відкритість та прозорість у процесі прийняття рішень, мобілізацію ресурсів для вирішення соціальних проблем, підвищення свідомості громадян та зміцнення демократії. Однак недоліки можуть включати нерівний доступ до ресурсів та можливість зловживання владою групами з більшими ресурсами чи впливом. Крім того, недостатня громадська участь може призвести до виникнення демократичного дефіциту та неефективного управління.

Під час дослідження явища участі громадян у формуванні політики варто

відзначити, що аж до кінця 60-х рр. ХХ ст. першою участю була саме політична участь, яка описувалася в суспільно-політичних науках переважно як участь у виборах і, опосередковано, в державному управлінні. Хоча голосування на виборах є найбільш розповсюдженою формою політичної участі громадян, воно водночас може вважатися найменш ефективною. Однак, з переходом від тоталітарного режиму в Україні створилися деякі умови для пробудження громадянської активності. Американський соціолог Х. Макклоскі визначає політичну участь як «... ту добровільну діяльність, за допомогою якої члени суспільства беруть участь у виборі правителів і, прямо або побічно, у формуванні державної політики» [4, с 1]. Варто зазначити, що політична участь в першу чергу удосконалює політичну систему, а також може розглядатися як один з важливих факторів демократизації політичного процесу.

Процес участі громадян у прийнятті владних рішень можна розглядати як постійну взаємодію влади і громадян, що охоплює всі етапи циклу прийняття та реалізації рішення – від визначення сутності проблеми, вивчення громадської думки, шляхів та етапів переведення рішення у практичну площину до оцінки наслідків рішення та трансформації політики [5]. Очевидно, що для такої участі необхідний високий рівень самоорганізації громадянського суспільства.

Очевидною є необхідність переосмислення технології взаємодії територіальних громад та сформованих ними органів управління, а також їхньої здатності та спроможності ефективно використовувати свій самоврядний потенціал, його соціальні ресурси для самоорганізації та вирішення питань власного життєзабезпечення. Це необхідно для реалізації соціальних прав громадян через органи місцевого самоврядування, а також для забезпечення гарантій місцевого самоврядування та відповідальності органів і посадових осіб [6, с 105]. Тому одним з важливих завдань муніципальної реформи повинно бути становлення реальної та дієвої системи безпосередньої муніципальної демократії, відомої як муніципальна партисипативна демократія.

Надаючи громадськості право на безпосередню участь у процесах

розробки і ухвалення найважливіших рішень щодо життя територіальної громади, українське законодавство не визначає такого важливого терміну, як "залучення громадян до прийняття рішень". Проте саме через залучення громадян до процесів взаємодії з органами влади і місцевого самоврядування можливе реальне впливання громадян на управлінські рішення, які можуть суттєво вплинути на життя громади [7, с 27].

Однак, взаємодія між владою та суспільством в Україні наразі є недостатньо ефективною, оскільки існують розбіжності у розумінні інтересів та завдань. Необхідним є створення прямих та зворотніх зв'язків між державними органами та суспільством на державному та місцевому рівнях, вдосконалення законодавства.

Старикова Г. називає основною причини такого низького показника участі громадян заховані як у відсутності довіри до інститут виборів, так і у низькій інформованості громадян про кандидатів, їх програми, заслуги [8].

Попри постійний рівень громадянської активності та готовність об'єднуватися для вирішення важливих справ, українці вважають, що влада повинна піклуватися про їхній добробут. З метою перевірки цього, було проведено опитування. За його результатами, українці мають добру свідомість про види громадської участі, вони знають про участь у діяльності політичних партій (65,9%) та інше. Однак показники безпосередньої участі в громадському житті, як встановили дослідники, є значно меншими [9].

Громадсько-політична активність жителів громад відіграє ключову роль в удосконаленні процесів демократичного врядування. Ініціативність та участь громадян у політичному житті сприяють більш ефективному вирішенню суспільних проблем, забезпечують більшу відкритість та прозорість у діяльності влади, та сприяють формуванню партнерських відносин між громадою та державою. Важливо підтримувати та стимулювати громадянську активність, надавати їм можливості для участі у прийнятті рішень та сприяти розвитку громадських ініціатив для покращення демократичного врядування.

Список використаних джерел:

1. Грущинська Н. М. Модернізація системи політико-адміністративного управління та розвитку громадянського суспільства в Україні. *Вчені записки Таврійського Національного Університету Імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування Том 33 (72) № 3 2022 р С 179* URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/3_2022/3_2022.pdf
2. Русанова С. Ю. Роль територіальної громади в побудові громадянського суспільства в Україні. *Серія Право. Випуск 22. Частина II. Том 1.* URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4767/1/Rysanova_172_176.pdf
3. Борщевський В. В., Чех М. М., Лапшина І. А. Розвиток громадянського суспільства в контексті трансформації системи публічного адміністрування в Україні. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління. 2020 р С. 1-8.* URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/6.pdf
4. Солових В. П., Радіонова Л. О., Каротєєва Г. С. Громадська участь як один з базових елементів партисипативної демократії. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/40092/1/111-115.pdf>
5. Костельнюк М. М. Політична участь як визначальний чинник демократизації політичного процесу. *Науковий журнал «Політикус». Випуск 3. 2019 р 32-36 с.* URL: http://politicus.od.ua/3_2019/6.pdf
6. Дробуш І. В. Безпосередня участь громад у місцевому управлінні як основний каталізатор процесу розвитку децентралізованої моделі місцевого самоврядування в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей» 2019 р 156 с. Ужгород URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>
7. Громадівська активність як ресурс розвитку спроможності об'єднаних територіальних громад. URL: <file:///C:/Users/38096/Downloads/97-%7.pdf>
8. Старикова Г. Демократизація публічного управління: регіональний аспект. *Аспекти публічного управління Том 9 №5 2021 р* URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/898/867>

9. Українці добре обізнані про види громадської активності, але майже не беруть участь у ній – опитування. ЗМІ для змін. URL: <https://zz.detector.media/community/texts/184263/2021-04-06-ukraintsi-dobreobiznani-pro-vydy-gromadskoi-aktyvnosti-ale-mayzhe-ne-berut-uchast-u-niyopytuvannya/>

УДК 351:004.8

Шаловінський В. П.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

Дане дослідження може стати поштовхом для подальшого вивчення впливу факторів таких сучасних технологій, як штучний інтелект, а також переваги використання їх у всіх сферах людської діяльності, зокрема в публічному управлінні та адмініструванні. Подальший розвиток штучного інтелекту може бути дуже корисним в підборі висококваліфікованих кадрів, прозорості взаємовідносин між урядовими системами та суспільством, комунікації громадськості з органами державної влади. Однак відкритим залишається питання імплементації технологій штучного інтелекту в усіх сферах діяльності людини та подальшого нормативно-правового регулювання в кожній з них.

Ключові слова: *штучний інтелект, публічне управління, органи державної влади, управлінська діяльність, суспільство, управлінські рішення, нормативно-правове регулювання.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах державотворення, враховуючи особливості перебігу процесів, що відбуваються в Україні під час дії воєнного стану, привертає увагу створення ефективної системи публічного управління, яка змогла б сприяти становленню нашої країни як правової європейської демократичної Держави з високим рівнем політичної та соціальної стабільності з оптимальним механізмом функціонування органів державної влади [11]. Сьогодні це є можливим завдяки багатofункціональному створенню та застосуванню в усіх сферах діяльності людини штучного інтелекту (ШІ) [3].

Аналіз досліджень та публікацій. Деякі автори [12, 21] вважають, що застосування ШІ може значно поліпшити урядову діяльність. Проте, слід відмітити, що перетворення технологічних можливостей у конкретні суспільні цінності для установ сфери публічного управління залишаються все ще обмежені [12]. Однак варто мати на увазі, що створення ефективної системи публічного управління в Україні стане можливим за умови поєднання сучасних наукових досліджень у різних сферах організаційно-управлінської практики [13, 11].

Деякі автори [8] зазначають, що штучний інтелект – це сучасна сфера науки і техніки, що займається розробленням машин і систем, які демонструють інтелектуальні здібності, подібні людському інтелекту. Головною метою створення систем ШІ є поліпшення повсякденної людської діяльності, подальший пріоритетний розвиток інновацій та суспільства в цілому [8].

Метою даної статті є оцінка вивчення переваг трансформації державних інституцій та суспільства в цілому за допомогою технологій штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Впровадження технологій ШІ в усі сфери людської діяльності, а особливо в сферу публічного управління докорінним чином змінить комунікацію органів державної влади та суспільства. Так, на думку деяких авторів [23, 17] предикторами розвитку сучасних технологій ШІ в сфері публічного управління є швидкий розвиток цифровізації, можливість обробки великих обсягів інформації, необхідність органів публічної влади комунікації з суспільством задля прийняття управлінських рішень тощо. Водночас авторка Стороженко Г.Л. [17] наголошує, що інновації ШІ є дуже динамічними та вимагають від управлінських суб'єктів проведення внутрішніх трансформацій з метою взаємодії з інституціями влади та суспільства. Однак, варто зауважити, що технології ШІ тільки впроваджуються в усі сфери людської діяльності, тому відкритим лишається питання нормативно-правового забезпечення використання таких досягнень суспільства. Так, наразі розробляється план реалізації Концепції розвитку ШІ, яку схвалив Кабінет Міністрів України 2 грудня 2020 року [13, 11]. але водночас це потребує великих зусиль стосовно імплементації ШІ в практичну сферу всіх галузей діяльності людини та подальшого розроблення нормативно-правового регулювання в кожній з них окремо [10, 19].

Таблиця 1 - Основні концепції застосування та впливу штучного інтелекту у сфері публічного управління

Завдання застосування ШІ	Можливості використання та впливу ШІ
Зростання ефективності в аналізі даних	Алгоритми ШІ мають змогу проводити аналіз великих обсягів інформації протягом короткого часу або навіть в онлайн режимі, знаходити зв'язок між наслідками та причинами їх виникнення, що не під силу звичайній людині. Такий аналіз є більш точним та дає можливість робити ефективні прогнози і приймати обгрунтовані рішення, що сприяє зростанню ефективності публічного управління.
Антикорупційна політика	Впровадження використання ШІ забезпечить прозорість в роботі державних публічних закупівель, проведення тендерів, фінансово-економічний контроль, мінімізацію або навіть виключення впливу діяльності окремих посадових осіб та виявлення корупційних схем.
Автоматичне обслуговування громадян у сфері адміністративних послуг	Впровадження технології ШІ для основних державних організацій з метою надання доступу громадянам до адміністративних послуг через цифрову ідентифікацію та верифікацію, що, в свою чергу, покращить та значно спростить процес обслуговування та обробки інформації, уникнення бюрократії.
Застосування автоматизації процесів у публічному управлінні	Використання ШІ для автоматизації у сфері публічного управління для зменшення використання часу та ресурсів, як матеріальних, так і людських (чиновників та інших державних діячів) при адмініструванні тих чи інших операцій.
Аналіз, прогнозування та моделювання ефективних дій у сфері публічного управління	Застосування ШІ в проведенні аналізу для управління поточною ситуацією та моделювання подальших дій для уникнення кризових ситуацій, прогнозування та планування стратегічного розвитку для ефективного публічного управління.

Варто зазначити, що ефективність публічного управління визначається саме дієвістю ухвалених управлінських рішень органами державної влади [11]. Важливим в процесі прийняття управлінських рішень залишається застосування дієвих механізмів. Так, модернізовані технології ШІ в майбутньому зможуть забезпечити ефективну взаємодію органів державної влади та суспільства, що стане доречним для ефективного розвитку нашої Держави. Звичайно, в умовах ведення війни виникають певні труднощі в процесі переходу сучасного суспільства на новий щабель розвитку – інформаційний. Це пов'язано з низкою факторів, таких як внутрішнє та зовнішнє переміщення населення через інтенсивність бойових дій, зміна способу життя населення, а головне – масове руйнування об'єктів критичної інфраструктури в Україні [2, 6]. Однак, зважаючи

на такий стан справ, новітні форми та методи управління за допомогою можливостей ШІ здатні будуть задовольнити принаймні більшість управлінських потреб [11].

Очевидним є той факт, що запровадження технологій ШІ призведе до цифрової трансформації всіх без винятку сфер людської діяльності та відкриє нові можливості для значного підвищення продуктивності урядових організацій та бізнесу [7, 19, 4, 8]. Саме тому застосування сучасних технологій ШІ з часом забезпечить нормативно-правове регулювання стосовно імплементації та використання таких технологій в усіх сферах людської діяльності та сприятиме розвитку суспільних відносин і втілення інших новітніх технологій в Україні. У подальшому сучасні технології ШІ допоможуть організувати ефективну взаємодію між державними інституціями та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень [18]. Поширення інформаційних технологій сприятиме підвищенню ступеня управлінської діяльності [15, 4]. Так, переваги таких сучасних технологій як ШІ можуть значно покращити та модернізувати ефективність публічного управління шляхом забезпечення персоналізованих послуг для громадян, оптимізувавши використання ресурсів в усіх галузях управлінської діяльності, проте не варто забувати про ризики, які можуть бути з цим пов'язані [21]. І тут постає питання стосовно можливостей громадського сектору впливати на процес прийняття управлінських рішень, а також можливостей контролю органів державної влади [18]. Тут відповідь напрошується сама собою – громадяни безперечно матимуть таку можливість, оскільки технології ШІ забезпечать прозорість у взаємодії суспільства та органів державної влади. Крім того, ШІ здатен викривати факти факти зловживання та шахрайства в публічному управлінні, злочинні домовленості тощо [1]. Тут варто зазначити, що технології ШІ здатні підтримувати створені в Україні передумови для розбудови ефективного державного механізму запобігання та протидії корупції [14, 5, 16]. Крім того, запровадження таких технологій вимагатиме від сфери публічного управління переведення масиву даних у цифровий формат з метою автоматизації. Це, в свою чергу, прискорить процес обробки інформації та підвищить якість сфери публічного управління в цілому [1].

Деякі автори [20] зазначають, що на сьогоднішній день переваг використання ШІ існує значно більше, ніж недоліків, адже відомо що для виявлення таких потрібен час. Мабуть, однією з найбільших переваг технологій ШІ є уникнення впливу «людського фактора» в усіх сферах діяльності. Таким чином, стане можливим підвищити продуктивність праці та приймати важливі рішення в тих сферах людської діяльності, де не вистачає висококваліфікованих фахівців. Проте одразу виникає питання – чи не призведе масове застосування штучних технологій до безробіття? Важко говорити про те, що станеться за умови запровадження технологій ШІ в усіх сферах людської діяльності та до чого призведе подальший розвиток сучасних технологій у майбутньому, однак зараз жодна з них не може бути повністю передана ШІ.

Поруч з тим, встановлення «тотального» контролю, накопичення великої кількості персональних даних про користувачів ком'ютерних систем може призвести до обмежень особистої свободи людини є основним недоліком технологій ШІ [1]. А тут уже йдеться про порушення прав та свобод людини, що гарантовані Конституцією України [9]. Однак, на думку деяких авторів [1], при розумному поєднанні технологій ШІ, людського розуму та інтересів держави можна буде цього уникнути.

В своєму повсякденному житті ми насправді періодично пересікаємось з технологіями ШІ. До прикладу, Міністерство економіки України запровадило в своїй діяльності легального чат-бота @TrudEconomBot з метою покращення ефективності ведення діалогу з користувачами та задля уникнення черг. Зважаючи на воєнні дії, що ведуться на території України, користувачі можуть знайти потрібну інформацію про організацію трудових відносин [20]. У сервісі за розділами систематизовано відповіді на поширені запитання стосовно особливостей надання відпусток, оплати праці, характеру ведення документації в умовах воєнних та спеціальних операцій [22, 20]. Отже, чат-бот спроможний відповідати за комунікативні аспекти функціонування організації [20].

Технології ШІ вимагають від суб'єктів, які здійснюють публічне управління проведення процесів трансформації всередині кожного органу державної влади

взаємодії між собою та з громадянами. Це дасть змогу оптимізувати процес прийняття рішень, гарантувати верховенство права, дотримання прав і свобод громадянина [9], демократичних цінностей, забезпечувати сталий економічний розвиток, який зменшує існуючі розриви в суспільстві [18].

Ще одним з напрямків, де використання технологій ІІІ може стати доречним є підбір персоналу. На думку деяких авторів [20] це може спростити процедуру підбору кандидатів на посади, розгляд заявок та порядкування ними, встановлення профілів стосовно професійного відбору кандидатів на посади тощо. Саме тут ІІІ може бути досить корисним, оскільки може досить результативно спрогнозувати успішність майбутніх досягнень кандидатів на посади. Якщо таких кандидатів є декілька, то саме технології ІІІ спроможні ефективно оцінити їх здібності без залучення консультантів, на чому, відповідно, можна буде заощадити бюджетні кошти. Пошук кандидатів на посади, автоматизація їх добору та професійного відбору, рекламування, пошук та фільтрування заявок (резюме), певне тестування таких кандидатів із застосуванням ІІІ дозволить обрати спеціаліста, що може цілком відповідати вимогам конкретної професії. Особливо це питання є актуальним для представників бізнесової сфери.

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, технології ІІІ – надзвичайно велике досягнення людства в розвитку науково-технічного прогресу, що має досить багато переваг. В сфері публічного управління такі технології сприятимуть прийняттю управлінських рішень з урахуванням громадської позиції без отримання, до прикладу, неправомірної вигоди, а також допоможе комунікації суспільства з органами державної влади. Поруч з тим, лишається відкритим питання стосовно нормативно-правового регулювання застосування сучасних технологій ІІІ з урахуванням прав та свобод людини, оскільки суспільству не байдуже, якою буде управлінська орієнтація таких технологій соціальної діяльності: інструментальною або ж гуманістичною. Оптимізація соціального простору допоможе налагодити баланс інформаційно-комунікаційних технологій таким чином, щоб принести максимальну користь у

взаємодії органів державної влади та суспільства. Поруч з тим, технології ШІ здатні застосовувати методи соціальної діагностики, що може стати корисним в процесі підбору кадрів.

Застосування ШІ в сфері публічного управління та адміністрування стане передумовою налаштування інформаційних технологій та систем таким чином, щоб вони були максимально доступними та легкими для сприйняття. Для підвищення зацікавленості населення можна налаштувати інтерфейс користувача таким чином, щоб він наближався, скажімо, до соціальних мереж. Доречним було б впровадити в Україні соціальні пакети для молоді з освоєнням ШІ, особливо у сферах публічного управління, бізнес-аналізу, інтелектуальної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Андріяш В.І. Штучний інтелект: перспективи використання в публічному управлінні. Матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Технології добросоціального використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки» 31 липня – 10 вересня 2023 року. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 12-14. ISBN 978-617-554-171-5.

2. Білошицький В.І., Гангал А.В., Стукан С.О., Бех С.М. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2020. 138 с.

3. Василенко М.Д., Шевченко В.Т. Застосування штучного інтелекту в публічному управлінні, судочинстві та правоохоронній діяльності: міждисциплінарне дослідження. Право і суспільство, 2021. № 5. С. 148-154. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.20>.

4. Гаращук С.М. Взаємодія органів публічної влади та ІТ-компаній в умовах цифровізації України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, 2022. Т. 33(72). № 6. С. 63-67. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/10>.

5. Запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII: станом на 27 квітня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата останнього звернення 1 травня 2024 року).
6. Кальниш В.В., Трінька І.С., Пашковський С.М., Богущ Г.Л., Коваль Н.В. Психофізіологічні особливості розвитку втоми у операторів безпілотних авіаційних комплексів. Український журнал гігієни праці. 2023. Т. 19. № 1 (74). С. 11-20. URL: <https://doi.org/10.33573/ujoh2023.01.011>.
7. Карпенко О.В., Карпенко Ю.В. Штучний інтелект як інструмент публічного управління соціально-економічним розвитком: смартінфраструктура, цифрові системи бізнес-аналітики та трансферти. Державне управління: удосконалення та розвиток, 2021. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2257>.
8. Когут Ю.І. Штучний інтелект і безпека: практичний посібник / Ю.І. Когут; за ред. док-ра тех. наук, проф. А.С. Довгополого – Київ: Консалтингова компанія «СІДКОН»; ВД Дакор, 2024. – 294 с. ISBN 978-617-95333-3-4.
9. Конституція України: від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР: станом на 1 січня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата останнього звернення 1 травня 2024 року).
10. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата останнього звернення: 1 травня 2024 року).
11. Корнута Л.М. Штучний інтелект в публічному управлінні: перспективи впровадження. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (Одеса, 19 травня 2023 року) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 37-39. ISBN 978-617-8263-40-9.

12. Максименцева Н.О., Максименцев М.Г. Штучний інтелект у публічному управлінні: переваги цифрових технологій та загрози суверенному інформаційному простору. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.2.7>.
13. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата останнього звернення: 30 квітня 2024 року).
14. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII: станом на 10 грудня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата останнього звернення 1 травня 2024 року).
15. Сабадош А.О., Сивак Є.І. ІТ в процесі адміністрування функціональної діяльності органу державної влади. *European journal of economics and management*. 2018. Vol. 4. № 4. P. 76–88. ISSN 2533 4794.
16. Смірнова Ю.О. Сутність державної антикорупційної політики України. *Політичне життя*, 2016. № 4. С. 30-33.
17. Стороженко Л.Г. Штучний інтелект у системі публічного управління: світовий досвід, вітчизняні аспекти втілення. *Наукові перспективи*, 2023. № 12(42). С. 300-313. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-12\(42\)-300-313](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-12(42)-300-313).
18. Требик Л.П. Штучний інтелект для трансформації змін державних інституцій та розвитку цифрового суспільства. *Bulletin of the National University of Civil Protection in Ukraine. Series: Public Administration*, 2021. № 1(14). С. 372-380. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-1-43>.
19. Тюрю Ю.І. Визначення поняття адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. *Juris Europensis Scientia*, 2022. № 3. С. 72-77. URL: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2022.14>.
20. Черненко Н.І. Штучний інтелект в управлінні персоналом. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2022. № 12. С. 76-83. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.11.11>.

21. Яровой Т.С. Возможности та ризики використання штучного інтелекту в публічному управлінні. *Economic Synergy*, 2023. № 2. С. 36-47. <https://doi.org/10.53920/ES-2023-2-3>.

22. Chevalier F., Dejoux C. Artificial and human intelligence, what interactions? *Artificial Intelligence and Human Resources Management: Business Practices*, 2020. № 12. URL: <https://bit.ly/3vdutzh> (дата останнього звернення 1 травня 2024 року).

23. Storozhenko L.H. Netocratic vector of formation of public administration in the information society. *Modernization of the system of public management and administration in Ukraine: the experience of the Republic of Latvia: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 99-114. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/293/8195/17090-1> (дата останнього звернення – 30 квітня 2024 року).

УДК 35.073:659.4(477)

Шевчук О. О.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

В статті розглянуто розвиток та сутність поняття зв'язків з громадськістю в системі публічного управління. Визначено завдання, мету та функції реалізації зв'язків з громадськістю в системі публічного управління. Розглянуті основні елементи зв'язків з громадськістю в органах публічної влади. Досліджено роль зв'язків з громадськістю в системі публічного управління України.

Ключові слова: *наблік рилейшнз, публічне управління, PR, зв'язки з громадськістю, соціальна комунікація*

Актуальність. Одним з ключових аспектів модернізації системи публічного управління в Україні є переосмислення підходу до управління внутрішніми зв'язками з громадськістю, що сприяє поліпшенню комунікаційного механізму

державного регулювання інформаційного простору суспільства та забезпеченню постійної взаємодії влади з громадянами.

Метою написання статті є визначення теоретичних та практичних аспектів організації зв'язків з громадськістю в системі публічного управління України.

Питанню реалізації зв'язків з громадськістю в органах публічної влади присвячено багато публікацій та досліджень. Зокрема, цю проблему серед українських дослідників вивчали: Буковський Р. В., Вакун О.В., Зяйлик М. Ф., Коврига О.С., Орлик С.В., Рябець І., Сопіна О. А. та багато інших авторів.

Зв'язки з громадськістю, або «паблік рилейшнз» (від англійської «public relations»), є однією з конкретних функцій управління, яка сприяє встановленню та підтриманню спілкування для виявлення спільних інтересів та досягнення взаєморозуміння й співробітництва між організацією і громадськістю. Сьогодні паблік рилейшнз (PR) розглядається як важливий елемент ділових відносин у всіх сферах повсякденного життя [3].

Дослідники вважають, що термін «паблік рилейшнз» був вперше використаний третім президентом Сполучених Штатів Америки Томасом Джефферсоном. Саме Джефферсон у 1807 році у своєму посланні до VII конгресу вперше вжив термін «суспільні відносини», замінюючи ним вираз «стан думки». Початок ХХ століття став періодом, коли термін «зв'язки з громадськістю» почав отримувати нове значення, особливо це було помітно у комерційному секторі за введенням спеціальних PR-служб. Відомі практики того часу, такі як А. Лі та Е. Бернайс, внесли значний внесок у теоретичний та практичний розвиток PR. Наприклад, А. Лі пропагував ідею надання політичним лідерам і бізнесменам «людської подоби», а Е. Бернайс відзначився ініціативою перетворення практики PR у науку. Деякі дослідники вважають, що головним каталізатором швидкого розвитку PR стали війни, не лише в США, але й у Великобританії, Німеччині, Франції та інших країнах. Під час Другої світової війни в США та Великобританії були створені спеціальні служби, які мали інформувати громадськість про хід військових подій, а після війни продовжили свою роботу в інших сферах. Наприклад, місцева влада Великобританії проявила

інтерес до перепідготовки колишніх пропагандистів для роботи в нових відділах зв'язків з громадськістю [1]. Аналогічні процеси спостерігаються і в українському суспільстві, але їх початок відбувся пізніше у порівнянні зі США та країнами Європи. В кінці XX століття в Україні зростає інтерес як до практики, так і до теорії PR.

Сопіна О.А. надає таке визначення «зв'язки з громадськістю – це сприяння встановленню взаєморозуміння і доброзичливості між особою, організацією та іншими людьми, групами людей або суспільством в цілому за допомогою поширення роз'яснювального матеріалу, розвитку обміну інформацією і оцінки суспільної реакції» [7, с.27].

Буковський Р.В. зазначає, що «PR – це цілеспрямована діяльність в інтересах суб'єкта, а об'єкта притаманні специфічні риси» [1, с.110].

У системі публічного управління зв'язки з громадськістю розглядаються як цілеспрямована взаємодія структур державного апарату з громадянами та суспільними інститутами, що можна визначити як інформаційно-комунікативну функцію державної влади й управління. В умовах інформаційного суспільства публік рилейшнз стали важливою управлінською функцією в усіх сферах діяльності суспільства. Ефективне управління системою зв'язків із громадськістю в органах державної влади сприяє вирішенню багатьох питань, що стосуються співпраці та взаємодії органів державної влади і громадянського суспільства, а також забезпеченню соціальної рівноваги в країні. Публік рилейшнз в контексті державного управління є однією з функцій менеджменту, спрямованою на організацію та підтримку комунікації, інформаційної взаємодії та взаєморозуміння між державою та суспільством [5].

Громадськість – це спільнота людей, яка утворюється внаслідок певних обставин, розуміє проблематичну ситуацію і реагує на неї однаковою чином [3]. Громадськість може бути зовнішньою – це громадяни, громадські організації, профспілки та інші галузеві об'єднання, підприємства, державні установи, різноманітні течії та партії, і внутрішньою – працівники органів державної влади, які об'єднані службовими відносинами, обов'язками та відповідальністю.

Отже, зв'язки з громадськістю розглядають як науку про управління громадською думкою. Основні завдання зв'язків з громадськістю включають в себе:

- вивчення, аналіз та управління суспільною думкою;
- аналіз та регулювання суспільних відносин;
- розкриття владно-управлінських відносин;
- забезпечення двостороннього спілкування;
- дослідження споживчих відносин;
- формування позитивного іміджу організації, установи тощо [3].

Метою діяльності фахівців зі зв'язків з громадськістю у системі публічного управління є встановлення двостороннього спілкування між громадянами та державною владою для створення спільного комунікативного простору, досягнення взаєморозуміння на основі достовірності, компетентності та повноти інформації. Засобом досягнення цієї мети є свідомий, плановий та довгостроковий вплив на створення зовнішнього і внутрішнього соціально-психологічного середовища, яке було б сприятливим для позитивного іміджу у системі публічного управління, а також забезпечення позитивної поведінки цього середовища у ставленні до самого органу державної влади.

Крім того, «public relations» виконує кілька ключових функцій, які відображають її предмет і місце в системі наук. Аналіз громадської думки, контроль за процесами, що відбуваються у ній, та спостереження за динамікою суспільних настроїв висвітлюють найбільш проблемні аспекти життя суспільства, вказують на слабкі місця і дають можливість сформулювати та передбачити напрями розвитку та розв'язання проблем. Своєчасне прогнозування змін у настрої та інтересах певних груп громадськості може забезпечити успішну переорієнтацію органів публічного управління на нові сфери впливу та поширення актуальної інформації.

Кожен орган у системі публічного управління, а також керівники, які бажають зберегти позитивний імідж перед громадськістю, повинні ефективно використовувати різноманітні моделі і методи публік рилейшнз. Це сукупність способів, прийомів, інструментів, за допомогою яких суб'єкт управління взаємодіє з громадськістю [3].

В сучасних умовах демократичних змін стає все більш важливим проведення рівноправного та конструктивного діалогу між органами державної влади та громадськістю. Це стимулює необхідність застосування публічних відносин (PR) для покращення взаємодії держави з громадськістю.

У сфері наукових досліджень виділяються такі складові стратегічних комунікацій:

- публічна дипломатія, яка охоплює комплекс заходів, спрямованих на вивчення та інформування зарубіжної аудиторії і настановлення контактів. це також включає зв'язки з громадськістю, спрямовані на управління громадською думкою, формування відносин між державними органами або корпоративними структурами для об'єктивного осмислення соціальних, політичних або економічних процесів;
- інформаційно-психологічні операції, які включають сплановані форми і методи поширення інформації з метою здійснення певного впливу на установки і поведінку спільноти [7].

Паблік рилейшнз використовує різноманітні методи – це сукупність прийомів, засобів та інструментів, за допомогою яких суб'єкт управління взаємодіє з громадськістю. До загальноприйнятих методів ПР можна віднести: співпрацю з засобами масової інформації; використання друкованого слова, фотографій, виставок та ярмарків, кіно та аудіовізуальних засобів; використання усної мови; рекламу престижу; аналіз громадської думки; проведення конференцій, гостинність тощо.

Реалізація паблік рилейшнз на практиці може бути розділена на три основні групи дій:

- активні заходи для досягнення доброзичливості;
- збереження репутації (виявлення та відмова від традицій організації, які можуть зашкодити громадській думці);
- внутрішні відносини (використання прийомів, спрямованих на формування у співробітників почуття відповідальності та зацікавленості у справах адміністрації) [3].

У державних установах паблік рилейшнз зазвичай здійснюється двома способами: через створення відділів або управлінь зв'язків з громадськістю або шляхом залучення консультантів з ПР. Часто використовують і те, і інше.

Основні функції відділу паблік рилейшнз при органах державної виконавчої влади та місцевого самоврядування включають такі аспекти:

- зв'язки із засобами масової інформації;
- взаємодія з місцевим населенням;
- взаємодія з інформаційними центрами;
- створення та підтримання узагальненого іміджу органу державної влади або органу місцевого самоврядування;
- організація виставок;
- організація зборів і лекцій;
  - робота на підвищення ролі й авторитету органу державного управління[3].

Сьогодні, одним з найважливіших завдань зв'язків з громадськістю в системі публічного управління є створення привабливого та позитивного іміджу органів державної влади. Це передбачає використання емоційно-психологічного впливу на громадськість з метою популяризації та реклами. Ключовим аспектом діяльності в галузі паблік рилейшнз є вплив на громадську думку. Більшість заходів у цій сфері спрямовані на формування громадської думки там, де її немає, переконання людей змінити свою думку та підсилення вже існуючої думки у громадськості.

Важливо відзначити, що формування позитивного іміджу за допомогою зв'язків з громадськістю і його цілісність залежать не лише від створення штучного образу, а також від сприйняття цього образу громадськістю та іншими державними органами. Тому позитивний імідж потрібно постійно підтримувати, просувати в певному напрямку та використовувати у різноманітних взаємодіях. Робота у сфері публічного управління із зв'язків з громадськістю буде ефективною, якщо вона здійснюватиметься адекватно, гнучко та системно, коли конкретні заходи відповідатимуть конкретним економічним, правовим, політичним, моральним та технологічним факторам.

Однією з ключових передумов сталого демократичного розвитку суспільства є інформаційна відкритість органів державної влади. Саме прозорість їхніх дій є основою для ефективної політики, проведення громадського контролю і зміцнення довіри до влади з боку суспільства. У всіх демократичних країнах влада повинна виконувати чіткі процедури інформування громадян про свою діяльність і використовувати механізми залучення громадськості до формування державної політики та оцінювання якості її реалізації.

Для формування громадянського суспільства і побудови правової держави регулювання інформаційних відносин має важливе значення. Тому у системі публічного управління необхідно використовувати сучасні інформаційні технології для надання інформації всім членам суспільства, комерційним організаціям та іншим установам. У період формування публічної політики в Україні, саме цей аспект зв'язків із громадськістю є найбільш актуальним, оскільки фахівцям у цій галузі часто доводиться висвітлювати у засобах масової інформації політичні події або дії політиків у позитивному світлі.

Діяльність державних підрозділів зі зв'язків з громадськістю найчастіше полягає в спостереженні за подіями та реакції на них, замість того, щоб передбачати можливі негативні наслідки та розробляти й впроваджувати тривалі програми, спрямовані на майбутнє, на підвищення стійкої позитивної репутації своєї організації або держави в цілому.

Існуючі державні служби зв'язків з громадськістю в Україні, переважно, розглядаються як ті, які реагують на напруженість у суспільній думці щодо гострих проблем, включаючи ті, що пов'язані з неефективною діяльністю політиків чи державних діячів. Це, мабуть, одна з причин, чому у суспільній свідомості склалося негативне ставлення до всього, що стосується зв'язків з громадськістю.

Рівень конструктивної взаємодії між органами державної влади, політичними партіями та суспільними організаціями, які тільки починають розвиватися, залишається низьким в українському суспільстві. Однією з

недоліків вітчизняних служб зв'язків з громадськістю є відсутність узгодженої політики всіх гілок влади щодо співпраці з громадськістю. Кожен з органів влади формує власну інформаційну політику, яка не завжди відповідає політиці інших державних установ, що призводить до негативного сприйняття з боку громадськості. Тому вкрай важливо забезпечити діалог між підрозділами зв'язків з громадськістю у системі публічного управління, що дозволить створити єдину комунікаційну та іміджеву політику [3].

Однією з серйозних перешкод на шляху реформування системи державного управління є недолік гармонії у взаємодії між громадянами та органами виконавчої влади, що залишилося в суспільстві ще з радянської епохи. Досі існує уявлення, що громадянин повинен повністю підпорядковуватися директивам органів виконавчої влади.

Отже, необхідно перетворити цей стереотип, надаючи всім працівникам державного сектора уявлення про їх роль як державних службовців і збільшуючи їх відповідальність за задоволення потреб суспільства. Відкритість влади є необхідною умовою для забезпечення конституційних прав громадян та їх участі в управлінні державними справами.

Під час розвитку нової публічної політики в Україні система зв'язків з громадськістю виявляється надзвичайно важливою, оскільки фахівцям у цій галузі часто доводиться інформувати громадськість про поточні події, зміни в діяльності органів влади чи позитивні дії політиків через засоби масової інформації. Діяльність підрозділів зі зв'язків з громадськістю в органах публічної влади часто обмежується моніторингом подій і реакцією на них післяфактум. Проте бажаним є передбачення можливих негативних наслідків, розробка та впровадження тривалих інформаційних програм, спрямованих на майбутнє та сприяють формуванню стійкого позитивного іміджу органу публічної влади.

Наразі вельми важливим є забезпечення постійного діалогу між підрозділами зв'язків з громадськістю різних органів публічної влади. Це дозволить створити єдину комунікаційну політику та методiku формування

позитивного іміджу. З цього випливає актуальність питання регулятивних зв'язків у таких системах, як горизонтальна, вертикальна та внутрішньоорганізаційна [6].

Ефективність системи державного управління в Україні залежить від наявності інформатизації у всіх її компонентах. Основним напрямком роботи органів влади є створення єдиної інформаційної системи засобів та інструментів, яка забезпечить сприятливі умови для роботи інформаційних ресурсів. Це спростить збір, обробку та використання інформації для задоволення потреб громадян, покращення економічного стану, розвитку нових технологій, підвищення соціально-економічного рівня та зростання продуктивності праці, а також розвитку духовності.

Зв'язки з громадськістю відіграють важливу роль у створенні позитивного іміджу органів публічного управління. У контексті реформування державного управління, інститут PR слід розглядати як вплив на громадську думку з метою формування очікуваної поведінки. Паблік рилейшнз є технологією, що формує сучасну політику [4].

В Україні, як і в усіх розвинених країнах, мас-медіа відіграють важливу роль як засіб комунікативної діяльності, формування та розвитку громадської думки, а також впливу на поведінку громадян та їхнє життя взагалі. Основною особливістю сучасних мас-медіа є поширення соціально значущої інформації, яка відображає реальність та життя громади в цілому. Характер і спосіб подання цієї інформації впливають на формування системи цінностей та пріоритетів у суспільстві, що в свою чергу визначає ставлення громадськості до діяльності органів влади. Інформаційний обмін між мас-медіа та органами влади включає як прямі, так і зворотні інформаційні зв'язки. Прямі зв'язки стосуються комплексного потоку інформації, який адресований суспільству в цілому і охоплює функціонування органів влади, загальну ситуацію в країні, програми розвитку та перспективи. Це забезпечує роботу органів влади через друк та розповсюдження спеціальних інформаційних матеріалів, організацію заходів зі звітності, таких як брифінги, «круглі столи», прес-конференції, інтерв'ю з керівництвом у ЗМІ, а також виступи представників у масових медіа.

Зворотні зв'язки, натомість, представляють собою інформаційний потік від

громади, організацій та підприємств, а навіть засобів масової інформації, до органів влади. Вони відображають реальні проблеми, пов'язані з життєдіяльністю різних рівнів суспільства та дії влади в різних галузях.

Зворотні зв'язки включають такі елементи: звернення громадян та громадські ініціативи; трансляції у прямому ефірі на радіо та телебаченні, «гарячі лінії» та відповідні рубрики у ЗМІ; моніторинг, аналітичні дослідження та увібрання важливої інформації для органів місцевого самоврядування у ЗМІ, а також систематичний моніторинг громадської думки.

Прямі і зворотні зв'язки взаємопов'язані та взаємозалежні і повинні здійснюватися у комплексі. При прийнятті управлінських рішень органи влади повинні враховувати громадську думку, адекватно оцінювати та робити прогнози щодо реакції населення на зміни ситуації та дій центрального та місцевого керівництва. Важливо відзначити, що в Україні, де протягом тривалого часу населення цілеспрямовано дезінформували, створення надійних інформаційних основ для поліпшення взаємозв'язків органів влади з суспільством є досить складною задачею [6]. Отже, журналісти, виконуючи завдання політичних партій, політиків, місцевої влади або бізнесу, часом виступають проти інших. Ці дії поглиблюють недовіру громади до окремих посадовців та до влади загалом. Такі обставини роблять органи влади досить вразливими. Зв'язки з громадськістю значно сприяють у модернізації управління суспільно важливими галузями та функціонуванні органів влади. Важливо зазначити, що інститут зворотних зв'язків з громадськістю виконує роль інструменту для отримання та збереження влади або хоча б певного політичного впливу.

Основні елементи зв'язків з громадськістю в органах публічної влади включають:

- консультування, що базується на аналізі людської поведінки.
- дослідження громадської думки, поглядів та очікувань територіальної громади;
- видачу вказівок та методичних рекомендацій для реалізації необхідних

заходів;

- моніторинг для виявлення та усунення небажаних протиріч у сфері життєдіяльності громади;
- домовленості про сприяння стабільності та досягнення соціальної справедливості, взаємоповаги між всіма учасниками політичного життя;
- формулювання власних інтересів органів влади та інтересів суспільства, пошук балансу між ними;
- поділ на цільові групи, для яких приймаються управлінські рішення;
- заходи опікування найбільш уразливими членами громади [7].

Зв'язки з громадськістю відіграють ключову роль у діяльності органів публічного управління. Проте, існує значна проблема, оскільки відповідні підрозділи потребують певної методології, кваліфікованих кадрів, практичного досвіду та майстерності для ефективного застосування всіх можливих прийомів у своїй роботі. Зв'язки з громадськістю передбачають налагодження двосторонніх зв'язків для створення спільного комунікативного простору, використовуючи достовірну, компетентну та повну інформацію для досягнення взаєморозуміння.

Важливо зазначити, що сучасний інформаційний та комунікативний простір охоплює всі суспільні процеси та проблеми, і може бути залучене всебічне суспільство. Це підкреслює важливість оперативного використання зв'язків з громадськістю. Тому, необхідно систематично проводити моніторинг громадської думки та дослідження настроїв та побажань суспільства, які потім слід аналізувати для ефективного встановлення стабільних зв'язків з громадськістю.

Отже, зв'язки з громадськістю в системі публічного управління України відіграють важливу роль у формуванні позитивного іміджу державних органів та сприяють підвищенню рівня довіри громадськості до влади. Наразі існуючі механізми зв'язків з громадськістю в основному спрямовані на реагування на події післяфактум, але для ефективної діяльності потрібно акцентувати увагу на передбаченні можливих негативних наслідків і розробці тривалих

інформаційних програм. Зв'язки з громадськістю повинні базуватися на взаємодії та діалозі між органами влади та суспільством, а також на прозорості та відкритості владних структур. Важливою є роль мас-медіа в формуванні громадської думки та впливі на поведінку громадян, тому співпраця з ними є необхідною складовою системи зв'язків з громадськістю. Вирішення проблем зі зв'язками з громадськістю передбачає не лише налагодження двосторонніх зв'язків, але й систематичний моніторинг громадської думки та аналіз настроїв суспільства для забезпечення ефективної комунікації між владою та громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Буковський Р. В. Сутність взаємодії з громадськістю у системі публічного управління. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №21. С. 107-110.
2. Вакун О.В., Семчук І.В., Грабчук О.В. PR служба в сфері державного управління: основні напрями розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2119>. (дата звернення: 20.04.2024).
3. Зяйлик М. Ф. Роль та значення функцій зв'язків із громадськістю у системі публічного управління. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування: Колективна монографія. 2020. С. 34-49.
4. Коврига О.С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського . 2020. №23. С. 109-114.
5. Орлик С.В., Стежко З.В. Зв'язки з громадськістю як сфера професійної діяльності в Україні. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький*. 2021. Вип. 11. С. 348—367
6. Рябець І. Тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *Polish Journal of Science*. 2020. № 31. С. 42-46.
7. Сопіна О. А. Зміст і сутність поняття « Зв'язки з громадськістю» в

контексті державного управління. *Вчені записки ТНУ імені Вернадського*. 2020. №5. С. 93-97.

8. Сопіна О. А. Зв'язки з громадськістю як чинник удосконалення комунікаційного механізму державного управління. *Право та державне управління*. 2021. №2. С. 172-177.

УДК 339.138:711.5(477)(045)

Шеремета А. О.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ

ТЕРИТОРІЇ В УКРАЇНІ

У статті досліджено теоретико-правові засади розвитку маркетингу території в Україні.. Проведено контент-аналіз визначень «маркетинг», «територіальна громада», «територіальний маркетинг». Узагальнено основні аспекти маркетингу в розвитку території.

Ключові слова: *територіальні громади, маркетинг територій, розвиток територій, ресурсна спроможність, стратегування.*

Сучасна маркетингова діяльність об'єднує елементи економічної теорії, психології, соціології та менеджменту, а також власні досягнення галузі. Таке поєднання зумовлює розробляти та впроваджувати ефективні стратегії маркетингового управління територіями.

Маркетинг території став ефективним каталізатором економічному розвитку. Для кожної територіальної громади важливо розробити маркетингову стратегію та встановити власний бренд. Це не тільки дозволяє висловити свою унікальність, але й ефективно сприяє економічному розвитку.

Окремі питання становлення та розвитку концепції маркетингу території розглядалися у працях вітчизняних науковців, серед яких: Вдовічена О. Г. [2], Гаврилюк А. М. [3], Гузевська Л. С. та Петропавловська С. Є. [4], Пиртко М. С. [5], Придятько Е. М. [6], Соловйов І. О. [10].

Проблематика розвитку територіальних громад на основі концепції

маркетингу територій залишається актуальною через сучасні виклики, спричинені війною, зростання вимог щодо популяризації громад задля залучення підтримки міжнародних грантонадавачів.

Мета статті – дослідження теоретико-правових засад розвитку маркетингу території в Україні.

Сам маркетинг, як відзначає науковець Придятько Е., маркетинг – це діяльність, спрямована на досягнення цілей підприємств, установ, організацій шляхом формування попиту та максимального задоволення потреб споживачів [6, с. 83].

Вчені Сенишин О. та Кривешко О. визначають маркетинг як вид діяльності, що спрямований на задоволення потреб споживачів, передбачає виконання семи основних функцій: маркетингові дослідження, розробка стратегії маркетингу, товарна, цінова, комунікаційна політики, політика розподілу і контроль маркетингової діяльності [9, с. 12].

Основна мета маркетингу в розвитку території передбачає – покращення добробуту, розвиток інфраструктури, надання якісних послуг, залучення інвестицій і висококваліфікованих кадрів (рис. 1). Також важливо формувати та просувати власний бренд для створення самоідентичності та сприяння економічному розвитку регіону та країни.

Рисунок 1 - Основні аспекти маркетингу в розвитку території

У сучасному управлінні розвитком територіальних громад на передній

план висувається концепція маркетингу територій. Ключові аспекти включають:

- проведення маркетингових досліджень для оцінки конкурентоспроможності громади;
- розробку інвестиційних пропозицій для залучення фінансових ресурсів;
- визначення потенційних інвесторів та стимулювання їх співпраці;
- формування позитивного іміджу через правильний брендинг і визначення цільових груп споживачів ресурсів і послуг території.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [7] об'єднання громад відбувалося добровільним шляхом з участю громадян. Важливою умовою при плануванні створення громад було визначення потенційних ресурсів для економічного та соціального розвитку, а також маркетингу розвитку території.

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», територія територіальної громади – це нерозривна територія, в межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції і законів України, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [8].

Територіальний маркетинг – сукупність процесів, спрямованих на створення іміджу території через формування обізнаності, інтересу та зацікавленості серед різних груп цільової аудиторії [1, с. 8].

Необхідність проведення значущої реформи системи державного управління, що включає перерозподіл функцій, повноважень та ресурсів від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування, є актуальною та об'єктивною потребою. Цей процес створив відповідні правові умови та механізми для формування сильних територіальних громад сіл, селищ та міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні спільних проблем. Населеним пунктам, які увійшли до складу об'єднаної громади, гарантовані права на місцеве самоврядування та надання послуг громадянам через обраних старост.

Територію громади та її ресурси можна розглядати як своєрідний «товар», спрямований на задоволення потреб різноманітних «цільових груп» – зовнішніх

інвесторів, бізнес за межами громади, гостей міста, а також внутрішніх ринків, таких як населення, місцевий бізнес та внутрішні інвестори. Оскільки ці ринки та споживачі відрізняються, необхідно розробляти специфічні заходи для виявлення та задоволення їхніх потреб за допомогою маркетингових технологій та інструментів.

Вбачаємо необхідність систематизувати поняття шляхом проведення контент-аналізу, в рамках якого були досліджені визначення ключових термінів, таких як «маркетинг», «територіальна громада» і «територіальний маркетинг» (табл. 1). Аналіз становить важливий етап у розумінні сутності кожного терміну та їх взаємозв'язку

Таблиця 1 - Результати контент-аналізу визначень «маркетинг», «територіальна громада», «територіальний маркетинг»

Автор(и)	Трактування понять
1	2
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	Територіальна громада – це нерозривна територія, в межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції і законів України [8].
Партнерство для розвитку міст	Територіальний маркетинг – сукупність процесів, спрямованих на створення іміджу території через формування обізнаності, інтересу та зацікавленості серед різних груп цільової аудиторії [1, с. 8].
Придаток Е.	Маркетинг – це діяльність, спрямована на досягнення цілей підприємств, установ, організацій шляхом формування попиту та максимального задоволення потреб споживачів [9, с. 12].
Сенишин О., Кривешко О.	Маркетинг як вид діяльності спрямований на задоволення потреб споживачів, передбачає виконання семи основних функцій: маркетингові дослідження, розробка стратегії маркетингу, товарна, цінова, комунікаційна політики, політика розподілу і контроль маркетингової діяльності [6, с. 83].

Відомі такі найбільш уживані назви маркетингу, об'єктами якого є певні території: державний (національний), регіональний, муніципальний (міський), маркетинг мість [5, с. 64]. Основна відмінність між цими формами маркетингу полягає в розмірах і складності проведених заходів. Проте, важливий аспект залишається спільним для обох – це об'єкт управління, яким є територія (табл. 2).

Методичною базою втілення концепції територіального маркетингу є

комплекс заходів з просування товарів і послуг від тих, хто їх виробляє і просуває до споживачів. Цей комплекс (його називають «маркетинг – мікс» або «маркетингова суміш») використовується як інструмент оптимального розташування ресурсів в системі планування маркетингу [10]. Цей комплекс включає чотири субмікси: товарний, ціновий, розподільчий і комунікативний (рис. 2).

Таблиця 2 - Відмінності між видами територіального маркетингу

Вид маркетингу	Суть	Об'єкти управління	Основні заходи, що реалізуються
Державний	Сфера реалізації концепції маркетингу в суб'єктів державної влади базується на основному нематеріальному обміні між цими суб'єктами та споживачами їх послуг. Вона ґрунтується на принципах маркетингу, з основним акцентом на задоволенні пріоритетних потреб цільових аудиторій.	Реалізація структурної політики, податкової політики та підтримка формування каналів фізичного розподілу суб'єктів господарювання	Створення маркетингового плану для органу виконавчої влади
Муніципальний	Маркетинг місцевого самоврядування включає комплекс заходів створення умов для розвитку місцевих підприємств та залучення нових економічних агентів	Територія міста включає в себе ресурси, бренд території та конкурентні особливості цих ресурсів	Розширення економічної бази та підтримка місцевих виробників, розвиток інвестицій, підприємництва, а також активізація трудового потенціалу міста
Регіональний	Маркетинг у діяльності регіональних структур, організацій і населення спрямований на розвиток регіону та включає в себе вирішення потреб його внутрішніх і зовнішніх учасників	Економіка й соціальна сфера регіону	Створення програм регіонального маркетингу є ключовим елементом в програмах і стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів
Маркетинг місьць	Під терміном «місьць» (place) маються на увазі міста, комуни, муніципалітети, регіони, або навіть країни	Залежно від об'єкта	Залежно від об'єкта

Джерело: складено за [5, с. 65]

У системі управління соціально-економічним розвитком регіонів виділяють традиційні підходи до маркетингу територій:

По-перше, як засіб розширення присутності суб'єктів економічної діяльності в регіоні та нарощування економічного потенціалу.

По-друге, як спосіб диверсифікації регіональної економіки та удосконалення її структури через підтримку інноваційних видів діяльності, освоєння нових ринкових ніш, пошук і залучення інвестицій.

Рисунок 2 – Комплекс інструментів територіального маркетингу

По-третє, як управлінський механізм, спрямований на раціональне довготермінове управління розвитком території. Цей підхід передбачає створення бренду території, врахування конкурентних переваг, просування на ринки унікального регіонального продукту, адаптацію до кон'юнктурних коливань і зовнішніх впливів.

Наразі рух людей, капіталу та ідей у світі значно інтенсивніший, тому лише

завдяки ретельному територіальному маркетингу та брендингу територіальні громади зможуть успішно конкурувати за ресурси, інвестиції, мешканців та партнерів.

В умовах сучасного світу нарівні з персональними й корпоративними брендами колосального значення віднедавна набуло поняття «бренд території». Суперництво міст, регіонів і країн за ресурси перетворює їх із географічних одиниць у повноцінні товари, що мають свою цінність, властивості, вартість. Тому в території сформувалася потреба мати відмінну ідентичність і вміло про неї розповідати [1, с. 6].

Ефективний маркетинг території передбачає проведення діагностики та створення послідовних планів у співпраці місцевих органів влади з підприємцями. Також важливим є системний підхід до просування культурних, історичних та інших цінностей свого регіону або країни.

Бренд є ідентифікатором громади, який відображає її конкурентні переваги. За допомогою маркетингу та брендингу громада формує свій унікальний образ, що робить її впізнаваною, підкреслює особливості і привертає увагу, що, в свою чергу, сприяє більш ефективному розвитку місцевої економіки.

Отже, підсумовуючи, зауважимо, що у сучасному світі концепція «маркетинг території» набула великого значення. Суперництво за ресурсами перетворює міста, регіони та країни у повноцінні товари з унікальними цінностями. Ефективний маркетинг території передбачає діагностику та стратегічне планування спільно з місцевими органами влади та підприємцями. Важливим елементом є системний підхід до просування культурних та історичних цінностей регіону.

Список використаних джерел:

1. Брендинг і маркетинг території. 2019. URL: <http://surl.li/jtnxf>.
2. Вдовічена О. Г. Розвиток регіональних брендів (практика областей України). *Економіка та держава : економічна наука*. 2020. №11. С. 69-74. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2020/14.pdf.

3. Гаврилюк А. М. Про ціннісні засади маркетингового конструкту «образ – імідж – бренд – репутація території» як пріоритету державної політики в сфері туризму в Україні. *Державне управління : інвестиції: практика та досвід*. 2019. №1. С. 76-83. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2019/15.pdf.
4. Гузевська Л. С., Петропавловська С. Є., аналіз використання Ньюсджекінгу для формування бренду на основі маркетингу територій. *Маркетинг : проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. №1 (69). С. 128-132. URL: http://www.psaе-jrnl.nau.in.ua/journal/1_69_2_2019_ukr/20.pdf.
5. Пиртко М. С. Маркетинг як інструмент розвитку територій об'єднаних громад. *Держава та регіони: Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 4 (109). С. 63-68. URL: <http://surl.li/nmwhk>.
6. Придятько Е. М. Маркетинг територій в системі управління соціально-економічним розвитком громади. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. 2020. №1 (22). С. 81-89. URL: <http://surl.li/nmwnc>.
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 14.05.2020 р. № 562-ІХ. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 13. Ст. 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19/ed20200514#Text>.
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 1971-ІХ : станом на 03.08.2023 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
9. Сенишин О. С., Кривешко О. В. *Маркетинг : навч. посібник*. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с. URL: <http://surl.li/auodr>.
10. Соловійов І. О. Територіальний маркетинг в контексті розвитку регіонів. *Науковий Вісник Херсонського державного університету : Серія Економічні науки*. Херсон, 2021. Вип. 43. С. 21-26. URL: <http://surl.li/nnkew>.

**РОЛЬ МОЛОДІ В ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ТА РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ**

Роль молоді в післявоєнній відбудові та розвитку України є ключовою для забезпечення сталого розвитку країни. Молодь відіграватиме важливу роль у післявоєнній відбудові України, активно залучаючись до відновлення інфраструктури та соціально-економічного розвитку. Її ініціативність та енергія сприятимуть формуванню громадського суспільства та створенню умов для сталого зростання країни.

Ключові слова: *активна участь, креативність, інновації, соціальний розвиток, лідерство, національна свідомість, талант, молодіжна ініціатива.*

Після завершення повномасштабного вторгнення на території України розпочнеться період відбудови. Цей період буде дуже довгим та важким і саме сучасна молодь буде відбудовувати нашу державу.

У період післявоєнної відбудови та розвитку України, роль молоді виявиться вирішальною для подолання викликів та досягнення сталого прогресу. Молодь буде відігравати ключову роль у впровадженні нових інноваційних підходів, створенні ефективних стратегій розвитку, формуванні національної ідентичності та підтримці культурного розвитку. Її енергія, творчість та прагнення до змін стануть важливими джерелами пошуку нових можливостей та досягнення прогресу у всіх сферах суспільства.

Через певний час з початку війни, українські підлітки стали сміливішими й впевненішими в собі і у своїй країні. Війна є найбільшим осередком переживань підлітків, однак, попри це, 93% молоді вірять у свої сили та переконані, що докладають зусиль для самореалізації та відновлення рідної держави. Навіть за часів повної нестабільності майже 70% знають, ким хочуть стати в майбутньому, а майже чверть (23%) нарешті віднайшли те, чим хочуть займатися саме під час повномасштабної війни [1]. Тому ми можемо бути впевненими що покоління зумерів зможе відбудувати Україну, як одну з найсильніших країн Європи.

Наша молодь зараз не по роках доросла та мужня. Буквально два роки тому, наші школярі середніх і старших шкіл з усієї країни спільними зусиллями створили Маніфест змін – власне бачення майбутньої України та її відновлення. Маніфест розробляли в рамках молодіжної програми «Країна взаємно красивих людей» від освітньої фундації GoGlobal [2]. Ці учні мають велику кількість стартапів та ідей які досить просто буде втілити у післявоєнний період. Сама тоді буде можливість проявити себе та показати свою дійсну зацікавленість у розбудові держави.

Важливою складовою ролі молоді в післявоєнній відбудові та розвитку України є активна участь у громадському житті. Молодь переймає ініціативу у створенні та підтримці громадських організацій, що сприяє формуванню громадянської свідомості та залученню суспільства до процесу відновлення.

Через війну демографічна ситуація в Україні погіршується. Провідні українські демографи стверджують, що держава перебуває перед значними соціальними викликами, які в майбутньому позначаться на різних сферах життя українців [3].

Я вважаю, що перевага покоління зумерів полягає в тому, що ми, як представники цього покоління, маємо унікальний досвід, який допоможе нам позбутися корупції в Україні. Кожен з нас переживав війну і був свідком її наслідків, тому ми розуміємо, якою шкідливою може бути корупція для нашої країни. Війна стала катастрофічним наслідком корупції та недостатнього керівництва, і ми, як молоде покоління, просто не бажаємо повернення до цієї трагічної ситуації. Тому ми маємо великий мотив і визначеність у боротьбі з корупцією, оскільки це стане одним із ключових факторів у забезпеченні безпеки та процвітання нашої держави після війни.

Крім того, молодь виступає каталізатором інновацій у різних галузях, що відіграють важливу роль у відновленні економіки та інфраструктури. Її творчість та креативність сприяють пошуку нових підходів у сфері технологій, медицини, освіти та інших сферах життя.

Почнемо з того, що повоєнне відновлення України потребуватиме високого

рівня науково-технічного розвитку держави. А це може призвести до глобальних змін у сфері освіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільного навчання і закінчуючи університетами [4]. Зараз ми чітко розуміємо що нам ніяк не уникнути та скорочення кількості закладів освіти доволі складне, оскільки це залежить від багатьох факторів. Одним із таких факторів є те що велика кількість населення покинула територію України серед них десь 10-20% дітей шкільного віку, а значить у школах різко скоротилася кількість дітей і такі навчальні заклади утримувати досить проблематично.

Тому нам насамперед потрібно визначити, скільки людей проживає в Україні за територіальним розподілом. Далі важливо провести аналіз і розробити стратегію, щоб забезпечити адаптивну систему освіти всередині країни, яка буде враховувати потреби суспільства [5]. Я вважаю, що нам треба намагатися зберегти інфраструктуру для навчання дітей не лише в містах, а також і в усіх населених пунктах. Тому що за законом про право на освіту, що закріплене у статті 53 Конституції України, кожен громадянин України має право на освіту.

При цьому сучасному поколінню потрібно не лише продумувати кроки збереження навчальних закладів на території країни, а ще також створювати стратегії з метою осучаснення системи освіти. Саме це зіграє чималу роль у післявоєнний період коли вже наступні покоління будуть потребувати освітніх знань. Нашою головною метою буде не просто навчити, а подати знання так щоб учні знали як їх застосувати у житті.

Подальший розвиток медичної сфери також буде одним із ключових завдань молодого покоління. Однією з головних місій молоді буде відновлення фізичного та ментального здоров'я наших захисників, які постраждали внаслідок воєнних дій. Це відновлення відіграє критичну роль у процесі відновлення України після війни. Забезпечення наших захисників високоякісною медичною допомогою сприятиме не лише швидкому відновленню здоров'я окремих осіб, але й укріпленню національного духу та сприятиме відновленню довіри громадян до держави. Таким чином, розвиток медицини та забезпечення медичної допомоги військовим відіграють важливу роль у відновленні держави та зміцненні національної єдності.

Значна увага приділяється і розвитку лідерських якостей серед молоді, що визначається як важливий чинник успішної післявоєнної відбудови. Молоді лідери мають здатність мобілізувати громадськість, впливати на прийняття стратегічних рішень та стимулювати розвиток у всіх сферах життя. Людина лідер легкістю зможе поставити країну на ноги та показати молодому поколінню як має виглядати по справжньому Європейська держава. Саме людина лідер зможе усунути всі розбіжності серед громадян, бо саме розбіжності та міжособні конфлікти дають ворогу нас перемогти.

У післявоєнному періоді розвиток молодіжних ініціатив та підтримка молодіжних стартапів є невід'ємною складовою стратегії відновлення та розвитку України. Молодь відіграє ключову роль у створенні нових інноваційних рішень та здійсненні технологічних та соціальних перетворень, які сприятимуть стійкому розвитку країни.

В контексті відновлення після війни, молодіжні ініціативи та стартапи стануть важливим каталізатором змін у різних сферах життя. Наприклад, розвиток MilitaryTech та кібербезпеки допоможе зміцнити обороноздатність країни та захистити її від потенційних загроз. Освітні проєкти в галузі EdTech сприятимуть підвищенню рівня освіти та підготовці кваліфікованих кадрів для відновлення економіки. Проєкти з відновлення інфраструктури та будівництва сприятимуть відновленню постраждалих територій та покращенню якості життя населення [6].

Слід також враховувати важливість забезпечення ментального та фізичного здоров'я населення. Розвиток сектору HealthTech та ментального здоров'я забезпечить доступ до якісної медичної допомоги та психологічної підтримки для тих, хто постраждав внаслідок воєнних дій. Це допоможе зростити рівень загального здоров'я нації та збільшити продуктивність суспільства.

Всі ці напрямки стартапів будуть важливими для України у післявоєнний період, оскільки вони спрямовані на розвиток та покращення різних аспектів життя країни. Забезпечення підтримки молодіжних ініціатив та стартапів є ключовим для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності України в міжнародному контексті.

Необхідно пам'ятати, що відбудова України після війни вимагає комплексного підходу, де кожен аспект має своє значення. Хоча відновлення будівель та інфраструктури є важливою складовою процесу відновлення, ми не повинні забувати про те, що головною метою є відновлення духу та психологічного стану населення.

Покладання акценту на відновленні духу нації передбачає розвиток програм психологічної підтримки для тих, хто постраждав внаслідок воєнних дій. Це включає в себе проведення групових та індивідуальних консультацій, організацію психологічних тренінгів та психотерапевтичні програми для військових, цивільних постраждалих та їх родин.

Однак разом із цим, важливо звернути увагу на відновлення інфраструктури, яка є основою для сталого розвитку. Це включає відновлення доріг, мостів, електричних мереж, водопостачання та інших життєво важливих систем. Відновлення інфраструктури сприятиме відновленню економіки та покращенню життєвого стандарту населення.

Таким чином, важливо забезпечити баланс між відновленням духу та інфраструктурою країни, щоб забезпечити повноцінне та стійке відновлення після війни. Для відновлення України за попередніми підрахунками знадобиться щонайменше 550 мільярдів доларів, але ми точну цифру до завершення війни не зможемо порахувати через постійні обстріли якими ворог спричинює руйнування нашої інфраструктури.

Перший глобальний проєкт відновлення Україна презентувала на міжнародній конференції у швейцарському Лугано. План розрахований на десять років та охоплює 15 сфер. Його загальна вартість становить понад 750 млрд доларів. З цієї суми 250-300 млрд розраховують залучити кошти партнерських грантів, 200-300 млрд – за рахунок позик або акціонерного капіталу, 250 млрд – коштом приватних інвестицій [7].

Отже, участь молоді в міжнародних ініціативах і стартапах відіграє важливу роль у відновленні та розвитку України. Це сприяє створенню передумов для швидкого економічного зростання та забезпечує нашій державі місце серед найпрогресивніших країн світу.

По-перше, молодь має потенціал стати двигуном інновацій та технологічного розвитку. Завдяки своїй креативності та ініціативі, вони можуть розробляти та впроваджувати нові підходи у всіх сферах життя, від економіки до науки та культури. Молодь має доступ до сучасних технологій та знань, які дозволяють їм створювати інноваційні продукти та послуги, що сприяють розвитку країни.

По-друге, молодь є мотором громадських змін та політичного активізму. Вони володіють потенціалом змінювати суспільні стереотипи, боротися з корупцією та нерівностями, і створювати нові механізми взаємодії між громадянами та владою. Молодь виступає за демократичні цінності та права людини, що є основою будівництва справедливого та розвинутого суспільства.

По-третє, молодь є силою, що формує майбутнє нашої країни. Вони мають можливість впливати на формування культурного та соціального обличчя України, сприяючи розвитку освіти, науки, мистецтва та спорту. Молодь є тим, хто буде спадкоємцями та будівельниками майбутнього України, тому їхня участь у процесі відновлення та розвитку є невід'ємною складовою успішного переходу до нового етапу.

Список використаних джерел:

1. ГС «Візит Юкрейн» Як змінилась українська молодь під час війни та чого прагнуть підлітки? URL: <http://surl.li/skxbg>

2. Амплігова А. Війна і відбудова. Недитячі думки молоді про відновлення України. URL: [https://bit.ua/2023/05/vijna-i-vidbudova-nedytyachi-dumky-molodi-pro-vidnovlennya-ukrayiny/"2023](https://bit.ua/2023/05/vijna-i-vidbudova-nedytyachi-dumky-molodi-pro-vidnovlennya-ukrayiny/).

3. Вигорання студентів та неповні класи: що відбуватиметься з освітою в Україні після війни. URL: <https://tsn.ua/exclusive/vigorannya-studentiv-ta-nepovni-klasi-scho-vidbuvatimetsya-z-osvitoju-v-ukrayini-pislya-viyni>

4. Які п'ять напрямків для стартапів будуть затребувані в Україні після війни? Dnipropetrovsk Investment Agency URL: <https://dia.dp.gov.ua/yaki-pyat-napryamkiv-dlya-startapiv-budut-zatrebuvani-v-ukra%D>

5. Скільки буде коштувати повоєнне відновлення України: перші оцінки.

URL:

[https://www.slovoidilo.ua/HYPERLINK\"https://www.slovoidilo.ua/2022/10/28/infografika/ekonomika/skilky-bude-koshtu](https://www.slovoidilo.ua/HYPERLINK\)

6. Ясьмо О. Молодь як рушійна сила повоєнної відбудови України. URL

<https://sdplatform.org.ua/blogs/youthrecovery>

7. Ганжа Д., Петров Є. Як має виглядати нова українська молодіжна політика?. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/jak-maje-vihljadati-nova-ukrajinska-molodizhna-politika.html>

УДК 351.9(045)

Шпорталюк О. В.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ

ЧЛЕНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Публічне управління є важливою ланкою для становлення правової, демократичної держави. Проте зараз важливо враховувати зміни в світі, розвитку суспільства та вирішення проблем, які існують сьогодні. Державне управління в Україні потребує чимало змін та реформ задля належного врядування та розбудови країни. Акцентується увага на питанні реформування державного управління в Україні. Представлено напрямки вдосконалення процесу переговорів щодо розширення ЄС, які безпосередньо або опосередковано стосуються реформи державного управління. Досліджено досвід європейських країн в сфері публічного управління

Ключові слова: державне управління, реформування, держава, суспільство, органи місцевого самоврядування

Постановка проблеми. Державне управління це діяльність держави в усіх її проявах. Станом на сьогодні важливо дотримуватись принципів прозорості, відкритості, доброчесності, аби будувати належну політичну систему. Взаємодія з суспільством є одним з ключових завдань демократичної держави.

Тому задля ефективної співпраці між усіма ланками в країні державне управління має відповідати усім вимогам належного врядування.

Аналіз останніх досліджень. Питанням реформування публічного управління в Україні та в європейських країнах займалось чимало науковців та продовжують досліджувати усі аспекти змін і в теперішній час. Зокрема, такі науковці як Кадук Н. І. [1], Коваль Г.В., Чорниш Ю.І. [2], Литвак К.Г., Медвідь В.В. [3], Малетич М.М. [4], Ніколіна І.І., Коваль М.О.[5], Обідченко Т.О.[6], Стингач К.П. [7], Ядченко Ю.А.[8] та інші.

Метою статті є аналіз державного управління в Україні, дослідження закордонного досвіду країн Європейського Союзу в питанні реформування публічного управління та узагальнення рекомендацій для України щодо змін в державній системі.

Виклад основного матеріалу. Реформування державного управління - це процес перегляду, перебудови і модернізації системи управління державою з метою забезпечення її ефективності, прозорості, відповідності сучасним вимогам та потребам суспільства. Ця ініціатива може включати в себе ряд заходів та стратегій, спрямованих на поліпшення роботи урядових органів, зміцнення владних структур, оптимізацію бюрократичних процесів, забезпечення відкритості та доступності інформації, а також підвищення рівня довіри громадян до владних інституцій.

Як зазначає Малетич М.М., стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки, якщо звернути увагу на її назву, здавалося б, не має відношення до місцевого самоврядування у цілому та до органів місцевого самоврядування, зокрема. Однак, ознайомлення з її змістом свідчить про те, що це далеко не так [4]. Фактично, термінологія у сфері державного управління постійно еволюціонує, відображаючи нові підходи та тенденції в даній галузі. Перехід від використання терміну «державне управління» до «публічне адміністрування» відбувалося з метою уточнення та узгодження понять зі сучасними тенденціями та підходами. Зважаючи на цю еволюцію термінології, важливо, щоб стратегії та програми державного

управління відображали сучасні концепції та найкращі практики, що сприяють покращенню ефективності та якості управління у всіх його аспектах, незалежно від термінологічних змін.

Якщо ж говорити про реформу державного управління, то вона також характеризується як складова євроінтеграційних процесів. У лютому 2020 року Європейська Комісія представила пропозиції щодо вдосконалення процедури переговорів з країнами-кандидатами про вступ до ЄС. Зокрема, було запропоновано чотири головні напрямки вдосконалення процесу переговорів щодо розширення ЄС, які безпосередньо або опосередковано стосуються реформи державного управління: [1, с. 15]

- Надійність процесу має базуватися на взаємній довірі та чітких зобов'язаннях між обома сторонами. У цьому контексті ЄС приділятиме більше уваги фундаментальним реформам країн-кандидатів, особливо в таких сферах, як верховенство права, функціонування демократичних систем, реформа систем державного управління та економічний розвиток. Водночас ЄС рухатиметься вперед лише після комплексної оцінки цих зусиль, яка базуватиметься на досягненнях і зусиллях кожної країни.

- Політичний напрямок процесу вступу є більш надійним, з політичним діалогом із країнами Західних Балкан, особливо в рамках двосторонніх угод, досягнутих з Європейським Союзом щодо так званого процесу стабілізації та асоціації до вступу. У той же час, рекомендується, щоб країни ЄС більше брали участь на двосторонньому політичному рівні та контролювали виконання зобов'язань країнами-кандидатами та потенційними країнами-кандидатами на вступ до ЄС.

- Методологічний підхід – процес розширення має стати більш динамічним. Для прискорення переговорів з країнами-кандидатами Єврокомісія запропонувала шість тематичних блоків: фундаментальне право; внутрішній ринок; конкурентоспроможність та зростання; екологічний порядок денний та сталий розвиток; ресурси, сільське господарство та регіональний розвиток; зовнішні відносини. Водночас буде встановлено часовий ліміт (1 рік) для

реалізації кожного комплексу в країнах-кандидатах. При цьому спочатку буде розглянута група основних прав і нею ж буде завершено весь переговорний процес.

- Процес має стати більш передбачуваним. Європейська комісія більш чітко викладе свої очікування щодо зусиль країн-кандидатів на всіх етапах переговорного процесу. У той же час ця ясність стосується як стимулювання країн до досягнення більших результатів, так і роз'яснення наслідків негативних тенденцій або відхилень від стандартів, необхідних для інтеграції в ЄС.

Державне управління може бути реформоване з різних причин, таких як потреба адаптації до змін у суспільстві, покращення ефективності, врахування міжнародних стандартів та практик, та навіть, як причиною реформування може бути сюди включена боротьба з корупцією.

Деякі з можливих заходів з реформування державного управління включають в себе:

- перегляд та оптимізацію структури урядових органів;
- впровадження сучасних технологій та цифровізацію процесів управління;
- розвиток та підвищення кваліфікації державних службовців;
- забезпечення прозорості та відкритості в урядовій діяльності;
- зміцнення механізмів моніторингу та оцінки результативності урядової діяльності;
- реформування системи управління фінансами та бюджетом;
- забезпечення участі громадськості у процесах управління та прийнятті рішень.

Ці заходи можуть змінюватись та переглядатись в залежності від конкретних потреб кожної країни та її політичної, економічної, соціальної та культурної політики. Важливою складовою будь-якої реформи державного управління є уважний аналіз і врахування потенційних наслідків та впливу заходів на різні сфери життя суспільства.

В теперішній час Україна рухається шляхом євроінтеграції. Для країни це важливо в напрямку реалізації національних інтересів, підтримки національної безпеки, можливості бути почутими у світі та зміцнення позицій країни. Євроінтеграція для України – це реформування в державному секторі, перехід до

європейських цінностей і стандартів тощо. Досвід Європи для України є невичерпним джерелом знань та впроваджень, яке показує ефективні результати в різних сферах.

Стингач К. зазначає, що «досвід держав-кандидатів у члени ЄС показав: уникнути реформ не можливо. Він засвідчив, що адміністративна реформа є первинною ланкою, від якої залежить проведення всіх інших реформ: правової, судової, адміністративно-територіальної, фінансової, банківської, податкової, пенсійної, охорони здоров'я тощо» [7].

А Обідченко Т. вважає, що державне управління в Україні потребує детального реформування, яке базується на в побудові належної системи публічного управління, яка відповідатиме стандартам ЄС. Формування політики в інтересах громадян, яка буде спроможна забезпечувати сталий розвиток країни [6].

Отже, щоб визначити ключові переваги країн Європейського Союзу в реформуванні державного управління, потрібно провести аналіз досвіду певних країн. На таблиці 1 зображено результати даного дослідження.

Ніколіна І.І. та Коваль М.О. у своїй роботі досліджують досвід Хорватії для України. Вони наводять паралелі між країнами, порівнюючи їх території, політичні устрої тощо. З їх висновку можна зазначити, що пройдений етап Хорватії в реформуванні публічного управління є вкрай важливим. ЄС дає змогу вирішувати свої питання в його складі. Безумовно, ЄС не вирішує усі проблеми країни, проте він сприяє їх усуненню [5].

Таблиця 1–Досвід країн ЄС в проведенні реформ державного управління

Країна	Ключові аспекти реформування
Польща	«Розробка стратегічної політики управління; встановлення гнучкої системи управління людськими ресурсами; встановлення системи управління ефективністю діяльності державних службовців.» [2, с. 54]
Франція	«- Передача функцій і повноважень на місця, дозволяє наблизити державу до громадянина. - Передача повноважень у сферах соціального, економічного і культурного розвитку регіону органам МС сприяє підвищенню відповідальності на місцях та збільшенню фінансового ресурсу для задоволення потреб певної території. - Розвиток інформаційних технологій є необхідною умовою становлення дієвої системи публічного управління.» [8, с. 240]

Німеччина	«Розміри податків і держбюджету узгоджуються із зростанням економіки. Держава вилучає ту частину доходів, яка не може бути ефективно реалізованою на ринку.» [8, с. 240]
Естонія	«Державний контроль є аудитором держави, що перевіряє результативність і правомірність використання грошових коштів публічного сектора.» [3, с. 213]

Висновки. З вище зазначеної інформації можна зробити висновок, що Україна зараз намагається розвивати та реформувати ланку державного управління. З кожним роком відбувається поступовий прогрес у різних сферах. Проте країні доведеться далі продовжувати вносити корективи в державну сферу. Зокрема потрібно брати приклад з європейських країн, які пройшли етап реформування публічного управління та його напрямків. Але в той же час звертати увагу на особливості політичного, економічного, соціального устрою країни та підлаштовувати усі зміни під свою ситуацію та потреби.

Список використаних джерел:

1. Кадук Н.І. Реформа державного управління як складова євроінтеграційних процесів. Одеса. 2020 15-18 с. - URL: <http://www.oridu.odessa.ua/7/1/doc/0606-11.pdf#page=15>.

2. Коваль Г.В., Чорниш Ю.І. Позитивні аспекти публічного управління в республіці Польща. *Менеджмент і безпека: теоретичні та прикладні аспекти*. 2020. С. 53-56. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/18_2020.pdf

3. Литвак К.Г., Медвідь В.В. Застосування закордонного досвіду публічного управління в Україні. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ*. 2019. С.212-214. – URL : <http://surl.li/smmqt>

4. Малетич М.М. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки: вплив на місцеве самоврядування. 2021. 115-122 с. URL: <http://apdp.in.ua/v91/15.pdf>.

5. Ніколіна І., Коваль М. Приєднання Хорватії до Європейського Союзу: досвід для України. *Scientific Collection «InterConf»*, no. 136, 2022.p. 165–169. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/download/1915/1944>

6. Обідченко Т.О. Реалізація досвіду країн ЄС у сфері публічного управління в Україні. 2022. 118 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2849>

7. Стингач К.П. Перспективи та можливості застосування в Україні європейського досвіду державного управління. 2020. 17 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1601>

8. Ядченко Ю.А. Реформування державного управління: зарубіжний досвід для України. *Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. 2019. С.239-240. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2019_10_25_material_erep.pdf#page=239

УДК 37.068

Юрченко О. Ю.

Здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ

У статті аналізується зарубіжний досвід інституціоналізації молодіжного волонтерства та наголошується, що рівень розвитку волонтерського руху в різних країнах визначається відповідними культурно-історичними традиціями, а також показниками соціально-економічного розвитку та доходами громадян. Зазначається, що найвищі показники розвитку молодіжного волонтерського руху спостерігаються у тих країнах, де є тривалі культурно-історичні традиції, пов'язані з волонтерством у різних його проявах.

Ключові слова: *молодь, волонтерство, молодіжне волонтерство, молодіжна політика, волонтерський рух, соціальний інститут, інституціоналізація.*

Постановка проблеми. Волонтерство виконує низку значимих функцій. Волонтерський молодіжний рух у країнах Заходу відрізняється широким поширенням, наявністю великої кількості об'єднань добровольців, які спрямовують свою активність на практичну реалізацію різних напрямків волонтерської діяльності. У той же час функціонування молодіжного

добровольчого руху в державах, що розглядаються, характеризується наявністю певних проблем, нерівномірністю та різним рівнем залучення представників молоді до тих чи інших волонтерських об'єднань в окремих країнах. Дані обставини обумовлюють необхідність звернення до культурно-історичних передумов та факторів формування сучасного західного добровольчого руху, виділення основних проблем та протиріч його функціонування на прикладі країн Європейського Союзу та США, особливостей волонтерської діяльності та оцінки діяльності самих добровольців з погляду населення цих країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Волонтерство як соціальне явище та практичну діяльність людини досліджувала низка українських науковців. Зокрема, дослідниці Вайнола Р., Капська А., та Комарова Н. описали історію та тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. Про методи та особливості залучення волонтерів писали у своїх працях Купенко О., Лях Т. Серед іноземних науковців процес залучення волонтерів, як окрему діяльність організацій досліджували Voezeman E.J., та Ellemers N. у книзі «The Oxford Handbook of Recruitment». Авторки статті «Volunteer recruitment and retention in online citizen science projects using marketing strategies: lessons from SeasonSpotter.» Crall A., та Kosmala M. розглянули процес залучення волонтерів крізь призму цифровізації суспільства [2,3,4].

Метою статті є характеристика окремих історико-правових аспектів становлення і розвитку волонтерського руху в світі в контексті його належності до інститутів громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. У відповідно з існуючими в міжнародній практиці підходами цей рух можна визначити так: волонтерська діяльність - це форма соціального служіння, здійснювана по вільному волевиявленню громадян, спрямована на безкорисливе надання соціально значущих послуг на місцевому, національному або міжнародному рівнях, що сприяє особистісному зростанню та розвитку громадян, що виконують цю діяльність. Добровольча допомога може приймати різні форми: від традиційних видів взаємодопомоги до спільних зусиль тисяч людей, спрямованих на подолання наслідків стихійного лиха, урегулювання конфліктних ситуацій, викорінення бідності і т.д.

Історію волонтерського руху досить важко простежити, оскільки раніше точно ніхто не фіксував дії такого роду. Але сама історія людства вказує на те, що жодному суспільству були не чужі ідеї добровільної і безкорисливої допомоги.

Сьогодні волонтери більш ніж зі 100 країн світу об'єднані в глобальний світовий рух, який стає все більш впливовим у світі. Так, у Сполучених Штатах кількість волонтерів складає близько 60 % серед жінок, які присвячують цьому роду діяльності в середньому 3,4 годин в тиждень, і близько 50% серед чоловіків, які займаються волонтерською роботою ті ж 3,6 години на тиждень. Канадці присвячують у середньому 191 години в рік волонтерській діяльності, що є еквівалентом 578 000 робочих місць з повної зайнятості. У Ірландії близько 33 % дорослого населення є волонтерами, 19% дорослого населення Франції приймало участь в акціях волонтерських організацій (з них 60% регулярно), віддаючи волонтерській діяльності більше 20 годин на місяць. Кожен третій німець (22 млн. чол.) є волонтером і працює в волонтерській асоціації, проєктах та групах взаємодопомоги понад 15 годин на місяць. У Південній Кореї майже 4 мільйони осіб щорічно присвячують волонтерству понад 451 млн. годин робочого часу, а вартість послуг добровольців перевищує \$ 2 млрд. на рік. 26% японців мають досвід волонтера, з них 48 % впевнені, що волонтерська робота дуже корисна для особистісного зростання і суспільства в загалом. Щорічно волонтерству присвячують свій час понад 100 млн. осіб дорослого населення планети [7].

Волонтерський рух розвивається в світі з початку минулого століття. У кінці ХХ в. американський університет ім. Дж. Хопкінса виконав дослідження в 22 країнах світу, яке показало, що загальна кількість часу роботи волонтерів збігаються з працею 10,5 млн. осіб, працюючих повний робітничий день. Кількість волонтерів тільки в 36 країнах світу, по підрахункам того ж університету, - більше 131,5 млн. чол [1].

Уряди більше чим 80 країн активно сприяють розвитку національних волонтерських рухів і створюють інфраструктуру для забезпечення розвитку волонтерства на системному рівні.

Практика багатьох країн підтверджує, що діяльність волонтерів приносить

суспільству прибуток і по різних оцінках забезпечує внесок в ВВП від 4 до 8%. Так, в Норвегії на волонтерів доводилось близько 6 % ВВП. У Канаді в волонтерській діяльності зайнято майже третину населення (27%), по експертним оцінок їх праця заощадила більше \$ 17 млрд. бюджетних коштів [7].

У таблиці 1 представлені дані, що дозволяють оцінити ступінь розвиненості волонтерського руху в різних країнах.

Таблиця 1 - Зарубіжний досвід волонтерській діяльності

Країна	Опис
США	Утримуються безкоштовні лікарні, міські центри для бездомних. Люди, які не можуть собі дозволити медичну страховку або оплату за житло можуть отримувати там безкоштовне харчування та проживання. Також 11% американських волонтерів працюють в хоспісах.
Німеччина	Кожна третя або четверта людина безоплатно працює в сфері волонтерства. Згідно з дослідженнями, кожна марка, інвестована у розвиток волонтерських організацій, дає віддачу у вигляді соціальних послуг на суму 6 марок.
Канада	Люди, які займаються волонтерством, діляться на дві великі категорії. До першою категорії відносяться люди, які фінансово стійкі і хочуть вести активний спосіб життя (наприклад, пенсіонери). Інша категорія - ті, які займаються волонтерством для стартового майданчика своєю кар'єри.
Франція	Доросле населення активно бере участь в волонтерській діяльності. Наприклад, 19% дорослого населення, як мінімум, один раз займалися волонтерством. 60% з них займаються волонтерською діяльністю та приділяють цьому понад 20 годин на місяць. 46% опитаних були добровольцями, оскільки відчували величезне бажання допомогти іншим.
Японія	26% населення в минулому займалися волонтерській діяльністю. З них 48% вважають волонтерство корисною діяльністю для особистісного та соціального зростання.
Ірландія	Ірландські добровольці складають 33% населення. Загальна кількість часу, що вкладено у волонтерські роботи, становить 96 454 години на рік. 72% населення вважають, що добровольці роблять те, що не можуть зробити співробітники, які мають постійну заробітну плату.

Виходячи з таблиці, ми можемо зробити висновок, що волонтерська діяльність істотно розвивається, набираючи усе більше і більше оборотів. У волонтерських рухах беруть участь люди різного віку і соціального статусу.

За оцінками багатьох експертів, рівень розвитку волонтерства в країні залежить від політико-економічної ситуації, стану некомерційного сектора та ринку праці, від культурних факторів і ін.

Аналіз статусу волонтерів у світі показує, що для реалізації волонтерської діяльності на державному рівні необхідний захист її учасників та запровадження

чітких розмежувань між добровольцями та найманими працівниками. Волонтери прямо або побічно підпадають під дію законів про працю, оподаткування і громадянську відповідальність.

У даний час в світі існує низка міжнародних волонтерських об'єднань, які грають визначну і глобальну роль у функціонуванні самого принципу волонтерської діяльності в світовому масштабі. Наведемо приклади деяких з них (див. таблицю 2) [1].

Таблиця 2 - Міжнародні волонтерські об'єднання

Назва об'єднання	Цілі і завдання діяльності
UNV (United Nations Volunteers)	Волонтери ООН - організація, безпосередньо підпорядкована ООН, займається підтримкою стійкого глобального розвитку на планеті шляхом просування ідей добровольчості і мобілізації добровольців для рішення конкретних практичних завдань.
SCI (Service Civil International)	Міжнародна волонтерська організація, заснована в 1920 р., має 33 відділення у всьому світі. До її завдань входить просування ідей миру, міжнародного взаєморозуміння та солідарності, соціальної справедливості і захисту навколишнього середовища. Основна діяльність SCI зосереджена на організації міжнародних волонтерських проєктів, семінарів, коротких, середніх і довгострокових волонтерських програм, освітніх тренінгів та міжнародних обмінів.
ALLIANCE (Alliance of European Voluntary Service Organizations)	Альянс європейських волонтерських організацій, заснований 1982 р., представляє собою координаційний центр європейських національних волонтерських організацій, що спеціалізується на координації короткострокових та довгострокових волонтерських робочих таборів, що просувають ідеї міжнародного співробітництва, миру та порозуміння.
ICYE (International Cultural Youth Exchange)	Федерація ICYE розпочала свою діяльність 1949 р. ICYE нараховує понад 30 відділень у країнах Африки, Азії, Європи та Латинської Америки. Місія ICYE у просуванні молодіжної волонтерської активності за міжнародне взаєморозуміння та мир. Глобальна освіта і інтеркультурне виховання - два основних принципи програм ICYE для роботи з дітьми, літніми та інвалідами; по організації дитячих центрів, екологічних проєктів
YAP (Youth Action for Peace)	Молодіжна міжнародна організація початку свою діяльність у 1923 р., просуваючи ідеї миру та співробітництва між країнами та активно виступаючи проти воєнних конфліктів. YAP має відділення в 15 країнах і об'єднує політично активну молодь у добровільний рух. YAP займається організацією волонтерських антивоєнних проєктів, пацифістських семінарів та тренінгів, розробкою методів ненасильницького рішення військових конфліктів, роботою з біженцями, соціально незахищеними групами, лобіюванням антивоєнних та миротворчих ідей серед політичних партій і організацій

Висновки. Як показує практика молодь, яка має досвід волонтерській діяльності, як правило, має сформовану громадянську позицію, сумлінно

ставиться до своєї роботи, виявляє ініціативу та цілеспрямованість. Участь студентської молоді в громадських рухах дозволить їй придбати нові знання, досвід управління соціальними проєктами, навички роботи в команді, усвідомлення відповідальності за кінцевий результат своєї діяльності.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства досягнення зазначеної цілі повинно здійснюватися через рішення наступних завдань:

– законодавче визначення волонтера як громадянина, який бере участь у безоплатній, добровольчій основі (без будь-якого примусу) діяльності у рішенні соціально значущих проблем;

– подальший розвиток мережі добровольчих центрів на регіональному та місцевому рівнях;

надання необхідної ресурсної підтримки організаціям, що використовують праця волонтерів;

– розвиток освітніх та консультаційних механізмів підтримки волонтерських організацій;

– забезпечення державних гарантій для реалізації права громадян на волонтерську діяльність.

Кінцевим результатом розвитку волонтерської діяльності мають стати: підвищення духовного та морального потенціалу суспільства, посилення ролі громадських організацій у вирішенні соціальних проблем, зміцнення партнерства між державними та місцевими органами влади, комерційними та громадськими організаціями, досягнення соціальної і економічної стабільності в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. 36с.

2. Головка О.В. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89)

3. Нагорна Д. Технології залучення молоді до волонтерства в Україні. 2022. *Social Work and Education*, Vol. 9, No. 3. pp. 340-357. DOI: 10.25128/2520-6230.22.3.2

4. Панькова О., Касперович О., Іщенко О. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблематика та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2 (57). С. 25–40.

5. European Year of Volunteering. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm

6. Freiwilliges Soziales Jahr (FSJ) oder Freiwilliges kologisches Jahr (FÖJ). URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/f_jfg/gesamt.pdf

7. Taking the measure of volunteering. State of the world`s volunteer report. URL: http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2011/SWVR/English/SWVR_full_%5B05%5D_chapter2.pdf.

**ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
«ВАПРА»**

**ВІННИЦЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Випуск 187

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ХІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***«Актуальні проблеми ефективного соціально-
економічного розвитку України»***

Редактор: Фатеева Т.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 2024 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 24,12.
Обл.-вид. арк. 19,11. Тираж . Зам. №

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25